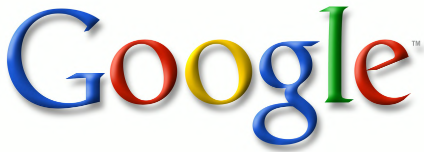
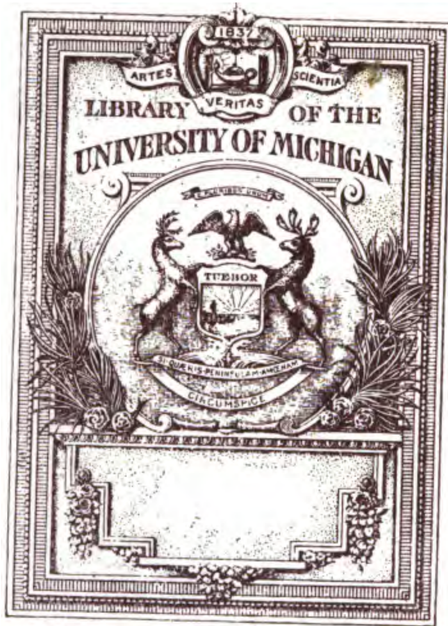
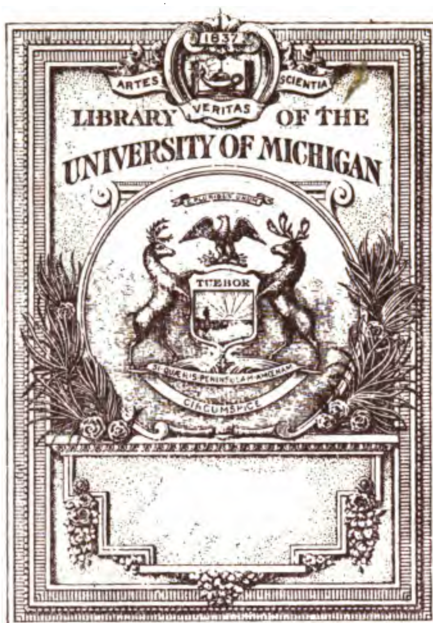

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGEN- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCCII.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DRIE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Gesteldheid in Friesland. Aldaar eene Belasting uitgeschreeven. Wat dezelve opbragt. Friesland neigt tot den Vrede met Frankryk. Bekendmaaking der Staaten om de Ingezetenen gerust te stellen. Bevelen eene verandering in de openbaare Gebeden. Bezending uit de Friesche Staaten na Zwolle. Hoe door den Generaal JARDIN *ontvangen. Onderhoud met* DAENDELS *en de uitgeweeken Friezen te Kampen. Wat de Friesche Afgevaardigden moesten toestaan. Zy vertrekken. Voorbereidzels ter Omwentelinge. Spoore ter Omwenteling door het Committé Centraal Revolutionair der Land-provintien. Opening van de Fraterniteit.* JOHA'S *taal te dier gelegenheid. Een Committé Revolutionair Provinciaal benoemd. De wedergekeerde Uitgebannenen te Leeuwaarden begroet door* ANNA JACOBA BACKER. *Aan het Stadhuis verwelkomd. Te Leeuwaarden de* LXXXIII. BOEK.

LXXXIII. BOEK.

Stadsregeering veranderd, en eene Municipaliteit aangesteld. Verandering der Staatsleden. Aanspraak aan de oude Staatsleden. Nieuw benoemde Staatsleden. Aanmerking op deeze keuze. Verwelkoming der nieuwe Staatsleden. Bekendmaaking deezer volbragte Revolutie in 's Gravenhaage. Hoe door de Provisioneele Representanten van Holland beantwoordt. Vreugdebedryven te Franeker beraamd en volvoerd. De Ketens der Poorten verbrooken. De Fransche Commandant doet eene Gelukwensching. Deeze door den Hoogleeraar CHAUDOIR *beantwoord. De deuren in de Poorten gebragt. Gelukwensching des Hoogleeraars* VAN VOORST. J. SCHELTEMA'S *Slotreden. Omwenteling van Dokkum. De Stadsregeering afgezet. Aanspraak van den Patriottischen Vroedschap* SAKE VISSCHER. *Regeeringsverandering. Aanspraak der nieuwe Stadsregeering.* R. VAN CLEFFENS *daar staatlyk ontvangen, en door* VAN TEUTEM *begroet. Omwenteling in Bolswaard. Regeeringsverandering te Sneek.* SICCO DOUWE VAN AYLVA, HUBER en DE BOER *staatlyk ingehaald. Overgang tot Zeeland. Voorzorgen tegen inkomende Persoonen daar gedraagen. Behoedzaamheden tegen de gemeenschap met door de Franschen overheerde Landen.* JOOST WILLEMSE BAK *wegens gehoudene gesprekken gestraft. De Landlieden wegens betoonde hulpe gepreezen. Bestraffing der slegt oppassende Landwagten. Geene meldenswaardige verrigtingen tegen de Franschen. Capitein* HOELANDS *Fregat door de Franschen opgeëischt. Hoe hy zulks af-*

slaat.

ſlaan. Zwaarigheden wegens de Wisſelbank der Stad Middelburg. Verlegenheid in Zeeland by den voortgang der Franſche Wapenen: Zeeland door de Franſchen opgeeischt. Raadſlag der Staaten van Zeeland. Op welke voorwaarden Zeeland aan de Franſchen overgaat. Misnoegen in Frankryk over deeze Daadiging. Hoe door CARNOT *verdeedigd. De Franſche Generaal* MOREAU *in Middelburg, neemt de Staatſche Krygsknegten in den Eed. Aanmaaningen van het Committé Revolutionair in Amſterdam aan die van Zeeland. Bezending derwaards. De Leden der Schuttery van de Edele Buſche te Middelburg van den gedaanen Eed ontſlaagen. Verzoek om Wapenen, en de Oostkerk ter Vergaderplaatze. Afkondiging daar beraamd. Veranderingen ter Staatsvergadering. De Eed op de Oude Conſtitutie vernietigd. Onderzoek den Eerſten Edele betreffende.* VAN LYNDENS *aanmerking hier op. Uitgebragt verſlag deswegen. Nadere Verklaaring der Heeren* VAN LYNDEN. WILHEM AARNOUT VAN CITTERS *ligt zyn Raadpenſionarisſchap neder. Diens Afſcheids Aanſpraak. Aanmerkingen daar op gemaakt. Hoe ontſlaagen. De Secretaris van het Land aanvaart die post. Nieuwe Tytel door de Staaten aangenomen. Publikatie door de Vertegenwoordigers des Zeeuwſchen Volks gedaan. Last den Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gegeeven. Regeeringsverandering in Middelburg. Aanſpraak aan de Municipaliteitsleden, door* J. H. VAN DER PALM. *Hoe te Vlisſingen de Regeeringsverandering*

 werd

LXXXIII. BOEK.

werd daargesteld. Edelmoedige trek der nieuw aangestelde Stadsbestuurderen. Regeerings-verandering te Veere. Geheel Walcheren omgewend. Omwenteling in Tholen. Tydstip der volbragte Omwenteling in de Vereenigde Gewesten. Regeeringsverandering te Bergen op den Zoom. Breda in handen der Franschen. Hoe de Fransche Generaal BLONDEAU *daar begroet werd.*

1794. Gesteldheid in *Friesland.*

Friesland hieldt den ouden strengen voet in de Uitschryving van den Voorjaarslanddag, ten aanziene van de Stemgeregtigden derwaards te schikken (*); volgde met bereidvaardigheid de weering van verdagte Persoonen, wegens welke zy aanschryvens van hun Hoog Mogenden kreegen (†).

Aldaar eene Belasting uitgeschreeven.

Tot nog waren de *Friezen* van buitengewoone Lasten, ter schraaginge der kosten van den gevoerden Oorlog, vrygebleeven; dan met den Jaare MDCCXCIV, moesten zy daar in deelen. Staaten van dit Gewest drukten de voetstappen van andere hun voorgegaan, en schreeven in Sprokkelmaand de Ingezetenen, tot zekere som gegoed, en met eenige uitzonderingen, eene Geldligting voor van twee ten honderd van ieders Kapitaal, Bezittingen, Amp-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 87 *enz.*

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 94. 794. 1093. 1641.

Ampten, Bedieningen en Beneficien. Onder toezegging van Obligatien, ten laste des Gewests, met de rente van vier ten honderd, onder korting van een vierde wegens het Reëel. De betaaling van den eersten Termyn moest geschieden tusschen den elfden van Bloeimaand en den achtsten van Zomermaand deezes, en die van den tweeden in den zelfden tusschentyd des volgenden Jaars. Om de Ingezetenen aan te zetten tot deelneeming, volgden zy de andere Gewesten in het afmaalen eens schrikbaarenden Tafereels van de *Franschen*. Ter zuivere opbrengst stelden zy alle voorzorge, en ter geregelde heffing alle middelen te werk (*). LXXXIII. BOEK. 1794.

By de opbrengst van den eersten Termyn kwam een algemeene staat deswegen in 't licht, waar uit bleek, dat dezelve in 't geheel 1250309-19-2 in de Gewestlyke Kas stortte (†). Men maakte hier uit, by berekening op, dat de Hoofdsom moest bedraagen *f* 125,031,000, en dat dus het vermogen der *Friesche* Ingezetenen ruim een tiende deel bedroeg van dat der Ingezetenen van *Holland* (§). De tyd der Hef- Wat dezelve opbragt.

(*) Men vindt dit Stuk in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 180—200 en 310.

(†)

Oostergo	*f*	339291- 1-4
Westergo		238529-17-8
Wouden		161029- 1-6
Steden		511459-19-0
Geheel	*f*	1250309-19-2

(§) De berekening steunt op de opbrengst der Vyfentwintigste Penning in *Holland*, ten jaare 1788, wel-

LXXXIII. BOEK. 1794. Heffinge van den tweeden Termyn was op een afstand gesteld, dat dezelve, door den Lotwissel in den Lande, althans ten bedoelden einde niet kon geschieden (*). Tot styving van 's Lands Kas hadden de Staaten, ten deezen Jaare, verandering gemaakt in de Reëele Goedschatting, en omtrent het Regt der Collaterale Succesfie (†).

Friesland neigt tot den Vrede met Frankryk. Hoe heftig Staaten van *Friesland*, in de Uitschryving van de Vyftigste Penning, tegen de *Franschen* hadden uitgevaaren, hoorden wy hun, by het wisselen van den Krygskans, geduurende den nadeeligen Veldtocht des Jaars MDCCXCIV, eenen anderen toon aanneemen. Zy waren onder de eersten, die neiging tot Vredesonderhandelingen betoonden, en deswegen ter Algemeene Staatsvergadering eene Bezending afvaardigden (§). Een stap, by hun niet vreemd te oordeelen; dewyl zy, deeze slaagende, zich eenigzins

welke een som van 53,800,000 hadt opgebragt, waar uit men berekende, dat het gezamenlyk vermogen der Ingezetenen in *Holland* was 1345,000,000. Zie dit alles breeder in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1097—1100. waar men ook eene byzondere opgave vindt van de Plaatzen in de Kwartieren en Steden in *Friesland*.

(*) *Ten bedoelden einde*, schryf ik: dewyl dezelve egter naa de Omwenteling voortging. Zie *het Plakaat der Provisioneele Representanten van het Volk van Friesland tot negotiatie der Tweede Termyn van de Vyftigste of Honderdste Penning van ieders Bezitting*, in de *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 344.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 314—336.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 264.

zins met de behoudenisse hunner Regeeringsgesteltenisse mogten vleyen. Eene Regeeringsgesteltenisse, die, hoe zeer ook de gedaante eener Volksregeering hebbende, geoordeeld werd, eene volslaagene Aristocratie geworden te zyn, met den Stadhouder aan het hoofd. Onze Geschiedenis, zints de daar vreemd toegegaane Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII, draagt 'er blyk van. LXXXIII. BOEK. 1794.

Bekendmaaking der Staaten om de Ingezetenen gerust te stellen. 1795.

De gesprekken, in dit Gewest gevoerd, de aanvanglyke bedryven der Ingezetenen, strekkende om het Omwentelingswerk daar aan te vangen, gaven, met het ten einde loopen van Louwmaand, aanleiding aan de Staaten van *Friesland* om eene Bekendmaaking te doen, ter gerustſtelling der Ingezetenen: immers zy deeden hun weeten, „ dat zy, niet onverschillig zynde „ omtrent den nadeeligen invloed, welke „ op de gerustheid van de Ingezetenen „ zouden kunnen hebben, de verspreidde „ Gerugten omtrent den toedragt der zaa„ken in deeze Republiek, byzonder strek„kende om de goede Ingezetenen in het „ verkeerd denkbeeld te brengen, dat de „ aannadering der *Fransche* Troepen, op „ het Grondgebied van den Staat, en be„paaldlyk in de Provintie van *Holland*, „ eene geheele omkeering van zaaken en „ van het bestuur der Regeering ten ge„volge hadt, by deezen allen en een „ iegelyk bekend maakten: — Dat zy, „ door echte berigten, geinformeerd en „ verzekerd waren, dat de Vergadering

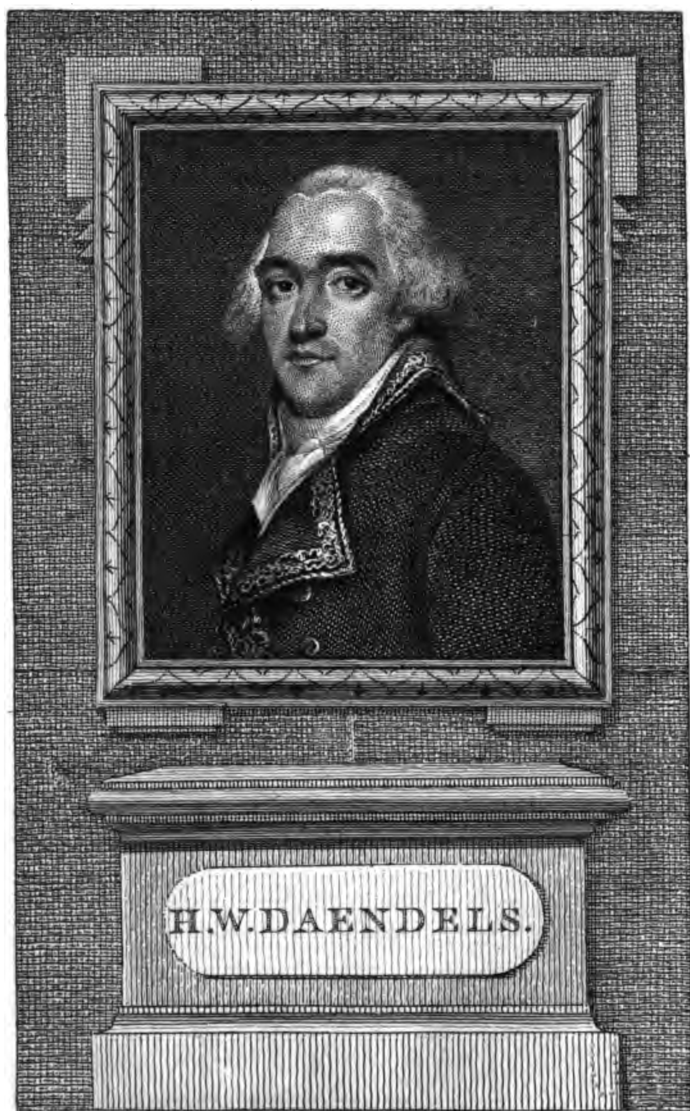
 „ van

LXXXIII. BOEK. —— 1795. voorwaarden te bedingen, strekkende om hun Gezag, zo niet geheel te behouden, althans hetzelve, met zo weinig vermin- derings, als mogelyk, te bewaaren.

Hoe door den Generaal JARDIN ontvangen. De Bezending, den laatsten van Louwmaand, den last ontvangen hebbende, ter onderhandelinge met die geenen, die, van wegen de *Fransche* Natie, daar toe gevolmagtigd waren, en met deezen „ te spree- „ ken over de bekwaamste middelen om „ den Vrede en de goede Harmonie tus- „ schen de beide Natien te herstellen," (immers met deeze woorden beschryven zy hunnen last,) begaf zich 's volgenden daags na *Zwolle*. Daar gekomen, zogten zy den *Franschen* Generaal JARDIN te spreeken, 't welk, op den avond hunner aankomste, niet gelukte. Dan hunne verschyning te dier Stede bekend zynde, zondt die Generaal 's morgens vroeg, een Officier om hun, eer zy zich hadden aangediend, by den Generaal te geleiden. Zy openden hunnen last met korte woorden; doch uit het antwoord diens Generaals bleek hun 'ten klaarsten, dat 'er geene mogelykheid was om daar, of elders, aan het oogmerk hunner Zending te voldoen.

Onderhoud met DAENDELS en de Uitgeweeken *Friezen* te *Kampen*. Door den Generaal JARDIN tot een verder onderhoud met den Generaal DAENDELS geweezen, die zich te dier Stede bevondt, moesten zy zich de onaangenaamheid getroosten van met deezen bekenden en by hun gehaaten *Overysselschen Burger* in onderhandeling te treeden. Een bron van nieuwe onaangenaamheid voor de Be-

zen-

C. H. Hodges, ad viv. del. R. Vinkeles, sculps.

zending deedt zich op by dit onderhoud: daar DAENDELS hun voorstelde te handelen, met de in de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII uitgedreevene *Friesche* Burgers, te *Kampen*. —— Vergezeld van dien Generaal toogen zy derwaards. Men verbeelde zich deeze ontmoeting tusschen de uitgebanne *Friezen* met Heeren, die aan het vonnis over hun geveld, zo veel deels gehad hadden, nu in de noodzaaklykheid gebragt om over voorwaarden ten opzigte van het lot, 't welk *Friesland* te wagten stondt, in onderhandeling te treeden. Verwyt wegens hun gehouden gedrag, was de schorre Inleiding tot de harde voorwaarden hun voorgeschreeven. De Afgevaardigden zagen, om hunne eigene woorden te bezigen, „de onvermydelyk„heid eener Revolutie, en de noodzaak„lykheid om daar aan de hand te bieden."

Wat de Afgevaardigden moesten toestaan.

Dit *handbieden* bestondt in de toezegging van het onverwyld afkondigen van drie Publikatien, strekkende tot vernietiging van alle Vonnisfen betrekkelyk tot de Onlusten van den Jaare MDCCLXXXVII, en het wegneemen van alle *Fleterisfures* deswegen — tot het intrekken der Plakaaten in Herfstmaand MDCCLXXXVII, zo tegen het inleeveren van Verzoekschriften, door eene menigte getekend, als anderzins, — en eindelyk, dat de Ingezetenen in de Steden en ten Plattenlande, daar zulks verzogt werd, op den voet zo als zulks in den Jaare MDCCLXXXVII geschied was, zouden worden gewapend.

„ Zulks

LXXXIII. BOEK. 1795. „ Zulks geschied zynde," verklaarden de Afgevaardigden in hun Verslag, „ was „ hun, op het het kragtigste, verzekerd, „ dat alle Lands Ingezetenen, zonder on- „ derscheid, zouden genieten veiligheid „ van Persoonen en Goederen, Vrye „ Godsdienstoefening, en de andere Voor- „ regten vervat in het Manifest, door de „ Vertegenwoordigers der *Fransche* Na- „ tie aan het *Bataafsche* Volk gegeeven, „ en zo in *Holland* als elders bekend ge- „ maakt."

Zy vertrekken. By de toezegging, op hun woord van Eer, van die Bekendmaakingen, de voorloopers van de Omwenteling, onverwyld te zullen bewerken, ontkwamen zy, op voorspraak van DAENDELS, de vernedering, dat twee hunner, RENGERS en DE KEMPENAAR, niet als Gyzelaars te *Kampen* gehouden werden. Onmiddelyk naa hunne wederkomst geschiedde eene Afkondiging de opgemelde stukken bevattende.

Voorbereidzels ter Omwenteling. Den tyd welke deeze Bezending uit *Friesland* was, bleeven de Bevorderaars der Omwenteling in dit Gewest niet stilzitten; maar wendden alles aan om de gemoederen tot de grootst mogelyke hoogte op te winden. Eerst onder de hand, en allengskens openlyker werd in dit Gewest, een Stuk verspreid, waar in het Committé Centraal Revolutionair der Land-Provintien, de Inwoonders in deezer voege ter Omwentelinge aanspoorde.

Spoore ter Om- „ Medeburgers! Het oogenblik, waar „ na elk regtschaapen Beminnaar zyns Va-

„ der-

„ derlands, zo lang reikhalsde, en het welk
„ wy, en alle weldenkenden, zints eenen
„ geruimen tyd, door alle gepaste mid-
„ delen, zonder eigenbelang, en met ver-
„ agting van allen gevaar, hebben tragten
„ te verhaasten —— het oogenblik, om
„ ook in deeze Gewesten uwe Vryheid
„ te herneemen, is thans gekomen; daar-
„ gesteld door den voorbeeldloozen voor-
„ spoed der *Fransche* wapenen, en door
„ de zo zigtbaar door de Voorzienig-
„ heid bestuurde Omwenteling in *Hollands*
„ grootste Stad en andere Steden. ——
„ Wy mogen niet meer aarzelen, om der-
„ zelver voorbeeld onverwyld te volgen;
„ onze Eer en het waar belang van ons
„ Vaderland eischen dit van ons.

LXXXIII. BOEK.

1795.

wenteling door het Committé Centraal Revolutionair der Land-Provintien.

„ Ons Land, zo lang door het plun-
„ derzieke *Engeland*, en onzen baatzug-
„ tigen Stadhouder gedrukt, kan niet
„ bloeijen zonder het Bondgenootschap
„ met *Frankryk*; en het *Fransche* Volk is
„ de Vriend, het is de Bondgenoot van
„ alle vrye Natien.

„ Welaan dan Burgers! die uwen Ge-
„ boortegrond bemint, en door wier ade-
„ ren nog het oud *Nederlandsch* Bloed
„ stroomt, staat op! staat onverwyld rus-
„ tig op! Komt in uwe Steden en Plaat-
„ zen, gewapend en ongewapend byeen;
„ zegt aan uwe tegenwoordige Regeerin-
„ gen, *dat Gy vry zyt!* en dat gy haar
„ van haare Posten ontslaat; geleidt der-
„ zelver Leden, welke zich eerbiedig aan
„ de Stem des Volks onderwerpen, vreed-

„ zaam

LXXXIII. BOEK. 1795. „ zaam na hunne huizen, doet insgelyks „ zo met de Krygslieden, welke zich in „ uwe Steden bevinden; maar vraagt hun „ of zy den Eed van Getrouwheid aan „ de Natie willen afleggen, en geeft de „ hand van Broederschap aan allen, die „ zulks belooven.

„ Wy vertrouwen, dat niemand zich „ tegen uwe vorderingen, door eenig ge„ weld, zal verzetten; maar laat u ook „ door geen geweld afschrikken. En, zo „ hier of daar een vermetel Geweldenaar „ nog mogt denken, dat hy, in deeze of „ geene plaats, op dit oogenblik, door „ de magt van eigen of vreemd Krygs„ volk, de sterkste was, en zich dus tegen „ den algemeenen wensch mogt aankan„ ten. *Wy waarschouwen hem af te laaten!*

„ Ons hart dorst niet na Wraak of „ Bloed; maar wy zweeren, voor den „ Almagtigen God, en voor het *Neder„ landsche* Volk, dat wy het Bloed, dat „ door een geweldige tegenkanting mogt „ gestort worden, ysselyk zullen wree„ ken, en niet zullen rusten, voor dat „ onze onzalige Vyanden en tegenstan„ ders van 's Lands heil, van den Aard„ bodem zullen verdelgd zyn! (*).

Dit stuk, door Huber, als Medelid van het *Committé Centraal Revolutionair* ondertekend, klonk zo schor in veeler ooren, als welluidend in die van andere *Friesche* Ingezetenen.

Door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1242.

Door dus een Geschrift aangevuurd, en voorts bewerkt door eenige Burgers, uit *Holland* na dit Gewest van wegen het *Committé Revolutionair* getoogen, was alles in *Friesland* ter Omwenteling gereed, toen de Afkondiging der voorbereidende Verdragspunten van wegen de Staaten geschiedde. De tooi met *Fransche* Vryheidstekenen nam toe. De lang wederhoudene Opening van de *Fraterniteit* (*), zints den Jaare MDCCLXXXVII gesllooten, was der Burgerye van *Leeuwaarden* toegestaan.

LXXXIII. BOEK.

1795. Opening van de Fraterniteit.

THOMAS JOHA, opende de zamenkomst met deeze korte Aanspraak — „ Burgers! „ Een traan van aandoening, een traan „ van dankbaarheid, ontrolt myn oog, nu „ ik U in deeze Plaats, als myne Mede„burgers, als myne Broeders, mag be„groeten! — De grendels der heersch„zugt, die deeze deur voor ons hadt „ toegeslooten, zyn gelukkig verbroo„ken; — Uwe yver, uwe Afgevaar„digden, die in deezen zo billyk uw „ vertrouwen verdienen, hebben op de „ beste wyze, deezen uwer aller wensch „ bevorderd. — Doch wy zouden, my„ne Broeders! onwaardig zyn het geluk, „ dat wy heden genieten; onwaardig zyn „ de Zon der Vryheid, die door de don„kerste wolken der Heerschzugt door„breekt, en ons met derzelver verkwik„ken-

JOHA's taal te dier gelegenheid.

(*) Dit is de bekende naam door de *Friezen* aan de Societeit of Vergaderplaats der Patriotten gegeeven.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ kende ſtraalen begint te beſchynen, ten
„ zy wy allen ook bezield zyn met de
„ edelſte geestdrift om ons waardiglyk
„ deeze onze gelukkiger omſtandigheden
„ te gedraagen. Deugd is de éénige
„ grondzuil van den Staat. Willen wy
„ *vry*, willen wy *gelyk* zyn, dit gezegend
„ doel zal niemand onzer treffen; ten zy
„ ook braafheid en deugd, in alle onze
„ bedryven, uitblinkt. —— Toont dan,
„ myne Medeburgers! dat gy beter zyt
„ dan uwe Vyanden van U denken. Alle
„ wraaklust over het voorledene, zy uit
„ uwe harten geheel uitgerooid. Dat wy
„ allen Vrienden zyn! dat zelfs onze
„ Vyanden onze Broeders worden! Onze
„ leus zy dan ſteeds *Vryheid* en *Broeder-
„ ſchap!* doch Vryheid en Broederſchap,
„ die op *Deugd* en *Braafheid* ſteeds ge-
„ vestigd zy!

Een Committé Revolutionair Provintiaal benoemd.

Deeze geopende Fraterniteit werd voorts het middelpunt der Omwentelinge. Daar vergaderden de Gelastigden uit de Steden en van het Platteland, op den zevenden van Sprokkelmaand. Zy benoemden een twee en dertigtal Perſoonen tot een Committé Revolutionair Provintiaal: H. VAN WEERDEN en H. HIDDINGA van 't *Heerenveen*; Dr. STYL en YSBRANDY van *Harlingen*; VAN DEN BURG en B. BRAAKSMA van *Bolsward*; van *Leeuwarden* ZEEPER, RUITINGA, DYKSTRA, KOOPMAN, BORGRINK; van *Dokkum* R. J. DE VRIES, TYS VEENSTRA; van *Franeker* Dr. G. COOPMANS, SIPKE ADEMA, Ds. STIN-

STRA;

STRA; van *Sneek* BUWALDA, FELTING, VAN OLST; van *Langeweer* SIDERIUS, JELGERSMA; van *Wyckel* DU TOUR; van *Sixbierum* KLAAS ROELOFS; van de *Lemmer* SJOERT STAPERT; van *Ternaard* JAN HESSELS; van *Workum* HOEKEMA; van *Beefter Zwaag* KOLCK; van *Hallum* G. POSTUMUS; voorts van onderfcheide plaatzen T. C. KRAP, A. KALVERBOER, E. M. VAN BEYMA, Ds. JOHA, BROUWER. Vier van de Uitgeweekenen zouden hier by gevoegd worden; FOKKEMA en KOON de plaats van Secretarisfen des Committés bekleeden.

LXXXIII BOEK. 1795.

De wedergekeerde Uitgebannene begroet door A. J. BACKER.

Der Gebannenen en Uitgeweekenen komst uit *Kampen*, die de Staatsleden te woord geftaan, en de eerfte leus ter Omwenteling gegeeven hadden, werden te *Leeuwaarden* den tienden van Sprokkelmaand verbeid. Zy deeden er hunne intreede onder het losfen des Gefchuts van de Stadswallen. Ter poorte inkomende, tradt hun eene rei van Burger Dochteren te gemoet. ANNA JACOBA BACKER, aan derzelver hoofd, begroette die wederkeerende Burgers met deeze mannetaal; „Zyt „ welkom, Landgenooten! zyt hartlyk „ welkom, vervolgde Medeburgers! onze „ Broeders! Dit is de blyde gedagte „ deezer Schaare van *Friefche* Dogteren, „ welke Gy, in dit oogenblik van alge- „ meene vreugde over Ulieder komst, U „ verwaardigt uit mynen mond te aan- „ hooren; U op te houden van uwe be- „ geerige Bloedverwanten en Vrienden,

XXXIII. BOEK. 1795. „ van uwe geliefde Bezittingen en Erve, „ ware U het hart te doorgrieven. Dat „ vermaak genooten de Dwinglanden, die „ U, ô Braaven! een tydvak van zeven „ Jaaren vervolgd hebben; dat vermaak „ was eener MEDICIS of WILHELMINA „ van *Pruisfen* waardig. — Daarentegen, „ een traan van vreugde en teeder gevoel „ ontrolt het oog der Burgeresfen, die „ uwe Vryheidsmin hoogagten, en met „ een deelneemend hart U tegentreeden.

„ Door lyden werd uwe Vaderlandsche „ Deugd beproefd, en deeze proeve door- „ ftaande, in het aanzien der edelaartige „ *Franfchen*, kwam, gelyk het goud, door „ vuur gezuiverd, luisterryker te voor- „ fchyn.

„ Geluk! het einde van uw roemryk „ lyden voor de zaak des Vaderlands is „ daar; en gy vergeet de voorige fmar- „ ten om het genoegen der Zegepraal, „ die eindelyk regtvaardig opdaagt. — „ De Dwinglanden te zien beeven voor „ den opflag uwer oogen, en bloozen op „ uwe bondige redenen; eene fchaare uwer „ Landgenooten te hooren juichen by „ uwe Intrede in deeze Stad, waar het „ Geweld U vonniste, welke Overwin- „ ning is meer een Burgerkroon waar- „ dig?

„ Maar ylt van ons weg, Broeders! „ in de armen uwer Bloedverwanten en „ dierbaarfte Panden. Streeft met volko- „ me Vryheid, en in volle Zegepraal, de „ Stad in; en deelt in de algemeene

„ Vreug-

XXXXII. BOEK. 1795.

„ Vreugde des Volks over het herstel der „ menschlyke, en dus ook van uwe Reg„ ten, door den invloed onzer magtige „ Vrienden de Fransche Natie!"

Op het Stadhuis verwelkomd.

Naa deeze verwelkoming geleidden Afgezondenen uit het Committé Revolutionair, de wedergekeerden, door een rei gewapende Burgers, na het Stadhuis, waar de Verwelkoming des Voorzitters van het Committé, Borgrink, door den Burger J. Scheltema beäntwoord en met den Broederkus verzegeld werd. Volgens het plan der aanstellinge van het Committé Revolutionair, benoemde men uit het midden der wedergekeerde Uitgeweekenen vier Persoonen tot Leden van 't zelve.

Te *Leeuwaarden* de Stadsregeering veranderd; en eene Municipaliteit aangesteld.

De dag der Intreede deezer Burgeren was die van des Ontslags van de Stadsregeering, door dit Committé, waar by niets byzonder merkwaardigs voorviel. Het Committé deedt des verslag aan de Burgery, wenschte dezelve geluk, vertrouwende dat de poogingen tot verkryging der Vryheid aangewend, der Burgeren goedkeuring zouden wegdraagen. By het doen dier Bekendmakinge voerden zy de Burgerye te gemoete — „ Het ware egter „ niet genoeg indien wy niet meer had„ den gedaan dan de door geweld U op„ gedrongene Regenten van hunne Pos„ ten te ontslaan. Wy bezorgen ook, „ dat deeze Stad niet zonder Bestuur zy; „ schoon wy in deeze oogenblikken geene geregelde verkiezing kunnen daar„ stellen.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Wy bieden U daarom eene Provi„ sioneele Regeering aan ten langsten voor „ den tyd van twee Maanden, om, op „ hunne verantwoording, voor het wel„ zyn deezer Stads Ingezetenen te waa„ ken tot dat het geheele *Friesche* Volk „ zich zelf een Regeeringsvorm zal heb„ ben verkooren."

Aan de zamengeroepene Burgery stelden zy daar toe voor de Burgers CAREL WILLEM COULON, JACOB CUB, HERMANUS BALK, HECTOR FEUGEN, PETRUS VAN GORKUM, WILLEM CARRÉ, KLAAS SYBRENS, JOANNES PETRUS PULINX, AUKE VAN TUINEN, DIRK KLAZES, JAN DIRKS en HENDRIK ERINGA. Deeze voordragt ging gepaard met de gegeevene vryheid, om, zo 'er onder mogten zyn, die de Burgers hun vertrouwen niet waardig keurden, dit rustig te openbaaren, wanneer zy daadlyk anderen, in hunne plaatzen, zouden voordraagen.

Dit niet geschiedende, werden de voorgestelden als wettig verkoozen aangemerkt, en traden in het Stadsbestuur. Het Committé hadt, ter bewaaring van de goede Orde, het noodig geoordeeld alle Stads Amptenaars en Collecteurs, voor eerst, in hunne posten te laaten blyven; ten zy men, om gewigtige redenen, oordeelde, daar omtrent nader te moeten handelen.

Verandering der Staatsleden.

Al dit bedryf viel voor op den tienden van Sprokkelmaand, en was daar mede de Regeeringsverandering der Stad *Leeuwaarden* voltrokken. Die dag aanschouwde me-

mede het planten van den Vryheidsboom met gewoone plegtigheden ingewyd. — Dan zwaarder werk wagtte het Committé Revolutionair, de Staatsleden moesten van hunne Posten vervallen verklaard en door anderen vervangen worden. De noodige voorbereidzels tot dit werk, op den negentienden dier maand, in gereedheid zynde, vergaderde het Committé in de Fraterniteit. Gewapende Schutters geleidden de Leden na het *Landschapshuis*, waar het Staatsbestuur opontboden en vergaderd was. LXXXIII. BOEK. — 1795.

Geen zagte taal mogten zy zich voorstellen te zullen hooren; doch grievender dan die Burger BORGRINK, Voorzitter van het Committé, hun te gemoet voerde, kan men zich bezwaarlyk verbeelden. Hy sprak; — „ *Edele Mogende Heeren! Wettige Souverainen van den Lande*, waren „ de Tytels, welke Gylieden U, tot hier „ toe, hebt aangemaatigd, en welke een „ in naam vry, doch in de daad verdrukt „ Volk U heeft moeten geeven, thans „ beleeven wy verlichter en gelukkiger „ dagen; — Dagen waar in het Volk „ zyne waarde kent, zyne onvervreemd„ baare Regten herneemt, en gevoelt vry „ te zyn; — Dagen, waar in niemand „ *Edel* dan door daaden, *Mogend*, dan „ door den wille des Volks zyn kan, en „ waar in het Volk alleen Souverain is „ en wil zyn; — Dagen, waar in ook „ hier het zweet en bloed der nyvere „ en dappere Krygslieden niet langer nut„ loos verkwist, en ten gevalle van eenen Aanspraak aan de oude Staatsleden.

 „ snoo-

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ snooden en onbeteugelden Despoot Willem den V. tot de onzaligste einden, „ vergooten zal worden; — Dagen, „ eindelyk, waar in, dank zy der Godlyke Voorzienigheid! de heilige Regten „ van den Mensch geëerbiedigd worden, „ en (althans wy bidden, verwagten het) „ geëerbiedigd zullen blyven.

„ Wel nu dan Burgers! daar naauwlyks „ de kluisters, waar mede men den Agt„baaren en Deugdzaamen Frieschen Bur„ger geboeid hadt, en door buitenland„sche magt geboeid hieldt, verbrooken „ zyn, of gy bespeurt reeds op de ge„voeligste wyze, hoe gy het vertrouwen „ der Natie mist; zo is het daarom, dat „ wy, overeenkomstig met onzen pligt, U „ verklaaren van uwe Posten als Volmag„ten ten Landdage, en daar uit voort„vloeijende Commissien in het Mindertal „ en Gedeputeerde Staaten, vervallen en „ ontzet, en mitsdien ontslaagen van den „ Eed by het aanvaarden van dezelve ge„daan; doch niet van uwe Verantwoordelykheid: ten welken einde, wel ex„pres en met allen ernst van U gevergt „ wordt in dit Land, onder uwe Mede„burgers aanweezig te blyven.

„ Keert dan, op die voorwaarden, in „ den thans eerbiedwaardigen Burgerkring „ terug, en geniet daar niet alleen de vei„ligheid van uwe Persoonen en Goede„ren, welke alle Menschen toekomt; „ maar leert ook, by ondervinding, dat „ de Bewerkers en Bevorderaars der te-

„ gen-

„ genwoordige Omwenteling van zaaken, „ niet gelyk die van MDCCLXXXVII, door „ wraak, eigenbelang, heerschzugt en te „ gelyk slaafsche onderwerping aan den „ Tyran WILLEM DEN V, die zelf „ heershte over hun, wier Dienaar hy be„ hoorde en voorgaf te zyn: neen! maar „ door deugd, braafheid en zagtmoedig„ heid, en het handhaaven van de heilige „ Regten van den Mensch, gedreeven en „ bestuurd worden." LXXXIII. BOEK. 1795.

Een zestigtal Persoonen werd ter goedkeuring den Volke voorgesteld, om de plaats der oude Staatsleden te vervangen, en droeg de toestemming weg. Deezen waren uit onderscheide Steden en Grietenyen gekoozen, blykens derzelver Naamlyst met de Woonplaatzen; GERBEN BOELENS, *Augustinusga*; JULIUS MATTHYS VAN BEYMA THOE KINGMA, AHASUERUS VAN VLIET, *Waxens*; Dr. SYMON STYL, PIETER HUIDEKOOPER, *Harlingen*; MINNE ÆBES BAKKER, *Ybt*; SICCO DOUWE VAN AYLVA, *Holwert*; ALLART SCHELTINGA, *Arum*; DIRK FONTEIN *Rz.*, *Salvert*; HECTOR LIVIUS VAN ALTONA, *Tietjerk*; TAMME CLAASSES, *Reinsumageest*; JAN POPPE ANDRÆ VAN CANTER, *Wolvega*; JACOB RUURDS VISSER, *Slooten*; JAN YMES TICHELAAR, *Makkum*; HERMANUS ONBIDES, *Exmorra*; DIRK CORNELIS KUIKEN, *St. Jacobshuurt*; JELLE HAYES, *Hindelopen*; HESSEL JOHANNES, *Workum*; CORNELIS SLEESWYK, *Lemmer*; JACOBUS MOORMAN Nieuw benoemde Staatsleden.

LXXXIII. BOEK. 1795. BOUWMEESTER, *Marsſum*; TJERK VAN DER MEER, *Wartena*; TOSYN VAN DEN BERG, *Heereveen*; HARMEN PIETTERS, *Workum*; JOUKE KEIMPES TEITSMA, *Dokkum*; LOLKE LOLKES HOMMEMA, *Hyum*; ADRIANUS ALMA, *Franeker*; JOHANNES LAMBERTUS HUBER, *Leeuwarden*; PETRUS HOEKEMA, *Workum*; JAN VAN DER BANK, *Stavoren*; COURT LAMBERTUS VAN BEYMA, *Ternaard*; JOUWERT WITTEVEEN, *Metslawier*; ARENT JOHAN VAN GLINSTRA, *Joure*; WILLEM GEREL, *Leeuwaarden*; THOMAS JOHA, *Reitzum*; PIETER ZEEPER, *Leeuwaarden*; REINDER VAN CLEFFENS, *Dokkum*; HOITE ZWANENBURG, *Sneek*; HENRICUS CANNEGIETER, *Sneek*; WATZE RUITINGA, *Leeuwaarden*; LIVIUS FOKKENS, *Bolsward*; PIETER FONTEIN, *Franeker*; TJAARD VAN HELOMA, *Heereveen*; PIETER BREUGEMAN, *Dokkum*; MEINARDUS SIDERIUS, *Langeweer*; ABRAHAM VAN DEN BURG, *Bolswaard*; WILTETUS BERNARDUS JELGERMA, *Boxum*; HAYE TUINHOUT, *Franeker*; BARTEL DOUMA VAN SIXMA, *Minnerga*; AYSO BOELENS, *Makkinga*; W. KUIPERS, *Buitenpost*; GEORRIUS ABBERING, *Dammwoude*; WIEGER ANNES VISSER, *Woudsend*; PETRUS HYLCKLEMA, *Leeuwaarden*; HANS HENDRIK VAN HAERSMA, JAN VRIEMOET DRABBE, *Franeker*; IDEMA *Junior*, *Heereveen*; Dr. MANGER *Feenwouden*; (thans te *Amſterdam*); BIENEMA, *Leeuwaarden*; NICOLAAS COLÉ, *Huizum*; DREEWIS UITERDYCK, *Rinſumageest*,

In

Ingevalle 'er van deeze benoemden tot het aanvaarden van deeze Staatspost ontbreeken mogten, waren den Burgeren voorgesteld, en desgelyks met hunne goedkeuring vereerd, de Burgers BERNARDUS SPOELSTRA, *Oudeborn*; ANDLE HENDRIKS *Wirdum*; H. M. SCRINERIUS, *Ylst*; THYS VEENSTRA, *Dokkum*; C. F. F. VAN MEYERS, *Giekerk*; JAN HESSELS, *Ternaard*; ARNOLDUS WASSENBERG, *Leeuwaarden*; A. TJEERDS, GERBEN SIESES, *Dragten*.

Aanmerking op die keuze.

Een breede Naamlyst, die uitwyst, dat de keuze, gelyk eigenaartig te wagten stondt, gevallen was op in *Friesland* bekende Patriotten niet alleen; maar dat men bovenal het oog geslaagen hadt op de zodanigen, die, by de voorige Omwenteling, langen tyd op het Blokhuis gezeten hadden, in Geldboete beslaagen, gebannen, of op de smaadlykste wyze, ten schavotte gevoerd waren. Men treft 'er Mannen op aan van onderscheidene Gezindheden onder het *Christendom*, als mede een en ander der Christen Leeraaren. De blykbaare toeleg, om, zo veel mogelyk, de keuze der Leden uit onderscheide gedeeltens van *Friesland* te doen, hadt noodwendig ten gevolge, dat allen, op verre na niet even geschikt mogten geoordeeld worden tot het bekleeden van veele Staatsposten en het volvoeren van verrigtingen, die voorbereidende kundigheden vorderden. Dan het groot aantal kwam in deeze anderzins meer dan schynbaare ongelegen-

LXXVIII. BOEK. —— 1795. genheid te baate; en daar alles op eenen nieuwen voet stondt ingerigt te worden, rekende men, dat de keus veel al op Nieuwelingen in het Staatsbestuur gevallen, te minder belemmerings zou baaren, dat gezond verstand, met eenige onmisbaare aangeleerde kundigheden gepaard, genoegzaam zou weezen tot het voeglyk en den Volke heilzaam bekleeden der Staatsposten, waar toe ieder hunner, by eene nader daar op te maaken schikking, zou geroepen worden (*).

Verwelkoming dier Stadtsleden. De verkoozene Leden verscheenen, door een groot aantal gewapende Burgers plegtig opgeleid, ten Landschapshuize, om, als Volksvertegenwoordigers, de ingeruimde plaatzen des voorigen Staatsbestuurs te vervangen. De Voorzitter van het Committé Revolutionair, dien wy de voorige Staatsleden hoorden afzetten, verwelkomde de nu ingebragten, met deeze Aanspraak —— „ Burgers! Wy dus verre „ bekleed met de Revolutionaire Magt in „ deeze Provincie, hebben zo even de „ Zetels doen ruimen aan zogenaamde „ Volmagten ten Landsdage, veelal zich „ zelven en hunne Medestanders committeerende, en in welker zending en lastgeving de Burger in 't minst niet werd „ ge-

(*) Men herinnere zich hier wat de Burger VAN MANEN verklaarde in zyne Aanspraak by de eerste verschyning der Afgevaardigden des Plattelands in 't *Sticht* ter Landsvergaderinge. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 310.

„ gepleegd. *Zy*, misbruik van hunne
„ magt maakende, en afhangelyk van den
„ despotieken WILLEM DEN V., hadden
„ zich het vertrouwen eens Volks, dat Vry-
„ heid kent, al lang onwaardig gemaakt.

„ Het Volk, daar toe opgeroepen, op
„ eene wyze zo volkomen als de toestand
„ des tyds, en de nood des Vaderlands
„ toeliet, heeft U eenstemmig verkoozen
„ om deszelfs Provisioneele Vertegenwoor-
„ digers te zyn. Gy gevoelt ligt, dat
„ 'er geen oogenblik van Regeeringloos-
„ heid kan noch mag plaats grypen;
„ dat het dus het Volk van *Friesland*,
„ dat het 't belang des Vaderlands en der
„ ontluikende Vryheid, welke U oproept,
„ 't welk U in requisitie stelt, eischt om,
„ in deezen allebeslissenden tyd, deszelfs
„ regten, vryheden, en dierbaarste belan-
„ gen te behartigen en te bevorderen.

„ Deeze Oproeping is zo verbindend,
„ zo eerbiedwaardig, dat geen Patriot kan
„ of mag weigeren dezelve te gehoorzaa-
„ men, ten zy in gevalle van volslaagene
„ onmogelykheid, zo hy zich niet verant-
„ woordelyk wil stellen voor alle die on-
„ heilen en nadeelen, welke uit zulk eene
„ onttrekking, voor het lieve Vaderland,
„ zouden gebooren worden.

„ Uwe verschyning, Burgers! aan dee-
„ ze plaats, verzekert ons, dat Gy van
„ deeze gevoelens doordrongen zyt, en
„ bereid om den plegtigen Eed, of staat-
„ lyke Belofte, op de U voor te leezene
„ Instructie, af te leggen. — Ten wel-
„ ken

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ ken einde elk uwer, die in eenigen „ voorigen Eed mogt ſtaan, in zo verre dezelve met deezen ſtrydig mogt „ zyn, door het Committé Provinciaal Revolutionair, daar van ontſlaagen „ wordt.

„ Doet zulks van harten, vervuld met „ alle die gevoelens, welke de onvervreemdbaare Regten van den Mensch „ en van den Burger van U eiſchen, en „ met dien edelen toeleg, om uwe beste „ en onvermoeide poogingen aan te wenden, ten einde alles wat de belangen „ van Vaderland en Vryheid vorderen, „ ten koſten zelf van uw Leeven, daar „ te ſtellen.”

De Lastbrief voorgeleezen en den Eed of Belofte afgelegd zynde, voerde de Voorzitter de dus ingehuldigden te gemoete, „ Burgers! Het eenig doel van de „ Magt U opgedraagen, van de Post, „ door U thans ſtaatlyk aanvaard, is het „ heil van den Burgerſtaat, met alle uwe „ vermogens te bevorderen. Die gunstryke Voorzienigheid, welke in deezen „ Winter, het hachlyk lot van ons Gemeenebest, door, van menſchen onafhangelyk weer en wind, zo zigtbaar beſlist heeft, zegene ook, tot dat groote „ einde uwe yverigſte poogingen, en doe „ de gulde Vryheidszon, welke zo lieflyk begint te daagen, ſteeds hooger en „ hooger ryzen, tot den vollen middag „ van op Aarde mogelyke volmaaktheid „ toe.”

De

De Lastbrief den Volksvertegenwoordigeren voorgehouden, en door hun aangenomen, was vry breedvoerig. Wy ontleenen 'er slegts de hoofdtrekken van. De wyze om de Vergadering te regelen, en over de Staatscommissien, buiten en binnenlandsche, te beschikken; ten einde, zo ras mogelyk, te voldoen aan de regtmaatige begeerte en vordering der andere reeds omgewentelde Bondgenootschaplyke Gewesten, en aan den gegronden aandrang van de Gecommitteerden der *Fransche* Republiek, werdt hun ten ernstigsten aanbevolen.

LXXXIII. BOEK. 1795. Hoofdinhoud van den Lastbrief.

De in *Friesland* blyvende Provisioneele Staatsleden hadden zich in de noodige Committés te verdeelen, om in alle vakken, op de best mogelyke wyze, ten algemeenen nutte, werkzaam te zyn — zo nogthans, dat het hooge Opperbestuur en de eindelyke vastItelling van alle weezenlyke zaaken zou verblyven aan de Provisioneele Regeering in één Lichaam vergaderd.

De te benoemene drie Committés, van Financie — tot het opmaaken van een ontwerp ter geregelde Volksoproeping — en van bezorging der algemeene Veiligheid en Koophandel, mogten tot zich roepen alle zodanige Persoonen, wier raad, inlichting en hulp zy over eenige zaaken tot hunne Commissie noodig oordeelden; en mede zodanige ondergeschikte Persoonen aanstellen, als zy noodig hadden tot het uitvoeren hunner werkzaamheden.

Ee-

LXXXIII. BOEK. 1795.

Eene Commissie moest beschikken wat er omtrent de tegenwoordige Krygsmagt, zo binnenlandsche als *Zwitzersche*, in dit tydsgewrichte, te doen stondt.

De Representanten, voor de algemeene veiligheid byzonder zorgende, hadden de hoogstnoodige Burgerwapening door alle gepaste middelen te bevorderen.

Vryheid van Godsdienst stondt hun volkomen te handhaaven; doch ten naauwkeurigste zorg te draagen, dat men van die Vryheid geen misbruik maakte ter ondermyninge van de belangens des Vaderlands of het voortplanten van Grondbeginzelen, stydig met de thans daargestelde Omwenteling.

Daar de tegenwoordige Regeering alleen in een tyd van Revolutie, en door het Volk, by voorraad, was aangesteld, zou het Hof van Justitie behouden, de uitoefening van de Hooge Civiele en Crimineele Justitie in *Friesland*; doch gehouden zyn het gezag en de magt der Provisioneele Representanten des Volks te erkennen, en te doen erkennen, zo en in dier voege als zy voorheen de geweezene Vergadering der Volmagten erkend hadden; de openvallende plaatzen aan te vullen, werd den Provisioneele Representanten opgedraagen.

De Vernietiging van het het Erfstadhouderschap, het vervallen verklaaren van Willem den V. van alle Waardigheden wegens *Friesland* bekleed werd hun op het volstrekste gelast; als mede de inhouding

van

van alle geldige Voordeelen in vroegeren tyde den geweezen Stadhouder en diens Gezin betaald; en zo veel mogelyk zorg te draagen, dat geenerlei Goederen of Bezittingen, WILLEM DEN V. of diens Familie behoorende, in *Friesland* gelegen of aanweezig, verdonkerd of vervreemd wierden. LXXXIII. BOEK. 1795.

In het Financieweezen zou het hun, voor eerst, niet mogelyk zyn de noodige verbeteringen te maaken; des zouden zy de loopende lasten laaten blyven; doch met volmagt, om, zo er mogelykheid ware, eenige verligting daar te stellen, ten opzigte van de meest drukkende Lasten, op de noodzaaklykste Leevensmiddelen, die geheel, of ten deele, op te heffen; en daar voor in plaats te stellen eenige gematigde Belasting, enkel zaaken van Weelde, en de meest gegoede Ingezetenen treffende.

Afscheid van het Committé Revolutionair.

Naa het in den Lande blyven der van hunne Posten verlaatenen bevolen, en de zodanigen, die in *Holland* en elders in Bondgenootschaplyke Collegien gezeten hadden, het daar toeven gelaten te hebben, „ wenschte het Committé Revolutionair „ Provinciaal het *Friesche* Volk plegtig „ geluk met de volbragte Revolutie, met „ de dus verre gelukkig herstelde Vryheid; „ de bedaardheid, de goede orde en be„ waarde rust, by zulk eene verbaazende „ Omkeering van zaaken, overal zo ge„ lukkig plaats gehad hebbende, en be„ waard, strekte der *Friesche* Natie, voor

„ het

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ het oog der geheele Wereld, tot on-
„ sterflyken roem, en het Committé Re-
„ volutionair Provinciaal vleide zich, door
„ hunne onafgebrokene poogingen, hier
„ toe aangewend, den dank van elk Ingeze-
„ ten verdiend te hebben; terwyl het te-
„ vens een diep gevoel zou bewaaren van
„ dat volmaakte vertrouwen, waar mede
„ alle braave en weldenkende Ingezetenen,
„ de verrigtingen van het Committé be-
„ gunstigd en ondersteund hadden. —
„ Wy meenen, uit hoofde van dit ver-
„ trouwen, waar mede men ons vereerd
„ heeft, alleszins bevoegd, geregtigd en
„ verpligt te zyn, hy zy wie hy zy, mits
„ deezen, in den geheiligden naam van
„ Vaderland en Vryheid, op te roepen
„ en te bezweeren, om ook, elk in zy-
„ nen kring, en naar zyn vermogen,
„ werkzaam te zyn ter verdere bewaaring
„ en bewaaking der algemeene rust, de
„ veiligheid van Lyf en Goed, de bevor-
„ dering van Eendragt, Liefde en Vrede,
„ en het handhouden aan de uitvoering,
„ en naakoming van deeze onze Publika-
„ tie en broederlyke Welmeening, op dat
„ dus deeze Omwending, door de daad-
„ lyke uitoefening van waare deugd en
„ braafheid, zich onderscheide van, en
„ verheffe boven alle die Omwentelingen,
„ welke, in vroegere dagen, door Staats-
„ en Heerschzugt, met geweld, oproer en
„ verwoesting, zyn daargesteld (*)."

On-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 207 *enz.*

Onverwyld vaardigden de Provisioneele Representanten des *Frieschen* Volks eenen Brief af naa *'s Gravenhaage*, met een afdruk der Publikatie van het Committé Revolutionair het verslag inhoudende van de volbragte Omwenteling, waar uit wy het bovengemelde grootendeels ontleenden. —— Met toejuiching ontving men dit Berigt uit een Gewest, waar de Omwenteling, zonder daadlyke tusschenkomst der *Franschen*, was daargesteld, en dus eigen werk mogt heeten. —— Men leeze het schryven der Provisioneele Representanten van *Holland* aan hunne Amptgenooten in *Friesland*, „ Wy zyn te zeer „ gehegt aan de beginzelen der gezegende „ Omwending van zaaken, ook in uwe „ Provincie tot stand gebragt; beginzelen „ zonder welken den Volke geen duurzaamheid kan te beurt vallen; wy zyn „ te zeer overtuigd van welk een invloed „ de *Friesche* Vryheid op het heil van het „ algemeene Bondgenootschap moet zyn, „ om niet Ulieden en de geheele Re„ publiek opregtlyk geluk te wenschen „ met dien gunstigen keer van zaaken. „ Onze geheele Vergadering, als door „ éénen geest gedreeven, was, op het ver„ neemen dier heuchlyke gebeurtenis, van „ dat gevoel zo doordrongen, dat dezelve „ voor een oogenblik haare eigene bezig„ heden vergat, om der *Friesche* Vryheid „ hulde te doen."

LXXXIII. BOEK. —— 1795. Bekendmaaking deezer volbragte Revolutie in den *Haag* en hoe beantwoord.

„ Wy zenden hier nevens alle onze „ Publikatien en Decreeten tot het af„ schaf-

LXXXIII. BOEK. 1795. „ schaffen der oude Regeeringsvorm betrekkelyk, welke den Ingezetenen zo veel onheils heeft gebrouwen, en den grooteren en kleinderen Despoten zo zeer is dienstig geweest tot staaving van hun misbruikt Gezag, niet om dat wy begrypen, dat gy een voorschrift noodig hebt, waar in de Regten van den Mensch en Burger bestaan: want deeze waren onveranderlyk en gelyk door alle eeuwen heen; maar om dat wy Ulieden willen overtuigen, dat de Vertegenwoordigers van het *Hollandsche* Volk, verre van de heerschzugt en slaaverny hunner Voorvaderen, op het spoor der eeuwige Rede, door het goedgunstig Opperweezen zelve gebaand, zyn te rug gekeerd.

„ Ongetwyfeld hebt Gylieden de Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, en verdere Generaliteits Collegien van wegen uwe Provincie te rug geroepen, om derzelver plaats te doen vervangen, door Burgers, uw vertrouwen, en dat der overige Bondgenooten waardig; doch indien uwe menigvuldige bezigheden dit hadden doen uitstellen, hebben wy alleen noodig U te herinneren, dat het heil der Republiek, dien maatregel, en wel zo spoedig doenlyk noodzaaklyk maakt, op dat alle hindernis, ter bevordering van 's Volks algemeen geluk, worde uit den weg geruimd (*)."

De

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 24 Feb. 1795.

De volvoering van deezen wensch en het opvolgen van dien aandrang, waar toe reeds algemeene Schikkingen gemaakt waren, blykens het bovenvermeld Verslag den Ingezetenen gegeeven, zullen wy elders ophaalen. Dan nog moeten wy *Friesland* niet verlaaten, vóór vermeld te hebben een en ander merkwaardigs in byzondere Steden deezes Gewests voorgevallen. —— Was 'er onder de *Friesche* Steden eene Stad, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, uitstak in Patriottischen yver, en teffens naa die Omwenteling, in de diepste vernedering deelde, het was *Franeker* (*). Eigenaartig woelde de geest der wederwerking daar by den tegenwoordigen Ommekeer sterk; doch betoonde zich op eene wyze, aan den tegenwoordigen lotwissel waardig. By het ontslaan der toenmaalige Regeeringe, by het aanstellen eener Municipaliteit, by het planten van een Vryheidsboom, kon het daar niet blyven berusten; die Stad droeg de zigtbaarste Lidtekens van smaad dezelve aangedaan; nog hingen in de Kerk de Deuren der Stadspoorten. Niet vreemd, dat eenige Burgers begreepen, gelyk zy zich uitdrukten, hoe onteerend het voor de Burgery zou weezen, indien men de kluisters, waar in *Franeker* nu zeven jaaren lang was gekeetend geweest, langer liet bestaan; zy oordeelden dat deeze openlyk moesten verbryzeld worden by een tot Burger-

LXXXIII. BOEK.

1795. Vreugdebedryven te *Franeker* beraamd.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 168.

LXXXIII. BOEK. gerdeugd opwekkend Volksfeest. Dit gevoelen behaagde der Burgerye.

1795. Veel ter bedoelde Feestviering ontbrak; alles, wat naar Burgerwapenrusting en Krygscieraaden geleek, was na *Leeuwaarden* gevoerd. Een aantal Burgers boodt zich aan, dit ontvreemde van daar te haalen; zy bragten het in zegepraal binnen. De middelerwyl ingekomen *Franschen* viel zulk een Feest zo zeer in den smaak, dat de Commandant aanboodt alles, wat tot meer luisters van hetzelve zou kunnen strekken, daar aan te willen byzetten. De Academie Burgers wilden ook gaarne, met de Burgery, het hunne daar aan toevoegen.

Volvoerd. De terug ontvangene cieraaden van de Schuttery werden, ten bestemden dage, den vyfden van Lentemaand, op het Stadhuis, ten toon gesteld, en kondigden het gelui van alle de Klokken den Vreugdedag aan. Het Veldmuzyk der *Franschen* kwam, vergezeld van een aantal Officieren, uit *Harlingen*. De Breedeplaats leeverde de Schouwplaats op, waar Burgers, Burgeressen, Hoogleeraars, Studenten en *Franschen*, in voeglyke orde geschaard, zich vertoonden. De vier Burgervaandels werden, met het leevendigst vreugdegejuich, binnen den kring der gewapende Burgeren gebragt. De Leden der Municipaliteit intusschen door gewapende Burgers van het Stadhuis na de Kerk geleid, vonden daar het Werkvolk bezig, met de ketens van de Deuren der Poorten af te neemen, en ter gemaklyke vervoering gereed te maaken.

ken. Daar vonden zy vier der geweezene gevangene Burgers, met de Vrouwen en Moeders van alle de Gevangenen en Gevlugten, en drie en dertig van derzelver Kinderen, en een genoegzaam aantal welgespierde Mannen om de Deuren der Stadspoorten te torschen. LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Alles was spoedig ten beraamden optocht vaardig. Zy begaven zich van het Stadhuis na de Breedeplaats. Vooraf gingen gewapende Burger Schutters, gevolgd door de Municipaliteit met den Secretaris, voorgegaan door de Geregtsbodens. Vier geweezen gevangene Burgers maakten in den stoet een uitsteekend vertoon. De Burger DIRK VAN WAARDENBURG droeg een Stok, waar aan een zwaar touw en een aan driekleurige linten hangend schild in de gedaante van een *Romeinsche* Legervaan, voerende het opschrift, *Met zulke touwen was ik aan myn Zoon gebonden.* De Burger JAN SCHELTEMA hadt op een antieke Speer, den *hoed der Vryheid*, met de Nationaale Cocarde en Linten vercierd. De Burger BEERND MULDER vertoonde een Waterpas aan een stok, ten zinnebeeld van *Gelykheid*; en de Burger JOHANNES ENNEMA met beiden gearmd gaande, verbeeldde de *Broederschap*. —— Op deeze Burgers volgden zestien kleine Kinderen van geweezene Gevangenen, onder de tien jaaren, draagende de verbrookene Boeijen, in welke hunne Vaders waren gekneld geweest, voorafgegaan door zeer kleine Tweelingen, elk met een stuk van een Boey Optocht.

LXXXIII. BOEK. — 1795. in de hand. — Vyftien grootere Kinderen der Gevangenen, waar van de oudsten twee Ketenen met Slooten droegen, nog korts de Deuren der Poorten in de Kerk zamenkluisterende; een ander Jongeling hieldt het Slot, 't welk alle Ketenen vereenigd hadt. — Van zeventien Vrouwen en Moeders van gevangene en gevlugte Burgers, droeg één een Banier met het opschrift; *Wy deelden in Droefheid, nu deelen wy in de Vreugde.* — Twee Smeden, met groote Voorhamers, gingen voor de twee yzeren Hekken der *Noorderpoort*, de Deuren der *Westerpoort*, en de Hekken der *Oosterpoort*.

Onder een staatig zwaar Muzyk werd die aandoening wekkende trein in den kring ontvangen. De Draagers lagen de Deuren voor de Burgers der Academie neder, en begaven zich buiten den kring, agter de rei der Schutters; het overige gedeelte van den trein schikte zich zodanig, dat de Leden der Municipaliteit, met de noodige tusschenruimte, voor de Deuren stonden; agter hun de Draagers der Tekenen, gevolgd door de Vrouwen en Moeders; terwyl de Kinderen zich in een ruimen kring schaarden: de Smeden stonden ter zyde van de Deuren.

De Ketens der Poorten verbrooken. De Muzyk zweeg. Op een wenk van den Voorzitter der Municipaliteit aan de Draagers, om de Ketenen en het Slot op den grond te werpen, smeeten zy, met de zigtbaarste blyken van afkeer, die tekens der Slaaverny op den grond, terwyl

de

de kleine Kinderen met de gebrookene Boeijen rammelden. Onbeschryflyk was de aandoening der Omstanderen, op te maaken uit de doodlyke stilte en de traanen, die uit veeler oogen biggelden. De Smeden kreegen een wenk om de Ketens te verbryzelen. Dit geschiedde onder een aangeheeven vreugdegejuich, onder het luiden der Klokken, en het lossen van het Geschut. LXXXIII. BOEK. — 1795.

Naa bekomene stilte beklom de Burger JACOBUS SCHELTEMA een Stoel, op de Deuren geplaatst, en riep met een gelukwenschend Vers de Burgery tot het aanheffen der vervaardigde Zangstukken op. Een Beurtzang door de Jongedochters aangeheeven, werd door jonge Burgers beantwoord; en een algemeen Zangstuk waar aan alle aanweezigen deel konden neemen, besloot dit gedeelte des Vreugdebedryfs.

De *Fransche* Commandant DUMAINE gaf van het Spreekgestoelte zyn genoegen over dit Burgerbedryf te kennen; hief met zyne Medeofficieren een Vryheidademend Zangstuk, aan ter eere van de *Nederlandsche* Patriotten, besslooten met den uitroep *Vive la Republique Hollandoise!* door de Omstanders beantwoord met *Vive la Republique Frrnçoise!* De *Fransche* Commandant doet eene Gelukwensching.

De Hoogleeraar A. CHAUDOIR verving den *Franschen* Bevelhebber, beklom het gestoelte, en gaf de dankbaarheid der geheele Burgery aan de *Fransche* Natie, met eene Aanspraak in 't *Fransch* te kennen. Zyne taal liep vertolkt op deezen zin. Doorden Hoogleeraar CHAUDOIR beantwoord.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ *Fransche* Burgers! Grootmoedige altyd „ overwinnende Krygslieden! Gy zyt tot „ nog toe de getuigen van de algemeene „ vreugde van een Volk, 't welk terug „ gegeeven is aan de Vryheid. Welk „ een genoegen moet gy niet gevoelen, „ by het zien van de Statie en Blydschap „ op dit Feest! want het verbreeken van „ deeze Boeijen, het verbryzelen van dee- „ ze Ketenen, en het uitwisschen van „ deeze zevenjaarige Schande, zyn eigen- „ lyk het werk van U.

„ Ja, onverzaagde Soldaaten der Vry- „ heid! het is aan uwe stoutmoedige Dap- „ perheid, aan uwe onwrikbaare Stand- „ vastigheid, aan uwe elkander opvolgen- „ de Triumphen, dat wy deeze weldaa- „ den te danken hebben.

„ Het Volk van *Franeker* drukt thans, „ door myne stem, het leevendig gevoel „ zyner dankbaarheid uit, jegens zyne „ edelmoedige Verlossers, die, in plaats „ van den tytel van Veroveraars, dien „ van Vrienden, dien van Broeders, ver- „ kiezen.

„ Ja, Burgers! dit gevoel bezielt ons „ allen: een heilige gloed ontvonkt ons, „ om uit te roepen, en te zweeren, dat „ wy altoos getrouw zullen blyven aan „ de Wetten der Vryheid, der Gelykheid „ en der Broederschap!"

De deuren in de Poorten gebragt.

Gelyk by alle tusschenvakken deezer verrigtingen wisselde ook hier een vreugdegejuich de bedryven af. Het groot bedryf stondt nu volvoerd te worden, de al-

R. Vinkeles, del. et sculp.

Het weder inhechten der Deuren van de Stads-poorten
te FRANEKER.

algemeene optocht, om de Deuren in de Poorten te brengen. Vooraf ging een gedeelte der Stads Schuttery, met de wederbekomene Vaandels, gevolgd door de *Fransche* Officieren van *Harlingen*, de *Fransche* Krygslieden, te *Franeker* in bezetting, geleid door hunnen Commmandant LOY. Op de *Fransche* Muzykanten volgden de Leden der Municipaliteit. De Burgers WAARDENBURG, SCHELTEMA, MULDER en ENNEMA, met voorbeschreevene Tekens en Zinnebeelden. —— De kleine Kinderen, met de Boeijen hunner Vaderen. De grootere Kinderen elk met een stuk der nu verbrookene Ketenen. De Zoon van een der Gevlugten, draagende het groote verbrooken Slot; en een Banier, met het opschrift, *De Kluisters zyn verbrooken! Franeker is vry!* De Vrouwen en Moeders der gevangene en gevlugte Burgers onder de voorgemelde Banier. Thans waren ook in den trein de Hoogleeraars met Togas, voorgegaan door de Pedellen in hun Plegtgewaad, met Scepters, vercierd met Nationaale Linten, gevolgd door twee Amptenaaren der Hoogeschool en een veertigtal Studenten, met zydgeweer. De Leeraars van de Gereformeerde en Doopsgezinde Gemeentens gingen aan 't hoofd van tachtig bejaarde ongewapende Burgers. Op veertig getrouwde Vrouwen volgden acht en vyftig ongehuwde Burgeresſen, alle in 't wit gekleed, met driekleurige Linten en Bouquetten vercierd. Naa een bende Muzy-

LXXXIII. BOEK.

1795.

XXXIII. BOEK. —— 1795. kanten zag men twee Smeden met Voorhamers, gevolgd door tien Mannen, draagende de Hekken der *Oosterpoort*. Dit werd afgewisseld door een stoet van twee en vyftig ongetrouwde Burgereassen, en acht en dertig getrouwde Vrouwen. Omtrent tachtig ongewapende Burgers ging het overig gedeelte der Gewapende Burgery voor, welke den trein ontsloot.

Langs den Dyk door de *Oosterpoort* trok dit gevolg na het boschje voor dezelve. Hier standhoudende zagen zy de Deuren in de Poorten hangen, onder het Vreugdegejuich der Omstanderen, gepaard met het losbranden des Geschuts. —— Middelerwyl waren de yzeren Hekken en Deuren van de *Wester-* en *Noorderpoorten* te zwaar om in den optocht gedraagen te worden, derwaards gebragt, en ten zelfden stonde ingehangen.

Gelukwensching des Hoogleeraars VAN VOORST. Naa dit verrigtte werk toog de aanzienlyke stoet de Stad door, en keerde na de Breedeplaats te rug. J. VAN VOORST, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, door zyne Mede-afgevaardigden van de Hoogeschoole, en de Studenten, daar toe verzogt, beklom het Spreekgestoelte, betuigende, dat de Academie met veel genoegen in dit Vreugdefeest deelde; dat zy zich verblydde over het verbreeken der Ketenen, waar onder *Franeker* lang genoeg hadt moeten zugten. Hy wenschte de Burgery geluk met haare Vryheid; reikte de hand van Broederschap der Burgerye toe; en besloot alles met een vuurige toewen-

wensching van welvaaren, en allen weezenlyk heil aan de vrye Republiek en de Burgery van *Franeker*. XXXIII. BOEK.

De Burger B. VAN REES las een toepasselyk Dichtstuk voor, hem door eene ongetrouwde Burgeresse ter hand gesteld. Dit droeg de goedkeurende toejuiching weg. De Burger J. SCHELTEMA nam weder de post van Spreeker op zich en voerde dit woord — „ Burgers! Stad- en Landgenooten! Wy hebben nu een aangenaamen Pligt, als Broeders en Zusters van „ één Huisgezin met vreugde en orde „ betragt — GOD zy gedankt! de magt „ der Overheersching is verdweenen, de „ Kluisters zyn verbrooken! *Franeker* is „ vry!

1795. J. SCHELTEMA's Slotreden.

„ Wy mogen derhalven zeggen: het „ oude is voorbygegaan, ziet het is alles „ nieuw geworden; en, met een geagt „ Schryver 'er by voegen; Vryheid zien „ wy de plaats van Overheersching, Ge„ lykheid die van redelooze en partydige „ Onderdrukkingen, Broederschap met alle „ de aangenaame en gezellige Deugden, „ die van Trotsheid en Eigenbaat beklee„ den.

„ Dat wy dan, in 't vervolg, door Eer„ lykheid, goede Trouw, Kloekmoedig„ heid, en Opoffering onzer eigene belan„ gen aan die van de Maatschappy, too„ nen deeze *Zegeningen* waardig te zyn; „ en, wanneer elk Burger een braaf Man, „ en een opregt *Christen* is, wordt zeker „ dit Land, en deeze Stad gelukkig.

„ Dat

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Dat de Dag van dit Volksfeest het „ gevoel uwer Vryheid opwekke; dat ge- „ voel zal zeker een zegenryken invloed „ hebben op uw gedrag, en, dus doende, „ zal deeze Dag, als een der gewigtigste „ van uw leeven, nooit uit uw geheugen „ gewischt worden. Ik wensch u allen „ met het beleeven van denzelven geluk!"

Besluit van dit alles.

Eer nog zyne bygevoegde aanmaaning, om de Carmagnole rondsom den Vryheidsboom te dansfen, volbragt werd, hoorde de daar toe gereede menigte, den Burger SICCO ROORDA een Dichtstuk voorleezen. De dans van alle standen onder een gemengd, werd volbragt, terwyl de Kinderen om de gebrooken Ketenen en Boeijen huppelden. —— De Burger SCHELTEMA bedankte, op verzoek der Municipaliteit, de aanweezenden. Het algemeen vreugdegeroep verhief zich, het Geschut werd ten besluite gelost. Een vrolyke nagt, in Dans, Muzyk, en wat betaamelyke vreugd veroorloofde, gesleeten, volgde op dien dag; niets ongeregelds schandvlekte dit Burgerfeest.

Ten altoosduurenden gedenkteken van het wisfellot der Stad, werd een der grootste Ketenen, met het Slot van de Poorten, na den tooren gebragt, en daar vastgehegt. By dezelve gaf men dit kort maar al behelzend, al herinnerend opschrift te leezen, GESMEED in MDCCLXXXVII, VERBROOKEN in MDCCXCV (*).

(*) *Naauwkeurig Berigt van het Volksfeest te Franeker op den 5 Maart 1795. by gelegenheid van het*

Dokkum hadt, nevens *Franeker*, in het Omwentelingsjaar van MDCCLXXXVII, uitgestooken, en was het te wagten, dat ook die Stad, by deeze Ommekeer van zaaken zou uitmunten. Gewapende Burgers wagtten ter Regeeringsveranderinge, de Burgers PIER ZEEPER en THYS FEENSTRA, Afgevaardigden van het Committé Revolutionair deezes Gewests, den twaalfden van Sprokkelmaand op, en hoorden uit 's laatstgemelden mond, deeze Aanspraak —— „ Burgers! de *Franschen* hebben gezegepraald; en zy overwinnen „ door hunne Deugden. Wy wenschen „ U geluk, waarde Medeburgers! op het „ voorbeeld van deeze onze edelmoedige „ Vrienden, wilt gy Vry! wilt gy Gelyk „ zyn! prent dan in uw geheugen, dat „ Deugd en Braafheid aan de orde van „ den dag moeten weezen. Zyt beter „ dan uwe Vyanden; zyt beminnaars van „ Vrede; waakt voor de Rust; dat Per„ soonen en Goederen ongeschonden bly„ ven. Zyt Gy Patriotten, waare Vry„ heidsvrienden, zyt dan allen Broeders, „ schend de Regten van den Mensch niet. „ Is het nog uwe ernstige begeerte, dat „ wy uwe oude Regenten afzetten?"

LXXXIII. BOEK. —— 1795. Omwenteling van *Dokkum.*

Een drievoudig Hoezee! was het teken van der Burgeren begeerte tot dit bedryf. Onverwyld vervoegden zich deeze twee Burgers

De Stads regeerng afgezet.

het verbreeken der Ketenen en herstellen der Poorten aldaar, door JACOBUS SCHELTEMA. *Te Franeker by* D. ROMAR en D. v. D. SLUIS.

LXXXIII. BOEK. — 1795. gers ten Stadhuize in de Raadkamer, waar zy de Regeering vergaderd vondt. Deeze hoorde uit FEENSTRA's mond deeze straffe taal der Afzettinge; „ Burgers! de lang„ gedrukte Volksstem wordt weder ge„ hoord. Uwe Medeburgers zyn hunne „ oude onwettige Regeeringsvorm moe„ de, en het is om U en uwen Secre„ taris van uwe Posten te ontslaan, dat „ wy, Leden van het Committé Revolu„ tionair van deeze Provincie, hier ver„ scheenen zyn. Zyt van de deugd der „ Braaven verzekerd, gaat vreedzaam af, „ en keert in den thans agtenswaardigen „ Burgerkring weder."

Aanspraak van den Vroedschap S. VISSCHER. Onder de daar zittende Stads Regeeringsleden vatte een Medelid der Vroedschap van eenen anderen stempel dan zyne Mederegenten, de Burger SAKE VISSCHER, het woord, en deedt den Regeeringsveranderaaren eene bekentenis, zo zonderling in deeze dagen te hooren, uit den mond der op hunne waggelende stoelen zittende Regenten. „ Medeburgers! nimmer heeft „ myn hart opgehouden te gloeijen van „ Vaderlandsliefde. Zo lang myn ver„ stand verlicht geweest is, en ik opge„ klaarde denkbeelden van Vryheid gehad „ heb, heb ik my nimmer onder het Des„ potismus kunnen krommen.

„ Het is Uliedenallen bekend, dat ik, „ zedert den Jaare MDCCLXXXVII, altoos „ afkeerig geweest ben als Burgemeester „ te fungeerén; ik heb verscheide maa„ len aanzoek by Heeren Electeurs gedaan

„ daan my van de Nominatie te excuseeren; twee maalen egter heb ik my daar op geplaatst gezien, niet door Vyanden, maar door Vrienden myner denkwyze. Beide keeren is het de Voorstanders van Geweld en Onderdrukking niet bezwaarlyk geweest, my by den Stadhouder te doen passeeren. Ik heb op deeze tort, my, (in hunne verbeelding,) aangedaan, met veragting nedergezien, en beschouwde met alle braave Vaderlanders, de zulken voor laage Zielen en kruipende Slaaven. Ik was in myn hart vertrouwende, dat God eenmaal de Vryheidszon over dit Land en Volk zou doen opdaagen, en ziet zy is reeds daar!

„ God heeft de beden der verdrukte Vaderlanderen, zo binnen als buiten de Republiek, verhoord; de traanen der verdrukte Weduwen en Weezen zyn tot Hem opgeklommen; de ketenen der Slaaverny, die, geduurende de laatste zeven Jaaren, de *Bataaven* nog meer gekneld hebben, zyn thans verbrooken.

„ God heeft eene edelmoedige Natie, de onverwinbaare *Franschen*, bezield met eene geestdrift van Vryheid, Gelykheid en Broederschap, welke zonder weerga is.

„ De Regten van den Mensch zyn ook hier in *Nederland* herfteld. Welke heerlyke uitzigten van geluk maaken reeds, in een wyd verschiet, onze opgetoogenheid gaande! Wy zien een opko-

„ mend

LXXXIII. BOEK. —— 1795. „ mend heil, voor 't welk de Tyrannen „ beeven; maar waar by de edeldenken- „ de Man, hy die zyn Vaderland opregt „ bemint, traanen van dankbaarheid en „ blyde verrukking plengt.

„ Ziet daar de waare gevoelens van „ myn hart voor Ulieden opengelegd: „ zonder dezelve te uiten, kan ik niet „ van my verkrygen deeze Vergadering „ te verlaaten. —— Ik leg dan, by dee- „ zen, de post van Raad in de Vroed- „ ſchap, zedert den Jaare MDCCLXX door „ my bekleed, met genoegen en blyd- „ ſchap neder, en ſtelle dezelve in han- „ den van de Burgery deezer Stede: ein- „ digende met deeze Bede, dat Vryheid, „ Gelykheid en Broederſchap niet alleen „ ons deel zy; maar dat van alle Volke- „ ren der aarde!"

Regeeringsverandering. Eenigen van VISSCHERS Medereegenten gingen, onder het doen deezer Aanſpraake, heen; anderen gingen naa het eindigen heen. Waar op, van wegen het Committé Revolutionair, eene Afkondiging geſchiedde, den Inwoonderen van *Dokkum* als provifioneele Stadsregenten voorſtellende de Burgers JOHANNES SNIP, den evengemelden SAKE VISSCHER, SYB. BENEDICTUS, JAN F. HOEKSTRA, TÆKE SCHOONEGEVEL, DOUWE VISSCHER, FREDRIK VAN TEUTEM, RINSE DE VRIES, GEORG FREDERIK DE LANGE, JOHANNES FOEKEMA, FOLKERT RYPPERDA, LIEUWE SINIA, en tot Secretaris ARNOLD MATTHYS VAN FOUTSMA.

De

De voorgestelden droegen der Burgeren goedkeuring weg, werden in den Eed genomen; die der *Doopsgezinde* Gemeente deeden de Belofte, voor het Stadhuis. Binnen getreeden, ontvingen zy de Zegenwenschen en de begroeting van eene Maagdenrei, die vervolgens met de twee Gecommitteerden en de Municipaliteit drie maalen den Vryheidsboom rondgegaan zynde, dit bedryf met eenen dans besloot.

Aanspraak der nieuwe Stadsregeering.

In eene Stad, waar zo veel, ten tyde der jongstvoorige Omwentelinge, gebeurd was, strekte het der nieuw aangestelde Stadsbestuurders tot eere, hun werk aan te vangen, met eene Afkondiging der goede zaak, welke zy voorstonden, waardig; zy lieten de Burgery deeze Aanmaaning hooren. —— „Heil en Broederschap! „Regt gevoelig over het vertrouwen onzer Medeburgeren hebben wy het van „onzen eersten en onvermydelyken pligt „geagt openlyk te verklaaren, gelyk wy „zulks verklaaren by deezen, dat wy, „die uit den Volke aangesteld, de belangen van het geheel, als onze byzondere belangen kennen, niets vuuriger „wenschen, op niets ernstiger bedagt „zyn, dan het geen in deeze dagen tot „bewaaring van goede orde en rust, en „daar door tot onafgebrooke welvaart „deezer Stad en Burgery kan strekken.

„Het is een zo algemeen verschynzel „in de Geschiedenis, dat Omwentelingen, zelfs van eenen veel min gewigtigen nasleep dan die, welke ons Land

LXXXIII. BOEK. 1795. „ thans ondergaat, door ongeregeldheden „ en wanordes bezoedeld, en hier door „ van haare, anders gezegende werking „ zyn beroofd geworden, dat wy, daar „ op ziende, aan de mogelykheid, om dit „ zo heerschend kwaad te voorkomen, „ moesten twyfelen. —— Maar het voor- „ beeld onzer Medeburgeren in deeze en „ andere Provincien, het uitmuntend ge- „ drag onzer braave Stadgenooten tot op „ deezen tyd, heeft ons dien twyfel ge- „ heel ontnomen. Wy hebben bewon- „ derd de bedaarde stilte; wy hebben toe- „ gejuicht de betamelyke vreugde, welke „ den dageraad onzer Vryheid, tot nog „ toe, vergezelt.

„ Gaat dan voort, Burgers! zo wel te „ gevoelen; gaat voort den laster te be- „ schaamen, en U, door een ordenlyk, „ vreedzaam en broederlyk gedrag waard „ te betoonen den Zegen, welke de God- „ lyke Voorzienigheid, by deeze keer „ van zaaken, zo zigtbaar over ons be- „ schikt. —— Schryft de Leer der Gelyk- „ heid met gulde letteren in uwe harten, „ en strekt dezelve zelfs tot uwe Vyan- „ den uit. Beschouwt hun als dwaalende „ als ongelukkige Broeders, wier zwak- „ heden en feilen geene verbittering, maar „ verschooning en medelyden van U vor- „ deren. Beschouwt hun als de zodani- „ gen, die gy, om aan de eeuwige on- „ veranderlyke Regten van den Mensch „ getrouw te blyven, geene meerdere „ schade mogt toebrengen, dan de behou-

„ de-

„ denis van de Publieke Rust en Veilig-
„ heid volstrekt gebiedt. Laat dus alle
„ Haat, Bitterheid, Partyschap en Wraak-
„ zugt uit uwe gemoederen geweerd wor-
„ den, en gevoelens van Eendragt, Vre-
„ de en Menschenmin in uwe harten woo-
„ nen. —— Uwe Vertegenwoordigers zul-
„ len daar by de beste prikkel voor hun-
„ ne werkzaamheid. Gylieden zult het
„ schoonste gevoel van uwe Vryheid heb-
„ ben!"

R. van Cleffens daar staatlyk ontvangen en door van Teutem begroet.

Onder de uit *Dokkum* geweekenen en thans in *Friesland* wedergekeerde Patriotten bevondt zich R. van Cleffens. Diens komst werd te dier Stede verbeid, en de Municipaliteit schikte alles om dezelve luister by te zetten. Op diens aannadering in 't gezigt der Stad loste men drie maalen het geschut van de Wallen; de Burgery stondt in de wapenen by de poort; eene Bezending uit de Municipaliteit tradt hem te gemoet, vergezeld van jonge Dogters, met vereerende vreugdetekenen; ter poorte intreedende hoorde men eene herhaaling der welkomstschooten. Staatlyk ter Stad in en tot den Vryheidsboom voor het Stadhuis geleid, waar zich de overige Municipaliteitsleden bevonden, liet een hunner, de Burger van Teutem deeze verwelkoming hooren —— „ De
„ Zoonen der Vryheid juichen, myn Broe-
„ der! want de Godlyke Voorzienigheid
„ heeft welgedaan.

„ Bitterheid en wraakzugt hadden U,
„ edele van Cleffens! uit onze mun-

LXXXIII. BOEK. 1795. „ ren verbannen, en de deugd der Braa-
„ ven geeft U aan uwe Broeders weder.
„ Met eenen nooit verslappenden yver,
„ onafgebrooken werkzaam voor de wel-
„ vaard van 't geheel, heeft men U on-
„ der het groot aantal onschuldige Slacht-
„ offers gezien. —— Gy weekt, en voor
„ het laatst dagt men, hadt de Zon der
„ Vryheid deeze Gewesten bescheenen. —
„ Maar gy komt weder in zegepraal; gy
„ komt weder in uwe geheele grootheid,
„ niet om den schrik in de harten uwer
„ vernederde Vyanden te brengen; maar
„ om de zegeningen der algemeene Broe-
„ derschap te helpen voltooijen. — Zyt
„ welkom; zyt driemaal welkom in onzen
„ gelukkigen kring.

„ Als Slaaven bukkende, onder den
„ vermetelen trots der Dwinglandy ver-
„ liet gy uwe Stadgenooten! Door Vryen,
„ door Gelyken, door Broederen, wordt
„ gy thans begroet!

„ Het is aan uwe medewerking, het is
„ aan dien onbaatzugtigen yver voor het
„ gemeen belang, welke U nooit verliet,
„ en zich vooral op het oogenblik uwer
„ wederkomst, in de gewigtigste werk-
„ zaamheid openbaarde, het is daar aan
„ dat wy onze Vryheid verschuldigd zyn.

„ Ontvang dan, te gelyk met onze Ver-
„ welkomstgroet, een hartlyken en onge-
„ veinsden dank, en daar mede die be-
„ looning, welke voor hem, die zich de-
„ zelve toe mag kennen, alles waardig
„ is. —— Ontvang de verzekering, dat
„ zy,

„ zy, uit wier naam ik byzonder ſpreek, „ om aan hunnen Eed getrouw te blyven, „ en de Zegepraal der Deugd volkomen „ te maaken, geen Offer, hoe dierbaar, „ zullen ontzien. Wy hebben de Gelyk- „ heid, de Vryheid en Broederſchap onze „ hulde gezwooren, en door uw voor- „ beeld geſterkt, zal de daar op eeniglyk „ gegronde welvaard van Stad en Burgery „ ons doel en onze pooging weezen!" LXXXIII. BOEK. — 1795.

Overſtelpt van aandoeningen, beantwoordde VAN CLEFFENS deeze verwelkoming, onder het nogmaals losbranden des geſchuts, toen VAN TEUTEM zyne aanſpraak eindigde.

Omwenteling te *Harlingen.*

Hoe zeer *Harlingen* van verkleefdheid aan het Stadhouderlyk Huis, ten dage der beroeringe van MDCCLXXXVII, hadt uitgeſtooken (*), deedt de ſterke voortgang der *Franſche* wapenen den moed dier aanhangeren zinken, en dien der andere partye klimmen. Reeds op 't laatst van Louwmaand, of in 't begin van Sprokkelmaand, vergaderden eenige Burgers, van tyd tot tyd, in eene Herberg *de Goude Leeuw*. Geſprekken over de tydsomſtandigheden maakten de ſtoffe huns onderhouds uit. Welhaast vernamen deeze Burgers de oprichting van het Committé Revolutionair te *Leeuwaarden* (†), en beſlooten de ſchikkingen daar beraamd, af te wagten. De Stadsregeering droeg de noodige voorzor-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIX. D bl. 64. 96-120.
(†) Zie hier boven bl. 61.

LXXXIII. BOEK. — 1795. zorgen tot het bewaaren der rust, waartoe de Schuttery niet het daar ingelegerde Krygsvolk zo vaardig en gelukkig de hand booden, dat het gemeld Gezelſchap, door eene bezending uit hun midden, voor de betoonde waakzaamheid, eene dankbetuiging liet doen.

Wanneer op den vyftienden van Sprokkelmaand meerder Ruitery ter Stad was ingetrokken, kwam de Schuttery 's volgenden daags in de wapenen, en bezette de toegangen tot het plein vóór het Stadhuis, terwyl de Ruitery ſtaage ronden door de Stad deedt. Dit ſpelde eene op handen zynde omwenteling. Om dezelve daar te ſtellen kwamen 's morgens ten tien uuren, twee Leden uit het gemelde Committé Revolutionair, op het Stadhuis, en ontſloegen de oude Stadsregeering. Eén deezer Leden deedt van de puye van het Stadhuis eene aanſpraak aan de vergaderde menigte. Ten ſlot ſloeg hy, uit naam van de geenen, die hun hadden afgevaardigd, een achttal Burgers tot Municipaliteitsleden voor. Twee derzelven waren Leden der oude Stadsregeeringe, de zes overigen uit den deftigen Burgerſtand gekoozen, met naame D. PETRUS CUPERUS, HARMEN RADSMA, PIETER TETRODE, WILLEM SANT VAN NOOTEN, Dr. ANTONI VAN RING, Mr. HENDRIK WESTRA, BOUWE BOOMSMA, Mr. EVERT ROORDA. Goedgekeurd, werden zy op den ſtoep van het Stadhuis in den Eed genomen. Een plegtigheid, vervangen door het voorlee-

leezen eener Publikatie over de noodzaaklykheid der tegenwoordig volbragte Omwenteling; met de bekendmaaking der zestig gekoozene Perfoonen tot Provifioneele Reprefentanten des Volks van *Friesland* (*). Het planten des Vryheidsbooms ging met de gewoone vreugdebedryven vergezeld. Een zeventigtal jonge Dogters, voorafgegaan en gevolgd door gewapende Schutters, fchaarde zich rondsom dit Vryheidsteken, en één deezer begroette de nieuwe Municipaliteit met eene aanfpraak (†).

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

De Burgers ABR. VAN DEN BURG en BOELE BRAAKSMA verfcheenen, als Gevolmagtigden van het Committé Revolutionair Provinciaal te *Bolsward*, en volbragten dit werk, met de Burgers ROMKE STEENSMA, REINDER LOJENGA, DIRK EERDMANS, JAN CREMER *Pz.* A. ANTONIDES, LIVIUS FOCKENS, TAMMERUS CANTER VISSCHER, SYTZE DE BOER, JAN H. GORTER, KLAAS BUWALDA en KLAAS VAN GEELKERKEN tot Municipaliteitsleden voor te draagen, die door de Burgery goedgekeurd, 's avonds, op den dertienden van Sprokkelmaand, by Flambouwlicht, in den Eed genomen werden.

Omwenteling te *Bolswaard*.

In de meeste Steden, op de meeste Dorpen, hadt men de behulpzaame hand der Afgevaardigden van het Committé Revolutionair Provinciaal noodig tot het vaardig daarftellen der Omwentelinge, en op ee-

Regeeringsverandering te *Sneek*.

(*) Zie hier boven bl. 28.
(†) Medegedeelde Berigten.

LXXXIII. BOEK. — 1795. eenige wrogt het daadlyk daarzyn der *Franschen* mede. Dan te *Stavoren* benoemden de Burgers hun eigen Committé Revolutionair en volvoerde dit werk, door de Burgers JAN VAN DER BANK, W. CUICHENIUS, OETS JANS BAKKER, GERBN SEIDSES, MARTEN PIETERS en HAYE JANS VISSER, tot Municipaliteitsleden voor te stellen, die zy ook, naa de voorige Regeering bedankt te hebben, inhuldigden.

S.D. VAN AYLVA en andere Uitgeweekenen ingehuld. Van Stad tot Stad, van Dorp tot Dorp te gaan, zou verveelend weezen; en zo ook tot eene byzondere beschouwing te treeden van 't geen ten aanziene der Grietmannen voorviel (*). Alleen mogen wy niet onvermeld laaten, hoe in *Westdongradeel*, en byzonder te *Holwert*, het in onze Geschiedenissen *Friesland* betreffende, zo vaak vermelde Staatslid, SICCO DOUWE VAN AYLVA, die onder de te *Franeker* vergaderde, en van daar verstrooide Leden uitstak, naa eene zevenjaarige uitlandigheid, onder zyne hem zeer beminnende Landgenooten wederkwam. Met verrukking ontving men deezen teruggekeerde Balling, op het staatlykst. Een agtbaar viertal bejaarde Mannen, met den Kerkleeraar STEENWYK aan het hoofd, vertegenwoordigden de Burgery van *Holwert* om de begroeting by den waardigen AYL-

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* des Jaars 1795. in de Maanden February en Maart vindt men deeze eenige narigten.

AYLVA af te leggen, te midden van een Burgerkring, waar in hy geleid werd, naa dat eerefchooten 's Mans komst bekend gemaakt hadden. Hartlyk was de beantwoording van den als onder zyne Medeburgeren weder herreezen AYLVA. Dit werd door een Vreugdegeroep en Krygsmuzyk vervangen. Een zeer ftaatlyke en welingerigte trein, door gewapende Burgers opgeleid en gefloten, geleidde den wedergekeerden na diens Landgoed, met toepasfelyke cieraaden aan den ingang, en byfchriften voorzien. Eerefchooten en Muzyk wisfelden elkander af by het in huis geleiden; waar de verwelkomingen herhaald werden. De trein toefde 'er eenigen tyd, onder het genot van verkwikkingen. Terwyl een onthaal der Burgers en Burgeresfen, waar toe AYLVA hun 's avonds in de Herbergen des Dorps hadt uitgenoodigd, dien vrolyken dag befloot (*). —— Zo zag ook *Dronryp*, met verrukking den voor Vryheid yverenden HUBER wederkeeren: en dit Vryheidsgezind Dorp ftak in blydfchapsbetooningen uit. —— Te *Arum* hadt men naauwlyks de vreugde over het planten des Vryheidsbooms voleindigd, of de tyding dat een der *Friesche* Uitgeweekenen, de Burger FRANS DE BOER, dit Dorp een bezoek zou geeven, deedt het befluit neemen, om hem ftaatlyk te onthaalen en te verwel-

LXXXIII. BOEK.

1795.

(*) In 't breede wordt dit befchreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2411.

LXXXIII. BOEK. welkomen. Plegtig en vrolyk werd dit volbragt (*).

1794. Overgang tot *Zeeland*. Wanneer wy voor onze geheugenisse oproepen het gebeurde in *Zeeland*, by de jongstvoorige Omwenteling, als mede de handelwyze aldaar zints gehouden, en wel byzonder, wanneer wy ons herinneren, hoe dit Gewest, ten deezen tyde, deel nam in alle maatregelen des Algemeenen Bondgenootschaps ter voortzettinge van den Oorlog tegen *Frankryk*, in verbintenisse met de andere Mogenheden, zo zeer gerugsteund door de *Engelschen*, steeds daar landende met Hulpbenden, en zich daar onthoudende, kan het niet uitblyven vast te stellen, dat alles, ten opzigte van het Gewestlyke, den stempel droeg van eene hechte verknogtheid aan, en volyverige verdeediging van het thans standgrypend Staatsbestuur en de belangen van het Stadhouderlyk Huis.

Voorzorgen tegen inkomende Persoonen gedragen. Aan deeze verwagting beantwoordden de bedryven deezes Gewests, 't welk wy nu moeten intreeden. Eigenaartig was het dat de Bestuurders van 't zelve, om allen vreemden invloed te weeren, en buiten den Lande te houden, een naauwlettend oog sloegen op de Reizenden, die eenig gedeelte van het rondsom bewaterd *Zeeland* wilden aandoen; van hier een Verbod door Gecommitteerde Raaden in Hooimaand uitgevaardigd, aan alle Schippers en Schuitenvoerders, 't zy vaste Beurtschip-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2405.

schippers of anderen, van en na de plaatzen in dit Gewest, om eenige met hun vaarenden aan Havens, Veeren of elders uit te zetten, dan alleen Staatenbodens, mits blyk geevende van den last om hunne reis met haast te moeten vervorderen; maar dezelve te moeten medevoeren na de Stad of Plaats hunner Bestemminge (*).

LXXXIII. BOEK. 1794.

Tegen de gemeenschap, met de door de *Franschen* overheerde Landen.

De voortgang der *Fransche* wapenen in de nabuurschap deezes Gewests, maakte eene verdere behoedzaamheid, ten deezen aanziene noodzaaklyk. In Herfstmaand geschiedde 'er, van wegen Gecommitteerde Raaden, een Verbod, tot voorkoming van alle gevaarlyke gemeenschap met het Land thans door de *Franschen* bezet, aan alle Ingezetenen des Gewests of andere Lieden zich in 't zelve onthoudende, om zich na eenig gedeelte des voornoemden Lands te begeeven. Alle Schippers en Voerlieden werden, op eene boete van vyf en twintig *Ponden Vlaams*, verboden eenige Persoonen derwaards over te brengen (†).

J W Bak wegens gesprekken gestraft.

Gesprekken, die wantrouwen en bekommering konden doen ontstaan, ja verzwygingen, welke daar toe aanleiding konden geeven, ontgingen de aandagt der Gecommitteerde Raaden niet; dit ondervondt Joost Willemse Bak, Commis op het Fort *de Haak*, die gezegd werd, wegens den slegten staat der verdeediginge van dat Fort,

(*) *Not. van Zeel.* 30 July 1794.
(†) *Not. van Zeel.* 27 Sept. 1794.

LXXXIII. BOEK. — 1794. Fort, zich uitgelaaten, of althans, zodanige gesprekken niet tegengegaan te hebben. Wel scherplyk werd hy deswegen door den Raadpensionaris onderhouden, met ontzetting van zyn post, wanneer hy zich weder daar aan schuldig maakte bedreigd, en met inhouding zyner Wedde, ten beloope van twee maanden gestraft (*).

De Landlieden wegens betoonde hulpe gepreezen. Niet vreemd, dat men, ter stuitinge van dusdanige gerugten en den verspreider of niet tegenspreeker ten schande, het Staatsbesluit, ten zynen opzigte genomen, door de Nieuwspapieren bekend maakte. Vreemder zeker, doch staatkundig beschouwd, niet overboodig, eene goedkeurende en aanpryzende Publikatie door dezelfde Gecommitteerde Raaden in Wynmaand uitgevaardigd. By dezelve deeden zy weeten; „ dat de aankomst en het „ verblyf der *Engelsche* Troepen in het „ Eiland van *Walcheren*, tot noodzaaklyk „ gevolg gehad hebbende, dat, tot ver„ voering der Bagagien en Leevensmid„ delen voor dezelve, een aanmerkelyk „ getal van Wagens en Paarden waren „ vereischt geworden, en de Landlieden „ en Opgezetenen ten Plattenlande, daar „ toe opgeroepen, deezen last niet alleen „ volvaardig op zich genomen, maar den„ zelven, met eene gansch voorbeeldige „ bereidwilligheid, uitgevoerd hadden. — „ Dat zodanig een gedrag Hunne goed„ keuring ten vollen hebbende moeten

„ weg-

(*) *Not. van Zeel.* 15 Aug. 1794.

„ wegdraagen, als waar door aan hun ten LXXXIII.
„ klaarsten was gebleeken, de goede en BOEK.
„ welmeenende intentie van meergemelde ——
„ Landzaaten, om dat geene, wat in hun 1794.
„ vermogen was, toe te brengen, wat
„ tot bescherming van het lieve Vader-
„ land, met al wat daar in dierbaar was,
„ kon strekken. —— Daarom hadden zy
„ niet willen nalaaten openlyk Hun wel-
„ gevallen, over deeze goede genegen-
„ heid en trouwe, by die Publikatie, aan
„ den dag te leggen; ten einde ook alle
„ andere In- en Opgezetenen, van wel-
„ ken Wy mede, in andere gevallen, zo
„ veele welmeenende blyken zyn ontwaar
„ geworden, door zulk een loflyk voor-
„ beeld, op nieuw, worden opgewekt en
„ bemoedigd, om zich de belangen van
„ het lieve Vaderland, in deeze duistere
„ tyden en omstandigheden, niet te ont-
„ trekken; maar ieder in zyn kring te
„ helpen medewerken, wat tot bevorde-
„ ring van Eendragt, tot afbreuk van een
„ magtige en alles vernielenden Vyand,
„ en ter bewaaringe van onze Godsdien-
„ stige en Burgerlyke Voorregten, onder
„ den Godlyken Zegen, dienen kan; en
„ om de Heeren Staaten, zyne Hoogheid
„ den Heer Prins van *Oranje* en *Nassau*
„ en Ons behulpzaam te zyn, in die
„ middelen, welke tot voorschreeve ein-
„ dens in 't werk gesteld worden (*)."

Geen

(*) *Not. van Zeel.* 1 Oct. 1794.

LXXXIII. BOEK.

1794.

Bestraffing der flegt oppassende Landwagten.

Geen stoffe om te pryzen; maar veel eer om te wraaken en met straffe te dreigen, vonden dezelfde Gecommitteerde Raaden, daar zy met leedweezen en ongenoegen vernomen hadden, dat in de onderscheide Kwartieren van *Zuidbeveland*, onder eenigen der In- en Opgezetenen, waarschynlyk door kwalykgezinde en onrustzoekende Lieden misleid, zedert eenigen tyd eene ongezindheid was ontstaan tot het behoorelyk waarneemen der Landwagten, op hunnen last, zo in dat als in andere Eilanden van dit Gewest ingevoerd; terwyl zelfs zommigen dier In- en Opgezetenen, zich niet hadden ontzien, om, op eene geheel willekeurige en strafbaare wyze, zich aan de waarneeming dier Landwagten te onttrekken, en zulks daadlyk te weigeren. Hier tegen vaardigden zy eene wel strenge Afkondiging uit. In het slot hun verlangen betuigende, om door een spoedige en gewenschte uitkomst van zaken in staat gesteld te worden, de Ingezetenen van allen last des Oorlogs eerlang geheel te kunnen bevryden: hun die boven zo veele Medeingezetenen in het Vaderland gebleeven waren, aanmaanende zich eenen minderen last te getroosten (*).

Geene meldenswaardige verrigtingen tegen de *Franschen*.

De gerugten wegens het aantal *Franschen* in de nabuurschap, wisselden gestadig af, vergrootende en verkleinende volgden elkander: dan het kwam niemand in den zin iets tegen hun te onderneemen, dat meldens-

(*) *Not. van Zeel.* 31 Dec. 1794.

denswaardig is; dat eenige Gewapende Sloepen van den Zeecapitein MEURER, na het Haventje van den *Doel* voeren, en van daar eenige Vaartuigjes die onder de magt der *Franschen* lagen, wegnamen, hadt niets te beduiden.

LXXXIII. BOEK. 1794.

Een onzer Fregatten, onder bevel van den Capitein M. HOELANDS, voor den *Ouden Doel* liggende, was in eenige ongelegenheid geraakt. Hy ontving van den Generaal der Brigade DES LA FRANS deeze boodschap. „ Ik zend u een van my„ ne Stafofficieren. om van u te vorde„ ren, dat Gy de Manschappen, die uwe „ Equipagie uitmaaken, aan land zendt. „ Het is my zeer wel bekend, dat gy, „ door toeval op een Zandbank vastge„ raakt zyt, en dat uw Schip zich in de „ onmogelykheid bevindt om 'er weder „ af te komen. De zugt om geen men„ schenbloed te vergieten en uw Volk te „ spaaren, zet my aan om deezen stap te „ doen. Indien gy weigert myne vordering „ te voldoen, zal ik als Soldaat moeten „ handelen. Ik weet wel, dat gy, in alle „ andere gevallen, u zoudt tragten te „ verdeedigen; maar raadpleeg uwe om„ standigheden, en antwoord my. Uw „ antwoord zal myne verdere handelwyze „ bepaalen."

Capitein HOELANDS Fregat van Oorlog opgeeischt.

Moedig en sneedig teffens was het wederschryven van Capitein HOELANDS. „ Het eenig antwoord, dat ik op uwen „ Brief kan geeven, is, dat een *Hollandsch* „ Bevelhebber, aan boord van een *Fregat*

Hoe hy zulks afslaat.

„ van

LXXIII. BOEK. 1794.

„ van Oorlog, zich zo gemaklyk niet „ overgeeft aan de Vyanden van den Staat; „ maar zich integendeel, tot het uiterste „ zal verdeedigen. Een *Fransch* Gene- „ raal, (geen Zeeman zynde,) is niet in „ staat om te beslissen of ik hier wel of „ kwalyk geplaatst ben. Gy hebt de vry- „ heid om als Soldaat tegen my te hande- „ len, of zo als gy het zult verkiezen." De uitkomst leeraarde, dat Capitein HOLLANDS beter dan de Generaal DES LA FRANS, over het gevaarlyke van de ongelegenheid zyns Schips, oordeelde: dewyl hy in vlot water kwam, en zyn Fregat aan het Hoofd te *Bath* in veiligheid bragt (*).

Zwaarigheden wegens den Wisselbank der Stad *Middelburg*.

Wel geene nieuw uitgeschreevene Belasting drukte de Inwoonders deezes daar mede reeds bezwaarden Gewests (†), dan 'er rees in Slachtmaand des Jaars MDCCXCIV, ten aanziene van de Wisselbank der Stad *Middelburg*, een bezwaar, door de Regeering met deeze woorden omschreeven, „ dat zy, van tyd tot tyd, ontwaar ge- „ worden zynde, dat by veelen hunner „ Ingezetenen, uit onderscheide beginzels „ en oogmerken, eene begeerte was op- „ gekomen, om de Contante Specien, „ welke door hun by anderen uitgezet, „ of in de Wisselbank van *Middelburg* „ berustende waren geweest, na zich te „ neemen, onder zich te houden, en daar „ door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1785.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. bl. 413.

„ door uit de circulatie te brengen, of „ wel na buiten de Provincie te verzenden: welk een en ander in dier voege „ blyvende voortduuren, ten aanmerklyken „ nadeele van den Handel zou strekken, „ en eene zeer bezwaarende verlegenheid, „ in het doen van alle betaalingen, te „ wege brengen." Om hier in te voorzien, hadden zy eene schikking gemaakt, dat uit de Wisselbank, hangende de raadpleegingen over dit stuk met Staaten van *Zeeland* voor den tyd van tweemaal vier en twintig uuren, geene Betaaling zou gedaan worden. De raadpleegingen liepen niet alleen uit op het goedkeuren van de gedaane voorziening; maar strekten tot het volmagtigen der Regeering, om, tot den vyfden van Louwmaand des aanstaanden Jaars 's Stads Wisselbank te sluiten; mits daar van alleen bleeven uitgezonderd de Betaalingen ten behoeve van het Gemeeneland, en de gewoone Overschryvingen tot den dag der naderende jaarlyksche sluitinge, door Commissarissen van de Wisselbank als naar gewoonte te bepaalen. Ingevolge hier van werden Commissarissen gelast, zorg te draagen, dat van heden (*), tot den eersten Maandag in Louwmaand des volgenden Jaars, geene Penningen uit de Wisselbank zouden worden geligt, dan die by het Staatsbesluit waren uitgezonderd, en dat ook de Overschryvingen, daar

(*) Den 21 November, den dag der Publikatie.

LXXXIII. BOEK. daar mede overeenkomstig zouden plaats hebben.

1794. Gansch verschillend werd die stap beoordeeld. Deezen schreeuwden 'er sterk tegen; geenen traden als verdeedigers te voorschyn (*).

Wanneer de tyd des sluitens verstreeken was, vondt de Regeering van *Middelburg* zich, uit de eigenste oorzaaken, in dezelfde ongelegenheid, en als genoodzaakt om de sluiting van de Speciekamer op denzelfden voet te doen voortduuren; dan om blykbaare ongelegenheden te voorkomen, maakten zy, onder goedkeuring der Staaten, eenige nadere schikkingen. Ter gerustftelling van elk, die Gelden op zyn naam in de Bank hadt, een tyd bepaalende, om by Commissarissen des opening te krygen, tot wegneeming van alle gereezene twyfelingen wegens de gesteltenisse der Bank; wanneer zou blyken, dat de ongewoone wyze op welke thans de beschikking daar over werd gelaaten, zo wel als de vervroegde sluiting „ alleen „ de gevolgen waren van de Publieke Ca„ lamiteiten, welke de Regeering hartlyk „ wensch-

(*) Men zie dit betwiste Stuk onderzogt in een Geschrift ten dien tyde te *Middelburg* by VAN OSCH uitgekomen. onder den tytel *Justificatoire Memorie betrekkelyk de handelingen in de Wisselbank der Stad Middelburg; mitsgaders de præsumtive redenen der Publikatie van 21 Nov. 1794 tot sluiting derzelver voor contante betaaling; benevens eenige bedenkingen, geopperd als consideratien, om dit belangryk Etablissement in volle werking te herstellen.*

„ wenschte, dat, door den Zegen des Al- LXXXIII.
„ lerhoogsten, met gelukkiger tyden spoe- BOEK.
„ dig mogten vervangen worden (*).

Spoedig daagde 'er een tyd van verandering op; doch geene, die met de hoop en wensch der Regeeringe van *Middelburg*, noch met die der Staaten van *Zeeland* strookte. Den dwang van den vooorspoedigen loop der *Fransche* Wapenen moesten de Bestuurders deezes Gewests volgen. Dit overwinnend Volk, aan den eenen kant, geheel *Staats Vlaanderen* vermeesterd, en aan den anderen kant, de sterke Vestingen *Bergen op den Zoom* en *Steenbergen*, by verdrag in bezit gekreegen hebbende, was *Zeeland* van rondsomme ingeslooten. De verdeediging te water daar gevormd, kon even weinig aan dit Gewest als aan *Holland* baaten. De bystand der *Engelschen* was dit Gewest ontvallen, en geene hoop om dezelve weder te zien verschynen, deedt zich op.

1795. Verlegenheid in *Zeeland* by den voortgang der *Fransche* Wapenen

In deezen benarden toestand zondt de Generaal der Divisie MICHAUD, Bevelhebber der *Fransche* Legermagt in *Staats Vlaanderen*, aan den Generaal, bevel voerende over de Landmagt van den Staat, als mede aan den Bevelhebber der Zeemagt in en by het Eiland van *Walcheren*, uit *Breskens*, zyn Hoofdkwartier, twee Commissarissen, na *Vlissingen*, met deeze Opeisching van *Zeeland*. „ Myn Heer, „ de Generaal! Buiten twyfel zyt Gy „ reeds

Zeeland door de *Franschen* opgeëischt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1790.

LXXXIII. BOEK. 1795. „ reeds onderrigt, dat de Armée der *Franschen*, op dit oogenblik, het gansche „ Grondgebied van *Holland* bezet, dat „ alle Plaatzen voor hun de Poorten geopend hebben, en zy dezelve zyn binnengetrokken.

„ Ik twyfel geenzins, of gy zult reeds „ denzelfden uitdruklyken Last ontvangen „ hebben, om, naamlyk, op gelyke wyze „ U tegen de Troepen, waar over ik beveel, te gedraagen; wat my belangt, „ ik heb order, om my met dezelven in „ *Walcheren* te begeeven.

„ De zaak die ik verdeedig, is die der „ Vryheid; dezelve is U niet vreemd, „ welhaast hebben wy dezelfde belangen.

„ Het is niet als Vyanden, niet als „ Overwinnaars; neen, maar als Beschermers, als Vrienden, dat wy by U verschynen. Indien de lasteringen van de „ zamengezwoorene Tyrannen, waar mede zy de *Fransche* Natie hebben overlaaden, om daar door andere Natien „ van haar te vervreemden, en voor haar „ te verschrikken, eenigen invloed op U „ gehad, en eenig geloof verdiend hebben, (offschoon ik wars ben om zulks „ te denken,) zo zal de haatlyke boosheid deezer uitstrooizels door U erkend „ worden, wanneer gy slegts een blik op „ de Proclamatie van de Volksrepresentanten der *Fransche Natie* aan het *Bataafsche Volk*, waar van ik een Exemplaar hier nevens voeg, zult geworpen „ hebben.

„ Gy

„ Gy zult zien, Generaal! uit deeze „ zelfde Proclamatie, hoe zuiver de Voor- „ neemens zyn des *Franschen* Volks, en „ met redelykheid zult gy niet kunnen „ twyfelen aan derzelver zo erkende „ deugd, zonder hun op het grootst te „ beledigen; iets, het geen buiten twy- „ fel zeer verre van uw hart verwyderd is.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ Ik sommeer U dan, Generaal! my „ te ontvangen in het Eiland van *Walche-* „ *ren*, aan het hoofd der Troepen, die „ ik beveel. —— Ik herhaal U, het is, „ als Vrienden, dat wy verschynen. Gy „ zult 'er over kunnen oordeelen, uit de „ orders, die ik van mynen Generaal en „ Chef ontvangen heb, en welke orders „ volkomen gelykvormig zyn aan de be- „ ginzelen der Volksrepresentanten.

„ Ik schroom niet te zeggen, dat alle „ Verdeediging vrugtloos zou zyn, en „ alleen zou kunnen dienen om bloed te „ doen stroomen, het geen zo wel tegen „ de belangen van het *Bataafsche Volk*, „ als tegen de menschlievende oogmerken „ der *Fransche Natie* stryden zou (*)."

Raadslag der Staaten van *Zeeland*.

Eene Opeisching van dien inhoud mogt Staaten van *Zeeland*, toen dezelve hun werd overgeleeverd, wel niet met den schrik eens onverwagten donderslags treffen, daar de lotwisfel in *Holland* voorgevallen, en elders in bewerking, hun niet onbekend kon weezen, dezelve baarde groo-

(*) Deeze Opeisching was den 27 Jan. 1795 gedagtekend.

LXXVIII. BOEK. — 1795. groote verlegenheid, hoe te handelen, wat te doen! Dit was de onaangenaame stoffe eener lange raadpleeging der Staaten, op den dertigsten van Louwmaand MDCCXCV. Immers, om met hunne eigene woorden te spreeken, „ verwekte die Sommatie, te „ hunner kennisse gekomen zynde, eene „ aandoening over den bekommerlyken „ toestand van het lieve Vaderland, waar „ in hetzelve gebragt was, door de ram„ pen en onheilen, die daar op nu jaaren „ agter een gerust hadden, en hetzelve „ met eenen geheelen ondergang dreig„ den. — Naa dat de nabuurige Pro„ vincie van *Holland* in de magt der *Fran„ schen* gevallen was; naa dat de Frontier„ steden van den Staat, waar onder *Ber„ gen op den Zoom* en *Steenbergen*, de sleu„ tel van *Zeeland*, aan dezelven, op last „ van hun Hoog Mogenden, waren over„ gegeeven; naa dat de Commandanten „ dier Steden de vryheid gekreegen had„ den, van, op de eerste Sommatie, een „ Verdrag van Overgave te sluiten; naa „ dat aan 's Lands Zeemagt door hun Hoog „ Mogenden uitdruklyk gelast was om „ zich tegen de *Fransche* Wapenen niet „ te verzetten; naa dat bovendien de ver„ wagting op eene tydige buitenlandsche „ hulp afgesneeden was, zou het, naar „ hun inzien, overeenkomstig het ingeno„ men Advys der commandeerende Offi„ cieren, roekloos geweest zyn, indien zy „ deeze Provincie, aan haar eigen lot over„ gelaaten, en in gevaar om van verschei-

„ de

„ de lieden te gelyk te worden aangetast, LXXXIII.
„ aan verdere rampen van den Oorlog BOEK.
„ hadden willen blootstellen. — Op deeze
„ gronden was het, dat zy, schoon al- 1795.
„ zins herdenkende hunne duure verplig-
„ ting, in de Unie van *Utrecht* vervat,
„ en 't geen door ieder hunner aan den
„ Lande gezwooren was, om, tot verdee-
„ diging van Godsdienst en Vryheid alles
„ te moeten opzetten, en bovendien in
„ aanmerking neemende de Vredelievende
„ Toezeggingen der *Fransche* Natie, op
„ de gedaane Sommatie, naa rype over-
„ weeging en ernstige deliberatie, en niet
„ dan naa gewikt en gewoogen te heb-
„ ben, wat het waare belang deezer voor-
„ maals zo gelukkige Provincie, en der
„ braave getrouwe Ingezetenen van hun
„ vorderde, goedgevonden hadden eene
„ Commissie uit het midden hunner Ver-
„ gadering te zenden tot den *Franschen*
„ Generaal MICHAUD, om met denzelven
„ aan te gaan een Verdrag van Capitula-
„ tie, zo wel voor den Eilande van *Wal-*
„ *cheren*, als voor de overige Eilanden
„ en Steden van *Zeeland*, die zich in eene
„ evengelyke noodzaaklykheid bevinden
„ mogten."

De afgevaardigde Staatsleden HUYSSEN DE KATTENDYKE, J. H. SCHORER, en A. VAN DOORN, begaven zich, den laatsten van Louwmaand, na *Vlissingen*. Een zwaare ysgang belemmerde den spoed hunner voortreize na *Breskens*, waar zy den derden van Sprokkelmaand kwamen met

Bezending aan de *Franschen*.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Voorslagen van daadiging; die met de antwoorden op dezelve van de zyde der *Franschen* hoofdzaaklyk hier op nederkwamen.

Op welke voorwaarden *Zeeland* aan de *Franschen* overging.

Dat niets hoegenaamd, zou ondernomen worden tegen de vrye uitoefening van den Heerschenden Godsdienst. — *Dat de tegenwoordige Regeeringsvorm zou gehandhaafd worden.* — *Veiligheid van Persoonen en Eigendommen voor allen, van welk eene denkwyze zy in het Politieke als anderzins mogten geweest hebben.* — Ten aanziene deezer drie stukken werden zy geweezen tot de Proclamatie der *Fransche* Natie aan het *Bataafsche* Volk. — *Vrye terugkeering tot hunne Wooningen voor allen, die* Staats Brabant *of* Staats Vlaanderen *hadden verlaaten, en teruggaave der Eigendommen, welke uit hoofde van hun vlugt verkogt of in beslag genomen mogten zyn; als mede vrye Aftogt voor alle Uitgeweekenen uit de* Oostenrykſche Nederlanden *en uit* Frankryk. Het wederkeeren werd toegestaan aan allen, die bewyzen konden in de volstrekte onmogelykheid geweest te zyn, van vroeger dit te hebben kunnen doen. Dan de *Fransche* Uitgeweekenen waren hier niet onder begreepen, als met, of voor welken, de *Fransche* Republiek nooit tot eenig Verdrag gehoor kon geeven. — Voorts wilden zy bedingen, *Geene Inruiming aan* Fransche *Troepen, of, zo al, dan zo weinig mogelyk, uit hoofde van de moeilykheid der Berging en de duurte der Leevensmiddelen, die een groot aantal zou veroorzaaken; terwyl*

wyl men aanboodt om het Krygsvolk van den Staat den Eed te laaten afleggen van de Wapenen niet meer te zullen voeren tegen de Fransche *Republiek*. Hier op werd geantwoord, dat de laatstgemelden, naa het afleggen van dien Eed, hunne Wapenen zouden blyven behouden, ten dienste der Politie — dat, voor het tegenwoordige, slegts anderhalf Bataillon ten beloope van zes of zeven honderd man, op het Eiland *Walcheren* zouden gebragt, en die niet, dan de nood zulks vereischende, zouden vermeerderd worden. De Equipagien en Bezittingen der Schepen van Oorlog der *Vereenigde Nederlanden* zouden den voorgemelden Eed desgelyks doen; de op Stroom liggende zouden een *Fransche* Wagt aan boord krygen; indien zulks op andere Schepen der Republiek hadt plaats gegreepen. —— Wyders stelden zy voor, *Geene invoering van Assignaaten, of in Requisitiestelling van Persoonen en Goederen*. Dit werd toegestaan, in zo verre zulks geen plaats hadt in de andere *Nederlandsche* Provincien, door de *Fransche* Troepen bezet. Het overige werd beantwoord door overwyzing op de meergemelde Proclamatie. —— Desgelyks werd toegestaan, dat alle Eilanden, Steden of sterke Plaatzen van *Zeeland*, zo wel die zich nog niet verstaan hadden met de *Fransche* Republiek, als die reeds op min voordeelige voorwaarden, zich overgegeeven hadden, mede onder deeze Daadiging zouden begreepen worden; als mede dat deeze Daadi-

LXXXIII. BOEK. — 1795.

LXXXIII. BOEK. — 1795. diging, byaldien eene vroegere met eenige der gemelde plaatzen voordeeliger ware, met de begeerde Artykelen vermeerderd zou worden — eindelyk dat, zo 'er in dit Verdrag Artykelen werden gevonden, die duister of voor eenen anderen uitleg vatbaar waren, de uitleg derzelve altoos ten voordeele van de Provincie *Zeeland* zou zyn: voor welker belangen, als ook voor derzelver Ingezetenen, de Afgevaardigden verklaarden dit Verdrag aan te gaan (*).

Men is in *Frankryk* over deeze Daadiging misnoegd. Veelen hier te Lande verwonderden zich, dat Staaten van *Zeeland* zo veel hadden kunnen bedingen, aangemerkt de bekende zeer groote gehegtheid aan den Stadhouder, tegen welken de *Franschen* verklaarden deezen Oorlog te voeren. In *Frankryk* dit Verdrag bekend wordende, oordeelden zommigen, dat hetzelve niet overeenkomstig was met de waardigheid en de belangen der *Fransche* Republiek. Men schroomde niet te zeggen „ Het zyn „ de Overwonnenen, die aan den Overwin- „ naar de Wet hebben voorgeschreeven!" Heftige over- en wederspraak rees deswegen in de Nationaale Vergadering (†), geëindigd met die Daadiging in handen van het *Committé de Salut Publicq* te stellen,

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 259 *enz.*

(†) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1163—1168. wordt, uit het *Parysche* Dagblad LE MONITEUR, het daar voorgevallene opgegeeven,

len, om daar op te berigten. Dit berigt, door Carnot uitgebragt, verdient alle opmerking, als geschikt om ons te doen weeten in welk een licht de *Franschen* zelve hunnen toestand, ten dien tyde, in de *Nederlanden* beschouwden. De Uitbrengers van dit Verslag hebben voornaamlyk ten oogmerke, de vermoedens tegen te gaan als of *Frankryk* van de overmeestering der *Vereenigde Nederlanden* niet al het voordeel hadt getrokken, 't geen de belangen van *Frankryk* vorderden. Laaten wy den voornaamen inhoud opgeeven.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Hoe door Carnot verdedigd.

Met den aanvange worden de voorafgaande gebeurtenissen, in deezer voege geschetst. —— *Holland* en *Engeland* zyn gebooren Mededingers. Het belang van *Holland* vorderde zich met *Frankryk* te vereenigen; dan het werd gedwongen zich in de armen van *Engeland* te werpen, welks groote Staatkunde was, hetzelve, of door verwoesting en inneeming der Volkplantingen voor *Frankryk* nutloos te maaken, of, onder schyn van bescherming, zyn Gebied in 't zelve te vestigen. — Vervolgens haalt hy het gebeurde met de Patriotten in 't Jaar MDCCLXXXVII op —— vermeldt den Inval van Dumourier —— staat stil op de Inlevering van het bekende Adres te *Amsterdam* — vestigt de aandagt op het uitgestrooide gerugt eens Stilstands van Wapenen, ten einde den moed der Patriotten te verslappen; maar die, in het vermeesteren van *Bommel*, *Heus-*

LXXXIII. BOEK. 1795. *Heusden*, *Graave* en de Linien van *Breda* haare wederlegging vonden. Nu zonden, vaart de de Spreeker voort, de Stadhoudersgezinden Onderhandelaars na *Parys*, om langs dien weg in het Bewind te blyven; maar wy zonden terstond een Courier na onze Medebroeders by de Legers van het *Noorden*, *Sambre* en *Maas*, om onverwyld de *Waal* en *Lek* over te trekken, en het gevolg was de vermeestering van *Utrecht*. De *Engelschen* vlugten, de Opstand borst overal uit. *Amsterdam* opende de poorten aan onze Krygslieden. Onze Medebroeders schreeven ons van daar; „ De voordeelen van dit roemryk Con„ quest zyn onmeetbaar voor de Repu„ bliek, het geeft aan dezelve Schatten, „ Magazynen, Werven, Schepen, en „ vooral in de Staatkundige en Commer„ cieele Belangen van *Europa*, een over„ wigt, welks uitwerkzels en gevolgen „ niet te berekenen zyn. —— Maar 't „ zelve zou een doodlyk geschenk van „ de Overwinning worden, indien de „ *Fransche* Republiek, verblind door „ zo veel roems, begreep, als Meester „ over het lot van dit Volk te beschik„ ken, of wel, indien dezelve, gehoor „ geevende aan de bedrieglyke voorstel„ len, welke gesleepe Onderhandelaars „ niet zullen nalaaten te doen, om eene „ Regeeringsvorm te behouden, welke „ door het Despotismus, voor eenige jaa„ ren, ingerigt werd, met de Stadhouders„ gezinden, haare natuurlyke Vyanden,

„ zo

„ zo wel als van de Vryheid der *Bataa-* LXXXIII.
„ *ven*, een verdrag maakte." BOEK.

„ Deeze Grondbeginzels," vaart CARNOT voort, „ hebt gy zelve gewettigd, 1795.
door uwe Oorlogsverklaaring tegen den Stadhouder in Persoon. Volgens dezelve zyn wel de particuliere Eigendommen heilig, als van het Volk onzes Bondgenoots; maar de Eigendommen van het Gouvernement, onzen natuurlyken Vyand, als Vestingen, Arsenaalen, Marine, Publieke Etablissementen, behooren regtens aan den Overwinnaar.

„ Onze Medebroeders, op deeze beginzelen bouwende, vaardigden eene Proclamatie uit, waar in deeze, misschien bedenkelyke woorden voorkomen; *Het Bataafsche Volk, gebruik maakende van zyne Oppermagt, zal alleen zyne Regeeringsvorm kunnen veranderen of verbeteren*; maar onder het *Bataafsche Volk* worden noch de *Engelschgezinden*, noch eenige *Intriguanten*, die, onder den naam van Patriotten, slegts hunne byzondere Vyanden zoeken uit te werpen, om zelve in hunne plaats te heerschen, begreepen.

„ Door onzen eerbied voor de Regten der *Bataafsche Natie* om vry te zyn, conquesteerden wy in een oogenblik, het geen, op zyn best, door twee jaaren oorlogens, met opoffering van duizenden, zou verkreegen zyn geworden. *Bergen op den Zoom*, dat ons, in 't jaar MDCCXLVII tien duizend mannen kostte; *Geertruidenberg*, waar voor LODEWYK DE XIV, de *Willem-*

stad

LXXXIII. BOEK. — 1795. *ſtad* waar voor DUMOURIER ſtuitte; *Gorrichem*, de ſleutel der Inundatien, het ſterke *Vlisſingen* en *Middelburg*, de drie Provincien *Friesland*, *Overysſel* en *Groningen*; de twee Vlooten in *Texel* en *Zeeland* hebben zich, zonder wederſtand, overgegeeven. Hadden wy den Schrik, in ſtede van de Broederſchap, vooruit gezonden, zouden dan niet de Schepen, althans gedeeltelyk, na *Engeland* geſteevend zyn, en deeze Vestingen van den eerſten rang niet voor ons de Poorten geſlooten hebben?"

Om de aanmerkingen op de Overeenkomst met *Zeeland* getroffen, uit den weg te ruimen, wordt hier aangemerkt, dat dit Gewest, door de natuur zo wel bevestigd is, dat het een langduurigen tegenſtand hadt kunnen bieden, zo dat het, in dit geval, en onderſteund door *Engeland*, in deezen Veldtocht, niet zou hebben kunnen overmeesterd worden, en ſtroomen bloeds gekost hebben. — „Daarenboven," dus drukt CARNOT zich uit, „wagten wy deswegen nog nadere „berigten, en het is, by het algemeen „Tractaat, of by een beſlisſend Beſluit, „omtrent de Vereenigde Provincien te „neemen, dat men, ten opzigte van ieder „derzelven, zal bepaalen de waare betrekkingen, die zy met ons zullen houden, en de uitſlag zal altoos zyn, zo „als die weezen moet."

De Slotoptelling der voordeelen door de Overwinning der Vereenigde Gewesten verkreegen, draagt blyk van 's Spreekers voor-

vooruitzigten. „ De Revolutie wordt zon- LXXXIII.
„ der schokken bewerkt, de Regeeringen BOEK.
„ herstellen zich, de Agenten van den
„ Stadhouder zyn gearresteerd of verdwee- 1795.
„ nen; de gestrengste middelen zyn ge-
„ nomen voor het gebruik der Assignaten,
„ de spil der Coalitie is verbrooken;
„ *Frankryk* is niet meer geblokkeerd; wy
„ hebben de vrye Vaart van drie groote
„ Rivieren verkreegen; een groot Winge-
„ west aan het Erfgoed der *Engelschen*
„ ontnomen; wy hebben eene aanmerke-
„ lyke Zeemagt te onzer beschikkinge;
„ Havens, weleer wykplaatzen voor *En-*
„ *gelsche* Kapers, maar die nu zullen die-
„ nen om hunnen Koophandel in het *Noor-*
„ *den* te vernielen. Dan hierom moeten
„ wy leeren geen misbruik van onze Magt
„ te maaken. De *Bataaven* en wy moe-
„ ten gelyklyk by de Revolutie winnen,
„ en onze voordeelen moeten niet kort-
„ stondig zyn!" (*).

MOREAU in *Middelburg* neemt de Staatsche Krygslieden in den Eed.

Doch het oog weder op *Zeeland* en het daar voorgevallene geslaagen. Welhaast naa de tekening des Verdrags, waar door *Zeeland* den zoen met de *Franschen* trof, verscheen de *Fransche* Generaal MOREAU in *Middelburg*, waar de Krygsbezetting in diens handen den Eed aflei van tegen de *Fransche* Republiek de Wapens niet te zullen voeren. De Staaten lieten op de Af-
kon-

(*) Men leeze het geheele Stuk in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795. bl. 1820—1830.

LXXXIII. BOEK. 1795. kondiging wegens het Verdrag met de *Franſchen* getroffen, boven vermeld, kennis geeven door eene algemeene aanſchryving, dat de maandlykſche Bedeſtonden, tot hunne nadere ſchikking, zouden ophouden.

Aanmaaningen van het Committé Revolutionair te *Amſterdam* aan die van *Zeeland*.

Het Committé Revolutionair of van Inſurrectie te *Amſterdam* vergat dit afgelegen Gewest niet, en vaardigde eenen Brief af aan hunne *Zeeuwſche* Medeburgers, van deezen aanmaanenden en dringenden inhoud. „ Overtuigd van de groote noodzaaklykheid, voor het belang zo van „ elk Burger in het byzonder, als voor „ dit geheele Gemeenebest, dat de Omwenteling, binnen deeze Stad zo gelukkig begonnen, en in *Holland* voortgezet, door de geheele Republiek worde „ verbreid, en tot ſtand gebragt, op dat „ het vrye *Nederlandſche* Volk zich toone „ waardig den naam van hunne Voorzaaten de vrye *Batavieren*, en de Vriendſchap hunner Nabuuren, de onvergelyklyke *Franſchen!* oordeelen wy, overeenkomſtig de meening der Vertegenwoordigers van dat groote Volk, dat alle de „ byzondere Provincien zich tot één Lichhaam ten ſpoedigſten behooren te vereenigen: ten einde ons, zo lange in de „ boeijen gekneld geweest zynde Vaderland, geheel aan de Dwinglandy ontrukt worde, Vryheid en Gelykheid „ overal haaren zaligenden invloed verſpreidde, en Voorſpoed met Volksgeluk „ zich weder in dit Gemeenebest vestigen

„ mo-

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ mogen. —— Hier toe hebben wy ge-
„ requireerd de Burgers TIRION en G.
„ ZEEGERS, ten einde U, in naam der
„ vrye *Hollanderen*, aan te maanen U van
„ uwe Dwingelanden te ontslaan, op den
„ *Franschen* voet, in elke Stad, uw eigen
„ vertegenwoordigend Bestuur te verkie-
„ zen, daar uit Afgevaardigden op eene
„ Provinciaale Vergadering te zenden, om
„ de tot hier toe bestaan hebbende zoge-
„ naamde Staaten van *Zeeland* te vervan-
„ gen. Uit de Provinciaale Vergadering
„ weder Gedeputeerden in de nog extee-
„ rende Vergadering der Staaten Generaal
„ af te vaardigen, en alzo gezamenlyk de
„ Vryheid, Gelykheid, en onderlinge
„ Broederschap in ons geheele Vaderland
„ te vestigen. —— Gy kunt U verzekerd
„ houden, dat alle vrye Lieden, op on-
„ zen Broederlyken Raad, Vriendschap
„ en Hulp kunnen staat maaken; daar in
„ tegendeel, alle vrywillige Slaaven, dood
„ en verdelging te wagten staan (*)."

Bezending derwaards.

Behalven de in den Brieve gemelde Burgers hadt men Y. en W. Y. VAN HAMELSVELD aangezogt om het beleid der Omwentelinge in *Zeeland* op zich te willen neemen; beiden verlangden zy deswegen ontslag, en wy vonden hun ook elders met dien Omwentelingsarbeid bezig (†). TIRION en ZEEGERS namen daar op aan dit alleen

(*) Deeze Brief werd den 3 Feb. derwaards gezonden.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 246.

LXXXIII. BOEK. 1795.

te zullen uitvoeren; terwyl zy door het Committé aangemaand werden om vereenigd te werke te gaan met de Burgers Croese en Lynslaager, derwaards met een dergelyk oogmerk vertrokken. Aan de onmiddelyk na *Zeeland* door het Committé afgevaardigde Burgers werd eene lyst gezonden de Naamen opgeevende van verscheide Persoonen in dit Gewest, als zeer geschikt om in het bewerken der Omwentelinge van dienst te zyn.

De Leden van deSchuttery de *Edele Busse* te *Middelburg* van den gedaanen Eed ontslaagen.

Intusschen was *Middelburg* het middelpunt der *Zeeuwsche* Omwentelinge geworden. Het ontbrak in *Zeelands* Hoofdstad geenzins aan Burgers, die de zaak der Vryheid te hartlyk voorstonden, om zich deeze gelegenheid, zonder eenigen spoorslag van buiten daar toe te behoeven, niet ten nutte te maaken. Klein was het eerste beginzel. Twee *Middelburgsche* Burgers, Pieter van Gote en Pieter de Maret, de eenige thans nog in leeven zynde Regenten van de tot den Jaare MDCCLXXXVII daar ter Stede bestaan hebbende *Schuttery de Edele Busse*, dienden by de Stadsregeering, op den zevenden van Sprokkelmaand, een Verzoekschrift in, by 't welk zy verklaarden, hoe verre het meerdertal der Leden van gemelde Schuttery in handen der Stadsregeering openlyk den Eed hadt afgelegd, by welken zy onder andere beloofden „ zich nimmer of ooit te zul-„ len bemoeijen of inlaaten in Gesprek-„ ken, Byeenkomsten, ongewoone Wa-„ penoefeningen, of andere daaden, die,

„ in

„ in de gevolgen, tot eenige Verandering „ zouden kunnen ſtrekken." Door de verandering der tyden vondt zich dit meerdertal met dien afgelegden Eed bezwaard, en wenschte daar van, door hun Ed. Agtbaaren ontheeven te worden; als mede dat van die ontheffing ſpoedig, en op eene gepaste wyze, bekendmaaking mogt geſchieden. —— Onverwyld werd dit verzoek toegeſtaan en tot de bekendmaaking beſlooten.

LXXXIII. BOEK. 1795.

Verzoek om Wapenen, en de *Oostkerk* ter Vergaderplaats

Nog den eigen avond deezer vergunninge vervoegden zich eenige Afgevaardigden uit die Schuttery, vergezeld van andere *Middelburgſche* Ingezetenen, ten huize van den voorzittenden Burgemeester MAQUET, en verzogten, om, zo ſpoedig mogelyk, eene buitengewoone Vergadering der Heeren van de Wet en Raad der Stad te laaten beleggen, en uit naam der Schuttery te vraagen, dat alles, wat van hun en de Schuttery, door de Plunderaars in den Jaare MDCCLXXXVII, uit de Schuttery opgehaald, op het Stadhuis gebragt, en daar tot heden gehouden was, op eene voegelyke wyze, zou worden wedergegeeven. — Ten zelfden tyde ſtelden zy voor, tegen Maandag morgen, de *Oostkerk* ten gebruike te mogen hebben: om te dienen tot eene Byeenkomst, waar toe zy alle weldenkende Burgers en Ingezetenen, door een uitgegeeven Na-courant van heden, hadden uitgenoodigd. —— Beide deeze verzoeken in die buitengewoone Avondvergadering voorgeſteld zynde, droegen de toeſtem-

 ming

LXXXIII. BOEK. — 1795. Uitnoodiging der Burgery.

ming weg, welker wederhouding de tydsomstandigheden geheel ongeraaden maakte.

De uitnoodiging, alomme door de Stad verspreid, luidde; „ Uit kragt der Proclamatie aan het *Bataafsche* Volk, door de „ Representanten der *Fransche* Natie gedaan, worden alle welgezinde Burgers, „ die het welzyn van het dierbaar Vaderland ter harte gaat, genoodigd om aanstaanden Maandag, 's morgens ten negen „ uuren te vergaderen in de *Orsokerk*, om „ aldaar, in navolging van onze vrye *Hollandsche* Broeders, zodanige middelen „ te beraamen, als ter verdere herstellinge „ van Vaderland en Vryheid zullen noodig „ zyn."

Afkondiging daar beraamd.

Deeze Vergadering mogt de Omwentelings School van *Zeeland* heeten. Alles werd 'er bestamd, wat ter Wapening van de daar toe gezinde Burgery kon dienen, en om uitdruklyk ontslaagen te worden van den Eed op de Oude Constitutie. Na het voordraagen van eenige aanmerkingen, ten bewyze dat die Eed door het erkennen van 's Volks Oppermagt, was vernietigd, geschiedde de Afkondiging van het Vrye Volk van *Middelburg*, met groote toejuiching aangehoord, aangenomen en ter Drukpersse bestemd, om den ganschen Volke van *Zeeland* ter voorlichtende bruik te dienen.

Die *Middelburgsche* Burgers, hunne Grondbeginzels aan den dag leggende, lieten zich hooren op eene wyze, welke een diep gevoel van dien Staatslotwisfel te verstaan gaf,

gaf, en zich genoeg onderscheidt van Af- LXXXIII.
kondigingen elders, in soortgelyke gevallen BOEK.
gedaan om hier plaats te vinden. — „De
„ Proclamatie des *Franschen* Volks, door 1795.
„ deszelfs overwinnende Wapenen tot ons
„ gebragt, daar zy elk *Batavier* in zyne
„ Vryheid, en het *Bataafsche* Volk in
„ zyne Souvereiniteit herstelt, heeft ons
„ de Revolutie aangekondigd. De Staa-
„ ten van *Zeeland* capituleerende, zyn by
„ het Artykel, raakende de Regeerings-
„ vorm, na deeze Proclamatie verwee-
„ zen; zy hebben, derhalven, by het
„ tekenen der Capitulatie, ons het daadlyk
„ tydstip en begin der Revolutie aange-
„ weezen. 'Er moet geene Omwenteling
„ meer gemaakt worden, de Omwente-
„ ling is reeds daar. Zy moet alleen be-
„ stuurd worden door Wysheid, Stand-
„ vastigheid en Menschlievenheid. Zy
„ moet op eenen vasten voet gebragt wor-
„ den, op dat het duurzaam heil des Va-
„ derlands, onder den Godlyken Zegen,
„ 'er het gevolg van zyn moge.
De overweeging van deeze waarheid;
„ het belang van het tegenwoordig oogen-
„ blik; het bezef van onzen Vaderland-
„ schen pligt, ziet daar wat ons zamen-
„ bragt, onze raadpleegingen bestuurde,
„ en ons thans aanspoort om de waarag-
„ tige gevoelens, die ons bezielen, de
„ grondbeginzels, die ons gedrag moe-
„ ten bestuuren, en waar voor wy den
„ moed hebben om alles op te offeren,

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ voor het Publiek, voor onze Medeburgers, open te leggen.

„ Wy verklaaren openlyk en plegtig, „ dat wy den Vrede beminnen, en Broederschap by ons niet meer een bloote „ leus is. —— Neen! dat wy ze met al „ ons vermogen zullen tragten te bevorderen. —— Onze bedoeling is niet te „ verdeelen; maar te vereenigen —— niet „ eene nieuwe Partyschap te stooken; „ maar de overgebleevene haat en partyzugt, door het wegneemen van allen „ billyk misnoegen, te dempen. Wy eerbiedigen de Deugd, en houden de „ Menschenliefde voor de eerste aller maatschappelyke deugden. Op het oogenblik dat wy onze Vryheid weder verkreegen, hebben wy alle gevoeligheid „ en verbittering afgelegd. Wy hebben „ bykans het geheugen der ons aangedaane beledigingen verlooren, en gevoelende hoe noodzaaklyk de Eensgezindheid en gemeenschaplyke medewerking „ voor het algemeen belang zyn, hebben „ wy eenstemmig verklaard alle wederregtlyke wraaklust te verfoeijen, en te „ houden voor verraad tegen het Vaderland.

„ Den Godsdienst en deszelfs vrye en „ ongestoorde uitoefening, overeenkomstig de Grondstellingen der byzondere „ Gezindheden, en het Geweeten van „ deszelfs Belyders, houden wy voor heilig en onschendbaar; en, indien een-

„ vou-

„ voudigheid van Zeden, herleeving der
„ Vaderlandsche Deugden, Liefde en
„ Menschlykheid tot den Godsdienst be-
„ hooren, zo durven wy ons vleijen, dat
„ wy wel verre van denzelven hindernis
„ toe te brengen, in tegendeel, dien be-
„ vorderen, en terwyl wy voor het Va-
„ derland onze kragten aanwenden, ook
„ tevens voor den Godsdienst arbeiden.

„ Onze eerste grondstelling is eerbied
„ voor de Menschlyke Natuur, erkente-
„ nis van derzelver waardigheid in alle
„ standen der Maatschappye, tot in der-
„ zelver diepste vernedering. — U voor-
„ al onder onze Medeburgers, die men
„ de geringste Classe noemde, die men
„ bestempelde met de haatlykste benaamin-
„ gen, met welker herhaling wy onze
„ lippen niet willen bezoedelen. —— U,
„ die men in onkunde begroef, met voor-
„ oordeelen, omringde, in slaafsche af-
„ hanglykheid hieldt, in jammer en ar-
„ moede dompelde, om U des te gemak-
„ lyker, voor een geringen prys, tot
„ werktuigen eener snoode Staatkunde te
„ misbruiken. — U, die zulk een groot
„ en belangryk deel der Maatschappy uit-
„ maakt, uit uwe laagheid, met eene broe-
„ derlyke hand op te beuren —— U tot
„ den rang van Burgers te verheffen, en
„ uwe wettige aanspraak op alle de voor-
„ regten der burgerlyke Zamenleeving
„ voor U, en voor uwe Kinderen, te doen
„ gelden, dit is onze heilige bedoeling
„ en onze vuurigste begeerte.

LXXXIII. BOEK. 1796.

„ Wy belyden de Leer der Burgerlyke „ Gelykheid. Wy kennen geene Vry„ heid, die niet op deezen grondslag „ steunt. Wy verklaaren alle Voorregten „ van Adel, Geboorte en Afkomst voor „ gewaand, ydel, beuzelagtig. Wy ver„ nietigen dezelve, zo veel in ons is. „ Deugd en Verdiensten alleen, door de „ vrye keus der Burgeren voorgetrokken, „ kunnen bepaalen, welk aandeel een ie„ gelyk in de agting der Maatschappy, „ en in het Burgerlyk Bestuur derzelve „ hebben zal. Wy verfoeijen de Veel„ hoofdige Overheerschieg, die men Ari„ stocratie noemt. — Wy verfoeijen den „ onbetaamelyken invloed van alle kuipery „ en laagheid, ook die van eene gewaan„ de en kruipende Volksgezindheid. Wy „ erkennen geene Souverainiteit, dan die „ des Volks, en geen wettig Bestuur, „ dan het geen het Volk, door deszelfs „ uitdruklyke toestemming vertegenwoor„ digt.

„ Zodanig, Medeburgers! zyn de waar„ agtige gevoelens, die by ons huisves„ ten. Hy, die andere gevoelens dan „ deeze koestert, is niet uit ons, en wie „ onzer dezelve, met woorden of daaden „ lochent, die heeft opgehouden tot ons „ te behooren. Wy beveelen dit derhal„ ven aan uwe ernstige overweeging, en „ sluiten onze Aanspraak met de volgende „ gewigtige waarheden.

„ Eene Omwenteling en terugbrenging „ van onze Regeeringsvorm tot de een„

„ vou-

„ voudigste beginzelen van het Maatschappelyk Verdrag, is geene daad meer van willekeur; zy is door de betrekking, die wy tot de *Fransche* Republiek hebben aangenomen, en door den toestand der zaaken in het nabuurig *Holland* volstrekt noodzaaklyk en onvermydbaar geworden. Die zich tegen dezelve verzet, is de Vriend der Verwarring, of de baatzugtige, die zyn flordig Eigenbelang U voor de zaak des Vaderlands opdringt.

„ Daarenboven, niemand is het onbekend, niemand ontveinst het, tot welk eene laagte de zaaken, in ons Vaderland, gezonken zyn. Alle Geldmiddelen zyn verdweenen, alle Kassen gesflooten, alle bronnen van Welvaard gestopt, en het Publiek Bestuur, door agterhoudenheid en misleiding, van alle vertrouwen beroofd — alle herstel, zonder Verandering en Ommekeer van zaaken, is onmogelyk geworden. En wat mogen wy ons dan niet belooven van eene Omwenteling, die niet eens aan onze vrye keus heeft gestaan; maar waar toe wy, door de omstandigheden, gebragt en genoopt zyn geworden. — En welke omstandigheden! Zulke, waar in het Bestuur der Godlyke Voorzienigheid, zo duidelyk en onlochenbaar doorstraalt, dat wy ons geweeten zouden moeten verkragten om niet uit te roepen, God *heeft het alzo gewild!*"

LXXXIII. BOEK. 1795. Verandering ter Staatsvergaderinge.

Het Gewestlyk Bestuur, uit den Eersten Edelen en Afgevaardigden der stemhebbende Steden bestaande, hieldt stand; groote veranderingen stonden 'er, by het wisselen der Stedelyke Regeeringen, te wagten; dan eer deeze daar was, vielen 'er ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge, gewigtige Gebeurtenissen voor, die ons, eer wy van de Stedelyke veranderingen spreeken, te vermelden staan.

De Eed op de Oude Constitutie vernietigd.

Eenige Burgers van *Middelburg* en *Vlissingen*, vervoegden zich met een Verzoekschrift ter Staatsvergaderinge, om ontslag van den Eed op de Constitutie der Regeeringe van den Jaare MDCCLXXXVIII. Dit verzoek deeden zy rusten op het Verdragspunt, inhoudende, „ Het *Bataafsche* „ Volk, gebruik maakende van deszelfs „ Souverainiteit, zal alleen de wyze van „ deszelfs Regeering mogen veranderen, „ of maatigen." De Staaten beschouwden dit Verdragspunt in 't zelfde licht als de Verzoekers, en hielden, derhalven, alle verbintenissen daar tegen strydende voor, by wettige gevolgtrekking, vernietigd. Dan daar een aanzienlyk aantal van *Zeeuwsche* Burgers, uit het beginzel eener pryswaardige naauwgezetheid, verlangde, door eene duidelyke en plegtige Verklaaring van wegen het oogmerk der Staaten des betreffende onderrigt te worden; deeden zy zulks, met deeze woorden, by eene openbaare Afkondiging, „ dat zy den boven- „ gemelden Eed, door en zedert het slui- „ ten der Capitulatie, voor vernietigd hiel- „ den,

„ den, en dat zy diensvolgens alle Amptenaaren en Ingezetenen, van welken dezelve Eed was afgevorderd, zo veel nood, en ten overvloede, op de volledigste wyze, ontsloegen van alle verpligting uit dien Eed resulteerende: dat zy de voornoemde Amptenaars en Ingezetenen beschouwden als volkomen hersteld in den zelfden staat, waar in zy zich, vóór het afleggen van dien Eed bevonden (*).”

LXXXIII. BOEK. 1795.

Onderzoek des Eersten Edelen betreffende.

Ter Staatsvergadering hadt de Heer VAN LYNDEN nog zitting, van wegen den Prins VAN ORANJE, den Eersten Edelen verbeeldende. Die vroeg en laat betwiste Waardigheid kon niet missen thans een hoofdonderwerp van raadpleeging te worden. De Stad *Middelburg* deedt een voorstel, of de staat van Eersten Edele niet behoorde te worden vernietigd? Het besluit was, op heden, en staande de tegenwoordige *Zitting*, te onderzoeken, of de staat van Eersten Edelen, met de Præeminentien en Geregtigheden, mitsgaders de Commissien daar aan verknogt, in deeze Provincie, en deszelfs Representatie in die Vergadering nog langer kon worden toegelaaten.

VAN LYNDENS aanmerking hier op.

Niet vreeemd dat de Heer VAN LYNDEN, daar op inbragt, „ ten uitersten verwonderd te zyn over het aanleggen van Deliberatien tegen het Stemregt aan zynen Hoogen Principaal, even zo wettig

„ als

(*) Deeze Publikatie geschiedde den 23 Feb. 1795.

XXIIII. BOEK. 1795.

„ als aan de Steden competeerende; dat „ hy zich derhalven ten sterksten moest „ verzetten tegen het houden van dit Be- „ soigne: declareerende daar by, zo on- „ verhoopt hetzelve mogt plaats hebben; „ niet te kunnen adsisteeren, veel min „ eenig deel, het zy direct of indirect, „ te kunnen neemen, protesteerende nu „ voor als dan, tegen al het geen in præ- „ judicie van zyn Hooge Principaal zou „ kunnen gerapporteerd, en vervolgens „ besllooten worden."

Dies gebragt Verslag deswegen.

Het wel te wagtene Verslag kwam hier op neder. „ Dat, wanneer men den oor- „ sprong, staat en qualiteit van den Eer- „ sten Edelen bedaardlyk naging, men zou „ moeten toestemmen, dat dezelve alleen „ was geusurpeerd, dat de uitsluiting der „ andere Edelen was geweest wederregt- „ lyk; dat van de bepaalingen aan den „ opdragt van den staat en qualiteit van „ Eersten Edele, door de Heeren Staaten „ van tyd tot tyd vastgemaakt, speciaal „ van die, *dat dezelve Staat niet is verbon-* „ *den aan eenig Huis, Goed of Familie*, „ door de Erflyke Vastitellingen in de „ Descendenten van het Huis VAN ORAN- „ JE, by Resolutie van den eersten Mey „ MDCCLXXXVIII, geheel was afgewee- „ ken; dat de Representatie van Eersten „ Edele in deeze Provincie, geheel denk- „ beeldig was, naa dat het Lichaam van „ den *Zeeuwschen* Adel hadt opgehouden „ te bestaan; en wyders, dat zedert de „ Orde van zaaken binnen deeze Repu-

„ bliek,

„ blijk, door de *Fransche* Wapenen, die gedirigeerd waren tegen den Stadhouder en deszelfs Aanhang, was veranderd, en alomme ingevoerd, en by het *Bataafsche* Volk, ingevolge van de Proclamatie der Représentanten van de *Fransche* Natie, aangenomen het Systhema van Vryheid en Gelykheid, waar mede alle regt van Onderscheiding, uit Geboorte spruitende, en nog veel meer de Erflyke Opvolging daar van, volkomen strydig was."

LXXXIII BOEK. 1795.

Op deeze en andere gronden, by monde, breeder voorgedraagen, oordeelden zy die Waardigheid, met alles daar aan verknogt, te moeten vernietigen, en gevolglyk ook het Stemregt dier Waardigheid in deeze Vergadering te doen ophouden.

Nadere Verklaaring des Heeren VAN LYNDEN.

VAN LYNDEN, zich houdende aan de reeds gedaane tegenverklaaring, voegde 'er by; „ van begrip te zyn, dat 'er geene Wettige Staatsvergadering kon gehouden of Deliberatiën aangelegd worden, zonder zyn Principaal, of die Hoogstdenzelven de eer hadt te representeeren; dat hy het Rapport gehoord hebbende, moest verklaaren, dat hy zich, zonder een wettig rappel van Hoogstdenzelven, ten eenemaale onbevoegd rekende, om deeze Vergadering te verlaaten; dat hy daarom protesteerde tegen het Rapport en de Conclusie diensvolgens te neemen, welke hy aanzag als eene daad van puur Geweld, houdende diensvolgens zyne Aantekeningen te-

LXXXIII. BOEK. „ tegen dezelve, en het Regt van zynen
„ Hoogen Principaal, gereserveerd."

1795. Besluit ter Afschaffing. De Afgevaardigden der Steden hielden zich aan het uitgebragt Verslag. Die van *Middelburg*, *Vlissingen* en *Veere* betuigden niet te min, dat het hun leed deedt, door het vernietigen van den Staat en Qualiteit van *Eersten Edele*, en het verwyderen van diens Vertegenwoordiger uit de Staatsvergadering, in laatstgemelden te moeten missen een Man, die door zyne zonderlinge bekwaamheid en werkzaamheid, den Lande nog van veel nuts hadt kunnen weezen.

Hoe noode door de Raadpensionaris opgemaakt. De Raadpensionaris vondt zich, even als by het opmaaken des Besluits, wegens het verzogt ontslag van den Eed op de Constitutie van Regeering, bezwaard; oordeelende dat 'er een verschil van stemmen plaats hadt. Men bragt 'er tegen in, dat de Heer VAN LYNDEN, als persoonlyk belang hebbende in dit stuk, geene telbaare stem kon uitbrengen, waar op het ingeroepen Reglement der Vergadering paste, strydig met het eenpaarig gevoelen der Steden. Niet dan naa veel tegenkantings nam hy, onder de sterkste verklaaring, dat hy niet, dan door den dringensten nood geperst, het Besluit, overeenkomstig het Verslag, opmaakte. Van 't welk kennis gegeeven werd aan Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit van *Zeeland*, aan de Heeren der Provinciaale Rekenkamer en de Staaten van *Walcheren*, en de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge.

Ee-

Eene Tegenverklaring hadt de Heer VAN LYNDEN in gereedheid. 't Zal niet ongepast weezen aan dezelve hier plaats in te ruimen, als behelzende een terugzigt op zyn geheel gedrag, staande den tyd, dat hy de Zaakbezorger en Woordvoerder voor den Eersten Edelen geweest was, en ontdekkende wat hy over den tegenwoordigen Staatsverwisseling oordeelde. Hy liet zich dus hooren. —

LXXXIII. BOEK.

1795. Tegenverklaring des Heeren VAN LYNDEN.

„ Wanneer het U Ed. Mog. by Resolutie van den zes en twintigsten January „ MDCCLXXIX behaagde, my, op voorstel van zyne Hoogheid, by dispensatie „ van Nativiteit, als representeerende den „ Eersten Edele te admitteeren, vond ik „ my door het gevoel myner verpligtingen, op het kragtigst, aangespoord, „ om alle myne vermogens ten dienste „ van den Lande, aan te wenden; en ik „ vleide my met de aangenaame hoop „ van door eenen belangloozen yver, en „ gestadige werkzaamheid, het algemeene „ nut bevorderlyk te kunnen zyn.

„ Hoe zeer ik in opregtheid kan betuigen, van deeze bedoelingen nimmer „ te zyn afgeweeken, heeft het my egter niet mogen gebeuren, zodanige tydsomstandigheden te beleeven, als ter vermeerdering van bloei en welvaart deezer Provincie geschikt en alzins wenschlyk waren.

„ Ik vond het Eiland van *Walcheren* al „ aanstonds ontroerd door tumultueuse beweegingen, onder de Landzaaten, van

„ ee-

LXXXIII. BOEK. „ eenen zo gevaarlyken aart, dat dezelve
„ door U Ed. Mog. geoordeeld waren,
„ niet dan door tusschenkomst van Mili-
1795. „ taire Magt, te kunnen bevredigd wor-
„ den.

„ Naauwlyks waren deeze beroertens
„ gestild, of de Staat werd overvallen
„ door eenen Oorlog met *Groot-Brittanje*,
„ waar door aan de Financtien en aan den
„ Koophandel, (de bron van ons bestaan,)
„ de gevoeligste slagen zyn toegebragt,
„ en die daar en boven den grond gelegd
„ heeft tot verdere noodlottige rampen.

„ U Ed. Mog. gelieven zich te herin-
„ neren, en de Registers van derzelver
„ Besluiten, ten Jaare MDCCLXXX wyzen
„ het ten klaarsten uit, hoe zeer deeze
„ Provincie, door aanhoudende; maar he-
„ laas! onvrugtbaare poogingen, heeft ge-
„ tragt dien Oorlog te vermyden, en te
„ behouden eene Neutraliteit, die de al-
„ gemeene rust en veiligheid, zo wel als
„ den welvaart der Ingezetenen, ten ze-
„ keren gevolge moest hebben.

„ Deeze ongelukkige omstandigheid
„ hadt daar en boven, een ander onvoor-
„ zien effect, naamlyk de Eischen des
„ Keizers tot het openen der *Schelde*,
„ en deszelfs gewapende Aanval, om daar
„ in te slaagen; door dit geschil zyn groo-
„ te kosten tot tegenweer veroorzaakt, en
„ men heeft zich moeten getroosten, om
„ hetzelve, door een Dedommagement van
„ tien Millioenen af te koopen.

„ Kort hier naa ontstondt eene andere
„ ramp

„ ramp van zulk een aart en gevolgen, LXXXIII.
„ dat veele Volken van vroegere tyden BOEK.
„ haaren ondergang daar in hebben gevon- ——
„ den; naamlyk de inwendige Beroertens 1795.
„ en Partyschappen, raakende het Publiek
„ Bestuur; en hoe zeer die doodlyke kwaal
„ in deeze Provincie niet was gebooren,
„ heeft zy zich egter voor den schadely-
„ ken invloed daar van niet kunnen be-
„ hoeden, noch de ruïneuse uitwerkingen
„ daar van ontgaan.

„ Men hoopte wel, door het neemen
„ van Staatkundige Mesures, ten Jaare
„ MDCCLXXXVII, in deeze Partyschappen
„ voorzien te hebben; dan het kwaad hadt
„ reeds zulke diepe wortels geschooten,
„ dat daar uit thans voortgekomen is eene
„ totaale Dissolutie der Unie, waar op de
„ Voorouders hunne Onafhangelykheid
„ en Vryheid gevestigd hadden, en eene
„ Vernietiging der Privilegien, die het
„ Staatsgebouw onderschraagden.

„ De Schatten, die, in de laatste twee
„ jaaren, tot het voeren van den Oorlog
„ tegen *Frankryk* zyn besteed, gevoegd
„ by een aantal Millioenen, die, ten be-
„ hoeve der *Oost-Indische* Compagnie zyn
„ opgebragt geworden, hebben de Pro-
„ vinciaale Financien, zo wel als het ver-
„ mogen der Ingezetenen, zodanig uit-
„ geput, dat het eer te wenschen dan te
„ voorzien is, hoe immer dit voormaals
„ zo gelukkig Land, by vervolg, zal kun-
„ nen bestaan, en in deszelfs noodwen-
„ digheden voorzien worden.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ Ik veroorloove my dit droevig tafe-
„ reel te fchetzen, met geen ander oog-
„ merk, dan om aan U Ed. Mog. refpec-
„ tueuslyk voor oogen te houden myne
„ innige aandoening en leedweezen over
„ den ftaat van verarminge, waar in ik
„ deeze Provincie gebragt zie; eene om-
„ ftandigheid die my dubbeld treft; naar-
„ dien ik my, (vooral zedert het ver-
„ minderen der Provintiaale Quota,) juist
„ het tegendeel voorgefteld hadt, en ik
„ durf hoopen, dat U Ed. Mog. in myne
„ daaden dit doelwit niet miskend hebben.
„ Het is onder behoorelyke Proteſta-
„ tie, en met de kragtigfte Referve van
„ het Erflyk Regt aan mynen Hoogen
„ Principaal competeerende om in deeze
„ Vergaderinge de Eerfte Plaats te be-
„ kleeden, en de Opgezetenen van het
„ Platteland te vertegenwoordigen, dat ik
„ my aan de omftandigheden, en de wil
„ van U Ed. Mog. onderwerpe; met be-
„ tuiging van opregte dankbaarheid voor
„ de blyken van Benevolentie, die ik,
„ gedúurende meer dan zestien jaaren,
„ verre boven verdienften, heb mo-
„ gen ondervinden. Deeze fchuldplig-
„ tige erkentenis zal my altoos byblyven,
„ en nimmer zal ik ophouden myne vuu-
„ rige wenfchen ten Hemel te zenden,
„ voor den bloei en welftand deezer Pro-
„ vintie, en haare dierbaare belangens (*)."

In

(*) *Not. van Zeeland* 26 Feb. 1795.

In deezer voege eindigde VAN LYNDEN, dien wy in de vermelde jaaren, — jaaren door ons beschreeven, zo menigwerven aantroffen, en met VAN DE SPIEGEL in *Zeeland* zo veel zeggens hadt, zyne Staatkundige loopbaan (*); op die wyze werd vernietigd de in dit Gewest nu zo zeer voor, dan weder heftig tegengesprooken Waardigheid van Eersten Edele. LXXXIII. BOEK. 1795.

Het

(*) Het leedt niet lang of VAN LYNDEN ontving van den Generaal GARNIER, bevel voerende over de *Fransche* Krygsmagt in *Zeeland*, van wegen de Representanten des *Franschen Volks*, last, om zich, binnen vier en twintig uuren, uit *Zeeland* te begeeven, en, langs den kortsten weg, na *Holland* te gaan, en nergens anders zich heen te begeeven, onder bedreiging van als dan gevat en gevangen na *Frankryk* te zullen gevoerd worden; met bygevoegden last, dat hy, in *Holland* gekomen, de Staaten van *Holland*, wegens zyne komst zou verwittigen. Aan deezen last voldoende, gaf hy den Voorzitter P. PAULUS den Brief over, en verzogt deezen om bescherming; welke hem, even als anderen zich stil gedraagenden, verleend werd. De Voorzitter des verslag doende, kreeg last van de Vergadering, om de *Fransche* Representanten te verstendigen, dat de Burger VAN LYNDEN in *'s Gravenhaage* gekomen was, en door gemelde kennisgeeving aan den eisch voldaan hadt. De Representant ALQUIER, drong 'er op aan, dat VAN LYNDEN, door hem beschreeven, als blindelings verknogt aan de belangen des afgezetten Stadhouders, genegen om diens verlooren gezag weder te herstellen, en dus gevaarlyk voor de Vryheid des Lands, ten sterksten zou bevolen worden *Holland* niet te verlaaten, en hem een vast verblyf in dit Gewest aan te wyzen: dewyl hy zich anders aan eene veel naauwer bewaaring zou blootstellen. Ingevolge hier van werd hem *'s Gravenhaage* ten verblyfplaats aangeweezen: en

LXXXIII. BOEK. — 1795. Van Citters legt het Raadpensionarisschap neder.

Het Besluit daar toe op te maaken was door den Voorstander dier Waardigheid, den Raadpensionaris WILHEM AARNOUT VAN CITTERS, verrigt met de gemelde tegenkanting (*); te welker gelegenheid hy ook betuigde veel liever van zyn post zich te willen ontslaan, dan dit Besluit tekenen, daar omtrent tyd van beraad tot 's anderen daags verzoekende. — Deeze dag brak aan, en ter Staatsvergadering verscheenen, liet hy de Staaten hooren, dat hy beslooten hadt zyn Ampt van Raadpensionaris in den schoot van hun Ed. Mogenden neder te leggen.

Diens afscheids aanspraak.

De Aanspraak, te deezer gelegenheid, door VAN CITTERS gedaan, is opmerkelyk genoeg om hier plaats te vinden. Hy sprak. „ Ed. Mog. Heeren! Daar de omstan„ digheden, welke zedert weinige wee„ ken in de Republiek eene allergewig„ tigste verandering in de Regeeringsvorm „ heb-

en hy door den Voorzitter des verwittigd (∗). — Een veel harder lot trof dus deezen Staatsman, dan de Heer VAN ODYK, die den Staat van Eersten Edelen voor WILLEM DEN III. bekleed hadt. Na diens Vorsten dood werd deeze door twee Gemagtigden der Staaten vervallen verklaard van deeze Waardigheid; doch hy behieldt, zo WAGENAAR meent, zitting ter Algemeene Staatsvergadering, welke hem, reeds voor lang, voor zyn leeven, toegezegd was, schoon verscheide Leden, nog in 't jaar 1704 sterk drongen op het intrekken van zynen last (†).

(∗) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 7. 9. en 11 Maart 1795.

(†) WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 148.

(*) Zie hier boven bl. 94.

„ hebben te wege gebragt, zodanigen in- LXXXIII. BOEK. 1795.
„ vloed hebben gemaakt op 't zamenſtel
„ der Regeeringe van deeze Provincie,
„ dat de zedert twee Eeuwen plaats gehad
„ hebbende wyze van Beſtuur, eene ge-
„ heel andere gedaante gekreegen heeft;
„ daar uit zulke verſchynzels, naar myn
„ inzien, niet veel goeds te verwagten
„ is, is het geenzins te verwonderen, dat
„ zodanige veranderingen van tooneelen,
„ iemand van myne denkwyze, hoe be-
„ krompen en min doorzigtig die ook zyn
„ moge, verlegen en beducht maaken.

„ Het Vaderland in zo een tyd te die-
„ nen, zonder eene gegronde hoope om
„ nuttig, en de byna zekere vooruitzigten
„ van met geen de minſte vrugt werk-
„ zaam te kunnen zyn, in de behartiging
„ van zynen pligt, veel min om den duur-
„ bezwooren Eed op de tot nog erkende
„ Souverainiteit na te komen, zyn alle
„ redenen om ſtilte en rust te verkiezen
„ boven den last en kommer, welke aan
„ Eerampten, en zorglyke Bedieningen,
„ verknogt zyn.

„ Dit is, Edel Mog. Heeren! het ge-
„ val, waar in ik verkeer, en het welk
„ my doet uitzien en reikhalzend verlan-
„ gen om ontſlaagen te zyn van het Ampt
„ van Raadpenſionaris deezer Provincie,
„ 't geen my met zo veele tekenen van
„ Benevolentie en Vertrouwen, ten Jaare
„ MDCCLXXXVIII is opgedraagen, het geen
„ ik des tyds niet zonder ſchroom, op-
„ ziende tegen den zwaaren last daar aan

LXXXIII. BOEK. 1795. „ verknogt, op my nam, evenwel niet „ dan voor eenen bepaalden tyd, met dat „ voorneemen, indien ik konde vermoe- „ den, dat myn dienst hun Ed. Mog. „ niet langer aangenaam, of dat de last „ voor myne schouderen te zwaar was, „ ik my daar van, op eene geschikte wy- „ ze konde ontlasten, om in mynen Rang „ in de Regeering van *Middelburg* ge- „ plaatst te blyven.

„ Het genoegen, dat ik naa den ver- „ streeken tyd van vyf Jaaren in myn „ Post, hoe werkzaam dezelve is, onder- „ vondt, en de niet zelden aan my voor- „ komende blyken, dat myne geringe poo- „ gingen niet ongunstig werden aange- „ zien, deeden my besluiten om my finaal „ aan den dienst der Provincie te verbin- „ den, met een voorneemen om daar in „ te volharden, zo lang myne ziels- en „ lichaamskragten my daar toe in staat „ stelden.

„ Maar de Beslisser van het lot der „ Volken, dien ik erken voor den Be- „ schikker van mynen leevensloop, schynt „ het anders over my beslooten te heb- „ ben, en my als te wenken en te waar- „ schuwen, om niet langer te volharden „ in die Post, waar in ik door zyne goe- „ de Voorzienigheid gesteld was, en ik „ vind voor my zelven niet alleen volko- „ men vryheid, maar zelfs eene dringen- „ de verpligting om myn *Ontslag te ne-* „ *men*, waar op ik gisteren beraad ver- „ zogt, by gelegenheid, dat ik, door den

„ nood

„ nood gedrongen, en alleen ter contem- LXXXIII BOEK. 1795.
„ platie der hoogstgeëerbiedigde bevelen
„ van U Ed. Mog. eene Conclusie heb
„ moeten neemen, die, het zy met allen
„ eerbied gezegd, naar myn inzien, de
„ strikte regels op de orde deezer Verga-
„ dering niet kon doorstaan.

„ Het geen my wedervaaren is, kan in
„ deeze verwarde tyden, meer geschie-
„ den, en de onzekerheid, dat dit gebeu-
„ ren kan, vermeerdert voor my de nood-
„ zaaklykheid om die gelegenheden te
„ voorkomen. —— Ik leg dan, Ed. Mog.
„ Heeren! myn Ampt neder in uwen
„ schoot, en meen grond te hebben om
„ dit te doen, ingevolge de aan my ge-
„ daane toezegging by hunner Ed. Mog.
„ Resolutie ter gelegenheid myner Aan-
„ stellinge; de billykheid daar van aan
„ Hoogstdezelve, met allen eerbied, onder
„ het oog brengende.

„ Voor 't overige bid ik, over de Ver-
„ gadering van U Ed. Mog. de dierbaar-
„ ste zegeningen; hartelyk wenschende,
„ dat Hy, wiens wegen wonderbaar zyn,
„ een gunstig oog doe vallen op het lief
„ en dierbaar Vaderland; dat uit te thans
„ plaats hebbende Verwarring Orde; uit
„ Tweedragt vredelievende Eensgezind-
„ heid; uit Mistrouwen, Haat en Nyd
„ eens eenmaal onderling Vertrouwen,
„ Liefde en Eendragt gebooren worde; en
„ dat hier door de verzwakte zenuwen van
„ den Staat wederom ryke bronnen van
„ welvaart en voorspoed mogen opleeveren.

 „ My-

LXXXIII. BOEK. 1795. „ Myne politieke loopbaan zal waar„ schynlyk een einde hebben; dus niet „ geroepen, zal ik my met geene Staats„ belangens vermoeijen; maar liever in „ eene stille beschouwing, wat de uit„ komst der evenementen zal opleeveren, „ zo God my dit gelieve te schenken, „ in myn Huisgezin rusten, en in myn „ talryk Geslacht, en in zulken, met wel„ ken ik vertrouwlyk heb verkeerd, en „ die zich, zo ik mag hoopen, in myne „ Standverwisseling, myner niet zullen „ schaamen, myne waarde Vrienden zoe„ ken."

Dit gezegd hebbende, verliet van Citters de Staatsvergadering. De Secretaris van het Land, des door de Leden verzogt, nam het beleid der Vergadering op zich, welke besloot en de Aanspraak, en het Gedrag van den Raadpensionaris in deezen gehouden, door eene Commissie te doen onderzoeken, of, en zo ja, op welk een voet men aan den Raadpensionaris het Ontslag zou toestaan (*).

Aanmerkingen daar op gemaakt. Veel, zeer veel, was 'er in de Aanspraak, 't welk de Gelastigden op dit Stuk, met de woorden „ van onderscheidene zeer „ bedenklyke Uitdrukkingen," lieten voorbygaan; dan ten opzigte van zyn onmiddelyk vertrek uit de Staatsvergadering, „ het neemen van zyn Ontslag en het ne„ derleggen van zyn Ampt," merkten zy op; „ Dat ieder publiek Amptenaar, en „ in

(*) *Not. van Zeeland 27 Feb. 1795.*

„ in 't byzonder een Minister van Staat, „ volgens den aart der zaake, en het con„ stant gebruik, ontegenzeggelyk verpligt „ was, om, ingevalle hy van zyn Post „ verlangde ontslaagen te weezen op eene „ *decente wyze*, zyn Ontslag te verzoeken, „ zonder zich, vóór het verleenen van „ zodanig Ontslag, aan de waarneeming „ van zyn Ampt te mogen onttrekken, „ als waar door zodanig een Minister niet „ alleen den eerbied, welken hy aan de „ Heeren Staaten verschuldigd is, geen„ zins zou in agt neemen; maar ook tot „ groote wanorders in het Bestuur van „ zaaken gelegenheid geeven."

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Ontslaagen.

Ten opzigte van den grond waar op VAN CITTERS geoordeeld hadt zyn Ontslag te mogen neemen, merkten zy aan, dat de bewoordingen by diens Aanstellinge gebruikt, van het *erlangen eener Demissie* spraken; maar geenzins de bevoegdheid tot eene *willekeurige Ontslagneeming* inslooten. —— Op welken grond zy het Ampt van Raadpensionaris van *Zeeland* voor opengevallen verklaarden, zonder dat VAN CITTERS, ook speciaal uit hoofde van zyn gedrag in deezen gehouden, geoordeeld kon worden, ingevolge van het Staatsbesluit den vier en twintigsten van Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVIII bevoegd te zyn tot eenige aanspraak op de toezeggingen hem anderzins, ten dien tyde, gedaan.

De Secretaris van het

De Staatsleden stemden allen in dit verslag, uitgenomen de Afgevaardigden van

LXXXIII. BOEK. — 1795. Land aanvaart die post.

Tholen, daar op voor als nog niet gelast; doch die vervolgens hunne toestemming inbragten. De Secretaris van het Land, door de Leden verzogt, om, by voorraad, de post van Raadpensionaris waar te neemen, vondt zich, hoe veele en gegronde redenen hy meende te zullen kunnen bybrengen, om verschoond te worden van een Post, waar van hy, vooral in de tegenwoordige tydsomstandigheden, al het gewigt gevoelde, geweetenshalven verpligt, om zich, in dit tydstip, aan den dienst van zyn Vaderland niet te onttrekken; hy aanvaardde dit werk, in vertrouwen, dat God, die hem, in den weg zyner aanbiddelyke Voorzienigheid, daar toe opriep, hem daar toe zou in staat stellen, dat hy, de toegeevenheid der Staatsleden op het eerbiedigst verzoekende, alles wat in zyn vermogen was zou aanwenden om zich het vertrouwen, het geen dezelve in hem wel geliefden te stellen, en waar aan niet konde noch wilde ontveinzen, ten hoogsten gevoelig te zyn, niet onwaardig te maaken (*).

Nieuwe tytel door de Staaten aangenomen.

Ryk in gewigtige Staatsbesluiten was die zelfde dag, en strekte ter voltooyinge van de Staatsomwenteling in *Zeeland*. De tytel *Edel Mogende Heeren Staaten van Zeeland*, tot hier toe gevoerd, oordeelde men als min toepasselyk op de tegenwoordige tydsomstandigheden en begrippen, te moeten veranderen in eenen, voor door het Volk

(*) *Not. van Zeeland* 3 Maart 1795.

Volk verkoozene, en in des Volks naam het Land bestuurende Regenten, meer geschikten, van *de Vergadering der Provisioneele Representanten van het Volk van Zeeland.* De woorden *Gelykheid*, *Vryheid* en *Broederschap* zouden voortaan boven alle openbaare Stukken deezer Vergaderinge geplaatst worden; agter het *Jaartal* zou men voegen *Het eerste Jaar* (en zo vervolgens) *der Bataafsche Vryheid.*

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Onder deezen Tytel, met die Woorden aan 't hoofd, en die Jaartekening, verscheen eene ten dien dage vastgestelde Publikatie, by welken de Provisioneele Representanten, naa vermelding der daar toe aanleidelyke gebeuftenissen, „ erkennen overtuigd te zyn, dat de Magt, „ hun toevertrouwd, alleenlyk berustte, „ en dat zy die ook alleen hadden ontvangen van de vrye keuze hunner Medeburgeren; dat geen Oppergezag by „ Hun; maar dat de eigenlyke Souverainiteit by het Volk was berustende, en „ wel zodanig, dat het Volk de uitoefening van hetzelve aan zyne Vertegenwoordigers kon toevertrouwen; doch „ zonder hetzelve ooit te kunnen vervreemden. De Regten van den Mensch „ en Burger eerbiedigden zy, en zouden „ dus gaarne medewerken om 's Landsbestuur naar de onwrikbaare regels daar „ van in te richten. Zy schroomden niet, „ om inmiddels voor hun gevoelen by „ deezen te verklaaren, dat zy dien aangaande hoofdzaaklyk instemden met alle

Publikatie door de Vertegenwoordigers des *Zeeuwschen* Volks gedaan.

„ de

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ de Gronden door de Provisioneele Re„ presentanten des Volks van *Holland*, en „ eenige andere Provintien bereids aan „ den dag gelegd.

„ Wanneer zy nu met deeze Gronden „ in vergelyking bragten de voormaals „ plaats gehad hebbende Orde van zaa„ ken, ontveinsden zy niet, eene groote „ afwyking daar van te bespeuren; daar „ de Persoonen, die te vooren de Ver„ gadering van *Zeeland* hadden uitgemaakt, „ nooit door hunne Medeburgeren tot „ derzelver Vertegenwoordigers waren „ verkoozen, dat dus dat Staatsbestuur, als „ geheel strydende met de Regten van „ den Mensch en van den Burger, niet „ kon bestaan.

„ Zy hadden ook, om deeze en andere „ redenen, voor zo veel nood, verklaard, „ voor vernietigd den Eed op de zoge„ naamde Constitutie en Regeeringsvorm „ van vyftien Mey MDCCLXXXVIII.

„ Den Staat en Qualiteit van Eersten „ Edele van *Zeeland*, met al deszelfs ge„ volgen en aankleeven, hadden zy ge„ casseerd en vernietigd, als niet alleen „ wederregtlyk ingevoerd, bevestigd, en „ in den Jaare MDCCLXXXVIII erflyk ge„ maakt; maar ook strydende met de Reg„ ten van den Mensch en Burger.

„ Op dezelfde gronden, gelyk mede in „ navolging van de andere Provintien „ *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en *Overys*„ *sel* hadden zy vermeend de Functien „ van Erfstadhouder, Capitein Generaal,

„ met

„ met de gevolgen en aankleeven van dien
„ te mooten vernietigen en buiten effect
„ ſtellen.

„ De Crimineele Vonnisſen, ten Jaa-
„ re MDCCLXXXVII, en zedert dien tyd,
„ geweezen, mitsgaders alle Politieke Uit-
„ zettingen, en ſpeciaal het Vonnis van
„ Schepenen der Stad *Middelburg*, tegen den
„ Burger LUCAS VAN STEVENINCK, had-
„ den zy vernietigd; alleen daar van uit-
„ zonderende de Perſoonen, die zich,
„ onder voorwendzel van Burgertwisten,
„ aan altyd ſtrafwaardige misdaaden had-
„ den ſchuldig gemaakt. —— Terwyl zy
„ een iegelyk, die uit voorſchreeven hoof-
„ de, eenig Vonnis ten zynen laste mogt
„ hebben, uitnoodigden om tot zyn voo-
„ rige Woonplaats, Beroep en Familie
„ weder te keeren, om alzo ter bevorde-
„ ring der belangen, naar zyn vermo-
„ gen, te kunnen medewerken.

„ Eindelyk vermaanden zy een ieder,
„ van welk een ſtand hy ook ware, om,
„ met aflegging van alle Haat en Party-
„ ſchappen, in zynen kring, zich daar
„ op toe te leggen, dat het algemeen be-
„ lang des Vaderlands bevorderd worde;
„ ten einde het herſtel van deszelfs wel-
„ vaart, onder den Godlyken Zegen, die
„ zy eerbiedig inriepen, met grond te
„ mogen verwagten."

Alles wat zy dus den Burgeren te ver-
ſtaan gaven, inzonderheid betreffende de
vernietiging des Stadhouderſchaps, en 't
geen daar omtrent moest te werk geſteld
wor-

XXXXIII BOEK. worden, was begreepen in een ten dien eigensten dage Staatsgewyze goedgekeurd Verslag.

1795. Last den Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gegeeven.

Om de aanmaaning uit *Holland* op te volgen, en het belang van *Zeeland* by de Bondgenooten te behartigen, werden verzogt en gelast de Burgers BONIFACIUS MATHIAS POUS, IMAN CAU, LEONARD CONSTANTYN VAN SONSBEEK, NICOLAAS CORNELIS LAMBRECHTSEN en CORNELIS GERRIT BYLEVELD. Opmerkelyk in veele opzigten is de Lastbrief deezen Afgevaardigden gegeeven. Zo als dezelve oorspronglyk werd ingebragt, moet dezelve hier plaats vinden (*), als behelzende veele wenken op zaaken, die *Zeeland*, by het voltooijen der Revolutie, noodig oordeelde zo den *Franschen* als den Bondgenooten te geeven.

„ Art. I. Zy zullen eerst en voornaamlyk zich vervoegen by de Vergadering „ van *Holland*, dezelve, wegens de Provisioneele Representanten des Volks van „ *Zeeland*, gelukwenschen met de heuchlyke Ommekeer van zaaken, door het „ edelmoedig gedrag der *Fransche* Natie, „ en het gepast gebruik dat het Volk van „ zyne thans erkende Magt gemaakt heeft.

„ II. Zy zullen aan dezelven openleggen het voorgevallene in de respective „ Steden van *Zeeland*, zedert de Capitulatie met den *Franschen* Generaal MI-

„ CHAUD,

(*) De daar in gebragte veranderingen zullen wy, aan den voet der bladzyden, melden.

„ CHAUD, en hoe in alle dezelve eene no„ tabele verandering in het Bestuur van „ zaaken is voorgevallen (*).

„ III. Zy zullen die van *Holland* verzeke„ ring geeven van het verlangen der Volks„ representanten van *Zeeland*, om met de„ zelve te arbeiden aan de bevordering „ van het gemeenschaplyk geluk, langs „ zodanige wegen en middelen, als onder„ ling kunnen worden geconcerteerd.

„ IV. Zy zullen mitsdien zich toeleg„ gen om de bedoelingen der Bondgenoo„ ten, byzonder van *Zeelands* oudsten „ Bondgenoot, te verneemen, aangaande „ de vorm van Bestuur (†), het Ontwerp „ daar van onderling te beraamen, te on„ derzoeken, en, zo veel des noods, te „ debatteeren; mits nogthans niets ter con„ clusie brengende, dan naa dat hetzelve „ binnen deeze Provincie, naar behooren „ zal zyn geëxamineerd en geaggreëerd.

„ V. Zy zullen insgelyks treeden in „ overleg aangaande den staat der Vredes„ Negotiatien met *Frankryk*, de Erkente„ nis der Onafhangelykheid deezer Repu„ bliek, de Restitutie der geoccupeerde „ Generaliteits Landen, Steden en Plaat„ zen

(*) De hoofdveranderingen worden hier opgehaald; doch wy laaten ze, om herhaaling te vermyden, agter.

(†) Agter de woorden, *aangaande de vorm van Bestuur*, werd bygevoegd, „ zo ten aanziene van „ de Republiek in 't gemeen, als in 't byzonder „ van de Particuliere Corpora, speciaal ook van „ de *Oost-Indische Compagnie*."

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ zen van dien, met derzelver Arfenaalen „ en Magazynen, en voor alles aangaande „ de circulatie der *Fransche Asfignaaten*, „ als mede over de middelen om dezelve „ uit te wisfelen tegen numerair.

„ VI. Zy zullen zich informeeren, aan- „ gaande de Ontzetting en Aanstelling van „ Politieke en Justitieele Amptenaaren, „ die hunne Commisfie van deeze Pro- „ vincie hielden, en zo veel des noods „ vigileeren voor de handhaaving van het „ geen in deezen billyk zou zyn.

„ VII. Zy zullen zich mede informeeren, „ nopens den aart der Commisfie in *Hol- „ land*, gestrekt op den Expediteur Gene- „ raal VAN BEEM, en in allen gevalle „ tragten te effectueeren, dat uit deeze „ Provintie geene noodwendigheden ge- „ haald worden; uit hoofde van het ge- „ brek daar zelfs plaats hebbende.

„ VIII. Zy zullen zich mede vervoe- „ gen by hun Hoog Mogenden de Alge- „ meene Staaten, en zich daar gedraagen „ zo als hier boven Art. I. II. III. ten „ aanzien van *Holland* is gezegd.

„ IX. Nog zullen zy zich vervoegen „ by de Burgers Reprefentanten der *Fran- „ fche* Natie, en by den *Franschen* Gene- „ raal en Chef PICHEGRU, in *'s Haage* „ refideerende, deezen, naamens de Re- „ prefentanten van het Volk van *Zee- „ land* verzekerende, met hoe veel leed- „ weezen dezelve, door de ongewoone „ strengheid des Winters, als anders, tot „ heden zyn verhinderd geweest, om,

„ door

„ door eene plegtige Commissie, een LXXXIII.
„ openbaar bewys van derzelver erkente- BOEK.
„ nis af te leggen, voor de edelmoedige —
„ wyze, op welke de *Fransche* Natie den 1795.
„ weg heeft willen baanen tot de herstel-
„ ling der Vryheid des *Nederlandschen*
„ Volks; denzelven kortlyk te informee-
„ ren van de gedenkwaardige Verandering
„ in het Bestuur deezer Provintie, door
„ de stem des Vryen Volks gemaakt, on-
„ dersteund door de Broederschap der
„ *Franschen*, en van de merkwaardige Be-
„ sluiten daar op genomen. Met verdere
„ betuiging, dat die van *Zeeland* hartlyk
„ verlangen mede te werken tot het slui-
„ ten eener plegtige Alliantie met het
„ *Fransche* Volk, ter handhaaving en be-
„ vordering van beider Vryheden, Poli-
„ tieke en Commercieele belangens. En
„ verder tragten te doen zien het beden-
„ kelyke, dat voor de veiligheid deezer
„ Provintie gelegen is in het slechten van
„ de Frontier-Steden aldaar; zo wel als
„ het schadelyke in het ruineeren van de
„ Publieke Gebouwen in dezelve, en op
„ grond daar van insteeren dat met beide,
„ immers by provisie, worde gesuperce-
„ deerd.

„ X. Zy zullen by de Representanten
„ des *Franschen* Volks ook aandringen op
„ de teruggaave van *Staats Vlaanderen*,
„ en speciaal, zo veel het *Committimus*
„ aangaat, op het *utile dominum* daar van,
„ ten behoeve van *Zeeland*, op den ouden
„ voet.

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ XI. Zy zullen al verder aandringen
„ op de handhaaving der geslootene Ca-
„ pitulatie met den *Franschen* Generaal
„ MICHAUD, speciaal zo veel aangaat het
„ niet doen van Requisitien, en niet door
„ dwang invoeren van Assignaaten, en
„ voorts, op het laatstgemelde punt, over-
„ leggen de meest geschiktste middelen,
„ om, zo wel de Provinciaale Kas, als
„ die der byzondere Ingezetenen daar van
„ te ontlasten.

„ XII. Zy zullen, op de meest kragtige
„ wyze, insteeren dat de Militie, staande
„ ter Repartitie der Provintien van *Hol-*
„ *land*, *Utrecht*, *Overysfel* en *Stad en Lan-*
„ *de*, binnen deeze Provintie in Guarni-
„ soen liggende, ten spoedigsten haare ge-
„ woone Betaaling erlange, en dat het
„ geen door deeze Provincie aan dezelve
„ Militie bereids is voorgeschooten, wor-
„ de gerestitueerd; ten welken einde zy
„ zullen tragten te bewerken, dat het Ver-
„ bod by de Provincie van *Holland* tegen
„ den uitvoer van Specie gearresteerd,
„ ten aanzien van deeze Provintie, (zo
„ het tot dezelve van applicatie zyn mogt)
„ worde opgeheeven, als noodzaaklyk niet
„ alleen uit voorschreeven hoofde, maar
„ ook wegens het wederkeerig belang voor
„ de Commercie der beide Provincien.

„ XIII. Al verder zullen zy de aandagt
„ zoeken te vestigen op de situatie van
„ de Admiraliteit alhier, en aantoonen,
„ dat de slegte staat der Finantien van
„ dat Collegie, waar door dezelve buiten

„ mo-

„ mogelykheid is, om de verdiende Gages van het Scheepsvolk te kunnen voldoen, alleen ontstaan is, zo door de agterlykheid van, als ongewoone wyze in de betaaling der Quotas der andere Provintien, en op dien grond aandringen, dat voor die betaaling ten spoedigsten, op eene convenabele wyze, gezorgd worde.

„ XIV. En daar het Finanantieweezen van de Provintie, door de lasten van den laatstgevoerden verderflyken Oorlog, geheel geruineerd is, en, volgens informatie, de meeste publieke Kassen, in de anderen Provintien, zich mede in een flegten staat bevinden, zullen zy Gedeputeerden, met die der andere Gewesten komen in overleg, aangaande de geschikste middelen, die zouden kunnen worden aangewend, tot redres daar van, en tot eene provisioneele voorziening (*). „ XV. Ein-

(*) Naa dit Artykel werd een geheel nieuw Artykel ingevoegd, van deezen inhoud. „ De voornoemde Gedeputeerden zullen ter kennisse der Provisioneele Representanten van *Holland* brengen, dat het Regiment van de Luitenant Generaal VAN NYVENHEIM, thans in het Eiland van *Zuid-Beveland*. Guarnisoen houdende, zich by aanhoudenheid aan willekeurige en flegte gedraagingen, geheel strydig met de thans algemeen erkende gevoelens van Vryheid en Gelykheid, schuldig maakt, en uit dien hoofde welgemelde Provisioneele Representanten van *Holland* verzoeken, hier in te willen voorzien, en het gedrag der Officieren van het gemelde Regiment te doen onderzoeken.

LXXXIII. BOEK. — 1795. KOM, A. W. PHILIPSE, W. SINCLAIR en J. C. CLEMENT; Raaden ANTONY HUISMAN, BONIFACIUS MATTHIAS POUS, F. ERMERINS, P. C. VAN GOETHEM, C. D. DANKAARTS, CORNELIS VIS, PIETER VAN GOTE, PIETER DE MARET, P. I. TIM, JAN VAN EESEN, L. J. C. SIRAUT DESTOUCHE en J. PIETER FOKKER; Penfionarisfen J. H. SCHORER en J. W. VAN SONSBEEK; Secretarisfen JAN HENRY APPELIUS en D. VAN DE KREEKE.

Deeze keuze droeg der Burgeren toejuichende goedkeuring weg. Eenigen namen terftond de opgedraage posten aan. Drie, A. HUISMA, J. VAN EESEN en J. H. APPELIUS floegen zulks af; anderen verzogten tyd van beraad, en bleek dat de Burgers C. J. VAN CITTERS en J. VAN SONSBEEK voor de keuze bedankten; dat de Burgers F. ERMERINS en A. W. PHILIPSE om gewigtige redenen aan de begeerte der Burgerye nog niet konden voldoen. Vyf Regeeringsplaatzen ftonden derhalven open. Om dit aan te vullen, werden by de elf overgebleevene Kiezers, vyf anderen benoemd, die tot Scheepen koozen den Burger M. J. VETH VAN DE PERRE, tot Raaden de Burgers J. P. LANDSHEER, en J. WILLEBORTS, en tot tweeden Penfionaris J. H. APPELIUS en tot tweeden Secretaris C. DE BRUIN. Deeze allen toonden zich bereidvaardig tot het bekleeden der Posten hun door de Burgerkeuze opgedraagen. — Onder de verkoozenen bevonden zich eenigen, die tot de voorige

Stads-

Stadsregeering behoord hadden; doch zy stonden algemeen bekend voor de zodanigen, die in en vóór den Jaare MDCCLXXXVII getoond hadden der Patriottische Party toegedaan te weezen; die ook het sluiten der toenmaalige Alliantie met *Frankryk* hadden helpen tot stand brengen; 't welk ten dien tyde, door de *Engelsch-* en *Oranjegezinden* als een misdaad van Staat werd aangemerkt. Zy hadden, ten gemelden Jaare, het lot der Afzettinge met hunne Mederegenten niet ondergaan; maar was zulks meer toe te schryven geweest aan de bekommeringen der *Oranje* Partye, dat men door allen af te zetten der Burgerye groot ongenoegen zou gegeeven hebben, dan uit een beginzel van vertrouwen, 't welk men oordeelde op hun te kunnen stellen. Doch zy, altoos verre de minderheid hebbende, konden niets uitvoeren, en de herinnering der Oproerigheden, toen daar ter Stede voorgevallen, was genoeg om hun te wederhouden van iets te waagen 't welk na verandering smaakte; dan zy hadden toen de tegenwoordige Omwenteling opdaagde, getoond hunne voorige grondbeginzels niet verlaaten te hebben (*).

LXXXIII. BOEK.

1795.

Ten dage van der Burgeren werkzaamheid om zich eene eigene Stadsregeering te kiezen, werd, naa de Eedstaaving der geenen, die volvaardig de posten op zich namen, de Burgemeester MACQUET verzogt

(*) Brief van L. C. VAN SONSBEEK aan BLAUW en MEYER te *Parys* 25 Maart 1795. MSS.

LXXXIII. BOEK. — 1795. zogt de ontslaagene Regeeringsleden van 's Volks wil kennis te geeven en voor de rust der Stad te zorgen, 't geen hy op zich nam en volbragt. Rustig en vrolyk ging op dien eigen dag het planten van den Vryheidsboom toe.

Aanspraak aan de Municipaliteitsleden. Het woord door den Voorzitter der Kiezeren, aan de nieuwe Volksvertegenwoordigers der Stad *Middelburg* te gemoete gevoerd, onderscheidt zich, in veele opzigten, van de taal by dusdanige gelegenheid gesprooken zo zeer, dat het ons gelust 't zelve te doen hooren. J. H. VAN DER PALM sprak — „ Indien men reden „ heeft om zich te verblyden, zo menig- „ maal men daaden van Edelmoedigheid „ ziet pleegen, of edele voorneemens en „ verbintenissen ziet aangaan, zo mogen „ wy ook thans, en voor ons zelven, en „ in naam der Burgery, onze blydschap „ niet ontveinzen.

„ Burgers! gy hebt een Post plegtig „ aanvaard, waar aan moeite en opoffe- „ ringen zonder getal zullen verknogt „ zyn, en die noch door voordeel, noch „ door beuzelagtige eer van rang en ty- „ tels, maar die alleen vergoed zullen wor- „ den door het getuigenis van een rein ge- „ weeten, door de voldoening van een „ Vaderlandsch hart, door de dankbaar- „ heid en liefde van een Vry Volk.

„ Gy kent de oogmerken van de braave „ Burgery deezer Stad; Gy hebt beloofd „ uw post overeenkomstig met derzelver „ aart te zullen waarneemen. — Neen! „ het

„ het was de Burgery niet te doen om „ een laf tooneelſpel van Remotie te ſpee- „ len, om eene ydele vertooning van „ Volks-Souverainiteit te maaken, of by- „ zondere haat en wraakzugt te vieren, „ terwyl men deeze verkoos, en andere „ voorbyging —— Neen! het geen ge- „ ſchied is, was alleen een eerſte, maar „ noodzaaklyke ſtap van 't geen nog ge- „ ſchieden moet, het begin van een groot „ werk, waar toe zich alle handen in de „ ganſche Republiek moeten vereenigen. „ De belangryke proef of ons gezonken „ Vaderland gered kan worden door des- „ zelfs Beſtuur te grondvesten op de hand- „ haaving der *Regten van den Mensch*, op „ *Vryheid* en *Gelykheid*, door de vernieti- „ ging der dwaaze vooroordeelen, die zo „ veel bloeds hebben doen ſtroomen; door „ het invoeren van eene eerlyke Staat- „ kunde, zonder baatzugt of intrigue, door „ eindelyk een ieder Perſoon verantwoor- „ delyk te ſtellen voor zyne daaden en be- „ ſtuur, en alle geheimhouding en mislei- „ ding als verraad van het algemeen belang „ te doen verdenken. —— Zodanig is ten „ deele het groote plan, dat by alle waare „ Patriotten in ons Vaderland, en ook by „ de braave Burgery deezer Stad, gekoes- „ terd wordt, en gy hebt U verbonden „ daar aan mede te werken, in de groote „ betrekking van Vertegenwoordigers der „ Burgery van eene aanzienlyke Stad!

„ Wy gevoelen hoe zeer gy reeds hier „ door aanſpraak hebt op onze dankbaar-

LXXXIII. BOEK. — 1795.

„ heid en agting; maar tevens hoe zeer „ gy den bystand en zegen van den GOD „ der Wysheid en Verlichting zult noo„ dig hebben, om U moedig te verheffen „ boven zo veele ydelheden en vooroor„ deelen, waar van gy de Natie, zelfs „ door uw voorbeeld, moet helpen bevry„ den, om allen eigenbelang en heersch„ zugt ook in uwen eigen boezem het „ hoofd te bieden, en te onderdrukken, „ en steeds een vry geweeten te hebben „ voor GOD en uwe Medeburgers. Dien „ Godlyken bystand en zegen wenschen „ wy U hartelyk toe, en beveelen de be„ langen der Burgery, aan de yverige en „ spoedige voorzorg van deeze Vergade„ ring (*)."

Vlissingen, hoe te dier Stede de Regeeringsverandering wordt daargesteld.

Eenen anderen weg dan elders sloeg men te *Vlissingen* in tot het daarstellen der Omwentelinge. Een aantal Burgers, zich door den bynaam van *Welgezinden* onderscheidende, deedt, uit kragt der Proclamatie aan het *Bataafsche* Volk door de Representanten der *Fransche* Natie, een uitnoodigende Bekendmaaking aan de Burgery, hun, zonder naamsvermelding, verwittigende, dat zy zich vereenigd hadden, en alle hunne Medeburgers gelegenheid wilden geeven om onderrigting te bekomen, omtrent de waare en eigenlyke oogmerken deezer vereeniging. Ter bestemde plaatze en op bepaalde uuren verzogten zy de Burgers by Wyken, op te ko-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 226.

komen, waar ieder, naa gedaane opening, des verkiezende, zyn Naam zou kunnen laaten inschryven, om zyne poogingen, met die zyner *Welgezinde* Medeburgeren, te kunnen vereenigen, ten beste van het dierbaar Vaderland.

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Zodanig eene Uitnoodiging werd gereedlyk opgevolgd, door een groot gedeelte der Burgerye, die reeds, om de Volks-Souverainiteit te herstellen, de Vroedschap verzogt hadt om den Burger-Krygsraad af te schaffen, en gebruik der Wapenen ten Stadhuize berustende; een verzoek eenpaarig toegestemd, gevolgd van de overleevering dier wapenen en eene openlyke verbroedering tusschen de gewapende Burgers en de *Fransche* daar gelegerde Krygslieden.

Naa de behoorelyke Inlichting gegeeven en alles tot de Regeeringsverandering voorbereid te hebben, werd het Volk opgeroepen, en door 't zelve een Revolutionair Committé aangesteld. Dit Committé ontsloeg de oude Stadsregeering uit Post en Eed; en droeg der Burgerye eene lyst van Burgers voor, verkoozen om, voor den tyd van twee maanden, het Stadsbestuur, volgens eene daar op gemaakte schikking, waar te neemen. De verkoozene en met algemeene goedkeuring vereerde Persoonen, werden met de volgende waardigheden bekleed; Maire A. VAN DOORN, Representanten A. F. LAMMENS, A. LOUYSSEN, J. C. BAERTS, J. C. CAEN, deeze bedankt hebbende, werd door

LXXXIII. BOEK. 1795. door J. T. le Grand vervangen, G. Zandleeven, T. Corbelyn, W. van Hogendorp, J. Noels, A. Sandra, D. Rietveld, F. R. Radermacher, E. J. van Bell en P. Boone, en tot Secretaris N. C. Lambrechtsen; Regters B. Catteau, N. J. van Hoorn, J. A. Moens, H. van Royen, J. Stevens, J. Vink, D. Matthyssen, C. J. Steenlac, P. G. Udemans, (die bedankte,) en J. Reers; en tot Secretaris P. G. Schorer.

Edelmoedige trek der nieuw aangestelde Stadsbestuurderen.

In eene Stad, waar zo veel, ten tyde der voorige Omwentelinge gebeurd was, en eenigen der toen zeer beledigde Burgeren, nu weder, door de Volksstem, tot het Stadsbeheer geroepen waren, gaven deezen, by de eerste Afhondiging een blyk niet alleen van wraakloosheid; maar van Vredegezindheid, als zy zich deezer wyze lieten hooren; „ Alzo ter gerustftellinge „ van de Ingezetenen, en dus ter bevordering der gewenschte Broederschap, „ onzes inziens, dienstig zou zyn het vergeeten en vergeeven van alle voorgaande beledigingen, zo verklaaren wy by „ deezen plegtig en eenpaarig, dat wy, „ zo veel ons aangaat, van harten daar toe „ gezind zyn, en ook allen en een ieder „ opwekken, om daar in ons voorbeeld „ te volgen; ten einde de beminnelyke „ Eendragt eenmaal weder hersteld wordende, het Gebouw der Burgerlyke „ Vryheid, onder den Godlyken Zegen, „ dien wy eerbiedig afsmeeken, spoedig

en

„ en regelmaatig gevestigd, opgebouwd „ en voltooid worde." — By het planten van den Vryheidsboom vereerde een aantal jonge Burgeresſen aan de Gewapende Burgers twee fraaye Vaandels. LXXXIII. BOEK. 1795.

Het voorheen Prinsgezind *Veere* zag de Omwentelingsrolle volvoeren door Gevolmagtigden uit de Burgery, die het Volk in de Kleine Kerk opgeroepen hebbende, het besluit bekend maakten, om, uit hoofde van de tydsomſtandigheden, de Stadsregeering te ontſlaan, Kiezers te benoemen, die anderen in de opengevallene plaatzen zouden ſtellen, en hoorde de Burgery met goedkeuring de verkiezing van JACOBUS ERMERINS tot Baljuw, van JAN BYLEVELD en JACOB JOHAN ANDRIESSEN tot Burgemeesteren; tot Scheepenen MICHIEL BASTIAANSCHE, W. MARINESSEN, P. HAAK STEENHART, A. HARINGMAN, J. A. ARDESCH, J. P. VAN DER LOEFF, E. LOMBARD, J. VAN TIFFELEN *Cz.* en D. HALLEWAARD; tot Raaden J. J. ANDRIESSEN, P. J. VAN BRAKELL, J. BYLEVELD, MICHIEL BASTIAANSCHE, M. S. VAN DER LOEFF, D. W. DE CLIEVER, W. MARINESSEN, P. HAAK STEENHART, J. ERMERINS, C. G. BYLEVELD, A. HARINGMAN, J. EVERA, A. JACOBSE, J. J. SCHADDEN, J. A. ARDESCH, J. B. L. POMPE VAN MEERDERVOORT, J. P. VAN DER LOEFF, J. S. HALFFMAN, E. LOMBARD, J. SCHAVEEL, J. VAN TIFFELEN Cz., N. MOLER, D HALLEWAARD en A. J. MARINESSEN; tot Pensionaris C. G. By- Regeeringsverandering te *Veere*.

LXXXIII. BOEK. 1795.

BYLEVELD; tot Secretaris J. E. MARTIN; tot Griffier J. J. SCHADDEN. Allen, uitgezonderd eenige weinigen, die uit de Stad waren, verscheenen ten Stadhuize en aanvaarden, naa aflegging van den Eed, hunne bestemde Posten (*).

Geheel *Walcheren* omgewend.

Geheel *Walcheren* wendde zich om. De *Arnemuidenaars*, wier haat tegen de Patriotten, in den Jaare MDCCLXXXVII, zich met zo veel woestheids kenmerkte, dat de Regeering van *Middelburg*, derzelver hulpaanbieding, om alle de Patriotten den hals te breeken, afwees (†), volgden den tegenwoordigen Ommezwaay. De daargelegerde *Franschen*, met een aantal Burgers uit *Middelburg*, derwaards heen getoogen, waren getuigen van eene uitbundige vreugde by de Regeeringsverandering, het uitsteeken der Nationaale Vlagge, en het oprigten des Vryheidsbooms. *West-* en *Oostcapelle* betraden hetzelfde spoor (§).

Omwenteling te *Zierikzee*.

Dan wy bepaalen ons by de stemmende Steden deezes Gewests. Gelyk in veele andere *Zeeuwsche* Steden de in den Jaare MDCCLXXXVII ontwapende Schuttery weder in de wapenen kwam, zo deedt ook die van *Zierikzee*. De Burgery ontzette de Regeeringsleden van hunne Ampten, stelde eene Municipaliteit aan, en onder deezen C. VISSER *Cz.* tot Maire; tot Leden S. BORYE, P. DE KANTER, P. C. 'sGRAEU-

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1795. bl. 1182.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 357.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 2287. 2289. 2291.

's Graeuwen, G. de Jonge van Dreischor, J. Tromp, P. Osias van den Thoorn, H. van Zandyk, A. van der Koole, P. van Esbroek, en tot Secretaris F. Breekpot. —— Voorts werden daar ter Stede tot uitoefening des Regts aangefteld J. F. van der Wall, tot Baljuw; tot Leden L. van Ysselstein, S. de Jonge, L. de Groote, W. Houwer, N. van Steeveninck, J. van Zandyk, A. van Borrendam, S. de Langue, B. Boom, en tot Secretaris P. Bal (*).

LXXXIII. BOEK. 1795.

Hoe dezelve te *Goes* tot ftand kwam.

Het Omwentelings werk in *Goes* werd aangevangen met het oprigten eener Burger-Societeit, die welhaast een groot aantal Leden telde. Deeze was de Moeder van een Committé Revolutionair; 't welk de *Goesche* Burgery by trommelflag in de Groote Kerk, den negentienden van Sprokkelmaand, opriep. De verfcheene Burgers hoorden het voorftel van de vervallen verklaaring der toenmaalige Stadsregeering, en nam 'er genoegen in. Twee Leden van het Committé gaven den Regenten hier van de weete. Onverwyld droeg hetzelve tot Municipaliteitsleden voor, Pieter van Ossewaerde *Pz.* Voorzitter, Wilhelmus Christianus de Crane, Cornelis Dominicus Adolf Ossewaarde, J. J. Leydekker de Bruin, J. G. de Wit Hamer, Pieter van Kleynputte, Leendert Krekelenberg, Cornelis Mispelboom, Johan Adriaan Harinck, Ma-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1168.

LXXXIII. BOEK. — 1795. MARINUS GORSSE, DOMINICUS NOEL, GERARDUS PEEMAN; en tot Leden des Geregts ZACHARIUS MAXIMILIANUS RIMMERS, MARTINUS SLABBER, M. M. VAN TILBURG DE CRANE, JACOBUS DOMINICUS, ABRAHAM JACOBUS VERKOUTEREN, BERNARDUS PIETER KERKWYK en JAN PIERRE CERE. Deeze Burgers, naa derzelver goedkeuring, opontbooden, verscheenen meest allen, en beantwoordden de Vraag, of zy de Posten hun door der Burgeren stemme opgedraagen, aanvaardden? met toestemming: gelyk zy ook, beëedigd zynde, op het Raadhuis gebragt, zitting namen. Twee deezer J. G. DE WIT HAMER en G. PEEMAN alleen bedankten, en kreegen tot opvolgers LEYN DYKWEL en J. JONETEAU. Op deeze verkiezing volgde twee dagen laater het planten van den Vryheidsboom en het vieren van het Vryheidsfeest (*).

Omwenteling in *Tholen*. Eene vergaderde Burgermenigte stelde in *Tholen* een Committé Revolutionair, aan uit acht Leden bestaande. 't Zelve bragt der Stadsregeering de boodschap, dat hun Bestuur een einde hadt, en droeg der Burgerye, in de Groote Kerk vergaderd, zestien Persoonen tot Municipaliteitsleden voor. De Volksstem liet zich gelden, door, op eene bescheide wyze, met eene groote meerderheid, één der benoemden af te keuren, terwyl zy hunne goedkeuring verleenden aan de Burgers A. VAN

DER

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1171. 2281.

DER SCHOOR, E. DE WEERT, J. VAN KUFFELER, J. C. VAN STAPELE, J. T. FLEVIER, F. ERMERINS, A. KAMHOOFT Cz., A. VAN DER BURCHT, F. C. MAZEL, H. VAN GORSEL, N. J. BOURDON, J. SCHOUTENS, J. MEERMAN, P. C. DE LANGE en M. J. TELCHIUS. Laatstgemelde bedankte op eene heusche wyze. De overigen, die de post aannamen, werden tot het Municipaliteitschap ingehuldigd. Ten dien zelfden dage kwam in *Tholen* eenig *Fransch* Krygsvolk binnen, wier tegenwoordigheid de vreugd vermeerderde (*).

LXXXIII. BOEK.

1795.

Alle deeze Regeeringsveranderingen in de *Zeeuwsche* stemmende Steden volbragt, en de Waardigheid van Eersten Edele vernietigd zynde (†), volgde van zelve ongevoelig de Afzetting der oude Staatsleden; dewyl de Steden, waar de Omwenteling haar beslag gekreegen hadt, terstond de voorige Afgevaardigden terug ontboden, en uit de nieuw aangestelde Municipaliteitsleden, andere ter Staatsvergadering zonden.

Tydstip der volbragte Omwenteling in de Vereenigde Gewesten.

Schoon de juiste dag, op welken de Omwenteling in de Vereenigde Gewesten mag gezegd worden volklonken te zyn, niet konne bepaald worden, zal men naast aan den waaren tyd dier groote Gebeurtenisse komen, met dien op den *dertienden van Lentemaand* te bepaalen: dewyl ten

(*) *N.-Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1172.
(†) Zie hier boven bl. 93.

LXXXIII. BOEK. — 1795. ten dien dage de Afgevaardigden ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden allen bestonden uit Vertegenwoordigers, door het Volk tot die post verkoozen; tot dien dag toe hadt 'er slegts eene meerderheid der omgewentelde Gewesten plaats gehad.

Regeeringsverandering te *Bergen op den Zoom*. Het was, binnen dien tydkring, dat te *Bergen op den Zoom* (*) eene Regeeringsverandering stand greep. Het Volk vergaderde den veertienden van Sprokkelmaand, opgeroepen door een Committé Revolutionair, door de Vaderlandsche Societeit *de Eendragt* gevormd. Het koos, op het voorstel van dit Committé, negen Kiezers, die eene benoeming van vier en twintig Leden deeden, ter goedkeuring van de Gemeente voorstelden, nevens een ontwerp van een Reglement voor de Municipaliteit. Beide die voordragten droegen 's Volks goedkeuring weg. Eendragt heerschte in deeze Volksvergadering. Gejuich liet zich by het scheiden hooren. De verkoozene Burgers waren C. H. VAN HOEK, S. H. STOUTERS, MEGANK, MAR. J. VAN DORT, JOH. VAN ZWIETEN, J. L. VAN DER SCHRIEK, G. P. FAURE, C. B. VAN ENGELEN VAN STRYEN, JOH. REGTER, F. DE MAY, ADR. ROELS, P. MORGAN, HUGO CORNETS DE GROOT, E. VAN MATTENBURG, M. VAN DYK, J. DROSSAARDS, Dr. VERSTRAATEN, D.

(*) De overgave dier Stad aan de *Franschen* hebben wy vermeld in onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 435.

D. MENO, JOH. DE BOET, G. AUGUSTYN, J. O. DE JEUNE, TH. DRABBE en C. HORNMAN.

LXXIII. BOEK.

1795.

Naa dat 's volgenden daags de Leden der voorige Magiſtraat, benoemd door den Keurvorst van den *Paltz*, als Marquis van *Bergen* bedankt en van hunnen Eed ontſlaagen waren, geſchiedde de plegtige Inhuldiging der bovenvermelde Municipaliteit, die uitgezonderd de drie laatstgemelden, afweezend of ziek, zich op de Puye van het Stadhuis tot dat einde vervoegden.

Breda in de handen der *Franſchen*.

Breda, door de Regeeringsleden verlaaten, bevondt zich, ſtaande het laatſte tydperk des gevoerden Krygs onder bewind eener Militaire Commisſie (*). Van het dikwerf gevreesde beleg vondt zich die Stad, door den loop der zaake, ontheeven. De Generaal Major DE GEUSEAU, Stadsbevelhebber, ingevolge van de orders hunner Hoog Mogenden die Stad overleeverende, ſtelde aan den Generaal der Divisie LE MAIRE, die dezelve opgeëischt hadt, een aantal Verdragspunten voor, die deels toegeſtaan, deels geweigerd werden. Van de *Franſche* zyde ſchreef LE MAIRE „De Emigranten zullen niet in deeze „Capitulatie begreepen zyn, en die 'er „zich bevinden zal men in myne handen „ſtellen." —— De uitwyking der voornaamſte Burgeren daar zo ſterk geweest zynde, maakte het beding, van de *Fran-*

ſche

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 190.

LXXIII. BOEK. — 1795. *sche* zyde gaaf toegestaan, noodzaaklyk, „ dat alle Inwoonders, zonder onderscheid, „ zouden gerespecteerd worden in hunne „ Eigendommen, en het aan allen, die de „ Stad, uit vrees van een beleg, verlaaten hadden, vrystaan te rug te keeren „ en genot te hebben van dezelfde voorregten, zo wel als alle andere Persoonen, welken zich als vreedzaame Burgers gedroegen: zullende 'er geene Gevangenneemingen, Straf of eenig Geweld plaats hebben, over de verschillende denkwyzen, die zy, ten opzigte „ van de onlusten in de Republiek, in den „ tegenwoordigen Oorlog, gevoed hadden (*).

Hoe de *Fransche* Generaal BLONDEAU daar begroet werd. De Krygsbezetting, trok, driemaal vier en twintig uuren naa het bekragtigen dezer Daadiging, op den vyf en twintigsten van Louwmaand voltrokken, met de toegestaane Krygseere uit. De *Fransche* Generaal BLONDEAU, geagt en bemind Bevelhebber der Stad *Breda* en onderhoorige plaatzen, werd op eene zonderlinge wyze begroet en vereerd door de Stads Jeugd, die, op den drie en twintigsten van Sprokkelmaand, een vervaardigde Burgerkroon, hem ging aanbieden. Een aantal van tachtig jonge Burgeresfen, vergezeld van gewapende jonge Burgers, voorgegaan door Krygsmuzyk, begeleid door eene Bende Grenadiers, traden met een driekleu-

(*) De Verdrags Artykelen zyn voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795, bl. 143, 144.

kleurig Vaandel, met een Vryheidshoed en andere cieraaden opgefchikt, na het verblyf des Generaals. Hy ontving dien bekoorelyken ftoet op het voorplein, van waar hy dezelve in eene fchoone groote zaal geleidde, de hand geevende aan de jeugdige Burgeresfe THERESIA VAN DALSEM, door de Egtgenoote van den Voorzitter der Gemeente den Veldheer aangeboden zynde, hoorde hy uit haaren mond deeze ftreelende Aanfpraak —— „ Ontvang, dappere Oorlogsman! de hulde van onze harten, die onze Vryheid aan uwe Natie verfchuldigd is. Dat dit Vaandel daar van eene zekere waarborg zy! Hetzelve is het zinnebeeld van onze agting voor dit edelmoedig Volk, 't welk de boeyens der Heerschzugt en Slaaverny komt verbreeken, die ons gekneld hielden. Leeve de Republiek! Leeve de Nationaale Conventie! Leeve de Generaal BLONDEAU!"

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

De gansche verzamelde menigte juichte die Aanfpraak toe, en de Generaal diep getroffen door dit eerbetoon, beantwoordde dezelve met te zeggen. „ Het is ftreelend voor een Republikeinsch Soldaat, de Vaan der Vryheid uit de hand der Schoonheid te mogen ontvangen; maar ook voor u, Burgeresfen! is het niet min troostryk, u in de gelegenheid gebragt te zien van zo gansch vry de Vaanen eener zegevierende Legermagt te mogen opfteeken — van eene Magt, die in uwe Gewesten niet ingetreeden is dan om 'er als Broeders te verkeeren, en het

LXXXIII. BOEK. — 1795. „ gebruik te verzekeren, welk dit Volk „ van zyne Vryheid zal willen maaken — „ Burgeresfen! zegt, wanneer gy in den „ boezem van uwe Geslachten zult zyn „ wedergekeerd, zegt dan aan uwe Va- „ ders, aan uwe Broeders, aan uwe Min- „ naars, dat de *Franschen* hunne Vrienden „ en Bondgenooten zyn, die door hun „ goed gedrag derzelver agting zullen wee- „ ten te verdienen, en door dit middel te- „ vens, bekoorelyke Maagdenrei, uwe ge- „ negenheid tot zich te trekken. Leeve „ de Republiek met de Nationaale Repre- „ sentanten!" —— Zich daar op tot de Burgeresse VAN DALSEM wendende, voer hy met eene den *Franschen* byzonder eigene bevalligheid voort —— „ Gy Burge- „ resse! Gy zyt eener Kroone waardig. „ Die, welke gy my aangeboden hebt, „ ontving ik om 'er uwen schedel mede „ te vercieren," en zette, dit zeggende, de Kroon op 't hoofd der jeugdige Schoonheid.

Naa het neemen van ververschingen, naa het doen van eenige vrolyke dansfen, begaf zich die jeugdige trein, op dezelfde wyze begeleid, weder na het Huis der Gemeente. De avond van dien dag werd in vrolykheid doorgebragt en alles strekte om daar ter Stede den band van Broederschap tusschen den Republikeinschen Krygsman en den Burger naauwer toe te haalen (*).

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1438.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXXIV. BOEK.

Stoffe deezes Boeks. Ruslands gedrag ten opzigte van Frankryk. Gewapende Onzydigheid tusschen Zweeden en Deenemarken tot stand gebragt. Inhoud deezes Verdrags. Bevelschrift des Konings van Deenemarken, wegens het voeren van de Deensche Vlag. Nadere bepaaling wegens het voeren van Contrabande Waaren uit deeze Landen. VAN STAVERENS *gedrag te Rotterdam by eene beschuldiging van ongeoorloofden Uitvoer. Wegens het Scheepsgeleide uit deeze Landen. Klagten eeniger Smirnavaarders over uitstel van Scheepsgeleide. Antwoord des Schoutbynagts* MELVILL. *Zy komen behouden onder Engelsch Scheepsgeleide te Smirna. De Vrede met Algiers gesslooten. Spanje zegt onze Schepen Geleide toe. Wat de Haringbuizen wedervoer. Wat de Ysландsche Vloot overkwam. De Groenlands- en Straatdavidsvaarders komen behouden binnen. Opgave der wederzyds*

 ge-

LXXXIV. BOEK. *genomene Schepen. Moedig bedryf van den Matroos* CHRISTIAAN CORNELISSE *in het wederneemen van een Schip. Deezen door* VAN KINSBERGEN *met eene Gedagtenis vereerd. Moedbetoon van* WIERT ADELS *in het herneemen van een Schip. Plan tot onderstand der Weezen en Weduwen van Zeeofficieren. Goedkeuring van 't zelve. De eerste Compagnie Mariniers tot stand gebragt. Voordragt van het gebeurde ten aanziene van het Zeeweezen, by de Omwenteling. Verslag van het voorgevallene te Hellevoetsluis. Der Engelsche voorgenomene Brandstichting in die Zeehaven verydeld. Verdere voorzorgen. Last om de Franschen aldaar in vryheid te stellen en de Engelschen gevangen te neemen. Volvoering daar van.* MELVILL *zoekt van het Commando der Linie van Defensie ontslaagen te worden. Het Scheepsvolk in Zeeland door de Franschen uit den dienst ontslaagen. Loflyk gedrag des Vlissingschen Burger* LOUISSEN. *Onwilligheid des Scheepsvolks op een Landsschip voor Amsterdam. De Generaal* DE WINTER *spreekt de Vlootelingen ter Texelsche Reede aan. Verwarring op 's Lands Schepen. Slegte gesteldheid der Admiraliteits Kassen. Besluiten ten opzigte van weggeloopene Scheepelingen. Afdanking der Manschappen op de Kanonneerbooten. Sterke taal door die van Holland, wegens wegens het Zeeweezen, gevoerd. Algemeene voorzorgen omtrent 's Lands Schepen en de Zeevaard genomen. Raadslag der Admiraliteiten wegens het niet gehoorzaamen der bevelen des Admiraal Generaals. Aanmerking door Holland daar op gemaakt. Nader*

der verslag der Admiraliteits Leden. Voor bekendmaaking aangenomen. VAN KINSBERGEN *neemt het Bevelhebberschap over 's Lands Vloot waar, en verzoekt ontslag. Bevel hem gegeeven om binnen den Lande te blyven. Welke schikkingen hy wilde gemaakt hebben op 's Lands Schepen. Verslag hier op uitgebragt.* VAN KINSBERGEN *en de Fiscaal* VAN DER HOOP *in hegtenis. Daar uit ontslaagen. Geldbehoefte der Oost-Indische Maatschappye. Gelden op nieuw aan dezelve opgeschooten. Voorstellen van wegen Zeeland gedaan. Aangestelde Opzigters tot de zaaken der Oost-Indische Compagnie naa de Omwenteling. Geldligting door den Raad der Colonien. Voordeelige staat van Suriname.* LXXXIV. BOEK.

Behalven de betrekkingen, waar in ons Vaderland tot de daar mede Verbondene Mogenheden stondt, by den aanvang en het voortzetten des hervatten Krygs tegen *Frankryk*; behalven 't geen, geduurende denzelven, in de onderscheidene Gewesten voorviel, door ons breedspraakig vermeld, moeten wy nog bezien 's Lands gesteltenisse, ten opzigte van andere Mogenheden, den staat van den Handel, der Zeevaard, de gesteldheid der Volkplantingen, en wat meer, tot 's Lands Geschiedenis behoorende, gebeurde, 't welk te midden van het reeds opgetekende, geene voeglyke plaats kon vinden; hier toe schikken wy het Boek, 't geen ten slot zal dienen van 's Lands Gebeurte-

1794. Stoffe deezes Boeks.

LXXXIV. BOEK. 1794.

tenisſen eer de reeds beſchreevene groote Omwenteling in hetzelve opdaagde, en onmiddelyk, by dien grooten lotwisſel, plaats greep.

Ruslands gedrag ten opzigte van Frankryk.

Hoe zeer ook de Alleenheerſcheresſe aller *Rusſen* CATHARINA DE II. met de *Engelſchen* tegen de *Franſchen* eene lyn trok, en alles, wat in haar was, aanwendde om, uit het verre *Noorden*, deezen te begunſtigen en te onderſteunen, geenen te benadeelen en ramp te berokkenen (*), waren haare poogingen om ook *Zweeden* en *Deenemarken* in de belangen der *Engelſchen* over te haalen, en van de dus lange bewaarde Onzydigheid af te trekken vrugtloos. Beide deeze Noordſche Mogenheden verſtonden het Staats- en Handelbelang dier Ryken te wel om zich te laaten verlokken tot het deelneemen in eenen Oorlog, die voor beide geene andere dan hoogstnadeelige gevolgen kon hebben (†).

Gewapende Onzydigheid tusſchen *Zweeden* en *Deenemarken*.

By de bewaarde *Onzydigheid* lieten *Zweeden* en *Deenemarken* het niet berusten. Voorheen zwervende gerugten eener Verbintenisſe ter Gewapende Onzydigheid tusſchen die beide Mogenheden (§), kreegen meer en meer gronds om voor waarheid te worden aangenomen; en in 't einde de volſte zekerheid.

Moesten wy de ſtandvastigheid deezer beide Hoven, in het wederſtaan der aanzoe-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 258.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 256.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D bl. 271.

zoeken ten tegendeele, bewonderen, wy LXXXIV. zullen alle reden vinden om de wysheid BOEK. van derzelver Ryksbestuuren te pryzen in het *Zeeverdrag*, tusschen de Koningen van 1794. *Zweeden* en *Deenemarken* den zeven en twintigsten van Lentemaand des jaars MDCCXCIV te *Koppenhagen* geslooten, strekkende, schoon niet met den naam van *Gewapende Onzydigheid* bestempeld, in kragt ten zelfden einde, om gemeenschaplyk de Vryheid en Zekerheid van den Handel en Zeevaard te handhaaven, in een tydsgewrichte, waar in de Oorlogende Mogenheden niet alleen duldden wat het Regt der Volken gedoogt; maar zich alles aanmaatigden, wat zy meenden door Magt te kunnen uitvoeren, geen ander Regt, dan dat des Sterksten kennende; noch zich der altoos bykans in agtgenomene welvoeglykheid bekreunende.

Dit Zeeverdrag was in veertien Artykelen begreepen, welker hoofdinhoud hier op nederkwam. Hunne Majesteiten van *Deenemarken* en *Zweeden* verklaarden plegtig, dat zy, in den loop van deezen Oorlog, de volkomenste Onzydigheid zouden betragten, en, zo veel van hun afhing, alles vermyden wat tusschen hun en de Mogenheden, hunne Vrienden en Bondgenooten, eenig ongenoegen zou kunnen doen ontstaan; dat zy zouden voortvaaren, zo als zy, zelfs in bekommerlyke omstandigheden, gedaan hadden, alle opmerkzaamheid en zelfs alle vriendschaplyke toegeevenheid te bewyzen, die maar ee-

Inhoud deezes Verdrags.

CXXXIV. BOEK. — 1794. eenigzins met hunne eigene waarde overeenkomstig zou zyn. — Wyders, dat zy geen voordeel begeerden, 't welk niet in hunne Tractaaten met de onderscheide in Oorlog zynde Mogenheden, zonder uitzondering, duidelyk was uitgedrukt.

Wederzyds verbonden zy zich, en voor gansch *Europa*, dat zy, in zodanige gevallen, in de Tractaaten niet uitgedrukt, geen voordeel wilden begeeren, dat niet op het algemeene Regt der Volken gegrond, en tot hier toe door alle Mogenheden en Souverainen van *Europa* erkend was en geëerbiedigd: en waar van zy zich veroorloofden te onderstellen, dat een deezer Mogenheden zo min daar van zou willen afwyken, als zy onvatbaar waren om 'er immer van af te gaan.

Terwyl zy den eisch en bewaaring hunner Onzydige Regten op zulke regtvaardige gronden vaststelden, zouden zy de onschuldige *Scheepvaart* hunner *Onderdaanen*, welke geheel overeenkomstig was met de orde en in weezen zynde Tractaaten, alle Bescherming, welke zy verdient, (zonder egter één onder hun, die daar van zou afwyken, deeze Bescherming te laaten genieten,) tegen allen de zodanigen geeven, die, tegen hun hoop en verwagting, de wettige uitoefening der geheiligde Regten, wier genot aan onzydige en onafhanglyke Volken, niet kon ontroofd worden, zouden willen verontrusten.

Om tot het voorgestelde oogmerk te geraaken, verbonden zich die Vorsten weder-

derzyds, om, zo ras het Jaarsaisoen zulks zou toelaaten, ieder een Vlootdeel van acht Schepen van Linie, en een evenredig getal Fregatten uit te rusten, voorzien van alle noodwendigheden. — Deeze Vlooten zouden zich vereenigen of scheiden, naar maate men, voor het algemeen belang en welzyn, noodig zou oordeelen. Over dit punt zou men zich onderling verstaan met die Vriendschap zo gelukkig tusschen de beide Mogenheden heerschende. — Men zou geen onderscheid tusschen de beide Volken, en der beide Vlaggen maaken, dan alleen dat geene het welk de met andere Mogenheden uitstaande Tractaaten mogten vorderen. Voor het overige zouden in Verdeedigings Convoyen, of andere gevallen zonder uitzondering, de *Deensche* Schepen, de Schepen en de Vlag van *Zweeden* zo verdeedigen, als of die van hunne eigene Natie waren, hetzelfde zou ook plaats hebben aan de zyde van *Zweeden*. — Wegens de schikking des Commando's zou men handelen op den voet der Conventie in Juny MDCCLVI aangegaan.

LXXXIV. BOEK. — 1794.

De *Duitsche* Staaten, zo wel die van *Deenemarken*, als van *Zweeden*, waren wederzyds van het tegenwoordig *Zeeverdrag* uitgezonderd. — Doch daar de *Oostzee* altoos als een geslooten water moest worden aangezien, waar in de Gewapende Schepen der Vreemden in den Oorlog begreepene Partyen niet komen mogten, zo werd dezelve, op nieuw, door de zich

thans

LXXXIV. BOEK. —— 1794. thans verbindende Mogenheden; voor gesloten verklaard: dewyl zy voorgenomen hadden, aan dezelve de volkomenste rust te verzekeren.

En zyne Majesteit van *Deenemarken* en van *Zweeden* verbonden zich deeze Overeenkomst aan alle de Oorlogende Mogenheden te zullen bekend maaken, met byvoeging van de plegtigste verzekeringen, van hun verlangen, om met dezelven, de volkomenste Vriendschap en Eensgezindheid te onderhouden; dat zy die veel meer zogten te bevestigen, dan door deezen stap hinderlyk te weezen, als welke geen ander oogmerk hadt dan het verzekeren van Regten, die door elk der oorlogende Mogenheden verdeedigd, en in allen gevalle gereclameerd zouden geworden zyn, indien zy zelve onzydig en in vrede geweest waren, zonder dat *Deenemarken* en *Zweeden* ooit gedagt hebben, hun eenige hindernis in den weg te leggen.

Als het ongelukkig geval mogt daar zyn, dat eenige Mogenheid, met veragting der Tractaaten, en van het algemeen Volksregt, de grondzuilen der Maatschappy en van het algemeen welzyn, niet meer wilde eerbiedigen, en de onschuldige Scheepvaart van de Onderdaanen hunner *Deensche* en *Zweedsche* Majesteiten bezwaarlyk maakten, zouden deezen, naa alle mogelyke middelen tot behoudenis der Vriendschap te hebben uitgeput, en naa de gemeenschaplyk gemaakte dringendste voorstellen, tot verkryging van behoorelyke

Vol-

Voldoening en Schadeloosstelling, Repre- LXXXIV. BOEK. 1794.
sailles gebruiken, ten langsten vier maanden naa de weigering hunner aanzoeken, en overal waar men het dienstig zou oordeelen; doch altoos met uitzondering van de *Oostzee*, —— Ook wilden hunne Majesteiten de een voor den anderen, volkomen verantwoordelyk zyn, en elkanderen op gelyke wyze bystand verleenen, als de eene of de andere der beide Volken, wegens de tegenwoordige Overeenkomst aangegreepen of beledigd zou worden. —— Voorts zou dit Zeeverdrag, in den geheelen inhoud stand grypen, zo lang de tegenwoordige Oorlog zou duuren: ten ware dat men, uit gemeenschaplyk belang overeenkwam eenige byvoegzelen tot, of nuttige en noodzaaklyke veranderingen in het zelve te maaken (*).

Bevelschrift des Konings van *Deenemarken*, wegens het voeren van de *Deensche* Vlag.

De Koning van *Deenemarken* gaf, omtrent gelyktydig met het aangaan des gemelden Zeeverdrags met het nabuurig *Zweeden*, een Bevelschrift uit omtrent den Handel en Scheepvaard zyner Onderdaanen, die, geduurende den tegenwoordigen Oorlog ter Zee, uit een der Havens zyner Ryken en Landen, na vreemde Plaatzen in de *Noord-* of *Westersche Zee* zouden steevenen. 't Zelve betrof de Passen, waar mede dezelve voorzien zouden moeten weezen, als zy wettig de *Deensche* Vlag zouden laaten waaijen, en de naauwste bepaling tot het voorkomen van het voe-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 438.

LXXXIV. BOEK. — 1794. voeren van Contrabande Waaren. Dit Bevelschrift, 't welk de *Deensche* Gezant by onzen Staat, ten sterksten aandrong dat in de Nieuwspapieren hier te Lande zou bekend gemaakt worden, leeverde een ontwyfelbaar bewys op van 's Konings opregte meening om alle voorwendzels uit den weg te ruimen, die men zou kunnen maaken, om de veiligheid van de *Deensche* Vlag en den Handel diens Ryks te stooren (*).

Nadere bepaaling wegens het voeren van Contrabande Waaren uit deeze Landen.

Veelvuldig uit deezen Lande was de vaart met Schepen onder de Vlaggen van Onzydige Mogenheden, die van *Deenemarken* en *Zweeden* maakten 'er het grootste gedeelte van uit; zy bragten *Frankryk* veele noodwendigheden toe (†). Hun Hoog Mogenden vonden goed, om, daar de *Franschen* den Regel *vry Schip*, *vry Goed* niet erkenden, en het neemen van verscheide Schepen onder de vlag van Onzydige Mogenheden vaa-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 436.

(†) Dit deedt VAN DE SPIEGEL, den 27 Feb. 1794 schryven; „ In *Deenemarken* liggen verscheide „ Schepen, gelaaden met Graanen en Salpeter voor „ *Frankryk*, tot de betaaling van welke de *Deenen* „ Wissels trekken op *Amsterdam* voor *Fransche* „ Rekening. Eene manoeuvre, die zeer moeilyk „ is te beletten. Ik geloof dat het opbrengen der „ zogenaamde *Neutrale Schepen* uit het *Noorden*, „ eene veel betere mesure zou zyn dan alle Bills „ en Plakaaten." MSS. Niet ongepast mogt men daar op aanmerken, dat, in dit schryven, diens Staatmans Systhema doorkeek. Mogt men niet vraagen, of de Heer VAN DE SPIEGEL dan niet begreep, dat, wanneer men onzen kwynenden Koophandel ook nog in de Neutraale Vaart en gemas-

vaarende, strekten om den daadlyken toevoer aan den Vyand, van die Goederen, welke, by het eerste Artykel van het Plakaat deswegen, in den voorleden Jaare uitgegeeven, voor Contrabanden waren verklaard, gemaklyk te maaken, allen uitvoer van dezelve uit de Havens deezer Landen, met Neutraale Schepen daadlyk te verbieden. Ten zelfden tyde verbreedden zy de lyst dier Goederen, en begreepen daar onder, alle gemaakte Kleederen, Hembden, Kousfen en Schoenen, mitsgaders de noodige Stoffen tot het maaken van dezelve, als Karsayen, groove Lakenen, en andere groove Wollen Manufactuuren, groove Linnens, Leder; gelyk ook Boter, Kaas, Gierst, Ryst, Erweten, Witte Boonen, en allerhande Eetwaren, Genever en alle andere Gedistelleerde Dranken: zo dat de uitvoer derzelven niet anders zou mogen geschieden dan onder beneficie van de cautie der driedubbele waarde voor den uitvoer der overige Waaren van Contrabanden bepaald (*).

LXXXIV. BOEK.

1794.

Dat

...kerden Handel belemmerde, de *Franschen* dan andere kanaalen zouden opzoeken, en zich door andere Natien van het noodige laaten voorzien? Of hy niet gevoelde, dat, hoe zeer ook in staatkundige verbintenis met *Engeland*, dit Gemeenebest egter steeds een tegengesteld Handelbelang hadt, en dat alles, wat men aan deeze zyde affneedt, hier door zelf in de schaal van *Engeland* gelegd werd?

(*) *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 117 en 118.

LXXXIV. BOEK. — 1794. Van Staverens Gedrag by de beschuldiging van ongeoorloofden Uitvoer.

Dat 'er Goederen van hier den *Franschen* werden toegevoerd, leedt geen twyfel. Verdenkingen van dien Sluikhandel vielen op veelen, aan beschuldigingen van bepaalde Persoonen ontbrak het niet; doch het bewyzen viel moeilyk, en veel al ondoenlyk, daar de afgerigtheid des Koopmans met de veelvuldigheid der beperkingen altoos toeneemt. Openlyk werd te *Rotterdam* E. VAN STAVEREN beschuldigd dat hy Leevensmiddelen, en wel inzonderheid Kaas, na *Duinkerken*, onder eene vercierde Neutraale Bestemming, hadt uitgevoerd. Door den Fiscaal op de *Maaze*, IZAAK VAN TEYLINGEN, deswegen onderhouden en gewaarschuwd, zondt hy, een half uur naa dit gesprek, den Fiscaal een Brief, hem verzoekende, ten einde alle schaduw van agterdogt en vermoeden van voorbereiding tot die opwagting weg te neemen, om *onmiddelyk* in persoon, vergezeld van een bekwaam Koopman of Boekhouder, of ander deskundigen, in zyn Kantoor naa te zien alle Boeken en Papieren van Inkoop en Verkoop, van Verzending van Goederen, en wat hy verder zou kunnen of mogen vorderen. Betuigende bereid te zyn, om, indien de Fiscaal iets mogt vinden, 't zy veel, 't zy weinig, 't welk rechtstreeks, of door slinksche wegen, na de Vyanden van den Staat zou zyn uitgevoerd, ja zelfs toevallig en buiten zyn schuld in hunne handen gevallen was, de waarde daar van, als aan den Lande verbeurd, aan 't zelve te zullen

be-

betaalen; zich voorts onderwerpende aan zulk eene straffe als by 's Lands Overheden daar toe was vastgesteld: terwyl hy aan deeze zyne uitnoodiging alle mogelyke bekendheid gaf, om het op hem gevallen vermoeden te weeren (*). LXXXIV. BOEK. 1794.

Het ontbrak der Zeevaard in 't algemeen, en die der *Oost-* en *West-Indische* Handelmaatschappyen inzonderheid, aan geene, van tyd tot tyd, verleende Oorlogschepen ter Uit- en 't Huisgeleide, die ook, in het verleenen der bedoelde bescherming, over 't algemeen, wel slaagden. — Der geheele Vaart deeze beschutting, ten gelyken tyde, te bezorgen liet onze Zeemagt niet toe, schoon de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN, alle pogingen inspande om het mogelyke, met de voorhanden zynde Schepen te doen.

Wegens het Scheepsgeleide uit deezen Lande.

Reezen 'er voorheen klagten over mangel en uitstel deswegen, ook deezen werden, ten deezen Jaare, vernomen. Allerbyzonderst en sterkst waren die van vier Scheeps Capiteins na *Smirna* bestemd, in de Haven van *Livorno* liggende. Zy vervoegden zich by den Schoutbynagt MELVILL te dier Reede, met voordragt, hoe zeer smertlyk het voor hun was te moeten hooren, dat deeze Vlootvoogd hun geen Convoy kon verleenen; en dat de terugkomst van 's Lands Schepen te *Livorno*, van *Algiers* zeer onzeker was. Ingevolge van deeze aanzegging zouden zy zich verpligt

Klagten eeniger *Smirnavaarders* over uitstel van Scheepsgeleide.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 176.

LXXXIV. BOEK. — 1794. pligt vinden, om, te gemelder Haven te blyven liggen: dewyl zy hunne Reis niet durfden vevolgen, zo van wegen de *Fransche* Fregatten, die zich in de *Archipelagische* Eilanden zouden kunnen bevinden, als door de Zeeroovers, altoos in die Zeeën zich onthoudende, waar door niet alleen hunne Persoonen, hunne onderhebbende Schepen en Eigendommen, gevaar zouden kunnen loopen; maar door welke de *Nederlandsche* Koophandel en Assurantie veel schade zou kunnen lyden. —— Om deeze redenen verzogten zy den Schout-bynagt MELVILL eenpaarig om het noodig Scheepsgeleide; ten einde zy, met alle zekerheid, de plaats hunner bestemminge mogten bereiken, zo als hun, vóór hun vertrek uit *Holland*, was verzekerd geworden. —— Wyders bragten zy dien Vlootvoogd onder 't ooge, dat, zonder de gemelde gevaaren, aan welke zy blootgesteld zouden kunnen weezen, het ten grooten nadeele van den Koophandel zou kunnen strekken, als zy verpligt werden met hunne Schepen te *Livorno* te moeten vertoeven; aangezien zy veele Koopmanswaaren aan boord hadden, aan verderf en avaryen onderworpen; en dat de Schepen stil liggende, niets verdienden, en daar by de onkosten der Maandgelden voor de Manschappen zeer verhoogden, tot groot nadeel der Reederen, wier belang zy gehouden waren te behartigen; reeds was het vyf en zes Maanden geleden dat zy het Vaderland, tot het doen deezer Reize, verlaaten hadden.

Op dit dringend verzoek ontvingen zy, 's volgenden daags, van den Vlootvoogd MELVILL, hoofdzaaklyk ten antwoord; Dat hy, door de wyze, op welke hy tot hier toe geconvoyeerd hadt, zich mogt vleijen, dat de Koopvaarders overtuigd zouden weezen van zyne bereidvaardigheid om alles aan te wenden tot het beschermen van den Koophandel. Dat hem niets aangenaamer zou geweest hebben, dan de Schepen na *Smirna* bestemd, derwaards te laaten brengen, byaldien zulks door het afzenden van één of twee Fregatten, met veiligheid, hadt kunnen geschieden; dan, daar men zeker wist, dat ten minsten vier groote Fregatten zich in den *Archipel* onthielden, behalven die zich te *Tunis* bevonden, en zich ook ligtlyk derwaards begeeven konden, was het hem niet mogelyk een Convooy te verleenen, sterk genoeg om het hoofd te bieden aan eene Vyandlyke Magt, die men daar zou kunnen ontmoeten. Langer kon hy het ook niet uitstellen om zich met zyn Vlootdeel na *Algiers* te begeeven; daarenboven hadt de *Engelsche* Commandant te *Livorno* hem verzekerd, dat eerlang een *Engelsch* Convooy na *Smirna* zou worden verleend; en moest deswegen de Koopvaarders aanraaden om van het eerst voorkomende gebruik te maaken; dit hadt hy reeds aan den *Engelschen* Admiraal HOOD voorgeslaagen.

LXXXIV. BOEK. 1794. Antwoord des Schout by nagts MELVILL

Het verzoek, in 't begin van Lentemaand, ingediend en afgeslaagen zynde, vonden zy zich genoodzaakt den gegeeven raad

Zy komen onder Engelsch

LXXXIV. BOEK. raad te volgen. Gelukkig dat dezelve grond had, en hun het Scheepsgeleide der *Engelschen*, over welks gebrekkige

1794. dienstbetooning zo veele en welgegronde

Geleide behouden te *Smirna*. klagten gevallen waren (*), niet ontstondt. Nevens nog drie *Hollandsche* Schepen, kwamen zy, onder *Engelsch* Geleide, in Hooimaand te *Smirna* behouden aan. Een Schip van vyftig Stukken en drie Fregatten beveiligden hun voor het anders oogschynlyk gevaar, 't welk zy geloopen zouden hebben: want het eerstgemelde *Engelsch* Oorlogschip bemagtigde, naa een hardnekkig gevegt, een *Fransch* Fregat van veertig stukken, met drie Koopvaarders, welke hetzelve geleidde, in de Haven van *Miconi*; laatstgemelden waren vóór den Oorlog van *Smirna* na *Marseille* gezeild, en op de tyding van denzelven, te *Candia* binnen geloopen. By het berigt der *Hollandsche* Koopvaarderen, wegens hun gelukkige komst op de plaats hunner bestemminge, gaven zy te verstaan, dat 'er op die hoogte zich nog drie *Fransche* Fregatten bevonden. Meer dienstbetooningen der *Engelschen* in de *Middellandsche Zee* werden ten deezen Jaare aangeboden, en daadlyk verleend (†).

De

(*) Zo maakte men in *Engeland* in Lentemaand onder andere zwaarigheid om onze daar liggende *Oost-Indische* Schepen onder Convooy te neemen, om dat zy zo slegte Zeilders waren. Eene weigering eer aan wangunst, dan aan de voorgewende oorzaak, mogelyk toe te schryven.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 276. 292. 1043.

De vrees voor den Oorlog met de *Algerynen* (*) verminderde toen de *Engelsche* Consul, te midden van Louwmaand, naa zyn vertrek van *Algiers* een *Hollandsch* Fregat, met een gelaaden Koopvaarder ontmoet hadt, na *Algiers* koers zettende, en des berigt gaf. Die vrees verdween te eenemaal, wanneer een Vlootdeel onder den Zeecapitein VAN WOENSEL, met het begin van Grasmaand, ter reede van *Alicanten* kwam, door den Schoutbynagt MELVILL, op het einde van Lentemaand, van *Algiers* derwaards afgevaardigd met de aangenaame tyding van de vernieuwing des Vredes tusschen den Dey en de Regeering van *Algiers* met onzen Staat; dat alle de Persoonen onder *Nederlandsche* Vlag genomen, vry gegeeven en op 's Lands Schepen verdeeld waren. Deeze Vredevernieuwing kwam onzen Staat op groote en kostbaare Geschenken te staan. Het lossen der Slaaven, het vry geeven van verscheide Schepen, deedt hun Hoog Mogenden den Vrede met *Algiers* een kostbaaren Vrede noemen (†); en dus als zeer verre te bovengaande de gewoone som der Geschenken door hun op 36,000 Guldens begroot.

LXXXIV. BOEK. 1794. De Vrede met *Algiers* gesloten.

Hoe weinig de *Spaansche* Zeemagt veel al ook geteld worde, was het onder de aan-

Spanje zegt onze Sche-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. bl. 274.
(†) In de Publikatie, wegens de Verhooging van het Last- en Veilgeld den 17 Dec. deezes Jaars. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1776.

LXXXIV. BOEK. 1794. geen Geleide toe.

aangenaame nieuwstydingen te rekenen, dat zyne Catholyke Majesteit goedgevonden hadt om aan alle *Hollandsche* Oorlog- en Koopvaardyschepen, in de *Spaansche* Havens, bescherming te verleenen; dat de *Spaansche* Vlooten en Oorlogschepen Convooy zouden schenken aan alle *Hollandsche* Koopvaarders, voor zo verre de omstandigheden zulks zouden toelaaten; in de billyke veronderstelling, dat wederkeerig hetzelfde plaats zou hebben in de *Hollandsche* Havens, en dat door de *Hollandsche* Vlooten en Oorlogschepen op denzelfden voet zou gehandeld worden (*).

Wat de Haringbuizen wedervoer.

Van de uitgeloopene Haringbuizen, aan welken geen genoegzaam beschermend geleide gegeeven was, kwam te *Maassluis*, reeds in Hooimaand, een zeventigtal binnen, door *Fransche* Kaapers van de Neering gejaagd. Zulks verwekte aldaar groote schrik en ontsteltenisse, en de weiffelende berigten, wegens de nog agtergebleevene geen geringen kommer over het lot, 't geen die onweerbaaren mogt getroffen hebben. Inloopende tydingen verzwaarden de ongerustheid. Onder andere vernamen de belanghebbers by die Visschery, dat een *Fransche* Kaaper, met twaalf Stukken achttienponders en zes Draaybassen, die in vyftien dagen dertien Pryzen maakte, ook onder de Haringvloot zich vertoond hadt, dat hy jagtmaakende op een Haringbuis, die het zogt te ont-

zei-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 170.

zeilen, deeze eindelyk door ſchieten gedwongen hadt om zich over te geeven. De betoonde yver om, ware het mogelyk, te ontkomen, ontſtak den Kapercapitein in zulk eene woede, dat hy terſtond de Haring over boord deedt werpen, alles uit de Haringbuis wegnam, het Volk van hun goed beroofde, de mast over boord kapte, en voorts het Schip met de Manſchap liet dryven. Een andere Haringbuis, door deezen Kaper ontmoet, hadt de bedagtzaamheid om ſchielyk te ſtryken; hy kwam vry met de overgifte van vyf Tonnen Haring, eenige Zoutevisſchen, en één Vaatje Boter. Met Oogstmaand was de geheele Haring-vloot op drie of vier Buizen na te *Maasſluis* behouden binnengekomen. Dit beurde de neergeſlaagene *Maasſluizenaars* niet weinig op; ja zelfs zo zeer, dat eenigen zich gereed maakten om op nieuw ter neering uit te zeilen.

LXXXIV. BOEK. 1795.

Ongelukkiger lot trof de *Yslandſche* Vloot. Geheel en al viel dezelve in handen van *Franſche* Kaapers. Negentien deezer Schepen ſtaken zy in brand. Twee lieten zy vry om de Matroozen, uit ruim twee honderd Man beſtaande, na *Holland* te voeren; met die tyding kwam één deezer, den twee en twintigſten van Herfstmaand, te *Vlaardingen* binnen. Dit ontzettend berigt ging gepaard met de onaangenaame en op nieuw ſchrikverwekkende tyding, dat de *Franſche* Kaapers, waarſchynlyk dezelfde, die de *Yslandſche* Vloot vernield

Wat de *Yslandſche* Vloot overkwam.

LXXXIV. BOEK. —— 1794. De Groenlandsch- en Straat-Davids-Vaarders behouden binnen.

hadden, onder de weder uitgezeilde Haringbuizen gezien waren, en reeds twee derzelven genomen en verbrand hadden.

Schoon 'er, volgens loopende berigten van Zeelieden, verscheide *Fransche* Kaapers in Zee waren, en onder deeze vier van meer dan gewoone grootte, om op de terugkomende *Groenlandsche* Visschers te passen, en de schatten, welke deeze uit het barre Noorden den Lande mogten aanvoeren, te ontweldigen, kwamen de acht en vyftig, zo na *Groenland* als na de *Straatdavids* uitgevaaren, allen behouden binnen.

Opgave van de wederzyds genomene Schepen.

Geene Zeetydingen, of dezelve behelsden, gelyk altoos, in Oorlogstyden, berigten van Schepen te wederzyden genomen. Zo weinig het zou voegen hier van deeze alle melding te maaken, zo zeer zal het passen, eene algemeene opgave te doen, om daar uit te zien den toedragt des Oorlogs ter Zee, en de menigte van onheilen den Zeebouweren beloopen. Eene Lyst, uit het bekende *Loyds Koffyhuis*, waar de eerste Scheepstydingen in *Engeland* worden aangebragt, en op welker egtheid men veel al rekent zich te mogen verlaaten, loopende van den eersten van Sprokkelmaand des Jaars MDCCXCIII, tot op den zes en twintigsten van Wintermaand deezes Jaars MDCCXCIV behelst dit narigt.

Door de *Engelschen* waren, in dit tydvak, genomen 320 *Fransche* Schepen, waar onder 76 Kaapers, 20 Fregatten en 5 Sloepen; 5 *Hollandsche*, 21 *Zweedsche*,

16

16 *Deensche*, 9 *Hamburgsche*, 31 *Americaansche*, 1 *Spaansch*, 1 *Pruisisch* en 3 *Engelsche* Schepen met *Franschen* Eigendom gelaaden. In alles 407 Schepen. LXXXIV. BOEK. 1795.

De *Spaanschen* hadden zich meester gemaakt van 21 *Fransche* Schepen, waar onder 3 Kaapers; 3 *Engelsche*, 2 *Zweedsche*, 3 *Deensche* en 1 *Americaansch* Schip, te gader 30 Schepen.

De *Hollanders* hadden slegts 4 *Fransche* Schepen vermeesterd.

Het getal der Schepen door de Geallieerde Mogenheden genomen, bedroeg dus 441. Onder deezen waren egter niet gerekend de Schepen door de *Engelschen* te *Toulon* bemagtigd; als mede niet de acht Linieschepen door den *Engelschen* Admiraal Lord HOWE genomen, of in den grond geboord.

De *Franschen* maakten zich, in het bovengemelde tydsbestek, meester van 820 *Engelsche* Schepen; waar onder 13 Kaapers, 3 Fregatten, 2 Sloepen en 1 Kotter; van 101 *Hollandsche*, daar onder begreepen 1 Fregat; van 36 *Spaansche*, 14 *Portugeesche*, 11 *Pruisische*, 10 *Deensche*, 6 *Hamburgsche*, 25 *Americaansche* en 1 *Ragusaansch* Schip; moetende by het verlies der zaamverbondene Mogenheden nog gebragt worden 31 Schepen door Lord HOWE hernomen en verbrand.

Door de *Franschen* waren derhalven 583 Schepen meer dan door de *Engelschen*, *Spaanschen* en *Hollanders* bemagtigd, terwyl dier Zeemagt slegts bestondt uit 147 Sche-

LXXXIV. BOEK. — 1794. Schepen van Linie behalven de Fregatten; waar tegen de Zeemagt van *Engeland* alleen 211 Schepen van Linie telde, en eene menigte van Fregatten.

Blykbaar is het uit deeze opgave, die eer de getallen, dan de grootte en waarde der wederzydsch bemagtigde Schepen, opgeeft, dat men daar volgens de Verliezen der Koopvaardye niet volkomen konne opmaaken. Onder het groot aantal *Engelsche* verloorene Schepen heeft men buiten twyfel eene menigte kleine en van weinig waarde te tellen, in vergelyking met het veel minder tal van Schepen uit deezen Lande gevaaren, den *Franschen* in handen gevallen. Terwyl het klein getal der *Fransche* Schepen door de *Hollanders* vermeesterd, ten blyke ftrekt, dat zy zich meer op het beveiligen der Koopvaardye, dan op het afbreuk doen aan den Vyand hebben toegelegd, en dat, ondanks die beveiliging, onze Scheepvaart groote en treffende nadeelen leedt.

Moedig bedryf van den Matroos CHRIST. CORNELISSE in het wedernee-men van een Schip.

Geen Zeeoorlog of dezelve leevert byzonderheden van moedbetoon, en niet zelden daar mede gepaarde redding op, fchoon de kans, by den aanvang der onderneeminge, zeer hachlyk mogt ftaan, en dus aan roekloosheid grenzen. Onvermeld mogen wy niet laaten dus een bedryf, volvoerd door een Matroos CHRISTIAAN CORNELISSE geheeten, geboortig van *Tunderen*, twee en twintig jaaren oud, vaarende op een Koffchip te *Amfterdam* t'huis hoorende, de *Vriendfchap* genaamd,

en

en gevoerd by Schipper GEERT AGES KLEYN, gelaaden met Indigo en Stukgoederen, en komende van *Cadix*. Op de acht en twintigsten van Hooimaand, tien mylen van *Duinkerken*, werd deeze Koopvaarder door een *Fransch* Oorlogschip genomen, en den Schipper daar van afgehaald zynde, lieten de *Franschen* daar op blyven den gemelden Matroos en den Scheepsjongen ALBERT KOONS: deezen werd een Prysmeester en drie Man toegevoegd, om het vermeesterd Schip na *Duinkerken* te brengen. Tegenwind noodzaakte de Scheepelingen om met het Schip uit den wal te leggen. Dit duurde tot den derden nagt, wanneer CHRISTIAAN CORNELISSE, door mannenmoed aangevuurd, het besluit nam, om een der *Franschen*, die op de wagt was, terwyl de Jongen aan het roer stondt, op het voorschip te roepen. Deeze, geheel onbewust wat de Matroos in den zin mogt hebben, komt; maar vondt zich ylings aangepakt; zy worstelen een langen tyd, dan de *Franschman* niet bestand tegen zynen aanvaller, werd onder den voet en voorts over boord geworpen.

Het geschreeuw des *Franschmans* onder dit aanvatten en worstelen, wekte den Prysmeester, die uit de Kajuit kwam toeschieten, gewapend met een Sabel en een gelaaden Pistool: 't laatste loste hy op den Matroos; doch zonder hem te treffen. In volle woede liep deeze op den Prysmeester in, die zich met de Sabel verweerende,

LXXXIV. BOEK. — 1794. de, hem een stuk van een vinger des slinkerhands afkapte, en aan het hoofd twee wonden toebragt. CHRISTIAAN greep met de regterhand den Sabel, die door den *Franschman* te rug getrokken ook deeze hand deerlyk kwetste. De wonden hem toegebragt scheenen zo veel prikkels om zyn moed, nu aan dolheid grenzende, aan te zetten, woedend greep hy den Prysmeester aan, en smeet hem eensslags over boord.

Veel was 'er dus gedaan; doch het werk maar ten halve verrigt. CHRISTIAAN, hoe zeer gewond, nam het Pistool van de Prysmeester, laadde 't zelve, by gebrek van kogels, met spykers, trad in den roef daar de derde sliep, bragt hem eene zwaare wonde in den hals toe, zo dat hy weerloos bleef liggen. De vierde *Franschman*, op het schot boven komende, door zo veel moedbetoons en het lot zyner Medegenooten verschrikt, badt om lyfsgenade, welke hem gereedlyk verleend werd, door den moedigen Matroos, by wien, hoe zeer gewond, één *Franschman* geene vrees kon verwekken.

CHRISTIAAN, thans meester van de zynen Schipper ontnomen Kof, hieldt voor den wind af, kwam by eenige *Engelsche* Oorlogschepen. Een deezer zondt een sloep by hem aan boord: hy verhaalde zyn zonderling bedryf, en gaf den gekwetsten *Franschman* over. Men boodt den moedigen herneemer aan om het Kofschip na *Engeland* te brengen: hy wees

dit

dit aanbod van de hand, verkiezende, met zynen rykgelaadene Kof, na het Vaderland te steevenen, en de vrugt van zynen betoonden moed geheel te genieten. Gelukkig bereikte hy de Haven van *Vlissingen*, waar hy aller welverdiende bewondering wegdroeg.

LXXXIV. BOEK. 1794.

Door van Kinsbergen met een Gedagtenis vereerd.

Behalven de daar ontvangene toejuichingen, en de erkentenis der Scheepsreederen, kreeg hy een steeds duurend gedenkteken van dit bedryf. De Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, dien wy meermaalen gereed aantroffen om daaden van moed en dapperheid te beloonen, hadt deeze stoute daad van CHRISTIAAN CORNELISSE niet vernomen, of betuigde deswegen zyn genoegen; ten blyke van 't zelve hem een Zilveren Tabaksdoos ter hand stellende, met dit daar in gegraveerd opschrift; *Present van den Luitenant Admiraal* VAN KINSBERGEN *aan zynen Cameraat, den braaven Hollandschen Matroos* CHRISTIAAN CORNELISSE, *voor het herneemen van het Schip* DE VRIENDSCHAP, *op den* 1 *Augustus* 1794.

Moedbetoon van Wiert Adels in het herneemen van een Schip.

Soortgelyk was het moedbetoon van WIERT ADELS, Stuurman op een Kofschip onder *Pruissische* Vlag van *Libau*, met een Laading Rogge en Tarwe, na *Schiedam* bestemd. Een *Duinkerker* Kaaper maakte dit Schip prys, op den eersten van Oogstmaand, tien mylen van den *Hollandschen* wal. De Schipper JAN LUBBERT DE HAAN werd, met vyf Matroozen, van de Kof afgenomen; de Stuurman WIERT

LXXXIV. BOEK. — 1794. Adels en één Jongen bleeven alleen van het Scheepsvolk aan boord van den Prys, waar op een Prysmeester, vergezeld van vier *Fransche* Matroozen, en een *Deenschen* Jongen, onlangs met een *Deensch* Koopvaardyschip genomen, overging, ten einde deezen Prys na *Duinkerken* te voeren. De Stuurman, den tweeden avond naa het neemen, ontdekkende, dat de vier *Fransche* Matroozen, zich beneden in het Vooronder bevonden, smeet het luik toe, sjorde 't zelve wel vast met touwen, en daar overheen gelegde bootsriemen. De Prysmeester was nu de eenigste die overmeesterd moest worden; ten einde het Schip den Kaaper te ontweldigen. Deeze bevondt zich in de Kajuit, onkundig van het lot zyner Landgenooten, onverwyld boven geroepen, verscheen hy. Stuurman Adels tastte hem aan, kreeg onder de handgemeenschap welhaast de overhand, en het lot des Prysmeesters was, dat hy, over boord geworpen, in de golven zyn dood vondt. Adels volkomen meester van het Schip, zette den koers na *Hellevoet*, kwam 'er behouden binnen. De vier *Fransche* Matroozen, die met geene mogelykheid, de gevangenis, waar in zy zich onverwagt opgeslooten vonden, konden ontkomen, van hun lot voorts onbewust, mogten het ergste denken, en de trek hun gespeeld vloeken. By de uitkomst bleek eerlang, dat zy als Krygsgevangenen aan 's Lands Wagtschip, op de reede van *Hellevoet* werden overgeleeverd.

Was

LXXXIV. BOEK.

1794.

Plan tot onderstand der Weezen en Weduwen van de Zeeofficieren.

Was het voorstel van den Erfprins van *Oranje*, ten behoeve der Weezen en Weduwen van gesneuvelden in den Krygsdienst, door den Erfstadhouder hun Hoog Mogenden medegedeeld, uit hoofde van Geldbenoodigdheid, van 's Landswegen niet doorgegaan, hadt men een Fonds by Intekening, ten hunnen baate beraamd (*), de Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, steeds een wakker oog op 's Lands Zeedienst geslaagen houdende, hadt, onder andere voorstellen, daar de Zeeofficieren nu een vaste Jaarwedde zouden trekken (†), nevens verscheide zyner Medeofficieren, een Plan ontworpen eener Opbrengst van twee ten Honderd in 't jaar, van de Gelden by den Lande verdiend; 't welk berekend werd 's jaarlyks zes duizend Guldens te zullen bedraagen.

Alzo het inkomen van dit Fonds gegrond was op eene vrywillige toelaage van een gering gedeelte der bekomene Tractementen en Gagien, gelyk mede de voordeelen uit de Kostpenningen der Manschappen voortspruitende, werd het op die wyze een geschikt middel geoordeeld om een welgepasten onderstand te doen toekomen, aan die Officieren en derzelver Weduwen of Weezen, welke door tegenspoeden of wisselvalligheden in het beloop der wereldsche zaaken gedrongen, zulks benoodigd konden hebben; zo prees dit Plan

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 189.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXV. D. bl. 260.

LXXXIV. BOEK. 1794. Plan zich te meer aan: dewyl een ieder, wie hy ook ware, zich aan zodanige ongevallen blootgesteld vondt, en kon deeze toelaag, als dan, schoon onvoorzien, en onverhoopt, wederkeerig worden.

Dit Fonds zou staan onder het opzigt en beheer van één Vlagofficier, twee Capiteinen, twee Commandeurs of Capitein Luitenants, en twee eerste Luitenants, met behoorelyke afwisselingen, zodanig ingerigt, dat 'er altoos Leden overbleeven aan welke het huishoudelyk Bestuur bekend was: en stonden de Penningen der Inkomsten, door de Sollicitteur Militair van het Corps, geïnt te worden.

Hetzelve goedgekeurd. De Hoofdontwerper van dit Plan, VAN KINSBERGEN, boodt aan dit Fonds, uit zyn eigen beurs, met een som van vyf duizend Guldens te begiftigen; dus een voorbeeld geevende om door vrywillige Giften, 't zelve te onderschraagen; dan hy deedt dit aanbod onder voorwaarde, dat hy van het Huishoudelyk Bestuur zou verschoond weezen. Aan dit Plan gaf de Admiraal Generaal zyne goedkeuring, en kwam het, ten deezen Jaare, tot stand. Tot Commissarissen werden door de by de oprichting van het Fonds tegenwoordig zynde Zeeofficieren, aangesteld de Schout-bynagt J. S. HARINGMAN by de *Maaze*, de Capitein J. O. VAILLANT by *Amsterdam*, de Capitein Luitenant VERDOORN by *Zeeland*, de Capitein ZEEWOLD in *West-Friesland* en het *Noorder Kwartier*,

de

de Capitein Luitenant VAN ROSSUM in *Friesland*. Zy maakten bekend, dat de Zeeofficieren, die by het vastftellen van dit Fonds hier te Lande aanweezig zynde geweest, en in het zelve geen deel genomen hadden, tot den eerften van Herfstmaand ter tekening van 't zelve zouden worden toegelaaten; naa welken tyd zy des geheel verftooken zouden zyn. —— Voor volmaaking en verbetering oordeelden de Oprigters dit Ontwerp vatbaar en werden de Zeeofficieren, by die zelfde bekendmaaking, uitgenoodigd om hunne aanmerkingen fchriftlyk mede te deelen aan de twee eerstgemelde Commisfarisfen (*).

De eerfte Compagnie *Mariniers* tot ftand gebragt.

Het Corps Mariniers of Scheeps-Artilleristen, tot welks oprichting men eindelyk gekomen (†), en tot Infpecteur van 't welk, naa ZOUTMANS afsterven, de Ridder VAN KINSBERGEN, door zyne Hoogheid, aangefteld was (§), zag in Grasmaand de eerfte Compagnie te *Elburg* zo verre volkomen, dat ze de monftering des Heeren VAN KINSBERGEN onderging, terwyl hy zyn genoegen betuigde over den yver en vlyt der Heeren Officieren met de oprichting daar van belast. 't Zelve werd onder het bevel van den Capitein ter Zee A. H. C. STARING gefteld (**).

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 281 *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXV. D. bl. 259.
(§) Zie onze *Vaderl. Hift.* XXVI. D. bl. 282.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 615.

LXXXIV. BOEK. — 1794. Voordragt van het gebeurde ten aanziene van het Zeeweezen by de Omwenteling.

Onder het verder in standbrengen dier nieuwe Inrichtingen, onder bovenvermelde bezorging der Convooyen, het lyden der Zeeschadens door de Kaaperyen, en de schikking tot beveiliging der Zeegaten, liep het Jaar voort en ten einde. *Frankryk*, wat de Oorlogsvlooten betreft, verlamd, dreigde onzen Staat aan den Zeekant niet. Dan de Omwenteling door de *Franschen* te Lande daargesteld, baarde op het Zeeweezen van onzen Staat eene werking, die alle gemaakte Plans, alle daargestelde schikkingen, eensslags omverre wierp. De groote veranderingen in dit wonderbaarlyk tydperk, ten aanziene van het Zeeweezen voorgevallen, moeten wy hier, met eenige uitvoerigheid, te boek stellen.

1795. Verslag van het voorgevallene te *Helle-voetsluis*.

Het gebeurde te *Hellevoetsluis* verdient, in de eerste plaats, onze opmerking. Hoe zonderling het zich te dier plaatze toedroeg, zal best blyken uit een verkort Verslag door den Zeecapitein SAMUEL STORY deswegen aan hun Hoog Mogenden gegeeven. — De Schoutbynagt MELVILL hadt, op den eersten dag des Jaars MDCCXCV, het Bevelhebberschap over het Fort *Hellevoetsluis*, en de daar liggende Landsschepen, toen het middelpunt der Linie van de Verdeediging te Water, aan den Capitein STORY opgedraagen. Deeze alles aangewend hebbende tot beveiliging niet alleen van 's Lands Zeemagt, maar ook van de Magazynen en Werven, baarde, en de aannadering der *Franschen* te

Lan-

Lande, en het daarzyn van omtrent twee duizend *Engelschen* rechtmaatigen kommer. Van tyd tot tyd vertrokken de *Engelschen* met hunne Schepen: dan 'er bleef een genoegzaam aantal over om 'er het naauwlettendst oog op geslaagen te houden; bovenal daar de Heer STORY berigt kreeg, dat eenigen hunner, met de haatlykste gevoelens en schriklykste voorneemens bezield, ten oogmerk hadden om, vóór hun vertrek uit deezen Lande, alles der vlamme ten prooye te geeven.

Schoon de magt diens Zeebevelhebbers, op dat tydstip, dewyl 'er in het Fort geene Krygsbezetting in 't geheel was, alleen in de Manschap van 's Lands Schepen bestondt, kon hy zich op dezelve en de Officieren gerust verlaaten. Het schrikbaarend nieuws der voorgenomene Brandstichtinge deedt STORY besluiten, dien eigen dag, een *Bataillon de reserve* op te richten, bestaande uit twee honderd der beste Scheepslieden, en vier stukken Geschut voor 's Lands Magazyn te plaatzen. Deeze genomene maatregels verydelden niet alleen dit verfoeilyk oogmerk; maar deedt daarenboven alles in de volmaaktste rust blyven.

Der *Engelschen* voorgenomene Brandstichting verydeld.

De binnenrukking der *Franschen* in *Holland*, bewoog de zich nog binnen *Hellevoet* bevindende *Engelschen*, met zo veel overhaastings als verwarrings de vlugt te nemen, en bedryven aantevangen, die de grootste ongelukken spelden, en STORYS oplettende voorzorg verdubbelden. De Burgery van *Hellevoet* boodt zich vrywillig, daar

Verdere voorzorgen.

LXXX.V. BOEK. — 1795. zy het gevaar, 't welk haar dreigde, voor oogen zag, ter hulpe aan (*). Men hadt wel, op de meest gevaarlyke posten, de brandspuiten in gereedheid gebragt, en verdere voorzorgen genomen; dan de Bevelhebber begreep, zyn post en pligt niet te buiten te zullen gaan, wanneer hy, ter beveiliging van zulk een aanzienlyken schat, als hier in gevaar werd gebragt, die in weezenlyke waarde zo veele millioenen bedroeg, en tot voorkoming van verdere onberekenbaare gevolgen, zich van buitengewoone middelen bediende, om het belang der Natie, op de beste wyze, te verzekeren.

Last om de *Franschen* in vryheid te stellen en de *Engelschen* gevangen te neemen.

Last van hun Hoog Mogenden ontvangen hebbende om geene Verdeediging te doen, of eenigen Aanval af te wagten, maakte STORY geene zwaarigheid om, op eenen eisch hem door den *Franschen* Adjudant Generaal MALHORE, uit het Hoofdkwartier te *Rotterdam* gezonden, die hem voor de uitvoering verantwoordelyk stelde, alle de *Fransche* Krygsgevangenen op de Schepen *Tromp* en *Medusa*, ten getale van omtrent zes honderd geplaatst, vry te maa-

(*) Dit strookt weinig met een voor Capitein STORY zeer vleiend berigt, wegens diens Gedrag te *Hellevoetsluis*, uit *Rotterdam* geschreeven en in de *N. Nederlandsche Jaarboeken* voor 1795. bl. 323. geplaatst, volgens 't welk STORY *het Fortres van Hellevoetsluis*, dus luiden de woorden, *in naam des Hollandschen Volks, in bezit genomen, en de Burgers opgeroepen zou hebben, om hun van dit Besluit kennis te geeven*.

maaken, aan land te doen komen, en aldaar te wapenen; de *Engelsche* Schepen en Magazynen in beslag en alle de *Engelsche* Krygslieden of Zeevaarende Persoonen van dat Volk Krygsgevangen te neemen, en zulks daadlyk uit te voeren (*).

Volvoering daar van.

Daadlyk volbragt STORY dit bevel. De *Franschen*, op het onverwagtst, uit den staat van Krygsgevangenen verlost, aan wal gekomen en gewapend, trokken onder het geleide van den Capitein C. J. BLOIS VAN TRESLONG en andere Zeeofficie-

(*) De Last van den *Franschen* Bevelhebber uit *Rotterdam* aan Capitein STORY gezonden, was van dien inhoud, dat hy 'er niet van tusschen kon om 'er den uitvoer aan te geeven. Deeze op den twee en twintigsten van January afgevaardigd, was in de volgende woorden begreepen. „ Wordt gelast aan den Commandant van de Haven van „ *Hellevoetsluis*, om, op het oogenblik te wapenen alle de *Fransche* Krygsgevangenen, die zich „ in de Haven mogen bevinden, en met behulp „ van dezelven, en de Inwoonders dier plaats zich „ te verzekeren van alle de *Engelsche* Schepen, „ die zo op de Reede als in de Haven zullen „ gevonden worden; verder alle Zeevaarenden en „ Militairen dier Natie, die aldaar gevonden wor„ den, Krygsgevangen te maaken. — Volgens de „ nevensgaande Order zal hy het bevel over alle „ de gewapende *Franschen* geeven aan den oud„ sten Officier in rang, die zich onder dezelven „ zal bevinden, met denzelven in alles de concert „ te werk gaan, omtrent alles het geen het wel„ zyn der Natie kan betreffen. Hy zal persoon„ lyk verantwoordelyk zyn aan de *Fransche* Re„ publiek voor alle de Schepen en Goederen, die „ by deeze Omwenteling prys zullen gemaakt „ worden, en aan my verantwoording van deeze „ order doen toekomen."

LXXXIV. BOEK. — 1795. ficieren, in het Fort, om onmiddelyk alle posten te bezetten, waar by tevens het Scheepsvolk de wagt hieldt. Door de *Fransche* hulp versterkt, verzekerde zich STORY zo van 's Lands Magazynen als Werf, en tevens van de Magazynen door de *Engelschen* te *Hellevoetsluis* aangelegd; de Schepen in den *Brielle* liggende, kwamen hun mede in handen. Onder opzigt des Capiteins REYNBENDE werden door de *Franschen* ruim zeshonderd *Engelschen* in het Fort en 't Hospitaal agtergebleeven, gevat en ontwapend.

Dit alles werd in den morgen van den drie en twintigsten van Louwmaand volvoerd op eene wyze, dat niemand eenige de minste reden hadt om over iets, 't geen na overlast zweemde, te klaagen: terwyl de Bevelhebber alle voldoening genoot, welke hy zou kunnen begeeren van de hulp der vrygemaakte Krygsgevangenen en der Schepelingen, onder het opzigt hunner Zeeofficieren.

By het verslag deezer zeldzaame verrigtingen, van zo veel aanbelangs voor den Lande, deedt Capitein STORY den Algemeenen Staaten de weete, dat hy, nevens de Officieren en Manschappen der Schepen, onder zyn bevel staande, den Eed aan den *Franschen* Generaal hadt afgelegd om niet tegen de *Fransche* Republiek te zullen dienen; het genoegen hebbende van over 's Lands Schepen te blyven het bevel voeren, onder de gewoone Vlag. — De *Engelsche* Krygsgevangenen wer-

werden na *Dordrecht* gezonden, om van daar na de *Fransche* Grenzen gevoerd te worden (*). Alles bleef, door dit bedryf en de aanhoudende waakzaamheid des *Franschen* Commandants, met wien de Heer STORY in alles gezamenlyk te werk ging, in volmaakte rust en veiligheid (†). — Het gedrag door deezen Scheepsbevelhebber te *Hellevoet* gehouden, droeg de goedkeuring weg van hun Hoog Mogenden. Lof ging van hem uit in den Lande by de Patriotten, die van de geheele toedragt der zaake of onkundig of des verkeerd onderrigt (§), hem eene vry grooter maate van eigen werkzaamheid en verdiensten toeschreeven, dan hy, blykens zyn eigen verslag, vrywillig bestaan en volvoerd hadt. De

LXXXIV. BOEK.

1795.

(*) Dit was, op dien tyd, ook het lot der Prinsen VAN SALM-SALM en HOHENLOHE, met een Aide de Camp van den Generaal CLAIRFAIT op het Ys gearresteerd. Die Gevangenen hadden eene zeer aanzienlyke somme Gelds aan de Capiteins van een *Americaansch* en *Deensch* Schip aangeboden, om hun na *Engeland* over te voeren. Die twee braaven gaven ten antwoord. „ Dat zy met *Frankryk* niet „ in oorlog zynde, niets doen zouden tegen des„ zelfs belangen; dat zy de Neutraliteit zouden „ in agt neemen, en altoos getrouw zyn aan de „ Vriendschap, welke tusschen die beide Natien „ en de *Franschen* plaats hadt." Een trek van onbaatzugtigheid en trouwe, zo zeer den *Franschen* smaakende, dat de Representanten dier Natie beslooten hunne erkentenis te betuigen aan de Ministers der *Vereenigde Staaten* en van *Deenemarken*. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 750.

(†) *Resol. van Staaten Generaal* 9 Feb. 1795.

(§) Vergelyk de Aantekening hier boven bl. 167.

LXXXIV. BOEK.

1795.

Melvill zoekt van het Commando der Linie van Defensie ontslaagen te worden.

De Schoutbynagt Melvill, met zyne Vloot uit de *Middellandsche* Zee in Herfstmaand des Jaars MDCCXCIV ter Reede van *Vlissingen* binnengekomen, kreeg onmiddelyk van den Luitenant Admiraal van Kinsbergen, zich daar bevindende, last om het Commando over het Centrum der Linie van Defensie te Water op zich te neemen. Een post door hem aanvaard en bekleed, tot dat hy, op den één en twintigsten van volgende Louwmaand, door van Kinsbergen de boodschap ontving om zich niet langer tegen de *Fransche* Natie te verzetten. Een bevel, waar uit hy het zeer gepast gevolg trok, dat de Linie van Defensie niet langer bestondt. Kort daar op verzogt hy mondeling, daar naa schriftlyk zyn ontslag in die betrekking by van Kinsbergen; dan de Luitenant Admiraal zelve, op dien tyd, van het hem toevertrouwde Algemeene Commando niet ontslaagen zynde, hadt zwaarigheid gemaakt om in dit verzoek van Melvill te bewilligen, en hem aan hun Hoog Mogenden verzonden. — Konden hun Hoog Mogenden goedvinden hem van dit Commando te ontheffen, dan was 'er voor hem de dringenste noodzaaklykheid, om, schoon zyn Vlag-capitein steeds scheep was, zich te begeeven na *Vlissingen* aan boord van zyn Schip de *Staaten Generaal*, te meer daar hy narigten ontvangen had van eenige opschudding onder het Volk op de Schepen daar ter Reede. Over welke Schepen Melvill, indien hy het verzogte ontslag be-

bekwam, oordeelde dat aan hem het Commando, staande zyne afweezigheid aan den Schoutbynagt HARINGMAN opgedraagen, als ouder in 's Lands dienst, moest wedergegeeven worden. De raadslag van *Holland* was MELVILL te bevelen, om zich ten spoedigsten na de Rede van *Vlissingen* te begeeven, aldaar het Bevel, voor zo veel mogelyk zou zyn, van den Schoutbynagt HARINGMAN over te neemen, en in 't byzonder zorg te draagen voor zyn Schip, en dat het hem, zulks behoorelyk en naar verpligting bezorgd hebbende, en de zaaken ter *Vlissingsche* Reede zodanig gesteld zynde, dat hy, geen verder Generaal Commando aldaar, ten dienste van den Lande, zou kunnen voeren, vrystond na *'s Gravenhaage* weder te keeren, om aan hun Hoog Mogenden verslag van zyne verrigtingen te doen (*).

Het Scheepsvolk in *Zeeland* ontslaagen door de *Franschen*.

Verregaande waren de onlusten aan boord van 's Lands Schepen in *Zeeland* gereezen, door weerspannigheid der Zeelieden, die om betaaling en ontslag uit den dienst verzogten. De *Fransche* Generaals MOREAU en MICHAUD, zich te *Vlissingen* bevindende, deeden met veel moeite, hun best om de goede orde op de Schepen te bewaaren, en ontsloegen het Volk der daar liggende Vloot uit 's Lands dienst.

Om

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 341.

LXXXIV. BOEK. 1705. Loflyk gedrag des *Vlissingschen* Burgers LOUYSSEN.

Om de Penningen daar toe onverwyld te krygen, deedt de *Vlissingsche* Burger LOUYSSEN het edelmoedig aanbod, dezelve terstond te verschaffen, en bezorgde met de daad de daar toe benoodigde aanzienlyke Geldsomme. Gemelde Generaals gaven dien Burger, deswegen een allerlofſlykst getuigschrift, ten slot schryvende, „ niet te twyfelen of de Staaten van *Holland* en de Admiraliteit zouden, behalven de natuurlyke verpligting, die zy aan den Burger LOUYSSEN, hadden voor het bewaaren van de openbaare rust in *Zeeland*, hem genoegzaame zekerheid geeven voor de uitgeschootene Penningen (*)

Onwilligheid van het Scheepsvolk op een Schip voor *Amsterdam* liggende.

Eene onwilligheid, met daadlyk oproer gepaard, vertoonde zich op een en ander van 's Lands Schepen. Het Volk verlangde afgedankt te worden. Men vondt 'er, die allen scheepswerk weigerden, voorgeevende, dat zy, dewyl de Vlag niet meer waaide, vry waren. Bovenal stak hier in uit het Scheepsvolk op 's Lands Schip de *Fredrik Willem*, gevoerd door H. JACOBSON, voor *Amsterdam* liggende, 't geen daadlyk hun goed pakte en ontscheepte. 't Welk ten gevolge hadt, dat, van wegen den *Franschen* Generaal SALM, een Wagt aan boord gezonden werd, die den Capitein, met de nog aan boord zynde manschap krygsgevangen verklaarde (†). De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1705. bl. 2286.

(†) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 146 en 148.

De *Fransche* Generaal DE WINTER verscheen ter *Texelsche* Reede (*) op den negen en twintigsten van Louwmaand; hy weerde, in den beginne de rechtmaatige vrees voor de onaangenaamheden uit het langer in dienst houden der Vlootelingen te wagten, hun op deezen gerustellenden, maar tevens tot gehoorzaamheid verbindenden trant, aanspreekende. „ Mannen en Cameraaden! Uwe Souverainen, hun Hoog Mogenden, in „ Verdrag met het *Fransche* Volk gekomen zynde, en alle vyandlykheden tusschen de beide Natien cesseerende, zo „ is het, dat door beide Natien goedgevonden wordt, Ulieden den Eed te doen „ presteeren, van de Wapenen niet meer „ tegen het *Fransche* Volk te zullen gebruiken tot persoonlyke uitwisseling of „ wel tot den Vrede. De Equipagien „ blyven in het geheel, en gylieden blyft, „ voor het tegenwoordige, onder dezelfde „ wet-

LXXXIV. BOEK.

1795. DE WINTER spreekt de Vlootelingen ter *Texelsche* Reede aan.

(*) Niet gering was het aantal van Oorlogschepen thans in 't *Nieuwe Diep*. Men vondt 'er *Gelderland* van 60 Stukken; de *Admiraal de Ruiter* van 66 Stukken; *Piet Hein* van 50 Stukken; *Monnikendam* van 40 Stukken; de *Argo* van 36 Stukken; *Enkhuizen*, *het Zeepaard*, *de Venus*, *de Lynx*, *de Echo* van 20 Stukken, *de Snelheid* van 12 Stukken; alle bemand. De *Pluto*, *de Verwagting* beide van 60 Stukken; de *Aliantie* van 36 Stukken, bruikbaar; dan noch bemand, noch uitgerust. *Amsterdam* van 60 Stukken en de *Admiraal Generaal* van 80 Stukken, beide onbekwaam; de *Prinses Louisa* van 50 Stukken, een Wagtschip, tot geen ander gebruik dienstig. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 815.

LXXXIV. BOEK. — 1795. „ wetten en gehoorzaamheid, om uw verschuldigden pligt te doen, tot zo lange „ uwe Souverainen noodig zullen oordeelen U af te danken, en eene andere „ schikking zullen maaken, welk tydstip „ niet lange zal duuren. Ook beloof ik „ Ulieden alles te zullen aanwenden dat „ het oogenblik verhaast worde om Ulieden af te danken, en de behoorelyke en „ verdiende Gagien aan Ulieden worden „ betaald. — Maar, in tegendeel, hebben de *Fransche* Troepen last, om, „ daar toe door uwe Chefs en Officieren „ verzogt, de noodige behulpzaamheid te „ bieden, om alle ongehoorzaamheid, desertie, en kwaade trouwe, voor te komen, de schuldigen te doen vatten, „ om, volgens uwe Wetten en Artykelbrief te Water, te worden gestraft."

By den algemeenen afgevorderden Eed van de Wapenen niet meer tegen het *Fransche* Volk te zullen draagen, tot de voorgemelde Tydperken, moesten de Capiteins en mindere Officieren op de Schepen behoorende, aan den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, belooven „ met hunne Schepen niet te zeilen of dezelve ter Reede „ te brengen, zonder Orders, of wel voorkennisse van de Vertegenwoordigers des „ *Franschen* Volks, of de Generaals en „ Chef van de *Fransche* Noordlyke Armée. — Als mede dat zy de goede „ Orde en Discipline aan Boord onder „ de Equipagien zouden houden, op dat „ geene vermindering of schade aan 's Lands

„ Sche-

„ Schepen mogt geschieden (*).” —— Hier aan werd voldaan, en het berigt deswegen leugenstrafte een verspreid gerugt, dat de Bevelhebbers der Schepen ter *Texelsche* Reede hardnekkig geweigerd hadden zich over te geeven; zo dat de *Franschen* derwaards getoogen om ze te bemagtigen, geweld hadden moeten gebruiken tegen een wederstand, die hun op het verlies van drie honderd man zou zyn te staan gekomen (†).

LXXXIV. BOEK. 1795.

Verwarring op 's Lands Schepen.

Aan het houden dier goede orde en onderdaanigheid ontbrak intusschen veel. Het ongenoegen der Vlootelingen op 's Lands Schepen voor *Texel* liggende, borrelde steeds op. Voorziening was 'er noodig, de Admiraliteits Leden in *'s Gravenhaage* floegen voor den Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN derwaards te zenden, als de Man, die den meesten invloed op het Scheepsvolk hadt, om 't zelve tot bedaaren te brengen. Een voorslag door *Holland* van de hand geweezen, „ daar zy „ oordeelden, dat deeze eene injurieuse „ stelling in zich vervatte, als of 'er „ geen andere 's Lands Zeeofficieren wa„ ren, die zo veel invloeds op het „ Scheepsvolk hadden, en by 't zelve „ zo bemind waren, als deeze Luitenant „ Admiraal (§).” —— Door de belofte van

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 149.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 814.

(§) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 176.

LXXXIV. BOEK. —— 1795.

van eene ſp
Franſchen G
daan, rekend
zich uit der
nigen liepen
de Kanonne
de binnenla
verandering
kwamen, d
betaaling. I
waren uitge
ſtonden ſtil,

Slegte geſteldheid van de Admiraliteits Kasſen.

Wy kunnen ons tot geene [illegible] opgaave daar van inlaaten. De ſchildery deswegen, door de Afgevaardigden van 's Lands Admiraliteiten, den negen en twintigſten van Louwmaand, opgehangen, zy hier voldoende. Deeze Heeren „ oordeel„ den het van hun pligt, terſtond by hunne „ aankomst, hun Hoog Mogenden onder „ 't oog te moeten brengen de perplexe „ omſtandigheden, waar in hunne reſpec„ tive Collegien, zich ten aanziene van de „ Finantien, bevonden, zynde van dien „ aart, dat, zonder oogenbliklyke voor„ ziening, de allergrootſte onheilen daar „ uit te wagten waren; alzo niet alleen „ de ordinaris Inkomſten van de Colle„ gien geheel ophielden, en te niet liepen; „ maar boven dien alle de Bondgenooten, „ in het furneeren van hunne Quotas in „ de geconſenteerde en geconcludeerde „ Penningen agterlyk waren; zo dat de „ Collegien van alle inkomſten ontbloot, „ buiten ſtaat waren hunne Leveranciers

„ en

„ en Engagementen te voldoen; hunne LXXXIV.
„ Officianten en Arbeidsvolk te betaalen; BOEK.
„ hunne Officieren in ſtaat te ſtellen om ——
„ de noodige Vivres voor hunne onder- 1795.
„ hebbende Manſchap te bekomen. De
„ Matroozen verlieten in menigte de Sche-
„ pen, de Manſchap van de Vaartuigen
„ ter binnenlandſche Verdeediging ge-
„ ſchikt, in het ys overompeld, was mee-
„ rendeels gevlugt, deezen moest men te
„ vrede ſtellen, ja veelen zelfs konden de
„ Premien en Handgelden aan de Man-
„ ſchappen by hunne dienstneeming uit-
„ geloofd, niet voldoen (*).”

Byzonder vonden zy zich verlegen hoe zich te gedraagen omtrent de Binnenlandſche Verdeediging, „ die de veranderde „ omſtandigheden ſcheenen te doen ver- „ vallen.” *Zy* verzogten onderrigt „ of „ zy

(*) Ten opheiderende voorbeelde mogen wy hier plaats geeven aan eene ruwe Opgave, wegens den Staat van het Collegie der Admiraliteit op de *Maaze*, den 29 Jan. 1795 gedaan. „ De Kas is, op „ dit oogenblik, tusſchen de zes en zeven duizend „ Guldens, en alle ordinaire Inkomſten ſtaan ſtil.— „ De verſcheenen Tractementen der Bediendens „ en Officieren bedraagen met den anderen ruim „ 29000. — De Betaaling der Werven, zo over „ December als January zullen ook bedragen om- „ trent de 27000. — De Soldyen over 1793 zyn „ nog niet geheel en al afbetaald, en over 1794 „ nog niets. — De Kostpenningen zullen mede „ eene geheele ſom monteeren. — De Premien „ voor de aanwerving moeten voor de laatst aan- „ geworve Kanonneerbooten, het Fregat *Bellona*, „ en de Generaale Werving over het laatſte half- „ jaar nog worden voldaan. — De Interesſen gaan „ hun gewoonen gang. — En de geſlaagen Ordon- „ nan-

LXXXIV. BOEK. 1795. „ zy dezelve moesten aanhouden en we-„ der in orde brengen, dan wel of zy de „ Manschappen, tot dezelve behoorende, „ moesten afdanken, in welk geval aan-„ stonds de noodige Gelden tot afbetaa-„ ling van dezelve dienden te worden ge-„ vraagd." Zy voegden 'er tot onderrigt by, „ dat deeze Manschap hoofdzaaklyk „ bestondt uit tweederlei soort, te weeten „ uit die der *Kanonneerbooten*, waar van een „ aantal vernield was, en de Manschap aan-„ genomen, onder uitdruklyk beding, om „ op geen Oorlogschepen te worden over-„ geplaatst; en uit die der *Vaartuigen* van „ allerlei soort, van welken mede zommige „ verlaaten en geruineerd waren, en de „ Manschappen, hoe zeer onder geen be-„ paalde voorwaarden aangenomen, mee-„ rendeels, schoon niet allen, onwillig wa-„ ren om op de Oorlogschepen over te „ gaan (*)."

Besluiten ten opzigte van de weggeloopene Scheepelingen.

Dit verlaaten der Schepen deedt de Raad der Admiraliteit op de *Maaze*, gunstig oordeelende dat zulks zonder oogmerk van Desertie was geschiedt, den tienden van Sprokkelmaand, eene Waarschuwing

„ nantien zullen, naar gissing wel meer, maar niet „ minder dan anderhalve tonne Gouds beloopen. — „ De Manschappen van Kanoneerbooten en Gaffel-„ schepen, ter binnenlandsche verdeediging, die „ hunne Vaartuigen en Posten hebben verlaaten, „ komen allen op, en vorderen betaaling." *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 29.

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 37.

wing uitvaardigen om allen na boord te rug te keeren; met toezegging dat zy, die binnen den tyd van drie Weeken zulks deeden, geen straffe ontvangen zouden, maar in liefde aangenomen worden; doch anderzins zich blootstellen om als Verlaaters van 's Lands dienst te worden aangemerkt.

LXXXIV. BOEK. 1798.

Afdanking der Manschappen op de Kanonneerbooten.

Het leedt tot den zestienden der gezegde Maand, dat alle de Manschappen van de Kanonneerbooten, verlaaten Gaffelschepen, en de Hulk *de Hoop*, tot het Zeebewind van de *Maaze* behoorende, uit den Eed en dienst van den Lande werden ontslaagen; met bepaaling nogthans, dat onder die afgedankten geenzins gerekend werden de Manschappen uit het Wagtschip op de Gaffelschepen geplaatst, die verpligt zouden zyn na hunne Schepen te rug te keeren. En was 'er eene schikking gemaakt op de afbetaaling der bedankten (*).

Sterke taal door *Holland* wegens het Zeeweezen gevoerd.

Wel te wagten was het; dat klagten, voorstellen en verzoeken van deezen aart, als wy zo even opgaven, die by aanhoudenheid, van wegen de Admiraliteits Collegien, voorvielen, geen gunstig gehoor vonden, en de Inleeveraars, met die van hunnen Aanhange, harde woorden moesten hooren, over hunne gehoudene handelwyze. —— Tot een staal hier van kan dienen, hoe de Provisioneele Representanten van *Holland*, wegens het Beheer der Zee-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 167.

LXXXIV. BOEK. —— 1795. Zeezaaken ter Vergadering van hun Hoog Mogenden deswegen hunne verontwaardiging betuigden. „ Het blykt, Hoog Mogende Heeren! uit het Rapport der Gecommitteerden van de Admiraliteiten, „ dat alle de Schepen van den Staat niet „ verder gevictualieerd zyn, dan tot den „ laatsten van Maart, en dat by de Admiraliteiten volstrekt geene Penningen „ meer voorhanden zyn. Is het niet „ vreemd, dat men nu eerst bedagt is „ op middelen van herstel, en dat men „ nu deeze Stukken *proforma*, quasi in „ deliberatie wil brengen; ten einde misschien om aan *Holland*, zo het onvermogend bevonden mogt worden, de „ schuld te geeven.

„ Maar, Hoog Mog. Heeren! wy zyn „ gelast U rondborstig te verklaaren, onze „ Committenten willen, tot geen prys, in „ de schoenen treeden van de voorige Administrateurs, en byaldien het akelig gevolg van deezen toestand van zaaken „ mogt zyn, dat door gebrek aan tydige „ Victualieering, of door gebrek aan Fournissementen, onze Medebroeders in de „ Colonien van honger stierven, of wanhoopig tot de *Engelschen* overliepen, „ wy wasschen onze handen van deeze „ Euveldaaden, en nu voor als dan stellen wy U persoonlyk verantwoordelyk.

„ En laat ons hier ter adstructie van „ de godlooze Directie omtrent de Zeezaaken, 'er byvoegen, dat toen men „ voor drie weeken, den spreekenden wil

„ van

„ van den Almagtigen niet meer kon lo- LXXXIV.
„ chenen, en het indringen van onze Ver- BOEK.
„ losfers niet meer beletten, dat men toen
„ evenwel nog geene order heeft gefteld 1795.
„ op het afdanken van Matroozen en Ka-
„ noniers, en andere Ligte Troupes, ter
„ verdeediging quafi van een gehaat Gou-
„ vernement geligt — en dat, Hoog Mog.
„ Heeren! — en dat terwyl men zeer wel
„ wist, immers behoorde te weeten, en
„ het duidelyk in 't oog viel, welk eene
„ verligting aan de noodlooze Uitgaven,
„ zodanig eene Afdanking zou te wege
„ brengen. Welk een zwart Tafereel zou
„ ik hier kunnen fchilderen! Maar Hoog
„ Mog. Heeren! onze tyd is te kostbaar
„ en de wenken van Vaderland en Vry-
„ heid zyn te veel beduidende; wy zyn
„ alleen gelast U Hoog Mog. te vraagen,
„ of niet zodanige gedraagingen, ten aan-
„ zien van het Volk van *Nederland*, zul-
„ len en moeten gehouden worden voor
„ *crimineel*."

De gefteldheid van de Admiraliteit op de *Maaze* ten voorbeelde aangehaald hebbende (*), roepen zy uit; „ O bejammerenswaardig Volk van *Nederland!* welk een Bajert van verwarring! hoe zyt gy te redden! oordeelt zelve Hoog Mog. Heeren!"

Hoe fchor moet die Heeren het woord *Crimineel* in de ooren geklonken hebben, daar zy, daags te vooren, uit den mond dier

(*) Zie hier boven bl. 177.

LXXXIV. BOEK. — 1795. dier zelfde Representanten, by een sterken aandrang van hun Hoog Mogenden, om, zonder eenig verwyl, Geld ten Comptoire Generaal der Unie te brengen, ten einde aan den gedaanen eisch der benoodigdheden voor het *Fransche* Leger te voldoen; hadden moeten hooren. „ De rampzalige staat van verwarring, waar in de „ zaaken van het lieve Vaderland zich „ bevinden, de geheele uitputting van het „ Volk; het bederven van het Land, de „ vernieling van een gedeelte des tegen„ woordigen Geslachts, de onherstelbaare „ nadeelen aan de volgende Geslachten „ toegebragt, het uitledigen van onze „ Schatkist tot op derzelver bodem, en „ met één woord alle de gevolgen van „ een Systhema van List en Geweld, dat „ den Vrienden van *Vryheid* en *Gelykheid* „ des te gevloekter moet zyn, naar maate „ men te onbeschaamder durfde te schermen met de schoone woorden van *Gods„ dienst*, *Vryheid* en *Vaderland* — alle die „ gevolgen kunnen by geene mogelyk„ heid worden toegeschreeven aan de nieu„ we Orde van zaaken, en byaldien het „ nu mogt gebeuren, dat, naa gedaan „ Onderzoek, *Holland* onvermogend wierd „ bevonden, om aan uwe tegenwoordige „ aanschryving te voldoen — byaldien dit „ onvermogen treurige gevolgen mogt „ hebben, hoe! zouden dan dezelve, met „ eenigen schyn van regt, door U Hoog „ Mogenden aan de Provisioneele Repre„ sentanten van *Holland* kunnen geweeten

„ wor-

„ worden? — hoe is het mogelyk, dat LXXXIV.
„ U Hoog Mogenden zich waanen vry te BOEK.
„ pleiten van verantwoordelykheid, en de —
„ gevolgen eener Godlooze Adminiſtratie 1795.
„ voor rekening durven ſtellen van hun,
„ aan welken niets dierbaarder zal zyn,
„ dan om derzelver nadeelen, zo veel
„ mogelyk te herſtellen? — Neen, Hoog
„ Mogende Heeren! neen! wy kennen de
„ geweezene en nog beſtaande *Raddraai-*
„ *jers*, wy roepen hun op tot redding
„ van het door hun aangebragte bederf,
„ en wy zullen zeer wel middelen wee-
„ ten te beraamen, en daar te ſtellen, om
„ hun aan de Natie bekend te maaken,
„ en de Scheidsmuur tusſchen die van het
„ voorig beſtuur, en die het Volk geroe-
„ pen heeft, duidelyk aan te wyzen (*)."

Algemeene voorzorgen omtrent 's Lands Schepen en de Zeevaart genomen.

Op de ſpoedige bekendmaaking van de Verandering in den Lande voorgevallen, in de Volkplantingen van den Staat, aan de Conſuls in de *Middellandſche Zee*, *Oostzee* en zogenaamde *Kleine Oost*, als mede aan de Bevelhebbers der Lands Oorlogſchepen, drong *Holland* by de Algemeene Staaten aan, willende dat de laatstgemelden, wanneer zy, 't zy door de onmogelykheid van veilig door het *Kanaal* te zeilen, 't zy door het Ys in de Havens der Republiek niet kunnende binnen loopen, als dan de naastbygelegene Havens in *Frankryk* te zoeken hadden; de Schippers der Koopvaardyſchepen wilden zy verboden

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* I. D. bl. 196—199.

LXXXIV. BOEK. 1795. den hebben in eenige *Engelsche* Haven zich te begeeven. —— Teffens ftelden zy voor den Bevelhebberen van 's Lands Schepen, waar dezelve zich binnen de Havens van deeze Landen mogten bevinden, ten fpoedigften te gelasten om geene Orders hoe genaamd van den Admiraal Generaal te mogen tellen of opvolgen op ftraffe des Doods, en dat de fchade, welke den Lande daar uit zou mogen overkomen, op hunne Goederen zou worden verhaald (*). De raadflagen ter Algemeene Staatsvergadering liepen overeenkomftig met den voordragt van *Holland*, wat de kennisgeevingen, en de algemeene voorzorgen betrof (†).

Raadflag der Admiraliteit wegens het niet gehoorzaamen aan de bevelen des Admiraal Generaals.

Aangaande den last den Bevelhebberen van 's Lands Schepen om geene Orders van den Admiraal Generaal te gehoorzaamen, was de raadflag der Afgevaardigden uit de Admiraliteiten deezer Lande, „ dat, „ alzo het van zelve fprak, dat de hooge „ Charge van Admiraal Generaal, door de „ afweezigheid van zyne Hoogheid, pro„ vifioneel in den fchoot van hun Hoog „ Mogenden Vergadering zelve refideerde, „ diensvolgens zulk een Verbod niet an„ ders zou kunnen effectueeren dan de „ Commandanten van 's Lands Schepen „ in de grootfte verlegenheid te brengen: „ terwyl dezelve wel degelyk behoorden „ te refpecteeren de Orders van den gee„ nen,

(*) *Decreeten der Provifioneele Reprefentanten van Holland* 1. D. bl. 10.

(†) *Refol. van Staaten Generaal* 30 Jan. 1795.

„ nen, aan wien hun Hoog Mogenden het „ Commando van 's Lands Vloot hadden „ toevertrouwd, of verder zouden gelie- „ ven toe te vertrouwen, met zodanig „ een Last en Instructie als Hoogstdezel- „ ven, naar maate van de omstandighe- „ den van tyden en zaaken, geschikt zou- „ den oordeelen (*)."

LXXXIV. BOEK. 1795.

Holland merkte aan, dat, daar dit Advys niet sloeg op de voorgemelde zaak; doch het waare Stuk scheen te ontwyken, hun Gelastigden ter Algemeene Staatsvergadering hadden voor te draagen, „ dat „ alle Commandanten van 's Lands Sche- „ pen zouden worden gelast geene Orders „ van den Admiraal Generaal, noch die „ uit eenige Procuratie of Last als van „ hem voortgekomen, mogten kunnen „ geoordeeld worden, te respecteeren, on- „ verminderd de Orders, die door hun „ Hoog Mogenden, of door Directie van „ Gequalificeerden gegeeven werden, en „ dus directlyk uit den boezem van hun „ Hoog Mogenden voortkwamen (†)."

Aanmerking door *Holland* daar op gemaakt.

Dit hadt een nader Verslag der Admiraliteits Leden ten gevolge, van deezen inhoud, „ dat zy den Persoon niet ken- „ den, die, van wegen den Admiraal „ Generaal, diens post waarnam; en daar „ tegen wel wisten, dat de Luitenant „ Admiraal VAN KINSBERGEN het Com- „ man-

Nader verslag der Admiraliteits Leden.

(*) *Resol van Staaten Generaal* 30 Jan. 1795.
(†) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 56.

LXXXIV. BOEK. 1795. „ mando, op verlangen van hun Hoog „ Mogenden, hadt behouden en voerde: „ terwyl, naar hun inzien, door het voorgeslaagen verbod niet kon worden gebuteerd het niet gehoorzaamen aan de „ Instructie, in den tyd, aan de gedetacheerde Schepen na de *Oost-* en *West-Indien* gegeeven; dat een Verbod, zo „ als het was voorgeslaagen, nimmer van „ eenigen dienst kon zyn; doch dat hun „ Hoog Mogenden, eenige bedenking over „ de gegeevene Orders hebbende, aan de „ Collegien ter Admiraliteit deezer Landen zouden kunnen aanschryven, om „ Hoogstdezelve Copie te zenden van de „ Instructien aan de respective Officieren „ van ieders Resfort, door den Admiraal „ Generaal gegeeven; ten einde hun Hoog „ Mogenden dezelve zodanig zouden kunnen altereeren, als zy naar derzelver „ wysheid oordeelden te behooren, of „ zodanige Orders daar toe aan de Collegien doen toekomen als noodig zouden mogen bevonden worden."

Voor bekendmaking aangenomen. Voor bekendmaaking werd dit by *Holland* aangenomen, en de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gelast, om, van wegen dat Gewest, dit ingewikkelde stuk voor vervallen en afgedaan te houden, door het Besluit van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering reeds ingebragt, 't welk zy vertrouwden dat ook aldaar zou omhelsd worden (*).

De

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 254.

De Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN bekleedde met de daad de plaats van den uitgeweeken Admiraal Generaal. Hun Hoog Mogenden hadden hem het Bevelhebberschap over 's Lands Vloot toevertrouwd. Wel schreef hy, zo vroeg als den negen en twintigsten van Louwmaand, dat zyne verminderde gezondheid rust noodig hadt, als niet gemaklyk herstellende by iemand, die reeds zedert den Jaare MDCCXLV, in verscheide betrekkingen, de eer gehad hadt zyn Vaderland te dienen, en ingevolge hier van de vryheid verzogt om het Commando in den schoot van hun Hoog Mogenden terug te geeven. Een Verzoek door hem den zesden en den negenden der volgende Maand herhaald, by gelegenheid, dat hy over de schikking van 's Lands Schepen, de noodige verandering der Seinen, als mede over den aandrang des Scheepsvolks in *Texel* en het *Nieuwe Diep* liggende, den Voorzitter van hun Hoog Mogenden schreef; zaaken waar over hy deezen zou hebben komen onderhouden, ten einde men daar in mogt voorzien, was hy door ziekte niet belet geworden (*). LXXXIV. BOEK. —— 1795. VAN KINSBERGEN neemt het Bevelhebberschap over 's Lands Vloot waar, en verzoekt ontslag.

Wanneer VAN KINSBERGEN de eerste keer aanzoek deedt om van het hem toevertrouwde Bevelhebberschap ontslaagen te worden, hadt *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering doen betuigen, in dit Ver- Bevel hem geeven om binnen den Lande te blyven.

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 91 en 191.

LXXXIV. BOEK. 1795. Verzoek toe te stemmen, behoudens dien Zeebevelhebbers Verantwoordelykheid, byzonder omtrent het geen hy verrigt hadt geduurende zyn Commando, als mede om naauwkeurig, en zo ras doenlyk, onderrigt te worden, wat 'er ware van de Orders door Hem aan de Bevelhebbers der Schepen onder zyn bevelen staande, gegeeven, om de Visscherspinken, met welke de geweezen Stadhouder en diens Gezin na *Engeland* waren vertrokken, te convoyeeren; met uitdruklyken aandrang dat door hun Hoog Mogenden de noodige bevelen zouden worden afgevaardigd, dat de Luitenant Admiraal, voor eerst, en tot dat die zaak nader zou zyn onderzogt, zich niet zou hebben te begeeven buiten het Grondgebied der Zeven Provincien, of van de Generaliteits Landen (*).

Welke schikkingen hy wilde gemaakt hebben op de Lands Schepen.

Een aandrang op nieuwe schikkingen ter Zee ontleende VAN KINSBERGEN uit de langduurigheid van het Wintersaisoen, uit de vermeerdering des Krygsvolks in den Lande, en de uitputting door de *Engelschen* veroorzaakt; deeze was het te vreezen, zouden gebrek aan de noodwendigheden van de uiterste aangelegenheid, zo niet geheel, ten minsten ten deele, in den Staat kunnen veroorzaaken, waarom hy in

(*) Wy hebben, het geen VAN KINSBERGEN, ter Verantwoordinge van zyn gedrag in deezen bygebragt heeft, onzen Leezeren medegedeeld by het verbaal van 's Stadhouders vertrek uit deezen Lande. Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 429.

in overweeging gaf, om, zo ras het open LXXXIV water zulks zou toelaaten, eenige van BOEK. 's Lands Schepen, Fregatten en Vaartuigen, voor de Havens van deeze Landen te laaten 1795. kruisfen; ten einde de toevoer van buiten 's Lands, zo uit het Noorden, als van andere plaatzen, door Neutraale Schepen aangebragt, niet verhinderd mogt worden ingeval deeze Staat, in Oorlog met *Engeland* mogt geraaken: dewyl de *Engelschen* als dan, ten eersten onze Havens zouden tragten in te fluiten. — Hy stelde ten zelfden tyde voor, of de omstandigheden, waar in zich deeze Staat, ten opzigte van dit Ryk, daadlyk bevondt, het niet raadzaam maakten, dat door hun Hoog Mogenden alle de Bevelhebbers der Schepen in de Havens van den Staat last gegeeven werd om geen *Engelsch* Esquader, of wel Oorlogschepen, te laaten binnen zeilen, en de bevelvoerende Officieren der Batteryen op de Kusten, tot het beletten van het inkomen der Vyandlyke Schepen aangelegd, een dergelyken last kreegen; als mede om de Schepen, zo dra 'er geen vrees meer voor het Ys mogt zyn, uit de Havens ter Reede te doen haalen; en tevens, tot dekking van *Friesland* en *Groningen*, op de *Eems* eenige Oorlogs Fregatten te plaatzen. — Hy voegde 'er een plan by om de Seynen van verkenning, als in deezen tyd hoogstnoodzaaklyk, te veranderen (*).

Voor-

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 158. 159. 194.

LXXXIV. BOEK. — 1795. Verslag hier op uitgebragt.

Voorstellen, waar op de Gelastigden tot de zaaken van de Zee dit Verslag uitbragten, dat, hoe zeer geene *Engelsche* Schepen, op dit tydstip, te verwagten scheenen, de voorzorg des Heeren VAN KINSBERGEN zou kunnen worden goedgekeurd, en hy gelast om daar mede overeenkomstige orders te geeven; dan tevens aan alle bevelvoerende Officieren, onder zyne Orders gesteld, te gelasten om zorgvuldig alles te vermyden, wat na eenige Agressie of Hostiliteit zou kunnen gelyken; doch, des niet tegenstaande, op hun hoede te zyn, en niet toe te laaten, dat een *Engelsch* Esquader of Oorlogschepen, zonder voorafgaande waarschuwing van het oogmerk hunner binnenkomst, en daar toe verkreegen verlof, in de Havens van den Staat binnen zeilden; doch daar en tegen een enkel Schip of Fregat hier in niet te verhinderen, en vrylyk te laaten binnen komen, zorg draagende om het op de Reede zodanig eene plaats te doen neemen, dat het altoos onder bedwang van 't geschut, zo van 's Lands Schepen, als van de Batteryen te Lande bleeve, en hetzelve niet te laaten vertrekken, zonder voorafgaand verlof van hun Hoog Mogenden, met last om van zodanig eene binnenkomst onverwyld kennis te geeven. —— Desgelyks was de raadslag deezer Gelastigden, om, zo dra 'er geen vrees voor 't Ys meer ware, zo veel Fregatten en Vaartuigen uit de Havens op de Reede te doen haalen, als de Luitenant Admiraal, tot dekking der in

zyn

zyn Voordragt gemelde Gewesten, noodig zou oordeelen; doch daar by in het oog te houden, om dezelve zodanig eene plaatzing te doen neemen, dat aan geene nabuurige Mogenheid eenigen grond tot aanstoot deswegen werd gegeeven (*).

LXXXIV. BOEK. 1795.

By *Holland* werd beslooten, dit Verslag te stellen in handen van het *Committé van Marine*, waar toe de Leden eerstdaags zouden worden benoemd (†). De Benoeming daar van, de werkzaamheden en veranderingen daar uit gevolgd, vallen in een ander Tydvak onzer Geschiedenisse. Alleen staat ons nog, met een enkel woord, te vermelden, dat te midden van Sprokkelmaand de Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, nevens den Fiscaal der Admiraliteit te *Amsterdam* J. C. VAN DER HOOP, op geheimen last, van Gecommitteerden der Vergadering van de Provisioneele Representanten van het Volk van *Holland*, door den Maire VISSCHER gevat en in Civile bewaaring op het Stadhuis gebragt wierden.

Van Kinsbergen en van der Hoop in hegtenis.

Niet lang duurde deeze veel opziensbaarende hegtenis. Immers, op den vier en twintigsten dier Maand, deedt de Burger OLDENBARNEVELD genaamd TULLING, in naam der Commissie tot de zaak van VAN KINSBERGEN en VAN DER HOOP verslag ter Vergadering der Provisioneele Re-

Daar uit ontslaagen.

(*) *Resol. Gen.* 10 Feb. 1795.
(†) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 259.

LXXIV. BOEK. — 1795.

Representanten van *Holland*, dat het Decreet, ten opzigte van het ontslaan van den Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN uit het Stadhuis van *Amsterdam*, door hem was overgezonden aan den Maire dier Stad tot diens narigt, en dat voorts de stukken der zaak van VAN KINSBERGEN en VAN DER HOOP door hem aan den Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal waren ter hand gesteld; ten einde deeze daar in, naar eisch der Justitie, zou handelen. Deeze Bezending hadt behalven gemelden Verslaggeever, bestaan uit de Burger Representanten DE LANGE VAN WYNGAARDEN en DUIN, nevens den Amanuensis ALEXANDER WILLEM SWART (*).

Geldbehoefte der *Oost-Indische* Maatschappy.

Even behoeftig, als wy reeds een aantal jaaren de *Oost-Indische* Maatschappy gezien hebben, bleef dezelve tegenwoordig; ja, de nood, en geldbehoefte nam toe (†). Om deeze te doen kennen, hebben wy slegts eene en andere betuiging te ontleenen uit eenen Brieve, door de Gecommitteerden wegens *Zeeland* tot de zaaken der *Oost-Indische* Compagnie aan de Staaten van dat Gewest, in Lentemaand des Jaars MDCCXCIV, toegeschikt. Naa voorheen aangewende en gebrekkig geslaagde poogingen vermeld te hebben, laaten zy 'er op volgen, wy schryven de eigene woorden af. — „ Voegen wy nu hier

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 295. 360 en 552.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. D. bl. 288.

„ hier by de tegenwoordige omstandighe- LXXXIV.
„ den van tyden en zaaken, het aanhou- BOEK.
„ dend gebrek van Zeevaarenden, zo hier
„ te Lande als in de *Indien*, en om deeze 1795.
„ reden het onwaarschynlyke, ten min-
„ sten het onzekere, van genoegzaame Re-
„ touren, voor dit en het volgend Jaar,
„ dan kan het geen de minste tegenspraak
„ lyden, dat de Staat der *Oost-Indische*
„ Maatschappye thans ten hoogsten precair
„ is, en zo ooit, van nu af aan, voor het
„ toekomende, de zorglykste vooruitzig-
„ ten opleevert.

„ Een aandagtige beschouwing hier van
„ heeft aan de gezamenlyke Gecommit-
„ teerden van de beide Provincien aan-
„ leiding gegeeven, om in het laatst van
„ het afgeloopen Jaar aan de Vergadering
„ van Zeventienen, binnen *Middelburg*
„ vergaderd, andermaal derzelver gegron-
„ de bekommering onder 't oog te bren-
„ gen, om dit Stuk, ten spoedigsten, tot
„ een nader en serieus object van delibe-
„ ratie te maaken; ten einde, van nu af
„ aan, niet alleen op middelen bedagt te
„ zyn; maar die ook daadlyk te consta-
„ teeren, welke het meest geschikt zou-
„ den weezen om schadens en verwarrin-
„ gen, welke een plotslyke val der Maat-
„ schappye onmiddelyk naa zich zou slee-
„ pen, zo veel mogelyk, voor te ko-
„ men, immers, en in allen gevalle, ten
„ minsten nadeele van de Crediteuren, te
„ verzagten en te regelen.

„ Dan, Edel Mog. Heeren! wy moe-

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ ten, tot ons leedweezen, betuigen, dat
„ wy, in de daar op genomene Resolu-
„ tie van gemelde Vergadering al weder-
„ om niet hebben mogen ontdekken, die
„ vaste persuasie van den, maar ons inziens,
„ zo zeer precairen en zorglyken staat
„ der Maatschappye, als wy ons hadden
„ voorgesteld. Immers en in allen gevalle
„ is het ons voorgekomen, dat het Be-
„ wind zich, by aanhoudenheid, veel te
„ vleijende denkbeelden schynt te vormen
„ van de gunstige dispositie van de Heeren
„ Staaten der beide Provincien, om de
„ Maatschappy, door eenen Finantieelen
„ Onderstand, te hulpe te komen, verzoe-
„ kende en insteerende hetzelve, dat wy
„ alle onze poogingen zouden gelieven in
„ het werk te stellen om Hoogstdezelven
„ daar toe te permoveeren.

„ Wel is waar, dat de Vergadering van
„ Zeventienen het Besluit genomen heeft,
„ dat uit ieder der respective Kameren
„ zouden benoemd worden één of meer
„ Leden, ten einde met en benevens twee
„ beëedigde Hoofdparticipanten, te wee-
„ ten één uit de Kamer *Zeeland*, met ons
„ en de *Hollandsche* Heeren over den in-
„ houd van eene Misfive, den eersten van
„ Oogstmaand des voorigen Jaars geschree-
„ ven, daadlyk in conferentie te treeden,
„ en te overleggen op hoedanig eene wy-
„ ze aan onze gemanifesteerde intentie
„ gevoeglykst zou kunnen voldaan wor-
„ den. Dan, daar de Gecommitteerden
„ niet gequalificeerd waren, om eenige

pun-

„ punten finaal te kunnen constateeren, LXVXIV.
„ veel min- ter executie te leggen, zo be- BOEK.
„ greepen wy al aanstonds, dat aan de ——
„ zyde der Vergadering van Zeventienen 1795.
„ niet genoeg gepenetreerd wierd die De-
„ claratie, welke, naar ons begrip, in de
„ tegenwoordige omstandigheden, ver-
„ eischt wordt.

„ Dan, niettegenstaande dit alles, heb-
„ ben wy het egter van onzen pligt ge-
„ oordeeld, de Conferentie met de Ge-
„ committeerden ten deezen dage aan te
„ vangen; waar van het provisioneel Re-
„ sultaat is geweest eene schriftlyke No-
„ ta, ons door de Gecommitteerden en
„ beëedigde Hoofdparticipanten ter hand
„ gesteld; doch welke van zulk eèn te-
„ deren en delicaten aart is, dat wy schier
„ beschroomd zyn, om dezelve onder 't
„ oog van U Ed. Mog. te brengen; ten
„ minsten, onder de Staatspapieren ter
„ drukpersse over te leeveren."

Van dit Stuk, welks voorleezing zy, zulks geëischt wordende, niet wilden agterhouden, geeven zy den zaaklyken en tessens verbaazenden inhoud, met deeze woorden op. „ Dat de Maatschappy het des
„ noods, met haare zaaken, en gewoone
„ betaalingen, zou kunnen gaande hou-
„ den, en dienvolgende staande blyven,
„ tot het uiteinde van de Maand July
„ aanstaande, indien eenige Posten van
„ Uitgaaf, gespecificeerd in de calculative
„ berekeningen over het genoemde Tyd-
„ vak, door de respective Kameren ge-

LXXXIV. BOEK. — 1795. „ formeerd, en aan ons ter hand gesteld, werden gedefalqueerd, en de betaaling daar van, voor eenigen tyd, geprotaheerd.

„ Dan 'er zouden twee Punten van meerder aanbelangs en als *Conditiones sine quibus non*, waar van alleen het voorstel by U Ed. Mog. geen minder sensatie, dan by ons, zal veroorzaaken, moeten vastslaan: terwyl zonder die de Maatschappy eerlang, en binnen zeer korten tyd, het zou moeten opgeeven, en niet alleen verpligt zyn met de voldoening van haare Crediteuren, en dagelyksche betaaling, op te houden; maar ook genoodzaakt haare Werven te sluiten en de gewoone Arbeidslieden af te danken."

Deeze Punten waren — „ *Voor eerst*, dat, geduurende het voornoemde tydvak, geene Geldspecien, en op welker verzending de Compagnie, van het voorige Jaar, nog twee Millioenen Guldens ten agteren is, met de uitgaande Schepen na de *Indien* zouden worden verzonden. — *Ten tweeden*, dat de betaaling van de verscheenen en nog tot de Maand July te verschynen Intressen, welke de Maatschappy aan U Ed. Mog. en aan de Heeren Staaten van *Holland* verschuldigd is, mitsgaders het Montant der honderdste en tweehonderdste Penning op de Actien, bedraagende te zamen tusschen de vyftien en zestien Tonnen Gouds, provisioneel zouden moe-

„ ten

„ ten worden uitgesteld, en tot eene be- LXXXIV.
„ kwaame gelegenheid gesurcheerd." BOEK.

„ Belangende het eerste, het staaken
„ van de verzending der Contanten na 1795.
„ *Indien*, zo gevoelen U Ed. Mog. dat
„ dit, in de daad, en in de uitwerking, het
„ zelfde is, als van nu af aan aanstalte te
„ maaken tot de Dissolutie van de Maat-
„ schappy zelve, daar het geen betoog
„ noodig heeft, dat zonder toevoer van
„ Geldspecien, de Hooge Regeering van
„ *Indien* buiten staat gesteld wordt, om
„ dezelve van de noodige Retouren te
„ voorzien; welke de eenige source van
„ haar bestaan, voor het vervolg moet
„ uitmaaken.

„ En, wat het tweede betreft, de Op-
„ schorting van de betaaling der verschee-
„ nen en nog vóór Augustus te verschy-
„ nen Intressen, mitsgaders van de hon-
„ derdste en tweehonderdste Penning op
„ de Actien, aan de beide Provincien ver-
„ schuldigd, zo zal de Wysheid van U
„ Ed. Mog. en die der Heeren Staaten
„ van *Holland*, alleen kunnen beslissen, of
„ de tegenwoordige omstandigheden van
„ tyden en zaaken, en de gesteldheid der
„ Provinciaale Financien zulks toelaaten.

„ Intusschen, Ed. Mog. Heeren! ge-
„ voelen wy maar al te zeer, en niet
„ zonder eene leevendige aandoening, het
„ epineuse en embrassante der Delibera-
„ tien, die uit dit gedetailleerde noodzaak-
„ lyk moeten gebooren worden.

„ En onze aandoening vermeerderd dan

LXXXIV. BOEK. 1795. „ voornaamlyk, wanneer wy in aanschouw „ neemen, dat, byaldien U Ed. Mog. en „ de Heeren Staaten van *Holland* al eens „ mogten goedvinden aan het Bewind een „ vernieuwd bewys van hulp en onder- „ stand, in dit moment, te verleenen, dan „ nogthans, naa het einde van July, de „ zaaken van de Maatschappy niet gered „ zyn. Daar het ten eenemaal onzeker „ is en blyft, of de verwagt wordende „ Retouren, zo dezelve al behouden mog- „ ten binnenkomen, genoegzaam toerei- „ kend zullen bevonden worden om uit „ de provenu derzelven aan de verdere be- „ noodigde onkosten en uitgaven, tot aan „ de Voorjaars Verkooping van MDCCXCV, „ te kunnen face maaken —— en waar „ voor wy, zo uit hoofde van de voort- „ duurende Sterfte in *Indien*, en het daar „ door veroorzaakte gebrek aan Zeevaa- „ rende Persoonen, als om dat de Hooge „ Regeering misschien zwaarigheid zal „ maaken, de belaaden Schepen, by ge- „ brek aan Convooyen, herwaards te zen- „ den, niet zonder reden, ten uitersten „ beducht zyn." —— Een zelfde droevig tafereel werd, door de *Hollandsche* Gecommitteerden, voor het oog hunner Zenderen opgehangen (*).

Gelden opnieuw van de- Veelvuldig en aanhoudend waren de onderhandelingen den staat en redding dier hoogstverlegene Maatschappy betreffende.

Niet

(*) Zie den geheelen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1794. bl. 295—302.

1795.

Niet vrugtloos hadt men by *Holland* op onderstand aangehouden. Staaten van dat Gewest toonden, by aanhoudenheid, zich de zaaken deezer ten val neigende Maatschappye aan te trekken. Immers in Wynmaand des Jaars MDCCXCIV verleenden zy vryheid aan Bewindhebberen der *Hollandsche* Kameren, om de Wisfel-Negotiatie in Slachtmaand des Jaars MDCCXCII ter somma van *f* 4000,000 te mogen vermeerderen met nog drie en een halve Millioen Wisfelbrieven, ten laste van *Holland*, onder daar by bepaalde voorwaarden.

Zelve opgeschooten.

Staaten van *Zeeland*, reeds aangegaan, om, gelyk die van *Holland*, de Maatschappy by te springen met geldigen onderstand, traden daar over in breede onderhandelingen met laatstgemelde Staaten, en stelden voor om de Wisfel-Negotiatie door hun Ed. Groot Mog. tot zeven en een halve Millioen vermeerderd, te willen laaten doorloopen en uit te breiden tot tien Millioenen, en de Kamer *Zeeland* daar in te willen doen deelen voor een vierde, zynde twee en een half Millioen, beloovende die ten hunnen laste te zullen neemen, en als eigen schuld aan te merken.

Voorstellen van wegen *Zeeland* gedaan.

In dit geval zouden Staaten van *Zeeland* 'er toe kunnen komen, en zich laaten overhaalen om toe te treeden tot het Plan van een veranderd en eenvoudiger Bestuur der zaaken van de gemeene Maatschappy, door Staaten van *Holland*, in Wynmaand voorgeschreeven en medegedeeld, voornaamlyk strekkende, om, geduurende

LXXXIV. BOEK. — 1795. den nog overigen tyd van het Octrooy, een gewoone maar steeds volduurende Vergadering van XVII. vast te stellen; doch hadden zy daar by eenige bepaalingen te maaken, ingevolge van de raadpleegingen des gehouden met Bewindhebberen ter Kamer *Zeeland* — bepaalingen, van welke zy zommigen zo weezenlyk hielden, dat Staaten dezelve voordroegen, als voorwaarden, zonder welke zy in dit Plan niet ligtlyk zouden kunnen toetreeden.

Volgens het Plan zou die Vergadering van XVII. altoos moeten bestaan, uit dezelfde Leden: dan wilden zy dat zulks ten aanziene van de *Zeeuwsche* Gedeputeerden geen plaats zou hebben; maar dat die, van tyd tot tyd, elkander zouden kunnen afwisselen en vervangen: dewyl het van hun niet te vergen ware, om, op den duur, van hunne Huisgezinnen, Familien en zaaken afgezonderd te zyn.

Omtrent het algemeen Beheer over de Finantien van alle de Kameren, by die Vergadering van XVII, in den Voorslag begreepen, wilden zy, dat eene zekere wyziging werd beraamd, om hun gerust te stellen tegen het al te groot Gezag van eenige weinige Leden; en wel in dier voege, dat geene beschikking over de Privative Penningen van een der Kameren, immers die van *Zeeland*, zou kunnen worden gemaakt, dan met derzelver voorkennis en toestemming; met dien verstande nogthans, dat dezelve verzogt zynde eenige Penningen, ten behoeve van eene ande-

dere Kamer af te ſtaan, zich daar na zal moeten ſchikken, of gegronde reden ten tegendeele hebbende, dezelve als dan daadlyk bybrengen, wanneer men zou moeten tragten, de zaak, tot onderling genoegen, te vereffenen, en wel, des noods, by tusſchenkomſte van de Heeren Gecommitteerden tot de zaaken der *Oost-Indiſche* Compagnie.

LXXXIV. BOEK.

1795.

Ten aanziene van de onbepaaldheid der Qualificatie aan de Afgevaardigden, by het Plan der voorgeſtelde Vergadering, om op *alle voorvallende zaaken*, met de overige Leden dier Vergaderinge, ten meesten nutte der Maatſchappy, te helpen beſluiten, zonder het Advys hunner Kameren in te neemen, behoorde zulks, huns oordeels, zich niet uit te ſtrekken, tot zaaken van groote aangelegenheid, waar in de belangen van de algemeene Maatſchappy, of die der onderſcheide Kameren in 't byzonder, op eene aanmerkelyke wyze, zouden kunnen zyn betrokken, zo dat alles aan het goedvinden van eenige weinige Leden uit ieder der Kameren zou behooren onderworpen te worden; maar dat men ten minſten van die zaaken vooraf de noodige kennis en gelegenheid zou moeten geeven, om ieder in de haaren de Afgevaardigden daar op behoorelyk te gelasten.

Eindelyk wilden zy, dat, met betrekking tot het uitſterven der Bewindhebberen, zou worden bepaald; dat geene Vacaturen van Bewindhebberen zouden worden

LXXXIV. BOEK. — 1794. aangevuld, (die in het preparatoire Besoigne uitgezonderd,) ten ware derzelver getal by deeze of geene Kamer eerst tot drie vierde van het gewoone zou weezen verminderd. —— Opgemelde Brief werd gesteld in handen van de Committés van Finantie, en tot de zaaken van de *Oost-Indische* Compagnie, en gezonden aan de *Hollandsche* Kameren (*).

Aangestelde Opzigters tot de zaaken der O. I. C. naa de Omwenteling.

Eer iets, ten opzigte van deezen Brieve, den achtsten van Louwmaand des Jaars MDCCXCV geschreeven, geraadpleegd of beslooten werd, hadt, by de Omwenteling, de Intrekking eener voorige Commissie tot de zaaken der *Oost-Indische* Maatschappye en de aanstelling eener nieuwe, op den dertigsten van Louwmaand, stand gegreepen. De Provisioneele Representanten van *Holland* benoemden tot opzigt over de zaaken der *Oost-Indische* Compagnie de Burgers BROUERIUS VAN DER VELDEN, JOAN DU TOUR, GUIELMUS TITSINGH, en CHRISTIAAN BERESTYN; zy trokken in de Personeele Commissie, in den Jaare MDCCXC, tot de zaaken der *Oost-Indische Compagnie* benoemd, en gegeeven aan de Heeren VAN NOORDWYK, VAN DE WALL, RENDORP, (naa wiens overlyden DEDEL *Salomonsz.* in diens plaats was opgeroepen,) en VAN STRAALEN *Jansz.*, die onder verantwoordelykheid,

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 51.

heid, voor ontslaagen van die post werden aangemerkt, en des kennis kreegen, door een afschrift van dit Staatsbesluit (*).

LXXXVI BOEK. 1795.

Het verdere verrichtte, dit Handeldryvend Lichaam betreffende, als mede het lot der zich toen in *Engeland* bevindende Schepen der Maatschappye, behoort tot een volgend Tydvak. Alleen tekenen wy hier nog aan, dat de Ontvanger HOOFT te *Amsterdam*, Staaten van *Holland* een Brief deedt toekomen, waar by hy te kennen gaf, geene Gelden van de *Oost-Indische* Compagnie te kunnen krygen, om de Coupons der Wisselbrieven, door hun Ed. Groot Mog. aangenomen, te betaalen; waar op de Raad van Staaten, den veertienden van Louwmaand, aanschryvens kreeg, om die betaaling aan den Ontvanger HOOFT te doen (†).

Geldligting door den Raad der Colonien.

Met de verandering des Beheers der Volkplantingen van den Staat in de *West-Indien*, nu aan den *Raad der Colonien* opgedraagen (§), ingevolge waar van het bestuur der *West-Indische* zaaken van *Amsterdam* na *'s Gravenhaage* werd verplaatst, was de Geldbehoefte niet geweeken; weshalven die Raad, met toestemming der Algemeene Staaten, eene Geldligting, op Lyfrenten, uitschreef, groot 488000 Guldens, ten laste van den *Raad der Colonien* in

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 36.
(†) BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 276.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIV. D. bl. 342 *enz.*

XXXV. BOEK. — 1795. *in de West-Indiën*, tegen tien ten honderd 's jaars op één, en van acht ten honderd op twee lyven, zonder onderscheid van Jaaren. Deeze Geldheffing den zevenden van Lentemaand des Jaars MDCCXCIV geopend, hadt zo sterk een toeloop, dat de Ontvanger, eer die maand ten einde liep, bekend maakte, dat de geheele som ingeschreeven, en die Geldleening geslooten was (*).

Voordeelige staat van *Suriname*. Een vyftigtal Koopvaarders, in 't Voorjaar uit *Suriname* vertrokken, zeilde spoedig, onder geleide van twee Oorlogs Fregatten, onze Havens, binnen. Derzelver ryke laading bestondt hoofdzaaklyk in de meldenswaardige hoeveelheid van elf en een half Millioen Ponden Koffy, achttienmaal honderd duizend Ponden Katoen, vyfmaal honderd duizend Ponden Cacao, en achttienduizend Vaten Zuiker (†). — Van daar liepen de gunstigste berigten in, wegens den voordeeligen stand dier Volkplantinge. De menigte van aangevoerde voortbrengzelen strekte ten bewyze. Men was 'er gelukkig geslaagd in verlaatene Koffylanden tot Zuikerplantadien aan te leggen; maakte 'er beter Chocolade dan voorheen; stookte 'er Rum, die de *Jamaicasche*, waar by voorheen de *Surinaamsche* op verre na niet kon haalen, volkomen evenaarde, en de Indigo slaagde 'er beter dan

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 241—244.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 570.

dan ooit te vooren (*). Gedeeltlyk zeker hadt men die Verbeteringen toe te schryven aan de verspreiding der Kundigheden, daar standgrypende, door Inrichtingen, waar van wy reeds gewaagd hebben (†). De ondervinding deezer voordeelen strekte ten prikkel om daar mede voort te vaaren, en een Genootschap van Landbouw onder de Zinspreuk *Eensgezindheid* te vestigen, welker Leden elkander hunne waarneemingen en proeven, omtrent den Landbouw, schriftlyk mededeelden. —— De Heer CORNELIS SMIT was de insteller van een ander Genootschap, waar by alle Weetenschappen in 't algemeen; doch inzonderheid de Wis- en Natuurkunde behandeld werden. 't Was die zelfde Heer SMIT, die een Programma uitgaf tot verbetering van den Landbouw, en tot aanlegging eener *Surinaamsche* Tuin, ten welken einde hy den grond *Marias Lust*, thans *Hortus Surinamensis*, gekogt hadt. Terwyl de Heer BUSCH eene verzameling maakte van Inlandsche Vogelen en andere Gedierten deezer Volkplantinge, keurig en kunstig opgezet (§).

LXXXIV. BOEK. —— 1795.

De

(*) *N. A. Kunst- en Letterb.* 1794. I. D. bl. 183.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. bl. 173.

(§) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* voor 1794. I. D. bl. 169. Wat 'er grootlyks ten nutte deezer Volkplantinge konne gedaan worden, vinden wy in veele opzigten in het *Aanhangzel tot de Reize van* J. G. STEDMAN, geschreeven door den Burger LESCAILLER, Oudbestuurder van *Guiana*, geplaatst agter het IV. Deel der *Nederduitsche Uitgave* by J. ALLART.

LXXXIV. BOEK. — 1795. De Omwenteling was niet daar of men was op middelen bedagt om onze *West-Indische* Volkplantingen des te onderrigten (*) en Schikkingen op derzelver Beheer te maaken; dan de gevolgen dier Kennisgeeving, en de daar uit voortgesprootene Veranderingen vallen in een volgend Tydvak.

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland* I. D. bl. 155.

*

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

LXXXV. BOEK.

Algemeen Verslag van den zorgelyken staat des Lands. Schets van den toestand in Gelderland. Tafereel van de gesteldheid in Overysfel. Grond om voor Watersnood te duchten. Dykbreuken in het Land van Altena en elders. Deerlyk lot van Heusden. Toestand te Woudrichem en te Raamsdonk. Bystand uit Holland verleend. Liefdegaven derwaards geschikt. Dykschade in Noordholland. Ongelukkige toestand in Twente door schaarsheid. In Holland komt men de armoede kragtdadig te hulpe. Voordragt by Holland wegens Graangebrek. Bepaalingen in Holland op den Graanhandel gemaakt, en Belooningen uitgeloofd. Gunstige gevolgen daar van, en bepaaling op den Uitvoer. Bezending deswegen uit Utrecht na Holland. Hoe de voordragt der Stichtenaaren beantwoord. Schaarsheid van Graan in Zeeland. Verslag van een onderzoek daar gedaan op de verzending van

LXXXV. BOEK.

van Graanen. Waar toe men daar een ruimen Oogst bekeerde, en den uitvoer bleef weigeren. De uitvoer van Tarwe en Rogge in Stad en Lande belet. Gedeeltlyk weder opengesteld. Schikkingen in Friesland op de Rogge gemaakt. De Aardappelen daar eerst verboden uit te voeren, en vervolgens belast. De uitvoer van Graanen uit de Generaliteits Landen verboden. Schikkingen met de Fransche Republiek, wegens het opbrengen van Graanen gemaakt. Nadere schikkingen in Holland op den Invoer van Graanen. Taal door den Burger J. SPOORS *ten aanziene van deeze schaarsheid gevoerd. Het voorstel om Lands Graanmagazynen aan te leggen, verworpen. Aanmerking op Zeelands gedrag in deezen. Voorgeslaagene middelen om Graan te bespaaren. Overgang ter nadere Staatsbeschouwing. Afgevaardigden uit eenige Steden van Holland na Amsterdam uitgenoodigd. Wie daar verscheenen, en wat men 'er besloot. Afgevaardigde Burgers uit Holland in 's Haage byeengekomen. Hunne voorloopige verrigtingen. Ongestoord begeeven zy zich na de Vergaderzaal van Holland. De Voorzitter* PIETER PAULUS *opent deeze Vergadering. Diens Aanspraak. De nog onopgekomene stemmende Steden aangeschreven. Veranderingen in de wyze van stemmen en andere vastsftellingen. Afschaffingen en inplaatsstellingen. Den Franschen Representanten des verstendigd. De Fransche Representanten geeven hier van berigt aan de Nationaale Conventie. Andere Afgevaardigden uit Holland ter Algemeene Staatsvergadering benoemd.*

Ver-

Verdere Verandering van Bewindsleden LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL *van zyne posten ontslaagen.* LA FAILLE *en* VAN BAARLE, *als Pensionarissen van Gornichem en Brielle, zich daar vervoegende, afgeweezen. De overige stemmende Steden zenden Afgevaardigden. Afgevaardigden uit de Zaanlandsche Dorpen toegelaaten. Verdere Afgevaardigden uit de Kleine Steden en van het Platteland. Nieuw Gebed ter Vergaderinge vastgesteld. Afkondiging der Regten van den Mensch en Burger in Holland. Bezending uit Holland aan de Fransche Representanten. Aanspraak te dier gelegenheid. Hoe door* ALQUIER *beantwoord. Uitschryving van een Dank- en Bededag in Utrecht. Aanmerking daar over. De Hoogleeraar* J. HERINGA Elizasz. *voerde ten dien dage het woord te Utrecht. Een gedeelte van zyn voordragt. Kerklyke Redenvoeringen elders, met betrekking op de Omwenteling, gehouden. Redenvoeringen te Amsterdam door* VAN SOELEN *en* VEREUL. *Staatlykheid by de laatste in* Felix Meritis. *Eenige trekken uit die Redenvoering. Verslag van het Vryheidsfeest te Amsterdam gevierd. De nieuwe Vryheidsboom beschreeven. Optocht. Aanspraak van* S. BOS *Voorzitter van de Municipaliteit. Inwyding van den Boom. Vreugdebedryven. Aanspraak van den Burger* HAHN *ter Vergadering van hun Hoog Mogenden. Besluiten hier op genomen. Staatlyke Bekendmaaking aan de Fransche Representanten. Beantwoording door den Representant* ALQUIER. *Welke kleine Veranderingen by hun Hoog* LXXXVI BOEK

LXXXV. BOEK. *Mogenden plaats greepen ten aanziene van de Vergadering. 't Gebed veranderd. De Afgevaardigden van Zeeland verwelkomd. Aanspraak van den Burger* HAHN.

1795. Algemeen verslag van den zorglyken toestand des Lands.

Fransche Overmagt, Binnenlandsche Medewerking, en bovenal de hulpbiedende strenge Winter, stelden eene door ons beschreevene Omwenteling in ons Vaderland daar, zo groot, zo verbaazend, dat de geest, daar mede geheel ingenomen, voor eenige oogenblikken, als bedwelmd, op andere voorwerpen, geen agt sloeg. Zo wel de daar door van vreugd verrukten, als de daar door van schrik ter neergeslaagenen in den Lande, hielden het oog op eene Gebeurtenis gevestigd, welker gevolgen, door derzelver onberekenbaare grootheid, en onuitoogbaare uitgestrektheid, eene opgetoogenheid te wege bragten, die, hoe groot, egter van geen langen duur kon weezen, en afgewisseld moest worden, door het dringend vertoon der zaaken, 't geen allerwegen, de vreugd, hoe hoog by veelen in top gesteegen, grootlyks moest maatigen, en by anderen den kommer meer dan verdubbelde.

Eer wy, derhalven, overgaan om de verdere Gebeurtenissen deezes zo hoogst opmerklyken Tydperks te boeken, kunnen wy niet nalaaten eenen oogslag te werpen op het Vaderland, in zo verre het door de onmiddelyke gevolgen, zo van den

den strengen Winter, als van den gevoerden Kryg, ten deezen aanziene, zich in eenen alzins beklaagenswaardigen toestand bevondt. Werwaards wy het oog wenden, doen zich voorwerpen van vermengden jammer op. Tafereelen verschaffende, die het gevoelig hart met innerlyken weedom grieven: terwyl deeze geleenigd en verzagt wordt, door op te merken, dat de oude Vaderlandsche Deugd van liefddaadig hulpbetoon de reddende hand uitstrekte, en het Landsbestuur, van zynen wege, alles deedt wat de toenmaalige omstandigheden gehengden om de noodlydenden te gemoet, en verder algemeen dreigend gebrek voor te komen.

Genoeg en ten overvloede hebben wy gewaagd van de rampen, die, in een en anderen oord onzes Vaderlands, de Ingezetenen drukten; daar zy, eenen geruimen tyd, de Staatsche, en bovenal de Hulp-benden moesten voeden; en inzonderheid van de laatstgemelden allen leed verduuren, 't geen de wykende en vlugtende Krygsknegt, den Stad- en Landbewooner aandoet: terwyl de overwinnaar de plaats der verdreevenen inneemende, op zyne beurt, den Bewoonderen van de streeken, die ten tooneele des Oorlogs strekken, veelerlei overlast doet ervaaren, en een last van voortduurend onheil drukt op reeds moede en afgematte schouderen. Wy zullen tot geene byzonderheden van deezen aart treeden, alleen mogen wy niet nalaaten de hoofdbeelden over te neemen

LXXXV. BOEK. uit de schilderyen deswegen opgehangen door de Vertegenwoordigers van twee der meest in den Kryg geleden hebbende Gewesten *Gelderland* en *Overysfel*.

1795. Schets van den toestand in *Gelderland*.

Die van *Gelderland* bezigden geen verzwaarde kleuren, wanneer zy den deerniswaardigen toestand hunner Landbewoonderen in deezer voege afmaalden. De Landman is door roofzugtige *Engelschen* uitgeplunderd, zyne wooningen zyn verbrand; alle Ingezetenen zyn door onophoudelyke Inkwartieringen verarmd en op zommige plaatzen door Afpersfingen en Brandschattingen, tot de uiterste elenden gebragt. De Eigenaars der Landgoederen vinden zich in de noodzaaklykheid, om, wilden zy niet alles verliezen, voor hunne berooide Boeren, Paarden, Beesten, Zaaikoorn en Bouwgereedschappen aan te koopen; om niet te spreeken van de schaden door Belegeringen en Bombardementen, als mede door Dykbreuken en Overstroomingen geleeden. — Vroeg in Sprokkelmaand waren, in den Ampte van *Maas* en *Waal*, acht doorbraaken. — Te *Saltbommel*, hoe zeer hoog het water ook rees, geraakte de Ysdam, oorzaak der opstoppinge, los, en de onverzorgde dykbreuk tusschen *Driel* en *Heeteren* hadt het gevreesde gevolg niet (*).

Toestand van *Overysfel*.

Niet min treffend is de schildery van *Overysfel*, in dit tydsgewrichte, door de Verte-

(*) Van deeze is berigt in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1455 en 1468.

tegenwoordigers opgehangen. — De *Engelsche* Armée, in een der hardste en langduurigste Winters, dat Gewest overstroomende, hadt, daar men op de voeding van zo veele duizend monden niet bedagt hadt geweest, den gewoonen Wintervoorraad grootendeels verteerd, en door rooveryen, plunderingen en brandstichtingen een groot gedeelte de Ingezetenen tot armoede en wanhoop gebragt. Het weinige door hun overgelaaten, was door de *Fransche* Armée geheel opgebruikt; zo dat meer dan een derde gedeelte van *Overyssel*, buiten de spoedige voorzorge der Representanten, reeds een prooy des woedenden hongersnoods zou geworden zyn. De Ingezetenen waren, door de eindelooze Inkwartieringen op het gebeente toe uitgezoogen, en de handeldryvende Burger werd geheel geruineerd, door dien hy zyne Magazynen voor Asfignaaten leedig verkogt hebbende, en deeze nog niet ingewisseld zynde, geen nieuwen voorraad, uit gebrek aan gereede penningen, kon bekomen. Zelfs in zommige Districten, stondt de betaaling van 's Lands gewoone Impositien en Lasten geheel stil, en intusschen was de Publieke Kas tot den bodem ledig. Overal was gebrek aan Paarden voor den Landbouw, als mede Zaaikoorn en Aardappelen om te pooten. En werden deeze rampen nog dagelyks vermeerderd, door de geweldenaaryen, overheerschingen, en onmaatige vorderingen, die door verscheide Commissarissen en Officieren

LXXXV. BOEK.

1795

 der

LXXXV. BOEK.

1795.

der *Fransche* Armée, op den gebiedenden toon van eenen Overwinnaar, gedaan werden, en waar van de dringendste klagten nimmer met eenig antwoord, men zwyge, met eenig redres, verwaardigd werden.

Grond om Watersnood te duchten.

Die eigenste strenge Winter, welke den *Franschen* den weg over 't Ys in *Nederland* baande, kon niet missen bekommering by bekommering te baaren, wegens de zo veelvuldig maalen ondervondene Dykbreuken en Overstroomingen, wanneer de Dooy het losgemaakte Ys, met geweld, de Rivieren afvoert, op een doet kruijen, de beschuttende Dyken en Waterkeeringen, met overweldigende en onafkeerbaare kragt, bestormt. Onheilen thans te meer te duchten, daar die beschermmiddelen veelerwegen grootlyks verzwakt waren. Wy kunnen in geen verslag van byzonderheden treeden; doch mogen eenige voornaame voorvallen niet onvermeld laaten.

Dykbreuken in 't Land van *Altena* en elders.

Het hooge Opperwater, de Ysdammen in de Rivieren, bragten te wege, dat de Dyken, op veele plaatzen, sterk overliepen, en hier en daar bezweeken. De Landen tusschen *Maas* en *Waal* werden overstroomd. De *Kuilenburger* Landen en de *Tielerwaard* liepen onder. In 't Land van *Heusden* en *Altena* was het deerlyk gesteld. Laatstgemelde Land was twee jaaren naa den anderen onder water gezet, en onderging, in Herfstmaand des Jaars MDCCXCIV, ten derde maale dit deerlyk lot,

lot, zonder schaavergoeding der voorgaande rampen gekreegen te hebben. Slegts een gedeelte van den Oogst hadt de Landman binnen gebragt, en het overige Graangewas, 't zy ter inzamelinge geschikt, of niet, van den akker moeten haalen; doch de Aardappelen, nog ter rooijinge niet bekwaam, in den grond ten bederve gelaaten, en het Vee, omtrent drie maanden vóór den gewoonen tyd, ter stalle gedreeven. Vyf doorsnydingen deeden de geheele streek onderloopen. In deezen toestand zaten de Bewooners, by der *Franschen* komst, en hoe veel deezen ook deeden om de doorsnydingen te herstellen, de gestopte sluizen en waterloozingen te openen; waar toe de Vertegenwoordigers des *Hollandschen* Volks alle hulpe booden, vondt dit tegenwerking by kwaadwilligen, die de waterloozing verhinderden; de gewillige handen, die zich tot herstel repten, vonden, by de belemmerende verkleumdheid, de te bewerkene stoffe door de koude onhandelbaar. — By twee doorsnydingen, ter ontlastinge gemaakt, was geene genoegzaame voorzorge gedraagen tegen Ysgang of hoog water. Dit baarde te midden van Sprokkelmaand de grootste verlegenheid en jammer. Niemand kon het dreigend gevaar, over het te zwakke ys loopende, ontvlugten, en het was te sterk om 'er vaardig met schuiten door te breeken. Zolders en daken waren voor veelen de wyk- en bergplaatzen. Eenige Huisgezinnen die uit *Woudrichem* geene

 hulp

LXXXV. BOEK. 1795. hulp konden verkrygen, of door Booten van daar gezonden, gehaald worden, zaten driemaal vier en twintig uuren zonder brood, zonder vuur, en daar zy lyfsberging hadden, moesten zy een gedeelte van hun Vee zien ontkomen. — Uit deezen nood gered, zagen zy zich op nieuw, toen de reeds gevorderde Lentemaand gunstiger dagen beloofde, in ramp gedompeld. Veele Ingezetenen hadden reeds hunne beneedenwooningen weder betrokken, wanneer het zwellen der Rivieren hun noodzaakte om andermaal na de zolderingen te verhuizen, en hun Vee gedeeltlyk op de gewoone stallingen gebragt, daar af te haalen, op de Dyken en Koorntasten te brengen; terwyl veelen, daar het meeste voeder nat en bedorven was, hunne Paarden en Beesten, tot leevensonderhoud, na het *Geldersche* voerden. In de tasten lag Tarwe, Rogge, Haver en Boonen lang uitgeschooten, en broeide zo sterk, dat het mesthoopen gelyk was, en Mensch noch Vee ten voedzel kon strekken.

Deerlyk lot van *Heusden*. *Heusden* deelde in het rampzalig lot, 't welk *Altena* in Sprokkelmaand trof. Een sterk opsteekende Noordooste wind, deedt, daar alle menschlyke poogingen vergeefsch werden aangewend, de hooge Maasdyk, aan het *Verger-end* onder *Hedikhuizen* bezwyken. Alles vertoonde zich, in die ommestreeken, in de deerlykste verwarring, angst en verlegenheid; door meer dan ééne Dykbreuke stroomde het Water met schot-

schotzen Ys in, zo dat het met volle regt een Ysstorting mogt genaamd worden, die de aannadering tot het bybrengen van redmiddelen ondoenlyk maakte.

LXXXV. BOEK. 1795.

Toestand te *Woudrichem*.

Alle de Dorpen in dien omtrek vonden zich in de deerlykste armoede gedompeld. Het hulpryk *Woudrichem* kwam, behalven de toegebragte redding veeler deerlyk verlegene Landbewooneren, de dringendste behoefte te gemoete. De *Fransche* Bevelhebber te dier Stede FLEURIEL, maakte dit mogelyk aan de Municipaliteit eener Stad, die zelve verre was, van overvloed te hebben: want weinig Aardappelen by den Burger ingezameld zynde, was de voorraad vroegtydig verteerd, door eene talryke Krygsbezetting daar omtrent drie maanden gelegerd. Het gebrek vermeerderde door dien de geringe voorraad van Aardappelen bevroozen was of niet hadt kunnen gered worden door het schielyk opkomend water. Andere voorraad was zo schaars, dat zelfs de daar woonende weinige vermogende Lieden gebrek aan alles leeden. By de aanhoudende koude was 'er in die ommestreeken door alle de verhakkingen daar gemaakt, geen brandhout meer te bekomen. Dat aan de dyken lag, was reeds lange, door de voorige Krygsbezetting weggehaald, ten spyt der Eigenaaren en Burgeren, die geen hand aan deezen hunnen eigendom slaan mogten. Eerlang ontving de Municipaliteit van 's Lands wegen duizend Guldens tot onderstand der ongelukkige Ingezete-

 nen

LXXXV. BOEK. nen dier Stede, en twee duizend voor het omliggend Land van *Altena* (*).

1795. Gesteldheid te *Raamsdonk.* *Raamsdonk*, hadt zedert den aanvang van Oogstmaand des Jaars MDCCXCIV veel door eene Onderwaterzetting geleeden; de talryke, aanhoudende en drukkende Inlegeringen, zo der Staatsche als vreemde Hulpbenden, en vervolgens der *Franschen*, staaken dit Dorp in een schuld van meer dan 50,000 Guldens. Daarenboven was dit groote Dorp allervreesselykst geteisterd, wanneer de *Hollandsche* in *Geertruidenberg* belegerde Bezetting, met Bomben en Hauwitzers zodanig beschooten werd, dat, behalven een aantal merkelyk beschaadigde Wooningen, drie en zeventig Huizen van aangelegenheid, benevens derzelver met Biezen, Hooi en Graan opgevulde schuuren, in de assche gelegd en tot een puinhoop gemaakt waren. Een verlies op meer dan tweemaal honderd en twintig duizend Guldens berekend (†).

Bystand uit *Holland* verleend. Brief by brief aan de Volksvertegenwoordigers van *Holland* geschreeven, ontvouwde den deerniswaardigen toestand deezer Landgenooten, met bede om een spoedi-

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 18 Maart 1795.

(†) Men vergelyke hier mede onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 437. Het bovenstaande is ontleend uit eenen rondgaanden Brieve van den Predikant S. MAGNET, P. KOMMERS, Lid der Municipaliteit en G. BEEST Gaarder, by het doen eener Inzameling, volgens een Decreet der Representanten van *Holland*.

digen onderstand te mogen erlangen, gelyk in vroegere jaaren, bovenal in het Veertigste deezer Eeuwe, hun mogt geworden. Deeze waren niet doof voor de uitgeboezemde klagten der hongerenden en gebreklydenden. De Regeering van *Heusden* kreeg last, ten spoedigsten, onderstand in leevensmiddelen aan de noodlydenden te doen; twee duizend Guldens werden daar toe onverwyld bestemd, en verdere schikkingen gemaakt om op de geregeldste, voeglykste en onpartydigste wyze in den nood dier ongelukkigen te voorzien (*).

Liefdegaven ter onderfteuninge derwaards geschikt.

By deezen landlyken onderstand, en het onverwyld zenden van den Inspecteur Generaal van 's Lands Rivieren BRUNINGS, met den Ingenieur DALHOFF, om de Dyken aan de *Hollandsche* Rivieren te bezigtigen, en des noods alle Dykgraaven en Heemraaden te gelasten, om alle 's Lands deskundige Bedienden, tot dat einde, in dienst te neemen, was de nood dier Medeburgeren niet onopgemerkt gebleeven by Menschenvrienden. De Burgers E. DE GYZELAAR en J. VAN WAGENINGEN te *Rotterdam* belastten zich met de Inzameling van Penningen en Voorraad ten onderstand deezer deerniswaardigen; die deswegen den ongeveinsden dank der Beweldaadigden wegdroegen. De dankbetuigingen zo uit

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 27 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795. uit *Heusdm*, als uit *Woudrichem* ten dien tyde geschreeven, strekken tot eene van hun, die uit onderscheide plaatzen het hunne toebragten tot verligting van dien ramp (*).

Dykschade in *Noordholland*. Uit *Hollands* Noorderdeel ging ook de klaagtoon op, wegens veroorzaakte schade en dreigend gevaar. Een Brief, door de Municipaliteit van *Edam*, aan de Volksvertegenwoordigers in *'s Gravenhaage*, gaf kennis van de groote schade, door den zwaaren Ysgang, op den zeventienden van Sprokkelmaand, in de *Zuidpolder* toegebragt. De Wierriem was, ter lengte van driehonderd Roeden, op en over den Dyk heengeschooven, tot op de binnenglooijing en barnte; zwaare stukken Ys lagen op veele plaatzen wel twaalf voeten op den Dyk, zo dat dezelve hoogst bezwaarlyk kon overgegaan worden. Boven dien was de gesteldheid dier Dykadie zo gevaarlyk, dat de Overstrooming, by eenen hoogen vloed onvermydelyk was, in welk geval niet alleen *Edam*, maar ook de agtergelegene Landen en Meiren een onberekenbaar verlies en schade zouden te duchten hebben. Om dit te verhoeden verzogten zy, dat, het Ys gesmolten zynde, deeze gevaarlyke plaats nader bezigtigd, en dat zy, in hun onvermogen, ter eigene bekostiginge, met vyf of zes duizend Guldens, uit 's Lands Kasse, mogten

(*) Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 2148 en 3935.

ten onderfteund worden, ter voorkominge van een volftrekte doorbraak en verdere vernielinge (*).

LXXXV. BOEK.

In oorden voor Watersnood beveiligd, als het hooggelegene Landfchap *Twenthe*, was, uit anderen hoofde, veelerlei gebrek. Dit niet zeer vrugtbaar Gewest, 't welk, in gewoone tyden, naauwlyks het noodig dagelyks onderhoud den Ingezetenen opleevert, kreeg uit *Gelderland* en het *Munfterfche* den gewoonen toevoer van Graanen en Vleesch niet. Eigen voorraad was meest verteerd. Het aanhoudend doortrekken, geduurende eenige maanden, van *Engelfche*, *Hesfifche* en *Hanoverfche* Krygsbenden; de ftrenge aanhoudende Winter, waar in geen Arbeidsman iets verdienen kon, het genoegzaam ftilftaan der Fabrieken, waar by de gemeene Man anderzins zyn beftaan vindt, baarde armoede: en werd dit lot verzwaard door gevaarlyke Ziekten, overblyfzels van het *Hanoverfche* Hospitaal, die in veele Huisgezinnen de deerlykfte verwoestingen aanrigtten. Terwyl de last der inlegering van *Fransch* Krygsvolk in dien oord, by gelegenheid des aanvals op *Bentheim*, bykans allen geloof te boven gaat, en, ondanks den lof van befcheidenheid deezen Volke gegeeven, ondraaglyk mogt heeten. Eenige Ingezetenen braaken met hunne Huishoudingen op en toogen na *Munfterland*.

1795. Ongelukkige toeftand van *Twenthe* door fchaarsheid.

De

(*) *Decreeten van de Provifioneele Reprefentanten van Holland* 9 Maart 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795. In *Holland* komt men de armoede te hulpe.

De armoede en 't gebrek der schaamele menigte, in het anders ryke *Holland*, door den strengen Winter, werkloosheid, en de gevolgen des Krygs veroorzaakt, maakten veelerwegen buitengewoone Inzamelingen ten hunnen onderstande noodzaaklyk. De Municipaliteit van *Haarlem* wekte hier toe de Burgery op, met het gevolg eener aanzienlyke Inzamelinge. *Amsterdam* mogt daar toe eene som van 35.830 Guldens tellen. Te *Oost-* en *Westzaandam* bragten de Burgers 3197 Guldens op. Wy haalen deeze Steden, die Dorpen ten voorbeelde by; het ontbrak elders in dit Gewest niet aan deeze en dergelyke voorzieningen in den nood der schreiende armoede.

Voordragt in *Holland* wegens Graan gebrek.

Dan, de behoeften uit Overstroomingen, uit de gevolgen des gevoerden Oorlogs, en de Inlegering des Krygsvolks als mede eens overstrengen Winters gebooren, hoe groot, hoe drukkend, komen niet in vergelyking met eene behoefte, welke zich met een dreigend gelaad aan 't oog der Provisioneele Representanten van *Holland*, in den beginne van Bloeimaand, opdeedt, en door hun, met deeze woorden, in eenen rondgezonden Brieve werd voorgedraagen. —— „ Gelyk wy, met de uiterste verontwaardiging, vernomen hebben, dat, zedert eenigen tyd, door zekere by ons welbekende Persoonen, zeer groote partyen Graanen hier te Lande opgekogt, en reeds verzonden zyn of nog staan verzonden te worden, onder voorgeeven

„ van

„ van dat te doen voor *Fransche* Reke- LXXXV.
„ ning; daar zulks nogthans voornaamlyk BOEK.
„ geschiedt, met oogmerk, om niet alleen
„ hunne schandlyke baatzugt te voldoen, 1795.
„ ten koste hunner Medemenschen; maar
„ ook, zo het schynt, byzonder, om,
„ ware het mogelyk de Ingezetenen dee-
„ zes Lands in de uiterste elende te dom-
„ pelen, door hun een totaal gebrek van
„ een der noodzaaklykste behoeften, en
„ daar uit volgende Hongersnood, te be-
„ zorgen, en alzo het Vaderland te ex-
„ poneeren aan de gevolgen van beroe-
„ ringen, uit gebrek, onvermydelyk moe-
„ tende gebooren worden; ten einde daar
„ door, ware het mogelyk, om te keeren
„ den tegenwoordigen staat van zaaken,
„ en het thans plaats hebbend Gouverne-
„ ment aan de onverdiende verwenschin-
„ gen hunner Medeburgeren bloot te stel-
„ len —— hebben wy noodig geoordeeld,
„ zo ter voorkoming van de gevolgen,
„ welke voorschreeve verfoeylyke handel-
„ wyze noodzaaklyk moet hebben, als om
„ de bedryvers van het kwaad hunne wel-
„ verdiende straf eenmaal te doen onder-
„ gaan, Ulieden door deezen aan te schry-
„ ven, dat Gyliedenl, uit den Uwen, eene
„ Commissie benoemt, die, vergezeld van
„ twee of drie welgezinde Kooplieden of
„ Makelaars in Graanen, of andere des-
„ kundige Persoonen, zich door alle
„ Graanhandelaaren, Trafiquanten, Com-
„ missionairen en Speculanten in Graanen,
„ doen opgeeven specificatie van de Quan-
„ titei-

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ titeiten Tarwe, Rogge, Boekweit en „ Garst, die in uwe Plaats of District „ wordt gevonden, en hun in eigendom „ toebehoort, of die zy, als Commissio„ narissen, onder hunne directie hebben, „ met duidelyke aanwyzingen van de „ Plaats, alwaar iedere Party berust, om „ daar uit al aanstonds te kunnen opmaa„ ken, door wie en tot welke eindens de „ voorschreeven Opkoopingen zyn ge„ schied. Met verderen last aan alle Ei„ genaaren of Commissionarissen, om, „ hangende onze Deliberatien over dit ge„ wigtig onderwerp, geene afleevering bui„ ten deeze Provincie te doen, ten zy „ zodanig Koopman of Commissionair zich „ by Requeste aan ons geadresseerd heb„ bende, op deszelfs verzoek, een toe„ stemmend Appoinctement hadt beko„ men. Terwyl wy verder hebben goed„ gevonden, om de toezigt, omtrent dee„ ze gewigtige zaak, zo met betrekking „ tot het onderzoek na de Persoonen van „ voorschreeven Opkoopers en Machina„ teurs, als tot het verder gevolg, dat „ deeze onze Aanschryving zou mogen „ hebben, te stellen in handen van ons „ Committé van Waakzaamheid; ten ein„ de ons te informeeren van alles wat „ daar omtrent en wegens voorschreeven „ Machinatien, te hunner kennis zal ko„ men, of worden gebragt, om vervol„ gens deswegen door ons te worden ge„ resolveerd, zo als bevonden zal wor„ den te behooren. — Voorts hebben

„ wy

„ wy goedgevonden Uliedea aan te schryven, gelyk wy doen by deezen, om „ aan ons exacte Lysten van gemelde „ Opgaven, ten spoedigsten, en wel uiterlyk op den twintigsten deezer Maand, „ te doen toekomen: ten einde wy, naa „ ontvangst van dezelve, onze deliberatien, deeze belangryke zaak betreffende, zouden kunnen voortzetten, en ten „ meesten nutte van het lieve Vaderland, „ en deszelfs goede Ingezetenen, verder „ besluiten, zo als wy zullen vermeenen „ te behooren."

Bepaalingen in *Holland* op den Graanhandel gemaakt, en Beloningen uitgeloofd.

Eer Bloeimaand ten einde liep, op den negen en twintigsten derzelve, werd een Plakaat door de Provisioneele Representanten van *Holland* de Graanen betreffende uitgevaardigd; waar by zy deeden weeten, (op dat wy de hoofdinhoud van dit aanmerkelyk stuk plaatzen,) dat zy, uit hoofde van de schaarsheid van Graanen in 't algemeen, zo hier te Lande, als in andere Landstreeken, en het gedaane verbod van Uitvoer uit die Plaatzen, van waar men te vooren grooten toevoer pleeg te bekomen, en daarenboven de zeer hooge Markten in andere Landen, alwaar de toevoer nog vry was, het noodig geoordeeld hadden, om boven de reeds genomen maatregelen, andere middelen daar te stellen, waar door onze Markten, op eene meer overvloedige wyze, van de noodzaaklykste Behoeften des Leevens zouden kunnen worden voorzien, en grooter schaarsheid voorgekomen.

LXXXV. BOEK. 1795. Ten deezen einde bepaalden zy, voor eerst, dat het, naa de Afkondiging deezes Plakaats, tot dat daar omtrent nader of anders door hun zou zyn beschikt, niemand zou vryſtaan eenige Tarwe, Rogge, Boekwyt of Garst, hoe ook, en op welk eene wyze, te verzenden na eenige Plaats buiten het Grondgebied der Zeven Vereenigde Gewesten, of van de Generaliteit, zonder hunne ſpeciaale Permisſie, om welke te bekomen zy de wyze voorſchreeven. — Ten anderen ſtelden zy vast, dat, ten einde dit hun heilzaam oogmerk niet mogt worden verydeld, zo als ligtlyk door kwaadwilligen zou kunnen geſchieden; indien door de Bondgenooten in den haaren, en door de Algemeene Staaten ten opzigte van de Generaliteits Landen, niet dergelyke voorzorgen werden genomen, het aan niemand zou vryſtaan eenige der bovengemelde Graanen, na eenige Plaats buiten het Grondgebied van *Holland* te verzenden; dan naa tot die vervoering, op bovengemelde wyze verlof gevraagd en bekomen te hebben. Dit zou ſtand grypen tot zo lange by de Bondgenooten en de Algemeene Staaten, gelyke voorzorgen zouden genomen zyn, en by hun daar over nader beſchikt; als mede tot dat de Provincien *Zeeland*, *Friesland* en *Groningen* het gedaane Verbod van Graanen, na de andere Provincien en Generaliteits Landen, zouden hebben opgeheeven, tot herſtel des omloops van Graanen in de Republiek.

Behalven de verbeurte van het Graan, en

en dier Voertuigen, 't zy te Water of te Lande gebezigd, zou de agterhaalde Handelaar, voor de eerste reize, eene boete betaalen van drie duizend Guldens, en daarenboven, naar eisch van zaaken arbitrairlyk worden gecorrigeerd, en voor de tweede reize aan den Lyve met Geesfeling worden gestraft. —— De Schippers en de Wagenaars die tot het vervoeren medegewerkt hadden, stondt als Medepligtigen dezelfde Straffe als de Afzenders of Aflaaders te wagten.

LXXXV. BOEK. —— 1795.

Om den toevoer deezer noodzaaklykste Leevensmiddelen, zo veel mogelyk, te begunstigen, werd, ten zelfden tyde, uitgeloofd vyftig Guldens voor elke Last Tarwe; dertig Guldens voor ieder Last ongedroogde Rogge; dertig stuivers voor de honderd Ponden Tarwe- en twintig Stuivers voor de honderd Ponden Roggemeel, welke, na het doen deezer Publikatie, tot den laatsten van Herfstmaand ingeslooten, van buiten 's Lands in een der *Hollandsche* Havens werd ingebragt.

Gunstige gevolgen daar van en Bepaaling op den Uitvoer.

De gevolgen van deezen genomen maatregel waren zo gunstig, dat de aanvoer van Tarwe en Rogge, het gevreesd gebrek grootlyks deedt wyken, en er geene nadere voorzieningen, ter bespaaring of vermeerdering van Graanen, behoefden te worden vastgesteld: weshalven de Representanten van *Holland* den Styfzelmaakeren en Koornbrandewynstookeren het verbruiken van Graanen eene vroegere gegeevene ruimte lieten; dan tessens vast-

 stel-

LXXXV. BOEK. — 1795. ſtelden, dat, in 't vervolg, tot een nader beſluit, geen Uitvoer van Graanen of Meel buiten *Holland* zou worden toegeſtaan, dan onder Belasting van dezelfde ſom als zy ter Belooning by het evengemelde Plakaat op den Invoer geſteld hadden.

Bezending uit *Utrecht* deswegen na *Holland*. Niet weinig vonden de nabuurige *Stichtenaars* zich door die ſchikking bezwaard. By ſchryven deswegen lieten zy het niet berusten; maar vaardigden eene Bezending van drie Burgeren PIETER PYPERS, J. VAN HAEFTEN en THEOD. SCHUURMAN af om by de Repreſentanten van *Holland* een voorſtel te doen tot het maaken van vriendnabuurlyke ſchikkingen. By het voordraagen der bezwaaren en ongelegenheden uit dien maatregel ontſtaande, betuigen zy, „ het zou de kundigheid en „ welmeenenheid van U Edelen te kort „ gedaan zyn, indien wy, als waare „ Vaderlanders U Edelen wilden onder „ het oog brengen, welke nadeelige ge„ volgen 'er moeten gebooren worden, „ indien men, de oude kankers in ons „ Staatsbeſtuur laatende voortwoeden, ge„ legenheid gaf, dat ieder der Provincien „ voor zich zelven zorgende, het alge„ meen belang niet genoeg bevorderde. „ Deeze byzondere belangen hebben, in „ vroegere tyden, veele onheilen aan ons „ Vaderland verwekt, ons niet zelden in „ ongelegenheid gebragt, en zelfs vreem„ de Mogenheden aangewakkerd om het „ zwaard des Oorlogs tegen ons uit te „ trekken. Dit byzonder belang, Mede-

„ bur-

„ burgers! heeft Ingezetenen tegen Ingezetenen, Broeders tegen Broeders, aangezet, en in één woord, de meeste schokken ons Vaderland overgekomen, ja! de vestiging zelfs van het Stadhouderschap heeft in deeze byzondere belangens zyn sterksten steun gevonden."

Opgehaald hebbende welke ongelegenheden in het *Sticht* reeds plaats hadden, uit hoofde van schaarsheid aan Graanen, de beweegingen onder het Volk gebooren, wegens den uitvoer van Boekweit en Mout na *Holland*, en hoe 'er de nadeeligste gevolgen te wagten stonden, indien andere Gewesten, uit wederwraake een uitgaand regt stelden op Erwten en Boonen, en dergelyken Leeftogt, droegen zy voor, of het niet allerdienstigst ware om de zaak by hun Hoog Mogenden daar heen te stuuren, dat men kwam tot het benoemen van een *Generaal Committé van Vivres*. Dat men wyders, even als in de Provincie *Utrecht* reeds was geschied, ook in de andere Gewesten de hoeveelheid van Graan liet opneemen. Verder wilden zy by hun Hoog Mogenden aangedrongen hebben om eene Premie op den invoer der Graanen van buiten 's Lands te stellen, en deeze Premie door de gezamenlyke Bondgenooten te doen draagen. — Uit naam der Representanten des Lands van *Utrecht* verzekerden zy, van hunnen wege, gaarne in de betaaling van die Premie te zullen toestemmen, en dat de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gelast waren om

 het

LXXXV. BOEK. — 1795. het daar heen te wenden, dat zodanige Uitgave, waar uit alle Ingezetenen voordeel trokken, ook door allen gelykerhand werden gedraagen: „ want," voegen zy 'er by, „ het zou verre van de billykheid „ afzyn, indien één der Bondgenooten, „ die door zyn ligging aan enorme Consumtien en Requisitien blootgesteld, wegens zyn gebrek, genoodzaakt wierd „ eene uitgekeerde Premie te restitueeren: „ terwyl anderen, die hun Graan hadden „ kunnen zolderen, en voor zich voorraad „ genoeg behielden, als zynde door hunne „ ligging aan die Requisitien en Consumtien niet onderhevig geweest, gelegenheid gaven dat hun Medebondgenoot, „ dubbel eerst door de gevolgen des Oorlogs, en naderhand door het betaalen „ van een zwaarderen prys tot inkoop „ van de Graanen, welke zy gedwongen „ geweest was uit te reiken, wierd gedrukt."

Hoe hun voordragt beantwoord. Het antwoord des Voorzitters Wiselius liep op deezen zin, „ Medeburgers! „ de Vergadering heeft Ulieder Voordragt, in naam uwer Committenten uitgebragt, met genoegen aangehoord. Zy „ erkent in deezen blyk van vertrouwelykheid nog dien zelfden band van Broederschap, welke de twee Landschappen „ in 't byzonder altyd ten engste heeft „ zamen verbonden. Zy hoopt, en zal „ van haare zyde hier toe ook alles aanwenden, dat die vereeniging onafgebrooken blyven standhouden, tot aan „ het

„ het heilryk oogenblik, waar na alle op-
„ regte Vaderlanders reikhalzen, in het
„ welk het *Bataafsche* Volk in één ge-
„ smolten en alle byzondere belangen,
„ welke nu, zo lange nog dit gedrogtlyk
„ Staatsbestuur aanweezig is, onvermyd-
„ baar zyn, zodanig onder elkanderen
„ zullen vermengd worden, dat alle die
„ affscheidingen, welke nu nog plaats heb-
„ ben, voor altyd, van den *Bataafschen*
„ grond verdwynen zullen. — Intusschen
„ zal de Vergadering, op het voetspoor,
„ 't welk zy onafgebrooken betreeden
„ heeft, het belang van het Volk van
„ *Holland* met dat van onze Broederen
„ de *Stichtenaaren*, zodanig ook in dee-
„ zen tragten te vereenigen, als overeen-
„ komstig met de gronden van billykheid,
„ en aan haaren pligt getrouw blyvende,
„ in haar vermogen zyn zal." —— On-
verwyld werden er vier Leden benoemd
om met de Afgevaardigden van *Utrecht*,
die de eer der zittinge genooten, in on-
derhandeling te treeden.

Schaarsheid van Graanen in *Zeeland*.

In *Zeeland* was, met het voorste van Grasmaand, de uitvoer van Tarwe verboden, en de schaarsheid, in dit anders koornryk Gewest, des ondanks, zo zeer toegenomen, dat de Representanten aldaar voor gebrek beducht, nog in die zelfde maand den Bakkeren het ziften of buidelen van eenig Tarwenmeel, het bakken of verkoopen van eenig Wit Brood of ander Gebak van gebuideld meel vervaardigd, Beschuit alleen uitgezonderd, verboden werd.

LXXXV. BOEK. — 1795. Zy verboden in Wynmaand het opkoopen van eenige Tarwe voor rekening van Ingezetenen buiten *Zeeland*; bepaalden de Styfzelmaakers by het gebruik van het Graan reeds by hun in voorraad, als mede den uitvoer van Styfzel, en ſtrekten het verbod tegen het verkoopen van Blom ook uit tot Grutters en Boekweitmaalders. — Dit verbod van Uitvoer deedt de Repreſentanten van *Zeeland* de Municipaliteit van *Rotterdam* weigeren, de vyftig Lasten Tarwe, ten dienſte der Godshuizen gekogt, te laaten volgen, die deswegen brieven van voorſchryving by de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* aan die van *Zeeland* verzogten en verkreegen. Zy deeden daar by een voorſtel, dat zo by de Repreſentanten van *Zeeland*, *Friesland*, *Groningen* als *Overysſel*, mogt bewerkt worden, dat de binnenlandſche Graanhandel geheel mogt worden vrygelaaten; 't welk zo veel ingangs vondt, dat de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering last kreegen om de Gewesten daar toe aan te maanen.

Verſlag van een Onderzoek op de Verzending van Graanen. *Overysſel*, *Utrecht* en *Gelderland* ſtemden hier toe met *Holland* in. Een Committé van Onderzoek door Staaten van *Zeeland* gelast om het voorſtel deezer Gewesten, ſtrekkende ter openſtellinge des vryen uitvoers van Leevensmiddelen uit het eene Gewest na het andere, bragt in Herfstmaand een breedvoerig Verſlag uit: waar van wy niet kunnen nalaaten een eenigzins uitvoerig berigt te geeven, als het

tyd-

tydvak der Omwentelinge, ten deezen aanziene, toelichtende, en tevens strekkende om van deezen belangryken Handeltak een recht denkbeeld te vormen. De Leden van dit Committé, bovenal geraadpleegd hebbende met twee kundige weldenkende handeldoende Burgers J. Brusekom en M. Tak, erkenden, dat het vry en onbelemmerd vervoeren van allerlei Leevensmiddelen onderling van en na de onderscheidene Provinciën niet anders kon beschouwd worden dan als eene alzins wenschelyke zaak, die de nyverheid der Ingezetenen zou opwekken, den binnenlandschen Handel verleevendigen en het vertier van veelvuldige Waaren en Koopmanschappen allerwegen zou gaande maaken, en in volle werking brengen. Dat het derhalven van een weezenlyk belang was voor de geheele Republiek, dat alle de Bondgenooten de handen in een sloegen om binnen 's Lands, en van de eene Provincie na de andere, eenen zo veel mogelyk vryen loop aan den Handel te geeven, en dat ook *Zeeland* in 't byzonder daar toe, ter aanmoediging der handeldryvende Ingezetenen, kragtdaadig behoorde mede te werken.

LXXXV. BOEK.

1795.

Te deezer gelegenheid deelde de Commissie meer opzettelyk haare bedenkingen mede over den Graan- en voornaamlyk de Tarwhandel; „deeze," op dat wy hier de eigene woorden afschryven, „was voor „ *Zeeland* van zo veel aanbelangs, dat „ men dezelve, van alle tyden, beschouwd

 hadt

LXXXV. BOEK. 1795.

„ hadt als eene zaak, die de aandagt van
„ het Provinciaal Bestuur boven alles be-
„ hoorde te zyn aanbevolen, en van zo
„ veel invloeds op *Zeelands* relatien tot de
„ overige Vereenigde Gewesten, en voor-
„ naamlyk tot het nabuurig *Holland* ge-
„ weest was, dat ook daar in een der ge-
„ wigtigste redenen kon en mogt gezogt
„ worden, dat *Zeeland*, van alle tyden, eene
„ zo weezenlyke en aanmerkelyke waardy
„ aan het vermogen der Republiek hadt
„ bygezet. Hier aan was het dus ook
„ toe te schryven, dat zo dra de uitvoer
„ van Tarwe uit *Zeeland* aan zekere be-
„ paalingen gelegd of wel geheel gestremd
„ werd, de overige Provincien in het ge-
„ meen, en die van *Holland* in 't byzon-
„ der, nimmer hadden afgelaaten, nadruk-
„ lyk en by herhaaling aan te dringen,
„ dat die voor haar ondraagelyke belem-
„ mering mogt worden weggenomen; ter-
„ wyl, aan de andere zyde, het Provinciaal
„ Bestuur nooit anders dan door den hoog-
„ sten nood tot het besluit gekomen was
„ om den Uitvoer van Graanen, of voor
„ een gedeelte of geheel, te doen ophou-
„ den. Daar toch de Graanhandel den
„ voornaamsten tak van Commercie, de
„ gereedste bron van welvaart voor dit Ge-
„ west opleverde, vorderde eene schran-
„ dere en voorzigtige Staatkunde, dat die
„ tak van bestaan nimmer afgesneeden,
„ die bron van voordeel nimmer opge-
„ stopt wierd; dan wanneer 'er oogen-
„ bliklyk gevaar was, dat de instandhou-

„ ding

„ding van dit gedeelte, de gewisse vernietiging van het geheel onmiddelyk ten gevolge konde hebben.

„Het was," vaaren zy voort, „ten overvloede bekend met hoe veel aarzelings, en hoe zeer huns ondanks, de Provisioneele Representanten des *Zeeuwschen* Volks, niet lang naa de voorgevallene verandering van zaaken binnen de Republiek in het begin deezes Jaars, tot een stap gekomen waren, die, hoe zeer ook door de omstandigheden gewettigd, en door den dringenden nood onvermydelyk geworden, hun by de overige Provincien in verdenking gebragt en aan onvriendlyke Insimulatien hadt blootgesteld: om welker ongegrondheid in een duidelyk daglicht te plaatzen, men slegts behoefde te doen opmerken, dat de Tarwe, zints onheugelyke tyden, onder den naam van *Zeeuwsche Tarwe* bekend, en uit hoofde van derzelver uitsteekende deugd, boven alle andere geroemd, alleen voor een gering gedeelte op eigenlyk gezegden *Zeeuwschen* grond pleeg geteeld te worden, als zynde het uit eene calculative berekening volledig blykbaar, dat de Tarwe, die in *Zeeland* zelve 's jaarlyks wordt ingezameld, naauwlyks het dubbeld oplevert der hoeveelheid welke de Inwoonders van *Zeeland* voor eigen consumtie noodig hebben. —— Onder den naam van *Zeeuwsche Tarwe* was ook begreepen, die, welke uit de Generaliteits

„Lan-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ Landen, en voornaamlyk uit het *Zeeuwsche Committimus* kwam."

De uitgestrektheid des *Zeeuwschen* Graanhandels met vereischte kleuren geschilderd hebbende, voegen zy 'er nevens; „ Uit „ dit alles is het niet moeilyk op te maa„ ken, welke de gevolgen voor *Zeeland* „ moesten zyn, zo dra die Voorraadschuur „ voor haar op éénmaal, en als in één „ oogenblik, werd toegeslooten, en wy „ behoeven U, Burgers Representanten! „ niet te herinneren dat dit, voor byna „ twaalf maanden (*), het noodlottig ge„ volg eens Oorlogs is geweest, die ook „ daar door de maat van *Zeelands* onhei„ len, die zints veele jaaren niet ophiel„ den allengskens toe te neemen, einde„ lyk heeft volgemeeten. Dit is het dat „ onze Tarwezolders, ten voorleden Jaa„ re, ledig hieldt, toen de bezetting van „ *Staats Vlaanderen* door de *Fransche* Troe„ pen alle gemeenschap met dat Land en „ deeze Provincie te eenemaale afsneedt, „ terwyl de verboden uitvoer van Graa„ nen, door het *Fransch* Gouvernement, „ niet alleen naa de getroffen Capitulatie „ met *Zeeland*; maar ook naa de gemaak„ te Alliantie, in volle kragt gehouden zyn„ de, ons vervolgens van allen voorraad „ van daar, deedt verstooken blyven, een „ zo aanzienlyk gedeelte van *Zeelands* han„ del

(*) Dit Verslag werd den vierden van Oogstmaand deezes Jaars ingeleeverd, en in een Besluit veranderd.

„ del in een volledige werkloosheid ge- LXXXV.
„ bragt, en een zeer groot aantal *Zeeuw-* BOEK.
„ *sche* Burgers van derzelver bestaan ge- ——
„ heel heeft doen beroofd worden. Zo 1795.
„ dra men nu in aanmerking neemt, het
„ geen te vooren gezegd is, dat de Tar-
„ we, die in *Zeeland* gewoonlyk geteeld
„ wordt, niet meer dan het dubbeld van
„ het benoodigde voor de Inwoonders
„ zelve bedraagt, en *Zeeland*, naa de Capi-
„ tulatie, al spoedig met min of meer 4000
„ of 5000 Man *Fransche* Troepen, en dat
„ met even zo veel meerdere Eeters, die
„ byna alleen door *Zeeuwsche* Tarwe ge-
„ spyzigd zyn, by aanhoudenheid is bezet
„ geweest, dat eindelyk, in den kring
„ van byna twaalf Maanden, bykans geene
„ Tarwe van elders is aangebragt; maar
„ in tegendeel, tot den tyd van het ver-
„ bod van uitvoer, in het begin van de
„ maand Maart de dagelyksche Verzendin-
„ gen hebben voortgeduurd. —— Wan-
„ neer men dit alles in aanmerking neemt,
„ is het ligtlyk na te gaan, dat, niet eene
„ ongegronde en bekrompen schroomval-
„ ligheid; maar een weezenlyk gevaar
„ voor gebrek, de Provisioneele Repre-
„ sentanten van *Zeeland* tot dat verbod
„ heeft genoodzaakt. Een verbod, waar
„ toe zy, uit hoofde van het belang, dat
„ hunne Medeburgers by den onbelem-
„ merden Graanhandel van alle tyden ge-
„ had hebben, en tot op dit oogenblik
„ hadden, nimmer anders, dan uit bezef
„ van de dringendste noodzaaklykheid,

„ zou-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ zouden hebben kunnen of vermogen te
„ besluiten; maar by welk besluit deeze
„ Vergadering, onzes inziens, zal moeten
„ blyven volharden, zo lang de uitvoer
„ uit het voorheen *Staats Vlaanderen* niet
„ wordt opengesteld, tot welker openstel-
„ ling de beide Gouvernementen gemeen-
„ schaplyke schikkingen, tot wederzyds be-
„ lang, behooren te maaken, en met onder-
„ ling overleg, onder de noodige precau-
„ tien, zo dra mogelyk te concurreeren."

Over het aanbelang hier van voor deeze Republiek en voor de *Fransche*, wordt hier breed uitgeweid. Dit tot stand te brengen kon en moest, huns oordeels, het éénig middel zyn, waar door *Zeeland* zich mogt veroorlooven om zich met de voorgestelde vryheid in het vervoeren van Leevensmiddelen na en van de onderscheidene Provincien, te vereenigen. Dit aanneemelyk te maaken, dit aan te dringen, behoorde de last der Afgevaardigden ter Generaliteit te weezen. „ Zo lang dit voor-
„ geslaagen Plan geen ingang vondt,"
zeggen zy, „ zou het een stap van de
„ onberekenbaarste gevolgen weezen, in
„ den Uitvoer uit *Zeeland* toe te stemmen.
„ De Oogst, hoe veel ook beloovende,
„ bleef nog afhangelyk van de wisselval-
„ ligheden des Saisoens, en was dus zo
„ onzeker, dat bovendien de voorzigtig-
„ heid vorderde, vóór dat de Inzameling
„ geschied was, op aanzoeken van parti-
„ culiere Verzendingen geene te groote
„ faciliteit te betoonen, en ook daar door

„ ge-

„ gelegenheid tot dagelyksche Verzendingen te geeven (*).”

Ruim en zeer gezegend viel de Oogst uit. Een heuchlyk lot, 't geen de vrees voor gebrek weerde, en de toenmaalige Regeerders een Plan hadt doen ontwerpen om aan den belangryken handel in Tarwe eene nieuwe en onbelemmerde werkzaamheid te geeven, door het intrekken van verscheide Publikatien, ten deezen Jaare omtrent denzelven uitgevaardigd: dan hier van vonden zy zich genoodzaakt af te zien. — De in Bloeimaand getroffene Alliantie tusschen *Frankryk* en deezen Staat vorderde eene groote Geldsomme. *Zeeland* hadt tot nog, in het laatst van Wynmaand, een niet noemenswaardig gedeelte opgebragt, en vrugtloos gepoogd deswegen schikkingen met de overige Bondgenooten te maaken, die, even zeer als dit Gewest onder het bezef der noodzaaklykheid, en het doordenken van de moeilykheid deezer betaaling scheenen gebukt te gaan. Zy waren met den Agent der *Fransche* Republiek, in dit Gemeenebest in onderhandelinge getreeden, om het aandeel van *Zeeland*, in de reeds vervallen termynen, immers voor een gedeelte, door het leeveren van Tarwe, voor een redelyken prys, te voldoen. Zy waren daar in zo verre geslaagd, dat zy zich verzekerd mogten houden, dat dit Gewest bevryd zou bly-

Waar toe men daar een ruimen Oogst begeerde en den uitvoer bleef weigeren.

(*) Het geheele stuk is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 5776—5787.

LXXXV. BOEK. —— 1795. blyven voor de onzekere, nadeelige en veruitziende gevolgen, welke de nietvoldoening naa zich zou hebben kunnen sleepen. Wyders waren zy in staat gesteld om voor de Tarwe, welke zy zouden moeten leeveren, dusdanig een aanzienlyken Prys uit te looven, dat geen der Ingezetenen door deeze Leverantie zou worden gedrukt; „ en dat," voegen zy 'er by, met toespeeling op de als toen onder handen zynde Nationaale Vergadering, en het Plan der Een- en Ondeelbaarheid, „ alle onze Medeburgers, by ondervinding, zullen zien hoe gelukkig het „ is dat zy nog *Zeeuwen* zyn, en wy, de „ Provisioneele Vertegenwoordigers van „ dit vry en onafhanglyk Gewest, daar „ door in staat gesteld zyn om middelen „ tot redding by de hand te neemen, „ welke deszelfs Souverainiteit ons alleen „ overlaat."

De schikkingen en bepaalingen, ten aanziene van de Opbrenging van een gedeelte der Tarwe, voor een gezetten Prys, werden naauwkeurig opgegeeven. Dan dewyl de afleevering, op dien voet ingerigt, een vry aanzienlyke hoeveelheid Tarwe ten Geweste zou uitvoeren, en de behoefte der *Zeeuwen*, door het by hun bestendig gelegerd *Fransch* Krygsvolk, zeer vermeerderde, werd de Uitvoer, als mede het vervoeren van het eene Eiland na het andere, dan onder zekere voorzorgen, voor den tyd van twaalf Maanden op nieuw verboden; en de straffe op de Overtreeders

ders verzwaard. Verligting egter kreegen de *Zeeuwen* betreffende het buidelen van Tarwen-meel, het maaken van Styfzel en het koopen van Tarwe in masfa voor *Zeeuwsche* Rekening (*).

LXXXV. BOEK. —— 1795.

De Uitvoer van Tarwe en Rogge in *Stad en Lande* belet.

Het was de Oorlog met deszelfs gevolgen alleen niet, die, voor eene wyl, ook in anders ruim van Leevensmiddelen voorziene Gewesten, door de Volksophooping, fchaarsheid en duurte baarde. Een gedeeltlyke Vrede kon daar toe medewerken. Wanneer deeze in Bloeimaand tusfchen de *Fransche* Republiek en de Koning van *Pruisfen* getroffen was, werden alle Requifitien in *Oost-Friesland* vernietigd, en het Krygsvolk uit die Ommeftreeken ftondt in *Stad en Lande* te rug te trekken, en was men onzeker van den duur des verblyfs deezer Manfchappen by de overige hunner Landgenooten in dat Gewest. Dit, gepaard met de ryzing van de Pryzen der Graanen, de belemmering van den Invoer te Water, en dat de Uitvoer in een en ander Gewest verboden was, deedt de Reprefentanten des Volks van *Stad en Lande* befluiten, om, voor den tyd van ééne maand, den uitvoer van Rogge en Tarwe kragtdaadig te doen ophouden.

Gedeeltlyk opengefteld.

Eene gelukkige ervaaring toonde, in 't verloop dier maand, dat 'er zich meer dan de benoodigde voorraad van Tarwe in dit Gewest bevondt; dit deedt de Repre-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795, bl. 7064-7078.

LXXXV. BOEK. — 1795. presentanten, geneegen om ook, zo veel met de omstandigheden der tegenwoordige tyden bestaanbaar was, aan de Handel en Koopmanschap een onbelemmerden loop te laaten, en tevens den behoeftigen Bondgenoot, naar vermogen, te hulp te komen, besluiten om ieder vryheid te geeven van een derde gedeelte zyns Voorraads van Tarwe na de andere Bondgenootschaplyke Gewesten vry en onverhinderd te mogen uitvoeren (*).

Schikkingen in *Friesland* op de Rogge gemaakt. Vrees voor gebrek aan Rogge in *Friesland* deedt daar verscheide schikkingen maaken om dit Graangewas, ten algemeenen behoeve, verder te doen strekken; en tevens eenige maatregelen beraamen om den minvermogenden Burger, die tot nog toe geen onderhoud genoot, of armen-brood at, behulpzaam te zyn in het verkrygen van Brood voor zyn Gezin tot eenen maatigen gezetten prys. Dan de Publikatie deswegen in Hooimaand uitgevaardigd, mogten zy in Oogstmaand veranderen en verzagten: daar zy toen verklaarden, „ na „ herhaalde naavorschingen tot hunne „ blydschap, ontdekt te hebben, dat de „ schaarsheid van Rogge in *Friesland*, zo „ groot en bekommerend niet was, als „ men onlangs vreesde; maar grootendeels „ veroorzaakt werd door de onbepaalde „ winzugt van menschen, die zelfs de „ wanhoopende armoede niet schroomden „ uit te zuigen." —— De schikking om de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3354 en 4120.

de eerlyke armoede het Brood voor ééne Stuiver het Pond te bezorgen, ftondt voor een zo verregaand misbruik der hebzugt bloot, dat lieden, die Eigendommen en Vastigheden hadden, wier Vrouwen met Goud vercierd gingen, zich niet fchaamden hier van gebruik te maaken, ten nadeele van 's Lands uitgemergelde Geldkasfe. Dit maakte een naauwlettend toevoorzigt hier op noodzaaklyk, en tevens een Verbod van Honden met dit Brood te voeden. De veelvuldigheid der waarlyk behoeftigen was intusfchen zo groot dat men de hoeveelheid van het dus uitgereikte Brood tot op de helft verminderde (*).

LXXXV. BOEK. 1795.

Zints eenige jaaren waren de Aardappelen het goedkoopst en dus meest gezogt Voedzel in de meeste Gewesten geworden. *Friesland* leevert een groote hoeveelheid op. In 't begin van Bloeimaand liepen 'er gerugten, dat de Uitvoer van dit als onmisbaar geworden Aardgewas verbooden was, of eerstdaags verbooden ftondt te worden. Schoon de Provifioneele Reprefentanten deezes Gewests, by eene bekendmaaking in het *Leeuwaarder* Nieuwsblad, zulks als van allen grond ontbloot voordroegen, en als enkel en alleen uitgedagt en verfpreid door zommigen, met oogmerk om van den toen nog boven verwagting voorhanden zynde overvloed

De Aardappelen aldaar verboden uit te voeren en voorts belast.

(*) Men heeft de Publikatien daar toe betrekkelyk in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4843. 5327 en 5329.

LXXXV. BOEK. — 1795. vloed van dezelve voor laage pryzen in te koopen, en elders, waar schaarsheid was, door verkoop een onbetaamelyk gewin te zoeken, was zedert weinige dagen, door sterke opkoopingen, de prys van dit bykans onontbeerelyk Leevensmiddel tot zulk eene hoogte schielyk en onverwagt gesteigerd, dat zy zich ter voorkoming van gebrek genoodzaakt vonden, den Uitvoer, voor den tyd van zes weeken, op den zestienden der gemelde Maand, onder wel zwaare bedreigingen, te verbieden. — Dit volstrekt verbod veranderde in Oogstmaand in eene Belasting op den uitvoer; welke belasting in Herfstmaand op de helft verminderd werd: wanneer men ook de verboden Uitvoer van Garst gepeld en ongepeld introk (*).

De Uitvoer van Graanen uit de Generaliteits Landen verboden.

Schaarsheid van Graanen deedt zich ook, op eene drukkende wyze, in de Generaliteits Landen voelen. Brood van Rogge gebakken was, op veele plaatzen, voor de Ingezetenen niet te bekomen. Waarom de Algemeene Staaten, in Zomermaand, daar in andere Landen, van waar men toevoer pleeg te bekomen, de vrye uitvoer van Graanen reeds verboden was, den uitvoer uit de Generaliteits Landen mede verboden; onverlet bleef dezelve van de eene plaats na de andere, als mede na de Zeven Vereenigde Gewesten en het Landschap *Drenthe*; gelyk het ook een ieder vryftondt om, in

in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3306. 5324. 5832.

byzondere gevallen van de Algemeene Staaten verlof ten Uitvoer te verzoeken, met opgave van de Hoeveelheid en de Plaats, werwaards de vervoering stondt te geschieden (*).

LXXXV. BOEK. — 1795.

Schikkingen met de *Fransche* Republiek wegens het opkoopen van Graanen, gemaakt.

De Opkoop van Graanen, ten behoeve der *Fransche* Republiek, bragt niet weinig toe tot de allerwegen heerschende duurte en schaarsheid. Van wegen *Holland*, waren in Zomermaand, onderhandelingen aangevangen, van welker gunstigen Uitslag een Brief des *Franschen* Representants Ramel, den Representanten van *Holland* verzekering gaf. Onverwyld maakten zy dien Brief, van den volgenden inhoud, bekend. „ Ik hoop, Burgers Represen-„ tanten! dat de uitslag der Onderhande-„ lingen, die ik, op gisteren, met de Com-„ missarissen, door Ulieden belast met de „ zaak der Leevensmiddelen, gehad heb, „ al het goede zullen voortbrengen, 't „ geen wy 'er wederkeerig van verwag-„ ten. — Wy zyn van elkander geschei-„ den, overtuigd, dat het algemeene heil „ het doelwit was, dat wy ons voorstel-„ den te bereiken. Overtuigd, dat Gy-„ lieden kragtdaadig zult beschermen de „ Transporten, waar omtrent men over-„ eengekomen is, neem ik de zekerste „ maatregelen; ten einde alle Inkoop van „ Graanen, voor het vervolg, ten be-„ hoeve van de *Fransche* Republiek, te „ doen ophouden, en zullen de Agenten, „ wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3459.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ welke die Republiek hier te Lande tot „ dat oogmerk gezonden hadt, zich van „ hier begeeven. — Laat ons voortgaan „ elkander de behulpzaame hand te bie- „ den, als dan zullen de beide Republie- „ ken sterk tegen hunne gemeene Vyan- „ den zyn, en magtig om het Geluk der „ twee Volken daar te stellen!"

Nadere schikkingen by *Holland* op den Invoer van Graanen.

Gewenschte vrugt hadt men in *Holland* getrokken van het uitlooven der Premien op het invoeren van Graanen (*), en daarom dezelve verlengd tot den laatsten dag deezes Jaars. Dan, in aanmerking genomen hebbende hoe by de Kooplieden vrees zou kunnen ontstaan, dat hunne Schepen, met het verloopen Jaarsaisoen, door tegenwinden en andere beletzelen, waar aan de Zeeman onderheevig is, veelligt genoodzaakt zouden weezen in eene andere Haven, dan die hunner bestemminge, binnen te zeilen, waar door de Kooplieden zich verstooken zouden vinden van het toegezegde voordeel, stelden zy vast, dat van de Graanen, naa den laatsten van Wintermaand binnen vallende, de halve Premie zou betaald worden, indien voldoende bewyzen toonden, dat zy, naar gelange van den afstand der plaatzen van Inscheepinge, in de *Oostzee*, 't *Schagerrak*, en alle plaatzen aan deeze zyde van 't zelve gelegen, waar onder zy die aan het *Holstynsche Kanaal* begreepen, voor zekere bepaalde dagen gelaaden, en her-

waards

(*) Zie hier-boven bl. 225.

waards bestemd waren. —— By gelegenheid deezer tydsverlenging tot het bekomen van de helft der uitgeloofde belooning, vonden zy zich genoodzaakt, de inhaaligheid der Handelaaren ten toon te stellen, die verscheide partyen Gemoute Garst, zonder toestemming, vervoerd hadden, waarom zy het verbod des uitvoers met naame ook uitstrekte tot alle Gemoute Graanen (*).

LXXXV. BOEK. 1795.

Taaldoor SPOORS ten aanziene van deeze schaarsheid gevoerd.

Daarenboven hadt men in *Holland* alles aangewend, om, door het verbieden des uitvoers van veelerlei leevensnoodwendigheden, het schreiend gebrek der behoeftigen te voorkomen. De naderende Winter dreigde het met dubbele zwaarte te doen voelen. Hartroerende voorstellen werden deswegen gedaan. De Burger J. SPOORS liet zich des, in de Vergadering van *Holland*, nadruklyk hooren, over den verbaazend hoogen prys tot welken de noodzaaklykste behoeften geklommen waren, die den zogenaamden Gemeenen Man noodzaakten zyne toevlugt te neemen tot slegt en ongewoon voedzel, en vergenoegd moest zyn, indien hy, ten koste zyner gezondheid, zich slegts kon verzadigen. Hy voegde 'er by, „ Ik onder-„ zoek niet of wy dat enkel verschuldigd „ zyn aan een wezenlyk gebrek, dan wel „ aan de ontmenschte kunstenaaryen van „ ryke Deugnieten, die verzonken in de „ ter-

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 20. Oct. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ tergendste weelde, de rampen hunner „ Natuurgenooten niet kennen, of, zo zy „ die kennen, zich tegen het gevoel ver- „ harden, 't welk de Voorzienigheid in „ onzen boezem drukte, en medogenloos „ de bronnen stoppen door welke de wel- „ vaard, tot den minstvermogenden, moest „ afvloeijen, zo ras zy daar in eigen voor- „ deel vinden. Intusschen is die zaak tot „ hartzeer van elken braaven Man, maar „ al te zeker (*)."

Het voorstel om 's Lands Graanmagazynen aan te leggen verworpen.

Onder de voorgeslaagene middelen, om dit schreiende gebrek te voorkomen, was dat van den Burger PAULUS GEVERS, om Magazynen van Graanen, voor rekening van *Holland*, aan te leggen. Dan, naa ryp beraad, oordeelde men, dien aanleg, hoe heilzaam ook, by verandering van omstandigheden, gekeurd, ten deezen Jaare, geenzins volvoerbaar: zo uit hoofde van de aanzienlyke sommen Gelds, die daar toe zouden vereischt worden, als inzonderheid des geringen voorraads van Graanen, en de groote waarschynlykheid, dat door het opkoopen tot het vullen dier Magazynen, de pryzen der Graanen, op éénmaal, zeer sterk zouden opgejaagd worden, en het Brood dus niet weinig in prys steigeren.

Aanmerking op *Zeelands* gedrag in deezen.

By het afkeurend verslag deswegen liet men niet onopgemerkt de vergeefsch aangewende onderhandelingen, om het met *Zee-*

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 11. Aug. 1795.

Zeeland, wegens de overneeming van duizend Lasten Tarwe te vinden; de herhaalde vergeefsche poogingen om ter Algemeene Staatsvergadering het daar heen te wenden, dat 'er een vryen omloop van Graanen binnen de Gewesten mogt daargesteld worden; en eindelyk, dat ook hun voorstel, om een verbod van uitvoer van Paardenboonen, Duivenboonen en Wikken, buiten het Gemeenebest te bewerken, als die, by een schaarschen voorraad van Graanen, tot onderhoud van het behoeftigste gedeelte der Ingezetenen zouden kunnen dienen, door *Zeeland*, waar zo niet de meeste, althans een groote voorraad deezer Artykelen voorhanden was, genoegzaam geheel verworpen werd: ten slot werd aan de Vergadering voorgedraagen, „ of niet de uitzondering, die „ de Provincie van *Zeeland* maakte, om „ naamlyk den uitvoer na *Spanje* en „ *Frankryk* toe te staan, even zo goed „ was als den uitvoer geheel en al vry „ te stellen (*).

Voorgeslaagen middelen om Graanen te bespaaren.

De Behoefte, meermaalen de moeder der Vindinge, wekte een en ander op tot het uitvinden van mengzels, om, met bespaaring van Graanen, zeer eetbaar Brood, voor eenen minderen prys, te vervaardigen. Dan de moeilykheid om de daar tegen gekante vooroordeelen te overwinnen, strekten ten voornaamen beletzel om die

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 2. Dec. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795. die bereidzelen algemeen in zwang te brengen (*).

Wy hebben deeze schets van den veelzins behoeftigen staat der Ingezetenen deezer Landen, uit gemelden hoofde, eenigzins uitvoerig opgegeeven. Hoe zeer zou de gelykaartigheid der stoffe ons brengen, om 'er onverwyld by te voegen andere oorzaaken in den Lande, alle strekkende om die zelfde uitwerking te wege te brengen, welke wy, met den aanvange deezes Boeks hebben aangeduid; doch het beloop der Gebeurtenissen vordert dat wy daar mede niet voortgaan zonder veel, zeer veel, vermeld te hebben, 't welk daar toe diende, of 'er althans mede gepaard ging.

Overgang ter nadere Staatsbeschouwing. Schoon wy, de daarstelling der groote Omwentelinge beschryvende, 't een en ander aanstipten, onvermydelyk noodig om 't geen 'er Gewestlyk, ten dien opzigte, voorviel, te doen kennen, bleef 'er veel over, zo om de werkzaamheid van ieder Gewest op zich zelven, als van hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge te vermelden. Met overwyzing tot een volgend Tydperk gewaagden wy dus van de Meerderheid der Leden ter Vergadering van *Holland* in *'s Gravenhaage* zamengekomen (†), en moeten wy tegenwoordig daar van nader verslag doen; te meer daar die Zamenkomst een onmiddelyk werkenden invloed hadt op geheel het Lands-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 4781 en 4789.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 73.

Landsbestuur, geschokt, verwrikt, en alzins om onverwyld herstel schreeuwende. Daarenboven zal het beloop der zaaken eigenaardig medebrengen, dat wy de voorvallen, niet zo afzonderlyk, Gewest voor Gewest beschouwen, gelyk wy ten aanziene van voorige Jaaren veelal gedaan hebben; doch meer zamengevoegd voordraagen; want, schoon 'er zeer veel ontbrak aan eene hoogstnoodige eenpaarige werking, deedt de toedragt der zaaken, deeze in zommige opzigten onvermydelyk noodig en geboorен worden; hoewel vermengd met zwaare botzingen — botzingen, welke niet konden uitblyven, by eene zo ontzettend groote verandering van zaaken.

Afgevaardigden uit eenige Steden van *Holland* in *Amsterdam* uitgenoodigd.

Het Committé Revolutionair, ons uit veelvuldige werkzaamheden bekend, bepaalde dezelve niet om de Omwentelingen, in Steden en Gewesten, daar te stellen; maar was onmiddelyk, naa dat de Opstand in eenige Steden van *Holland* was uitgebroken, en van Regeeringsveranderingen gevolgd, 'er op uit, om ook het Staatsbestuur te hervormen. Hier toe strekte eene uitnoodiging aan de omgewentelde stemhebbende Steden, om, tegen den vier en twintigsten van Louwmaand, Afgevaardigden naa *Amsterdam* te zenden; ten einde daar te beraadslaagen over de wyze om de Staaten van *Holland*, tot nog naar gewoonte vergaderd, en niet onverdagt van onophoudelyke tegenwerking, te vervangen, en het Volk van *Holland*, zo spoedig mogelyk, door andere te doen vertegenwoordigen.

Op

LXXXIV. BOEK. — 1795. Wie daar verscheenen en wat men besloot.

Op deeze Vergadering, in de Doelen op de *Garnaale Markt* belegd, kwamen als Afgevaardigden van *Haarlem* J. H. DE LANGE en P. KOPS *Goedschalksz.*; van *Delft* BEERESTYN en SANDERS; van *Leyden* VAN LEYDEN; van *Gouda* KUMSIUS en DE LANGE VAN WYNGAARDEN; van *Schiedam* NOLET en KOOL; van *Alkmaar* DE KEMPENAAR en DU TOUR; van *Enkhuizen* VAN DE VELDE; van *Hoorn* VAN FOREEST; van *Edam* WALLAND; van *Purmerend* MENGER en SUDEMA: van wegen *Amsterdam* G. KRUIS, J. ONDORP, S. IP. WISELIUS en D. VAN LAAR. Staande de Vergadering verscheenen PIETER PAULUS en JACOB REEPMAKER van *Rotterdam*, die aan de genomene besluiten hunne toestemming gaven. De Afgezondenen van *Schoonhoven* en *Monnikendam*, ongelast zynde, konden in de raadpleegingen geen deel neemen. De groote hoofdzaak daar vastgesteld, was, dat de Afgevaardigden der gelaste Steden, den zes en twintigsten van Louwmaand, binnen 's *Gravenhaage* in het Heeren Logement op het *Tournoyveld*, zouden vergaderen, om van de Vergaderzaal van *Holland* bezit te neemen. Men droeg zorge om de stemmende Steden, uit welke geen Afgevaardigden ter *Amsterdamsche* Zamenkomste verscheenen waren, van dit besluit te verwittigen.

Afgevaardigde Bur-

Die dag brak aan, en met denzelven het altoos gedenkwaardig tydstip, waar in de vorm van het Landsbestuur deezes Gewests,

wests, welke meer dan twee Eeuwen telde, zodanig veranderd werd, dat hetzelve zich in eene geheel andere gedaante vertoonde. Talryker dan de *Amsterdamsche* Byeenkomst was deeze, deels egter uit dezelfde Persoonen bestaande; welker naamen wy hier, ter gedagtenis voor de Naakomelingschap, laaten volgen. Van *Dordrecht* verscheenen 'er PIETER ROOS, ARY LAMME, JAN DEKKER en BOUDEWYN DE HAAN; van *Haarlem* KOENRAAD HOVENS, PIETER KOPS *Goedschalksz.*, WILLEM ANNE LESTEVENON en JOHAN HERMAN DE LANGE; van *Delft* CHRISTIAAN VAN BERESTEIN en JACOB VAN VREDENBURG; van *Leyden* JACOB GEORGE HIERONYMUS HAHN, ABRAHAM JAQUES LA PIERRE, FREDERIK VAN LEYDEN en JACOB SPOORS; van *Amsterdam* DANIEL VAN LAER, S. IPERUSZ. WISELIUS en SALOMON BOSCH; van *Gouda* CORNELIS JOAN DE LANGE VAN WYNGAARDEN en FREDRIK KUMSIUS; van *Rotterdam* PIETER PAULUS en JACOB REEPMAKER; van *Schiedam* GOZEWYN JAN LONCK, JACOBUS NOLET, BASTIAAN KOOL en JAN SWINNAS LONCQ; van *Alkmaar* LUDOVICUS TIMON DE KEMPENAAR en JOAN DU TOUR; van *Enkhuizen* THADE PAN en BROËRIUS VAN DER VELDE; van *Monnikendam* JACOB TEENGS en CORNELIS BOTERKOOPER; en van *Purmerende* ANTHONY JAN MENGER en BAREND SUIDEMA.

LXXXV. BOEK.

1795.

[...]gers in *'s Haage* byeengekomen.

De

LXXXV. BOEK. 1795. Voorloopige Verrigtingen.

De daar vergaderde Afgevaardigden, verre weg de meerderheid der stemmende Steden in *Holland* uitmaakende, verkoozen eenpaarig den Burger PIETER PAULUS tot Voorzitter. Eene Bezending uit de *'s Gravenhaagsche* Burgery, verwelkomde onverwyld deeze Burgers, die, naa raadpleeging over de wyze op welke zy het voorgenome groote werk zouden volvoeren, besllooten om tegen half vyf uuren te vergaderen in het Logement der Stad *Haarlem*; daar den Secretaris der Staaten van *Holland* ROYER, uit naam van de meerderheid der *Hollandsche* Staatsleden, te ontbieden, en denzelve te verzoeken om L. P. VAN DE SPIEGEL, nog dienstdoenden Raadpensionaris, aan te zeggen, om zorg te draagen, dat de Vergaderkamer der Staaten, tegen 's avonds ten zeven uuren in allen deele gereed ware: met verder kundschap, dat men hem, in de hoedanigheid van Raadpensionaris, niet kon toelaaten; 't welk ook het geval was der Leden van de Ridderschap, wier naastbywoonende de Heer VAN KYFHOEK, op voorstel van den Secretaris ROYER, deswegen de weete kreeg. De Raadpensionaris voldeedt aan den hem gegeeven last, en nam bereidwillig aan zich van het bywoonen der Vergadering te zullen onthouden.

Zy begeeven zich ongestoord na de

Om die Vergaderplaats zonder stoorenis te kunnen betrekken, hadden de Afgevaardigden, terstond naa hunne komst, de *Fransche* Representanten van dit hun oogmerk

merk verwittigd, en gereede toezegging van hulpe, ingevalle van tegenkanting bekomen hebbende, vervoegden zich de Afgevaardigden, 's avonds ten half acht uuren, door de Bodens hunner Steden vergezeld, na de Vergaderzaal van *Holland*. De Burger P. PAULUS werd nader tot Voorzitter benoemd, en tot Secretarissen de Burgers DE LANGE VAN WYNGAARDEN en SPOORS. De Secretaris ROYER, hadt, op zyne vraage of de Vergadering dien avond zynen dienst, en die van den Secretaris EMANS vorderde? ten antwoord bekomen, dat zy beiden zich, tegen den tyd der Vergadering, zouden kunnen vervoegen in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, om by de hand te weezen, ingevalle de Vergadering het goedvondt zich van hun te bedienen.

LXXXV. BOEK. 1795. Vergaderzaal van *Holland*.

De Voorzitter PAULUS opende deeze eerste Vergadering met eene wel niet lange; maar klemmende Aanspraak. Hy liet zich in deezer voege hooren. — „ Ziet „ daar, Medeburgers! den grondslag ge„ legd der Vryheid; en het Aristocratisch „ Gebouw der voorige Regeering omver„ geworpen. Hetzelve moet wel duur„ zaam weezen, daar het onder zo veele „ kenmerken van den uitdruklyken wil „ en het Opperbestuur der Godlyke Voor„ zienigheid gelegd is, wier Almagtige „ Hand, in alles, wat ons daar toe heeft „ moeten brengen, zo duidelyk heeft kun„ nen worden opgemerkt.

De Voorzitter P. PAULUS opent de Vergadering.

„ De *Fransche* Legers waren, in een der

LXXXV. BOEK. „ der glorierykste Veldtochten, waar van
„ in de Geschiedboeken der geheele we-
„ reld melding gemaakt wordt, tot de
1795. „ grenzen onzes Lands genaderd, en had-
„ den zelfs hunnen voet reeds op een
„ gedeelte van deszelfs Grond gezet, toen
„ de natuurlyke Sterktens onzes Lands,
„ Rivieren, Wateren en Wegen, hunnen
„ verderen voortgang eenigzins scheenen
„ te stuiten, althans moeilyker en daar
„ door langzaamer te maaken: want ze-
„ ker de ondervinding heeft geleerd, dat
„ niets aan den moed, werkzaamheid en
„ onvermoeidheid des *Franschen* Volks op
„ den duur kon wederstaan, en dat Fron-
„ tiersteden, Sterktens en Hindernissen,
„ voor hunnen yver en aanhoudenheid
„ zouden hebben moeten bukken. ——
„ Doch op een tydstip, dat men zulks
„ niet verwagtte, dat men den Veldtocht
„ van dit Jaar geëindigd, en zich, voor
„ eene wyle tyds, van hun verwyderd re-
„ kende, herschiep de vorst onze Rivie-
„ ren, Wateren en Inundatien in gemak-
„ lyke Wegen en Bruggen, om over te
„ komen, en 't geen te vooren de sterkte
„ deezer Landen, en het vertrouwen van
„ het toen plaatshebbend Regeeringsbe-
„ stuur uitmaakte, strekte nu om alle ge-
„ nomene voorzorgen en maatregelen te-
„ gen hunne doorkomst te verydelen; ja
„ tegen zich zelven om te keeren, en
„ den overtocht der Legers eener Natie
„ te verhaasten, welke plegtig en open-
„ lyk verklaard heeft ons niet als haare

„ Vy-

„ Vyanden, maar als haare Broeders en LXXXV.
„ Bondgenooten te beschouwen. — Eene BOEK.
„ omstandigheid, waar uit ik met regt —
„ meen te mogen besluiten, dat ze ons 1795.
„ met eene eerbiedige verwondering moet
„ doen opmerken op GODS aanbiddelyke
„ wegen, die, terwyl ook anders zelfs de
„ mogelykheid om vry te zyn, nog zo
„ veel langer van onze streeken verwyderd
„ zou zyn gebleeven, nu alzo het stor-
„ ten van zo veel bloeds voorgekomen,
„ en veele Steden en Landen voor verder
„ verderf bewaard heeft.

„ Laat ons dit, Medeburgers! steeds
„ met dankbaare harten erkennen, en daar
„ het fundament onzer Vryheid zo blyk-
„ baar door GODS Wil en Voorzienigheid
„ daargesteld is, laat ons nu, van onzen
„ kant, ons in alle aanstaande gedraagin-
„ gen en verrigtingen, ons zyn volmaak-
„ te voorbeeld voor oogen stellen, en
„ hetzelve zoeken op te volgen. Laat
„ regtmaatigheid, billykheid en mensch-
„ lievenheid, het begin en het einde van
„ onze handelingen en besluiten weezen,
„ met aflegging van allen haat, partyschap
„ of wraakzugt over te vooren ontvangen
„ beledigingen: weetende dat het ons
„ daarenboven geleerd is, te zegenen,
„ die ons mogten vloeken.

„ Hier door, en hier door alleen, kun-
„ nen wy, met grond, zegen op onzen
„ arbeid verwagten. Hier door, en hier
„ door alleen, kan eenmaal de gewensch-
„ te eendragt onder deeze gefolterde en

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ zo zeer uitgemergelde Natie gebooren „ worden, zonder welke de ondervinding „ nu zelfs aan onze Vyanden, en aan „ onze bedroogene en dwaalende Mede„ burgers geleerd heeft, dat dit Land niet „ bestaan kan; terwyl anders die zelfde „ ondervinding heeft doen zien, dat des„ zelfs natuurlyke ligging en gesteldheid „ het voor een der onverwinnelykste zou „ maaken op den ganschen Aardbodem.

„ Zo doende, door het verwekken „ naamlyk van Eendragt en den zagten „ invloed eener waare Verlichting omtrent „ 's Lands weezenlyke belangen, zullen „ wy het geluk des Volks, welks provi„ sioneele Representanten wy zyn, op „ duurzaame gronden vestigen. Daar door „ zal kalmte en gerustheid in de gemoe„ deren gebooren, en de weg bereid wor„ den, waar op de volkomene Vryheid „ en Voorspoed deezes Volks naderhand „ kan worden voortgebouwd.

„ Dan zal de tyd, wanneer het onver„ hoopt mogt te pas komen, doen zien, „ dat ons Land, met eendragt verdee„ digd, ongenaakbaar is, en wanneer men „ daar by voegen zal de openlyke erken„ tenis van de Souverainiteit des Volks „ en van de onvervreemdbaare Regten „ van den Mensch, zonder onderscheid „ van zyne Staatkundige of Godsdienstige „ begrippen, is het te verwagten, dat „ Rust, Vrede, Vryheid en Veiligheid, „ die zo lang uit deeze streeken verban„ nen geweest zyn, haare gelukkigmaa-

„ ken-

„ kenden zetel in dezelve zullen vestigen.
„ Hier toe wensch en bid ik, dat de „ goede GOD alle harten vereenigen en „ zynen zegen schenken mag! Hier toe „ verleene Hy aan allen, byzonder my; „ dien deeze Vergadering tot den gewigtigen post van provisioneele Voorzitter „ verkoozen heeft, zynen bystand, en hy „ doe onze aan te vangene poogingen „ uitloopen tot geluk van een lang vertrapt en onderdrukt Volk!" (*).

Andere Steden beschreeven.

Eigenaartig was het verlangen om uit alle *Hollandsche* Steden, voorheen stem in Staat hebbende, Afgevaardigden te zien. Staaten Bodens bragten Brieven van uitnoodiging aan de Steden *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik*, met verzoek om Gemagtigden te zenden, door de Burgery, of de daar toe gelaste Municipaliteit, gekoozen.

Stads-

(*) De Leden van het Dicht- en Letterlievend Genootschap te *Rotterdam*, onder de zinspreuk *Studium Scientiarum Genetrix*, besloten, den vyfden van Sprokkelmaand, den Burger P. PAULUS, Beschermer deezer Broederschap, als eersten Voorzitter, met eenige Dichtregelen te begroeten, en hun gevoel, over deeze zo veel heils voorspellende Gebeurtenis, te betuigen. Eene Bezending bestaande uit de Burgers P. WEILAND, JAN VERVEER, L. VAN OYEN Az. en J. J. SCHRYVER bragten dit dankoffer hunner erkentenisse en vreugde. De Dichter JAN VERVEER vervaardigde 't zelve. Het werd, met eene regt vaderlandsche en onopgesmukte heuschheid, ontvangen, en zag eerlang by DE LEEUW en KRAP het licht.

LXXXV. BOEK. — 1795 Stadsgewyze was voorheen ter Vergadering van *Holland* gestemd, dit werd thans afgeschaft, en eene stemming by Hoofden, nu en voor het vervolg, ingevoerd. —— Men stelde vast om de zo lang verdonkerde Souverainiteit des Volks openlyk te erkennen; als mede de Regten van den Mensch en Burger. —— De voorige Vergadering der Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, bestaande uit Ridderschap en Steden, als mede alle Erflyke Waardigheden van Stadhouder, Capitein Generaal en Admiraal werden voor vervallen verklaard. —— Het ontslag van den Eed op de Oude Constitutie, in de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII gedaan, ging hier mede onafscheidelyk gepaard, en, naa eenige raadpleegingen vervangen door een Eed of Belofte van deezen inhoud. „ Ik zweer (of beloof), dat „ ik gehouw en getrouw zal zyn aan „ de onvervreemdbaare Regten van den „ Mensch en Burger; aan het Volk en „ de Wet, en dat ik my, in de betragting der Pligten, daar uit voortvloeijende zal gedraagen, als een getrouw en „ eerlyk Man!"

Veranderingen in de wyze van stemming en andere Vaststellingen.

De Collegien van Gecommitteerde Raaden, zo van het *Zuider-* als *Noorderkwartier* en de Provinciaale Rekenkamer besloot men af te schaffen; en in stede daar van aan te stellen een *Committe van Algemeen Welzyn*, waar toe men onverwyld benoemde VAN VREDENBURG, DE LANGE, ROOS, KEMPENAAR, REEPMAKER en

Afschaffingen en Inplaatsstellingen.

en VAN LAER. —— Een *Committé tot de Militaire Zaaken* waar toe men deels dezelfde Persoonen schikte, VREDENBURG, DE LANGE, ROOS, KEMPENAAR, BOSCH en LONCK. —— Een *Committé van Finantien*, in 't welk gesteld werden HOOGSTRAATEN of VAN BEEFTING, DU TOUR, BERESTEIN en HOVENS, met volmagt om twee persoonen, die zy geschikt oordeelden, ter hulpe te neemen. Als onmiddelyk uit de erkende Regten van den Mensch voortvloeijende, stelde men, in die eigenste Vergadering vast, dat ieder op eigen grond zou mogen jaagen, en in eigen wateren visschen. LXXXV. BOEK. —— 1795.

Van deeze Besluiten, eene zo gewigtige verandering in het Regeeringsbestuur deezes Gewests betreffende, stelde men vast 's anderen daags aan de Representanten des *Franschen* Volks kennis te geeven. De Burgers LESTEVENON, VAN LEYDEN en ROOS volbragten zulks. Onkunde van de Regeeringsgesteltenisse deezer Gewesten deedt by hun verwondering ontstaan over deezen stap van *Holland*, zonder toestemming der andere Gewesten, en gaven zy hunne vrees te kennen voor een daar uit te duchten ongenoegen. Dan en de verwondering en de vrees verdweenen op 't berigt, dat elke Provincie op zich zelven eene Souverainiteit uitmaakte. De Representanten verzogten, en de tot hun Afgevaardigden beloofden, eene nadere opening te zullen geeven omtrent den aart en natuur der afgeschafte oude Constitutie, en De *Fransche* Representanten des kennis geeven.

LXXXV. BOEK. 1795. de inzigten omtrent het ontwerpen en daarstellen eener geheel nieuwe en met 's Volks belangen overeenkomende Regeeringsvorm. 't Geen zy binnen kort volvoerden (*).

De Fransche Representanten geeven des berigt aan de Nationaale Conventie.

Deeze groote verandering in *Holland*, wegens welker gronden de *Fransche* Representanten nu nader onderrigt waren, deedt hun aan de Nationaale Conventie deswegen een berigt geeven, waar uit wy eenige hoofdtrekken moeten ontleenen, als het best geschikt om het oordeel der *Franschen*, wegens die groote gebeurtenis, op dat tydstip, te doen kennen. —— „ De „ Politieke en Revolutionaire Werkzaam„ heden hebben in *Holland* eene besten„ digheid gekreegen, die van dag tot dag „ onverwrikbaarder wordt. Zy scheenen „ zich eerst tot Stedelyke herstellingen te „ zullen bepaalen; doch hebben zich ze„ dert uitgebreid tot de byzondere Staa„ ten der Provincien, en die van *Holland* „ zyn heden hersteld. De Persoonen, „ die 'er door het *Pruissische* Despotismus, „ tegen den wil van de Natie, en door „ geweld van Wapenen, in gesteld waren, „ zyn gerappeleerd en vervangen door „ schrandere en voorzigtige Patriotten. „ Geen geweld of Oproer heeft 'er by „ deeze verandering plaats gehad, en de „ verschillendheid van gevoelens blykt al„ leenlyk uit het vertrouwen, het geen „ men

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland* 26 en 27 Jan. 1795.

„ men toeſtaat of onttrekt aan byzondere LXXXV.
„ Publieke Amptenaaren. BOEK.

„ De Verandering in het Lichaam der
„ Staaten van *Holland* is van het aller- 1795.
„ grootſte gewigt. Deeze Provincie is
„ de aanmerkelykſte van die, welke de
„ *Unie* uitmaaken, om dat dezelve alleen
„ gelyk ſtaat aan twee derde der Veree-
„ nigde Gewesten, en een evenredigen
„ invloed in de Politieke zaaken van de
„ Republiek heeft. Byna alle de Havens
„ behooren aan dezelve, en haar beſluit
„ tot de tegenwoordige Revolutie zal
„ noodzaaklyk dat van de andere onafhan-
„ gelyke Provincien ten gevolge hebben.

„ Heden zullen de nieuwe Afgevaar-
„ digden van deeze Provincie zitting nee-
„ men by de Algemeene Staaten; zo dat dit
„ Lichaam, binnen weinig dagen, geheel
„ of ten minſten voor het grootſte gedeel-
„ te, zal vernieuwd zyn, en de *Franſche*
„ Republiek zal als dan den eerſten ſteen
„ kunnen leggen aan eene beſtendige en
„ onwrikbaare Unie met de *Hollandſche*
„ Natie.

„ De Perſoonen, die de nieuwe Regee-
„ ringen uitmaaken, waren meerendeels
„ reeds in het bewind vóór den Inval der
„ *Pruisſchen*, en zyn nu weder in die
„ Commisſien gekomen, met welken zy,
„ volgens eene wettige orde van hunne
„ Conſtitutie, waren bekleed geweest; zy
„ hebben dus dat Character van Wettig-
„ heid, het welk den Creaturen van *Pruis-*
„ *ſchen* en den Stadhouder ontbrak.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ De Voorzitter van deeze Vergadering „ is de Burger PIETER PAULUS, voorheen Minister van de Marine, een yverig Patriot, die by den inval der *Pruisschen* afgezet werd, en in wien eene „ geoefende kundigheid van al het geen „ tot het Zeeweezen behoort, zich vereenigt met de hebbelykheid om over de „ Staatkundige betrekkingen met de Mogenheden van *Europa* te oordeelen. Zyne medehelpers, even gelyk hy, schynen ons toe zeer bekwaam te weezen, „ om met vrugt aan de belangen der beide Volken te arbeiden, en kragtdaadig „ de poogingen te onderſteunen, welke „ wy gemeenſchaplyk tegen *Engeland* moeten onderneemen. —— Hun oogmerk „ is om alle geſchillen, die verandering „ in de tegenwoordige Conſtitutie konden „ maaken, (buiten het Stadhouderſchap, „ dat zy vernietigen,) aan eene zyde te „ zetten, tot dat rustiger tyden het *Bataafsche* Volk gelegenheid zullen geeven, om de aandagt op dat onderwerp „ te vestigen, en 'er zulke hervormingen „ in te maaken, als hetzelve dan zal geraaden vinden."

Andere Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering benoemd.

In dit Verſlag der *Franſche* Repreſentanten vinden wy gewag van het zittingneemen, ten dien dage, der nieuwe Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge. W. F. H. VAN WASSENAAR KATWYK, ADRIANUS BOESES, Mr. JOHAN MEERMAN, Mr. YSBRAND DE KOCK en Mr. L. P. VAN DE SPIEGEL,

wa-

waren van alle waarneeming ter gemelde Vergaderinge door de tegenwoordige Representanten van *Holland* ontslaagen, onder verantwoordelykheid, wegens hunne gedaane verrigtingen. De Burgers HAHN, LESTEVENON en LONCQ hadden last en volmagt gekreegen om aldaar de belangen van *Holland*, en het Algemeene Bondgenootschap, te behartigen en waar te neemen.

LXXXV. BOEK, 1795.

Andere groote veranderingen mogen wy niet onvermeld laaten. Ter Generaliteits Rekenkamer werden de voorheen zitting gehad hebbende wegens *Holland* vervangen door de Burgers J. TEENGS en C. BOTERKOPER. In de *Hollandsche* Rekenkamer traden voor de afgezette in A. J. LA PIERRE, J. NOLLET, S. I. WISELIUS en J. A. VAN HEEMSKERK. Ten Raad van Staaten traden binnen VAN LEYDEN, F. KUMSIUS en A. J. MENGER. — De Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal VOSMAER ontslagen zynde, kreeg tot opvolger GUILLAUME VAN DER MEERSCH.

Verdere Verandering van Bewindsleden.

Eene bezending vervoegde zich by den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL met last om hem van dit Ampt, als mede van het Groot Zegelbewaarderschap van *Holland* en *Westfriesland*, het Stadhouder- en Registermeesterschap der Leenen van gemelde Gewesten, te ontzetten, en te bevelen het Groote Zegel, met alle Charters en Papieren, tot zyn Ampt betrekkelyk, of den Lande toebehoorende, over te geeven. Hy verklaarde zich tot die overgifte bereid,

L. P. v. DE SPIEGEL van zyn posten ontslaagen.

LXXXV. BOEK. — 1795. reid, de Gelastigden bragten des verslag, en het afgevorderde ter Vergaderinge. Wat 'er vervolgens, ten opzigte van eenige Papieren, en deezen Heer, voorviel, zal elders voeglyker plaats vinden. Hier staat ons op te tekenen, dat het medegebragte Groot Zegel van den Lande, voortaan den tydlyken Voorzitter zou worden ter hand gesteld, als die de post van het Groot Zegelbewaarderschap zou waarneemen (*), en met de buitenlandsche Ministers handelen. De andere Waardigheden, thans VAN DE SPIEGEL ontnomen,

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 28 Jan. 1795. Men hadt, in het Besluit ter Afzettinge en in het Verslag dier verrigtinge van den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL spreekende, hem genoemd *feitlyken Raadpensionaris*. Hier op merkt hy aan: „ Zo daar mede betekend wordt „ *pretense* of *onwettige Raadpensionaris*, staat zulks „ ter verantwoording van de Regenten, die my aan„ gesteld hebben; maar, zo men er mede wil te „ kennen geeven, dat ik my de Qualiteit van „ Raadpensionaris *feitlyk heb aangemaatigd*, moet „ ik het voor eene oogenschynlyke onwaarheid „ verklaaren." *Nadenking van eenen Staatsman wegens zyn Ministerie in Holland* bl. 9. De woorden in het Decreet daar toe betrekkelyk luiden; *zonder te treeden in de wettigheid zyner aanstellinge*, 't geen voor den eersten zin schynt te pleiten. Zie de *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 28 Jan. 1795. —— Het Groot zegel hadt ten randschrift *Sigillum Ordinum Hollandiæ*. Men oordeelde dat dit niet voegde aan de thans plaatshebbende verandering, en het voorstel, om in stede daar van te schryven, *Sigillum Populi Hollandiæ* vondt ingang: ingevolge waar van die verandering onmiddelyk werd te werk gesteld. *Decreeten der Prov. Representanten van Holland* 12 Feb. 1795.

men, vervielen door de nu gemaakte schikkingen in de daar toe bevoegd geoordeelde handen. LXXXV. BOEK.

1795.

Uit de Steden, die nog geene Afgevaardigden ter hervormde Vergadering van *Holland* gezonden hadden, kwamen 'er van tyd tot tyd opdaagen. Onder deezen bevonden zich de Burgers LA FAILLE en VAN BAARLE. Zy boden zich aan als *Pensionarissen* van *Gornichem* en den *Brielle*. Drie Leden der Vergaderinge, bekleed met den last om de Credentiaalen dier Burgeren te onderzoeken, en, ingevalle daar uit mogt blyken, dat die Persoonen niet waren gezonden, of van wegen de Burgery zelve, of van wegen de Municipaliteit daar toe, naar behooren gevolmagtigd, hun, in 't vriendlyke, aan te zeggen, dat niemand, op eenig ander, dan zodanig een Credentiaal, te deezer Vergadering, kon worden toegelaaten. Dit hun voorgesteld zynde, verklaarden zy gereedlyk, van begrip te weezen, dat hunne Geloofsbrieven niet voldoende waren, weshalven zy vertrokken.

LA FAILLEEN VAN BAARLE, zich als Pensionarissen van *Gornichem* en *Brielle* daar vervoegende, afgeweezen.

Welhaast verscheen van *Gornichem*, met voldoenden Lastbrieve, de Burger BASTIAAN MOERKERK. Die van den *Brielle* verschoonden zich van het verwyl der Zendinge by eenen Brieve, de drukke bezigheden te dier Stede voor reden aanvoerende; en leedt het tot den negenden van Sprokkelmaand eer JOHAN GERARD VAN OLDENBARNEVELD genaamd TULLING, met JACOB KLUIT *Jansz.* van daar opdaag-

De overige stemmende Steden zenden Afgevaardigden.

LXXXV. BOEK. — 1795. daagden. Middelerwyl was van *Schoonhoven* de Burger DIRK DE WEILE; van *Edam* PIETER WOUTER WYNGAARD en SIMON PLAS; van *Medemblik* AUKE TOLK ter Vergadering van *Holland* tegenwoordig: ook vertoonden zich daar, wegens *Hoorn*, PHILIP CONSTANTYN BOON en WILLEM NICOLAAS CRAP HELLINGMAN. Hier mede waren de voorheen ſtemmende Steden van *Holland*, in de nieuwe Vergadering, vertegenwoordigd (*).

Afgevaardigden van de *Zaanlandſche* Dorpen toegelaaten. De Ridderſchap, die, als 't ware, het Platteland vertegenwoordigd hadt, afgeſchaft zynde, was hetzelve te deezer Vergadering zonder Vertegenwoordigers; dan welhaast werd zulks vervangen. De Burgers der Dorpen aan den *Zaankant*, die anderzins wel niet gezegd kunnen worden zich zeer met Staatszaaken te bemoeijen, bykans geheel aan Fabrieken en Koophandel overgegeeven, hadden lang, met wederzin de belemmeringen, in een en ander opzigt, hun door de Steden toegebragt, gevoeld, en vrugtlooze poogingen aangewend om zich daar van te ontheffen (†). Daar het nu veranderd Staatsbe-

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 31 Jan. 2. 9. 16. Feb. 1795.

(†) Men leeze over de behandeling deeze Dorpen aangedaan, de bekroonde Verhandeling over *Hollands Koophandel*, door den *Zaandamſchen* Burger ADRIAAN ROGGE, in de *Verhandelingen van de Hollandſche Maatſchappy der Weetenſchappen te Haarlem* XVI. D. bl. 299. als mede *het Aanhangſel op de Beſchryving der Zaanlandſche Dorpen*, door ADRIAAN LOOSJES bl. 277.

bestuur, op de Regten van den Mensch en den Burger gegrond, hun de gelegenheid aanboodt, om des gebruik te maaken, verwylden zy niet; maar waren de eersten, die van 't Platteland zich ter zittingneeming in de Vergadering van *Holland* aanboden. Zo vroeg reeds als den dertigsten van Louwmaand verscheenen, wegens de Municipaliteit van de Banne van *Oostzaan* en *Oostzaandam* de Burgers CORNELIS HOOY en ENGEL VAN DE STAD; wegens *Westzaan* de Burger WILLEM BRUIGOM TIP; wegens *Westzaandam* de Burgers PIETER CORVER en CORNELIS DUYN; wegens de *Koog* de Burger WALIG MAIN; wegens *Zaandyk* de Burger PIETER ZWART, en wegens *Wörmerveer* de Burger CORNELIS KUYPER. Zy oordeelden, ingevolge van de beginzelen by de Vergadering aangenomen, toegelaaten te moeten worden. Met algemeen goedvinden werd beslooten deeze eerste van het Platteland afgevaardigde Burgers zitting te geeven, ingevalle hunne Credentiaalen aan den eisch voldeeden. Men bevondt dat deswegen geen de minste zwaarigheid kon worden gemaakt: weshalven zy, naa het afleggen van den Eed, als Vertegenwoordigers van opgemelde Dorpen, zitting namen, en zich ook als de zodanigen deeden gelden (*). In de ter Vergadering gegeevene Commissien deelden zy gelyker-

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 30 Jan. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ eene volstrekte tegenkanting van uwen „ wil, niet kunnen worden verwaarloosd, „ smeeken wy U ootmoedig, ons ver- „ stand zodanig te verlichten, dat wy, „ aan onzen last getrouw, met verzaa- „ king van alle byzondere of verkeerde „ inzigten, een juist begrip vormen van „ de Pligten daar uit voortvloeijende; op „ dat onze Besluiten 's Volks algemeen „ Geluk, langs den besten weg, mogen „ verzekeren. Amen!"

Afkondiging der Regten van den Mensch en Burger in *Holland*.

De Leden der Provisioneele Represen-tanten van *Holland* by die Vergadering benoemd om eene Afkondiging te doen der Regten van den Mensch en Burger, en tevens de Ingezetenen deezes Gewests de gedaane Stappen en Veranderingen bekend te maaken, waren hier mede, eer Louwmaand ten einde liep, in gereedheid, en hadden de staatlykheden geregeld, waar mede een Stuk van dat aanbelang, 't welk, by mangel eener Staatsregeling, tot een Grondwet strekte, verdiende aangekondigd te worden. Op den laatsten dag der gezegde Maand kondigde het Klokkengelui en spel, het losbranden van 't Geschut, en het steeken der Trompetten in *'s Gravenhaage* den Volke aan, dat de nieuwe Gewestlyke Bestuurders iet zeer belangryks hadden voor te draagen. Men hoorde eene Publikatie van deezen altoosgedenkwaardigen inhoud, en die aan andere Gewesten den toon gaf (*).

„ De

(*) Wy hebben de *Regten van den Mensch en Bur-*

„ De Provisioneele Representanten van LXXXV.
„ het Volk van *Holland* aan hunne Me- BOEK.
„ deburgeren meenende verschuldigd te
„ zyn eene plegtige Verklaaring van de 1795.
„ gronden op welke hunne daaden en
„ handelingen berusten, allen den gee-
„ nen, die deeze zullen zien of hooren
„ leezen, salut; doen te weeten.

„ Dat wy volkomen overtuigd zyn,
„ dat de Magt, welke ons toevertrouwd
„ is, alleenlyk berust, en dat wy die ook
„ alleenlyk hebben ontvangen van de
„ vrye keuze onzer Medeburgeren. Dat
„ geen Oppergezag by ons; maar dat de
„ eigenlyke Souverainiteit by het Volk is
„ berustende, en wel zodanig, dat het
„ Volk de uitoefening van 't zelve aan
„ zyne Vertegenwoordigers kan vertrou-
„ wen; doch zonder hetzelve ooit te kun-
„ nen vervreemden.

„ Dat wy ons verzekerd houden, dat
„ de rampen, welke dit Land, en de ove-
„ rige Gewesten, thans zo zwaar druk-
„ ken, voornaamlyk hunnen oorsprong
„ verschuldigd zyn aan de verkeerde denk-
„ beelden, welke men, door list en ge-
„ weld, den Volke heeft voorgehouden,
„ en dat het dus eene vereischte is in
„ Volksvertegenwoordigers, die in hunnen
„ Pligt getrouw willen zyn, zekere en
„ duidelyke Grondbeginzels tot regelen
„ van

Burger hier ééns voor al geplaatst. Het bygevoegde, wegens de Veranderingen daar op gegrond, verschilde naar de Gewestlyke gesteltenisse.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ van gedrag te beraamen, en vast te „ ſtellen.

„ Dat, hoe zeer wy meenen, dat de „ nadere bepaaling van die Regten, het „ eerſte werk zal moeten zyn, van eene „ Nationaale Byeenroeping van Repreſen„ tanten van het geheele Volk, benoemd, „ tot het vastſtellen van eene Regeerings„ vorm, wy nogthans aan het vertrou„ wen door onze Medeburgers in ons ge„ ſteld, verſchuldigd zyn om openlyk „ eene plegtige erkentenis van de Regten „ van den Mensch en Burger te moeten „ doen, door te verklaaren by deezen.

„ „ Dat alle Menſchen met gelyke „ „ Regten gebooren worden, en dat „ „ deeze Natuurlyke Regten hun niet „ „ kunnen ontnomen worden.

„ „ Dat deeze Regten beſtaan in Ge„ „ lykheid, Vryheid, Veiligheid, Eigen„ „ dom, en Tegenſtand van Onder„ „ drukking.

„ „ Dat de Vryheid, de magt is, wel„ „ ke ieder Mensch toekomt, om te „ „ mogen doen al het geen anderen in „ „ hunne Regten niet ſtoort, dat dus „ „ haare natuurlyke bepaaling beſtaat in „ „ deeze Stelling, *Doe niets aan eenen* „ „ *anderen, het geen gy niet wilt dat u* „ „ *geſchiedde.*

„ „ Dat het ieder dus geoorloofd is „ „ zyne Gedagten en Gevoelens aan an„ „ deren te openbaaren, het zy door „ „ de Drukpers, of op eenige andere „ „ wyze.

„ „ Dat

„ „ Dat ieder Mensch het regt heeft LXXXV.
„ „ om GOD zodanig te dienen als hy BOEK.
„ „ wil, of niet wil, zonder daar in, op ——
„ „ eenigerlei wyze, gedwongen te kun- 1795.
„ „ nen worden.

„ „ Dat de Veiligheid bestaat in de
„ „ zekerheid van door anderen niet ge-
„ „ stoord te zullen worden in het uit-
„ „ oefenen van zyne Regten, noch in
„ „ het vreedzaam bezit van wettig ver-
„ „ kreegene Eigendommen.

„ „ Dat ieder stem hebben moet in de
„ „ Wetgeevende Vergadering der gehee-
„ „ le Maatschappy, het zy persoonlyk,
„ „ het zy door eene by hem mede ge-
„ „ koozene Vertegenwoordiging.

„ „ Dat het oogmerk van alle Burger-
„ „ lyke Maatschappyen zyn moet om
„ „ de Menschen te verzekeren het vreed-
„ „ zaam genot van hunne Natuurlyke
„ „ Regten.

„ „ Dat dus de Natuurlyke Vryheid,
„ „ van alles te mogen doen wat anderen
„ „ in hunne Regten niet stoort, nimmer
„ „ verhinderd kan worden; dan wanneer
„ „ het oogmerk der Burgerlyke Maat-
„ „ schappye zulks volstrektlyk vordert.

„ „ Dat dergelyke bepaalingen der Na-
„ „ tuurlyke Vryheid niet mogen gemaakt
„ „ worden, dan door het Volk, of des-
„ „ zelfs Vertegenwoordigers.

„ „ Dat, derhalven, niemand kan ver-
„ „ pligt worden, iets van zyne byzon-
„ „ dere Eigendommen aan het algemeen
„ „ te moeten afstaan of opofferen, zon-

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ „ der dat zulks, door den wil des Volks, „ „ of van zyne Reprefentanten, uitdruk- „ „ lyk bepaald zy, en naa eene vooraf- „ „ gegaane fchavergoeding.

„ „ Dat de Wet de vrye en plegtige „ „ uitdrukking is van den Algemeenen „ „ Wil, dat zy voor allen gelyk is, het „ „ zy om te ftraffen, het zy om te be- „ „ loonen.

„ „ Dat niemand geregtlyk befchuldigd, „ „ gearrefteerd en gevangen gezet mag „ „ worden, dan in zodanige gevallen, „ „ en volgens zodanige formaliteiten, „ „ als welke door de Wet zelve te voo- „ „ ren bepaald zyn.

„ „ Dat, ingevalle het noodzaaklyk ge- „ „ oordeeld wordt, iemand gevangen te „ „ neemen, een ieder niet ftrenger mag „ „ behandeld worden, dan volftrekt noo- „ „ dig is om zich van zyn perfoon te „ „ verzekeren.

„ „ Dat, daar alle Menfchen gelyk „ „ zyn, allen verkiesbaar zyn tot alle „ „ Ampten en Bedieningen, zonder eeni- „ „ ge andere voorkeur dan Deugden en „ „ Bekwaamheden.

„ „ Dat een ieder het regt heeft om „ „ van ieder Amptenaar van het Publiek „ „ Beftuur, rekening en verantwoording „ „ van zyn Bewind te helpen afvorderen.

„ „ Dat nooit de geringfte bepaaling „ „ kan gemaakt worden aan het Regt „ „ van ieder Burger, om zyne belangen „ „ in te brengen, by hun, welken de „ „ Publieke Magt toevertrouwd is.

„ „ Dat

„ „ Dat de Souverainiteit by het geheele Volk berust, en dat geen gedeelte van het Volk zich dezelve kan aanmaatigen. LXXXV. BOEK. 1795.

„ „ Dat het Volk, ten allen tyde, het regt heeft zyn Regeeringsvorm te veranderen, te verbeteren, of eene geheel andere te verkiezen.

„ Dat dit de gronden zyn op welke wy gemeend hebben onze daaden en handelingen te moeten grondvesten, en dat wy dezelve hebbende willen toepassen op de voorheen plaats gehad hebbende Orde van zaaken, weldra hebben bevonden, dat de Regeeringsvorm, welke, door de Inrukking van de *Prussische* Armée, en derhalven door louter geweld, in den Jaare MDCCLXXXVII, is bevestigd, in alle opzigten, met dezelve strydig was. Verandering in *Holland* daar op gegrond.

„ Dat de Persoonen, welke te vooren de zogenaamde Staaten van *Holland* en *Westfriesland* hebben uitgemaakt, nooit door hunne Medeburgeren tot derzelver Vertegenwoordigers waren verkooren, en dat dus dat Staatsbestuur, als geheellyk strydende met de Regten van den Mensch en van den Burger, niet kon bestaan.

„ Dat wy ook terstond ontwaar geworden zyn, dat de Erflyke Waardigheden als van Erfstadhouder, Capitein Generaal en Admiraal deezer Provincie, en van Ridderschap, mitsgaders alle erflyke Adeldom, met de Regten van den

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ Mensch waren ſtrydende, en dat dus
„ alle dezelve voor vervallen moesten
„ gehouden, en verklaard worden mits
„ deezen.

„ Dat wy ons verzekerd houden, dat,
„ door deeze Verklaaring alle de afgepers-
„ te en onwettige Eeden, op de zogenaam-
„ de Oude Conſtitutie in MDCCLXXXVII
„ en MDCCLXXXVIII bepaald, daadlyk
„ kragtloos worden, voor zo verre zoda-
„ nig een Eed van eenige kragt mogt
„ zyn geweest; dan, dat zy ten overvloe-
„ de, en tot geruſtſtelling van allen en
„ een iegelyk, daarenboven verklaaren, uit
„ naam van het Volk van *Holland*, gelyk
„ wel uitdruklyk verklaard wordt mits
„ deezen, dat alle Ingezetenen, welke
„ den voorſchreeven Eed hebben gedaan,
„ by deezen van denzelven geheellyk wor-
„ den ontſlaagen.

„ Dat met deeze gronden ook ten eenen
„ maale onbeſtaanbaar was het te vooren
„ zogenaamd *Collegie van Gecommitteerde*
„ *Raaden*, zo van het *Zuider*- als *Noorder-*
„ *kwartier*, zo wel als van de ſplitzing
„ van de Provinciaale Huishouding, zo
„ in *Finantie* als anderzins, gelyk ook de
„ toenmaalige Exiſtentie van de zo ge-
„ zegde *Rekenkamer van Holland en West-*
„ *friesland*, als alleen geproflueerd zynde
„ uit de voorige gebrekkige Regeerings-
„ vorm, als waar in geenerlei weezenly-
„ ke repreſentatie geobſerveerd werd; en
„ dat wy derhalven gemeend hebben, alle
„ de voorſchreevene Collegien van *Gecom-*

mit-

„ *mitteerde Raaden*, zo in het *Zuider*- als LXXXV.
„ *Noorder-kwartier*, mitsgaders van de *Re*- BOEK.
„ *kenkamer van Holland en Westfriesland* te —
„ moeten vernietigen en af te schaffen, 1795.
„ gelyk dezelve vernietigd en afgeschaft
„ worden by deezen, en dat wy, om het
„ werk van derzelver Collegien al aan-
„ stonds behoorelyk te doen vervangen,
„ hebben gemeend te moeten aanstellen
„ en committeeren, gelyk wy aanstellen
„ en committeeren by deezen, een *Com-
„ mitté van Algemeen Welzyn*, welks werk-
„ zaamheid die van de voorzegde voor-
„ maalige Gecommitteerde Raaden geheel
„ en al zal vervangen, voor zo veel de
„ byzondere Huishoudelyke belangens dee-
„ zer geheele Provincie aangaat, welke
„ te vooren aan de voorschreeven beide
„ Collegien gedemandeerd geweest wa-
„ ren. — Voorts een *Committé Militair*,
„ voor zo veel de Militairen Staat, en
„ alle Militaire zaaken deezer geheele Pro-
„ vincie betreft — een *Committé van Fi-
„ nantien* om waar te neemen alle zaaken
„ van Finantien over de geheele Provin-
„ cie — en eindelyk een *Committe van
„ Rekening*, om alle de werkzaamheden
„ van die der *Hollandsche* Rekenkamer over
„ te neemen en te vervangen. — Alles
„ provisioneel en tot zo lang als daar om-
„ trent, door eene daar toe, zo dra mo-
„ gelyk, te beroepene Vergadering van
„ Representanten uit het geheele Volk
„ verkooren, nadere schikkingen zullen
„ weezen gemaakt.

LXXXV. BOEK. — 1795. „ Dat wy voorts gemeend hebben geen
„ anderen tytel aan deeze onze Vergade-
„ dering te moeten hegten, dan die van
„ *Provisioneele Representanten van het Volk*
„ *van Holland*, zonder het woord *West-*
„ *friesland* daar by te voegen, als hebben-
„ de wy best geoordeeld, de geheele Pro-
„ vincie van *Holland* daar onder te moe-
„ ten begrypen."

Gelyk deeze veel behelzende Publikatie, in de Verblyfplaats des dus veranderden Landsbestuurs plegtstaatig was afgekondigd, wilden die Volksvertegenwoordigers, dat zulks overal, met alle naar de gesteltenis der Steden en Plaatzen omstandigheden geschikte staatlykheid, den Volke van *Holland* zou worden voorgedraagen (*). 't Welk daadlyk volbragt werd; doorgaande met veel toejuichings; doch deeze ontbrak wel eens op plaatzen, waar de Voorstanders van *Oranje*, of van de voorige Staatsgesteltenisse, verre de meerderheid hadden. Op een Dorp in *Noordholland* hief de aankundigende Municipaal *Hoezee!* aan, zonder één eenigen Mederoeper; hy hervatte het even vrugtloos, en droop verstoord met schaamte weg.

Bezending uit *Holland* aan de *Fransche* Repre- Van het voorgevallene en beslootene by *Holland* verstendigde men steeds de *Fransche* Volksvertegenwoordigers in *'s Gravenhaage*. Dan de Vergadering eene meerdere volkomenheid gekreegen, en de groote stap,

(*) *Jaarboeken der Bataafsche Republiek* I. D. bl. 142 env.

stappen ter Regeeringsverandering gedaan hebbende, oordeelde men deswegen deezen staatlyk te moeten verwittigen, en, te dier gelegenheid, een voordragt te doen, de belangen des *Hollandschen* Volks op het naauwst betreffende. Eene Bezending der Burgeren P. PAULUS, LESTEVENON, VAN LEYDEN, DEKKER, MEYER, HOGENDORP, HOVENS, REEPMAKER, VREDENBURG, KEMPENAAR, SPEELEVELD en LA PIERRE, dien last volvoerende, liet zich, uit het *Fransch* verduitscht, in deezer voege hooren. LXXXV. BOEK. 1795. [Representanten in 's Hange.]

„ Burgers Representanten van het *Fransche* Volk! De Provisioneele Representanten van het Volk van *Holland*, bestaande thans niet alleen uit Afgevaardigden van alle Steden, die voorheen het Regt hadden om, in de voormaalige Staatsvergadering van *Holland*, derzelver stem uit te brengen; maar daarenboven uit Afgevaardigden van verscheide aanzienlyke Vlekken en Dorpen, die zich by de eerste gevoegd hebben om de Nationaale Vertegenwoordiging van deeze Provincie te versterken (*) — deezen hebben het van hunnen pligt geoordeeld, om van de eerste oogenblikken van haar volkomen bestaan gebruik te moeten maaken, om door eene staatlyke Bezending, de getrouwe uitdrukking Aanspraak.

(*) Van deezer komst en aanneeming hebben wy hier boven bl. 268. verslag gegeeven.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ king hunner hulde en verlangens te ko-
„ men betuigen.

„ In de daad, Burgers Reprefentanten!
„ het is aan uwe, zo zeer verlangde te-
„ genwoordigheid onder ons, en aan de
„ welwillenheid der *Franſche* Natie om-
„ trent dit Volk, waar aan wy het geluk
„ verſchuldigd zyn, dat wy onze ketens
„ hebben kunnen verbreeken, en in 't
„ midden van ons den weldaadigen in-
„ vloed der Vryheid te rug brengen. Tot
„ het vestigen van deeze Vryheid op
„ vaste grondſlagen, wyden wy alle onze
„ poogingen, en wy komen Ulieden daar
„ van de eerſte vrugten aanbieden; met
„ U de Beſluiten daar toe betrekkelyk
„ van onze Vergadering te overhandigen,
„ welke, zedert wy ons geconſtitueerd
„ hebben, genomen zyn.

„ Wy maaken, met des te meer yvers
„ van dit oogenblik gebruik om ons van
„ deezen pligt te kwyten: vermids onze
„ hoop om de andere Gewesten, onze
„ Bondgenooten, welhaast even vry als
„ ons zelven zien, meer en meer vervuld
„ wordt, en dewyl het gelukkig tydſtip
„ aanlicht, waar in de Meerderheid der
„ Algemeene Staaten, de vervulling van
„ de hartlyke begeerte, om ons op het
„ naauwst met de *Franſche* Natie te ver-
„ eenigen, zal kunnen verhaasten.

„ Mogt deeze zo lang begeerde wensch
„ van het *Bataafſche* Volk welhaast, tot
„ het onderling geluk der twee Natien,
„ tot hun wederzydsch belang, en tot

„ vol-

„ volkomen vernietiging van de rampvolle „ ontwerpen onzer gemeene Vyanden, „ voltooid worden! LXXXV. BOEK. 1795.

„ Wilt dan ook, Burgers Reprefen„ tanten! tot dat einde de Broederlyke „ hand toereiken, en het zegel zetten op „ de edelmoedige en opbeurende Verklaa„ ringen, die Gylieden, op het oogenblik, „ waar in gy in deeze Provincie intradt, „ hebt doen afkondigen (*).

„ Dit is het eenig middel, Burgers Re„ prefentanten! waar door onze Verbin„ tenis nuttig aan *Frankryk* kan weezen, „ en rampfpoedig voor onze zamenveree„ nigde Vyanden: byzonder voor die gee„ nen, welke, zedert het begin van „ ons ftaatkundig beftaan, de onverzoen„ baare Vyanden van dit Gemeenebest, „ van deszelfs Vryheid, Koophandel en „ weezenlyke Onafhangelykheid, geweest „ zyn; doch waar van het niet moeilyk „ zal vallen alle de geheime werkingen te „ verbryzelen, en alle de listen en laa„ gen te verydelen, zo dra wy eene Ver„ bintenis zullen geflooten hebben, door „ welke wy, met U de kragtigfte en fpoe„ digfte maatregelen kunnen beraamen, „ om ten grondflage van den toekomen„ den Veldtocht, zo te Land als te Wa„ ter, te kunnen dienen, en waar van het „ oogmerk en de gevolgen zouden kun„ nen zyn, om voor altoos den Vrede „ aan *Europa* weder te geeven.

„ Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. bl. 248.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ Wy verzoeken U, Burgers Repre„ sentanten! deeze gevoelens van het „ Volk van *Holland* aan de Nationaale „ Conventie wel te willen overbrengen, „ en aan 't zelve te zeggen, dat wy nim„ mer zullen ophouden, om, zo veel in „ ons is, ons der Vryheid waardig te too„ nen, die de dapperheid en onvermoeide „ poogingen haarer overwinnende Legers, „ gevoegd by onze eigene aandrift tot de „ Vryheid, in het midden der *Bataaven* „ komen te herstellen, als ook van de „ Verbintenis, die het magtig Volk, 't „ welk gy vertegenwoordigt, met ons „ wel zal willen aangaan (*)."

Antwoord van Alquier.

De *Fransche* Volksvertegenwoordiger Alquier beantwoordde die taal op eene heusche, verpligtende, en hoopgeevende wyze, naderhand in geschrifte der Vergaderinge ter hand gesteld, en vertolkt op den volgenden zin loopende — „ Burgers, „ Provisioneele Representanten van het „ Volk van *Holland!* De Representan„ ten van het *Fransche* Volk ontvangen, „ met het leevendigste gevoel, in naam „ hunner Natie, de verzekering van uwe „ genegenheid, en uw verlangen tot het „ sluiten eener Verbintenisse, die gy „ wenscht, dat tusschen haar en de *Ver„ eenigde Nederlanden* worden aangegaan. „ Wy zullen, met genoegen, den dag zien „ aanbreeken, waar op wy, naa eene „ open-

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 12 en 13 Feb. 1795.

„ openhartige en duurzaame Vereeniging LXXXV.
„ tusfchen de twee Gouvernementen ge- BOEK.
„ flooten te hebben, onze Wapenen geza-
„ menlyk tegen onzen algemeenen Vyand 1795.
„ kunnen wenden. — Als dan vermo-
„ gen wy alles goeds, voor den welvaard
„ en het geluk der beide Volkeren, als
„ mede eene Bevrediging van de ge-
„ heele Wereld verwagten van onze
„ welberaamde poogingen tegen die trot-
„ fche en trouwlooze Staatkunde, die wy
„ van alle misdaaden kunnen overtuigen,
„ en die zich durft vermeeten om alle
„ de Volken te willen beheeren. Gylie-
„ den zult *Frankryk* altoos getrouw zien
„ aan deszelfs Bondgenooten, even als het
„ verfchriklyk is voor zyne Vyanden. —
„ Wy zullen de betuiging uwer gevoe-
„ lens aan de Nationaale Conventie over-
„ brengen; en wy wenfchen ons zelven
„ geluk, getuigen te zyn van eene Om-
„ wenteling, die Gylieden, met zo veel
„ wysheids, beftuurt, en waar van de ge-
„ lukkige uitwerkzelen Ulieden de erken-
„ tenis uwer Medeburgeren, de agting
„ van alle vrye Menfchen, en de bewon-
„ dering van geheel *Europa* zal waardig
„ maaken (*)."

Niet alleen roerden Dichters, by deeze Uitfchryving van den Dank- en
groote Gebeurtenisfen de fnaaren, waar
van wy reeds een vroegtydig voorbeeld
by-

(*) *Decreeten van de Provifioneele Reprefentanten van Holland* 16 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795. Bededag in *Utrecht*.

bybragten (*). Kerkelyke en andere Redenaars lieten zich hooren. Hoe de Hoogleeraar CHEVALLIER, in *Groningen*, deeze Omwenteling Godsdienstig gedacht, hebben wy reeds vermeld (†). Zo vroeg als den tienden van Sprokkelmaand deeden de Provisioneele Representanten des Lands van *Utrecht* een Dank- en Bededag uitschryven. — Hebben wy, in vroegere jaaren, veel al: dewyl het ter algemeene lichtverspreiding over 's Lands toestand strekte, of althans dienstbaar was om den Volke zodanige begrippen deswegen te doen vormen, als de toenmaalige Bestuurders wilden ingeboezemd hebben, des eenig verslag gegeeven, wy kunnen niet naalaaten de tegenwoordige Representanten des Lands van *Utrecht*, in een gelyk geval, te laaten hooren, en uit deeze Publikatie eenige trekken te ontleenen. Zy vangen aan.

„ Was 'er ooit een Tydperk, waar in het
„ scheen zich te moeten beslissen, of ons
„ Vaderland, voor altyd, in den grond
„ bedorven, dan of het uit zynen hach-
„ lyken toestand gered zou worden, 't
„ was dat der jongstverloopen dagen.

„ Het waren nu zeven jaaren, dat de
„ stem van een Vryheidzoekend Volk,
„ die zich, met kragt, tegen deszelfs
„ Onderdrukkers hadt verheft, was ge-
„ smoord; — zeven jaaren, dat de poo-
„ gingen van eerlyke en kloekmoedige
„ Va-

(*) Zie de Aanmerking hier boven bl. 258.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 398.

„ Vaderlanders, tot herstelling onzer ver- LXXXV.
„ vallene zaaken, door verraadelyk ge- BOEK.
„ weld, waren te leur gesteld, en met ——
„ berooving van Goederen, met Verban- 1795.
„ ning, en veelerlei Hoon en Smaad ver-
„ golden.

„ De heerschzugt van het Oranjehuis
„ en deszelfs Aanhang, ondersteund door
„ buitenlandsche hulp, hadt zich op nieuw
„ zo vast gevestigd, dat ze zich zelve
„ en haare begunstigers en vleiers toe-
„ scheen, niet anders, dan met den val
„ der Waereld, te zullen wankelen. Zints
„ dien tyd zag het doorzigtigtigste deel
„ der Natie 's Lands Schatkisten ten bo-
„ dem toe uitputten; ons buitenlandsch
„ aanzien te eenemaale verdwynen; onze
„ veerkragt verlammen; de bronnen van
„ ons bestaan uitdroogen; en, 't geen het
„ ergste van allen is, men zag de waare
„ Verlichting, op meer dan ééne wyze,
„ tegenwerken, het Bygeloof begunstigen,
„ den heiligen Godsdienst tot onderteu-
„ ning van het onwettigst Gezag, mis-
„ bruiken, en door dit alles het Zedelyk
„ Character van zeer veelen onder ons
„ allerjammerlykst bederven. En, of dit
„ alles niet genoeg ware, eindelyk wer-
„ den wy in eenen verschriklyken Oorlog
„ medegesleept, door een valsche Staat-
„ kunde, die een groot, magtig en edel
„ Volk de Vriendschap opzeide, om dat
„ het vry wilde zyn, en zich van eenen
„ meineedigen Koning ontdeedt. Die
„ Oorlog heeft ons onnoemelyk veel ge-
„ kost;

LXXXV. BOEK. 1795. „ kost; alras verslondt hy meer, dan herhaalde drukkende Belastingen konden opleeveren; hy gaf aan onzen Koophandel en Zeevaard den laatsten slag; hy beroofde duizenden van onze Manschap van het leeven en de vryheid; hy bedierf de vrugtbaarste Landsdouwen; hy vernielde de schoonste Vestingen en Steden; ten laatsten moest hy, by den aanhoudenden Zegepraal der *Fransche* Wapenen, tot diep in ons eigen Land, en binnen de Grenzen van ons Gewest gevoerd worden. En nu kwam het tot zulk een geducht uiterste, dat het zelfs aan de meest bevooroordeelden bleek, hoe veel meer reden 'er ware om te beeven voor de moedwillige en roofzugtige Benden, die onze Helpers heteden, dan voor de dappere en edelmoedige Krygers, die men onze Vyanden noemde.

„ In zulk een uiterst hachlyken toestand werd ons Lot beslist, door de Almagtige hand van den ontfermenden Hemelschen Vader. De hand, die anders onze Wateren tot een onverwinnelyk bolwerk voor *Nederland* maakte, gebruikte nu die zelfde Wateren om alle Verdeediging van den *Nederlandschen* Grond onmogelyk te maaken. De Hand, die het stroomend Water van Rivieren en Inundatien, door eene zonderling strenge en langduurige Vorst, tot een effe Baan vloerde, leidde 'er de *Fransche* Krygsmagt onbeschadigd over, en dreef hun-

„ ne

„ ne verbaasde Tegenstanders vlugtende LXXXV.
„ voor hun uit. *Dit is van den* HEERE BOEK.
„ *geschied, en het is wonderlyk in onze* ——
„ *oogen!*". 1795.

„ Nu wordt juist de laatste van onze
„ rampen, door de aanbiddelyke bestel-
„ ling van den Regeerder der Wereld,
„ tot onzen eersten Zegen. Wy vinden in
„ de Overwinnaaren onzer Vyanden, on-
„ ze Vrienden. Onder de bescherming
„ hunner Wapenen mag het *Nederland-*
„ *sche* Volk zyne oorspronglyke Regten
„ herneemen; en 'er is reeds in onze
„ Provincie, en nabuurige Gewesten, eene
„ snelwerkende Omwending van zaaken
„ bezorgd, door welke de Vryheid, op
„ onzen Vaderlandschen Grond, herleeft,
„ en welke niet bezoedeld is door die wan-
„ daaden, welke het Jaar MDCCLXXXVII
„ zo berugt hebben gemaakt in de *Ne-*
„ *derlandsche* Geschiedenissen, en aan wel-
„ ke een eerlyk hart, hoe het anderzins
„ ook denken moge, niet dan met schaam-
„ te en afschuw, denken kan.

„ Dit alles, en zo veel meer andere
„ weldaaden, uitreddingen, verschoonin-
„ gen, maatigingen van geleden rampen,
„ en tallooze inmengzelen van Godlyke
„ Goedertierenheid, als ons Vaderland,
„ ons Gewest, en elk onzer boven ande-
„ ren, in deeze laatste dagen, genooten
„ heeft en nog geniet, ja zo veel meer
„ als ons kortstondig oog niet eens be-
„ hoorelyk opmerkt, dit alles verdient
„ onze eerbiedigste en opregtste Dankzeg-

LXXXV. BOEK. — 1795.

,, ging aan onzen liefderyken God en Va-
,, der, en aan onzen barmhartigen Zalig-
,, maaker den Heere Jesus Christus, om
,, en door wien zo veel heils geschonken
,, wordt aan een Volk, dat verpligt is,
,, met schaamte, te erkennen, hoe het,
,, door tallooze zonden en verkeerdheden,
,, en vooral door zyne onvrugtbaarheid
,, onder alle zegeningen van het Euange-
,, lie, zich dat alles bestendig onwaardig
,, maakt (*)."

Aanmerking daar over.

Zo wel die stoffe der Dankzegging, als de verder opgegeevene onderwerpen van Voorbiddinge, moesten onvermydelyk zo zeer stooten aan Leeraaren der nu verbrookene Staatsgesteltenisse toegedaan, als, zints eenige jaaren, de Uitschryvingen van Dank- en Bededagen en Bedestonden Leeraaren van eene andere denkwyze in het Staatkundige geërgerd hadden. Hier geldt eene aanmerking, welke wy te gepast vinden om geen plaats te geeven; dezelve vloeide uit de pen van den *Doopsgezinden* Hoogleeraar Hesselink. ,, Hoe
,, zeer wy ook overtuigd zyn van het be-
,, taamelyke der Algemeene Dank- en
,, Bededagen, erkennen wy egter, dat zy,
,, in tyden van verregaande Burgergeschil-
,, len en Partyschappen in den Staat, dik-
,, wyls gevaarlyk en altyd hard vallen voor
,, dezulken, die in Politieke denkwyze
,, verschillen van het Publiek Bestuur;
[illegible] ,, want,

(*) In de *Jaarb. der Bat. Republiek* I. D. bl. 217 enz. wordt de geheele Uitschryving gevonden.

„ want, offchoon de Wet in deezen ook
„ niemand eigenlyk iets beval, zou egter
„ meenig Leeraar, uit vrees zyne open-
„ lyke Dankzeggingen, voor deeze of gee-
„ ne Staatsomwenteling ten Hemel opzen-
„ den, waar van zyn hart afkeerig is,
„ welk Dankoffer GODE een gruwel is.
„ Om welke reden het, in zulke gevallen
„ en omftandigheden, voorzigtiger is, zulke
„ openlyke Dankdagen naa te laaten (*).”

HERINGA voert ten dien dage het woord te *Utrecht*.

Dan, hoe ook zich anderen in het *Sticht* daar omtrent gedraagen hebben, wy moeten vermelden, dat de *Utrechtsche* Hoogleeraar in de Godgeleerdheid J. HERINGA *Elizasz.* zich van deeze hem opgelegde post manlyk kweet in eene Leerreden, op den achtften van Lentemaand, den daar toe beftemden dag, gehouden, en in 't licht gegeeven, deels, naar 's Hoogleeraars eigene verklaaring, om zyne Landgenooten en Medechristenen voor de zaak van het Christelyk Patriotisme te winnen; deels om 't Patriotisme en de Patriotten te doen zyn, wat ze, naar GODS oogmerk, tot heil van het Menschdom en Christendom, en tot bevordering van wenschlyke Gelykheid, waare Vryheid en opregte Broederfchap moeten weezen (†).

Te

(*) *Verhandelingen van* TEYLERS *Godgeleerd Genootschap* XVII. D. bl. 238.

(†) Deeze Leerredenen, zeer naar de omftandigheden en behoeften des tyds gefchikt, zag het licht te *Utrecht* by G. T. VAN PADDENBURG *en Zoon*, met een Byvoegzel van Aanmerkingen, naar de gelegenheid onzes tyds.

LXXXV. BOEK. 1795. Een gedeelte van zyn voordragt.

Te zeer sprak Menschkunde, Bedagtzaamheid en Vaderlandliefde, uit 's Hoogleeraars mond, om hem in ons Geschiedblad niet eenige oogenblikken te doen hooren. Tegen het misbruik der Vryheid waarschuwt hy zyne Landgenooten op deezen toon, „ Wy staan voor het misbrui„ ken onzer Vryheid bloot, uit hoofde „ van veele wanbegrippen en vooroordee„ len, die ons kunnen doen dwaalen in „ ons oordeel over Regt, Vryheid en „ Billykheid; uit hoofde van het onmaa„ tig *Zelfsvertrouwen*, 't welk elk Vry„ man op zyn eigen verstand, bekwaam„ heid en trouw heeft, en dikwyls den „ grond legt tot eigenzinnigheid, twist„ ziekte, onverdraagzaamheid, en tot aan„ maatiging van meer gezags dan iemand „ is toevertrouwd; insgelyks, uit hoofde „ van de verschillende Persooneele Belan„ gens, die ons maar al te veel het Al„ gemeen Welzyn uit het oog doen ver„ liezen; van menschlyke Driften, die de „ besten zo vaak in het voorstaan eener „ goede zaak verschalken; of hun geheel „ ter zyde afleiden, of veel verder, dan „ zyn oogmerk was, vervoeren; ja ook „ uit hoofde van de droevige Partyschap„ pen, die 'er of reeds van voorigen tyd „ zyn, of zo ligt uit verschillende gevoe„ lens ontstaan kunnen, en die de ge„ meene kragten droevig verzwakken, en „ by beide partyen, doorgaans laakbaare „ verkeerdheden doen gebooren worden — „ Ja, voor het misbruiken der Vryheid

„ staan

„ staan wy zo veel te meer bloot, om LXXXV. BOEK. 1795.
„ dat wy aan 't gebot derzelve niet ge-
„ noeg gewoon, en met het recht gebruik
„ derzelve nog zo weinig bekend zyn.
„ Wanneer men menschen, die voor de
„ Vryheid nog niet volkomen berekend
„ zyn, op eens in 't gebruik derzelve
„ zet, dan slaan zy wel eens tot losban-
„ digheid over; die onverwagt uit ban-
„ den komt, spat zo ligt eens uit. En,
„ indien wy ergens voor bekommerd mo-
„ gen zyn, dan moet het daar voor wee-
„ zen, dat het Character onzer Natie op
„ den duur bevonden worde niet ryp ge-
„ noeg te zyn voor waare Vryheid. —
„ Van zulk eene misbruikte Vryheid lee-
„ veren de Geschiedenissen, ook de jong-
„ ste Geschiedenis, zo veele ons waar-
„ schuwende voorbeelden op. En, och
„ of ook niet ons eigen Patriotisme, in
„ de dagen vóór de Omwenteling van
„ MDCCLXXXVII, met deeze vlekken ware
„ bezoedeld geweest! — Zy, die het
„ wel met de zaak der Vryheid meenen,
„ treuren dan daar over. Haare vyanden,
„ die men den mond openbreekt, verheu-
„ gen 'er zich in, en haalen 'er voordeel
„ uit voor hunne Lasterzugt. En aan
„ veele opregte eenvoudige Menschen,
„ die nog niet weeten wat zy kiezen moe-
„ ten, wordt daar door een afkeer van
„ de Vryheid zelve ingeboezemd."

Onder de Waarschuwingen tegen de Misbruiken der Vryheid, deelt de Redenaar deeze regt tydige mede. „ Dat dan

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ uwe Vryheid om de besluiten en maatregelen van de Vertegenwoordigers en „ Zaakverzorgers der Maatschappye te „ beoordeelen, niet ontaarte in onverdiende minagting, haatlyke bedilzugt, „ immer morrende onvergenoegdheid, in „ den onbillykften eisch van eene onberispelyke volmaaktheid, die het lot van „ geen Sterveling op aarde is, en die wy „ te minder, in deeze omstandigheden, by „ geheel nieuwe inrigtingen, by veele vermenigvuldigde bezigheden, en van veele „ nog niet geoefende, schoon welgezinde „ en yverige Medearbeideren, verwagten „ kunnen! — Dat de Vryheid om in „ gezelschappen zamen te komen, en in „ vergaderingen, over de algemeene belangen, te spreeken, niet door twistzugt, „ heethoofdigheid, ongestuime drift, of „ andere onordentelykheden, worde gekrenkt, of misbruikt tot verkwisting „ van tyd, verwaarloozing van huislyke „ belangen, luiheid, dronkenschap, en „ andere onchristlyke ondeugden, waar „ door men zich zelven, en zyn Huisgezin, tot een ballast voor de maatschappy „ maakt! — Dat de Vryheid van spreeken en schryven, met welke de Vryheid der Drukpersse onafscheidelyk verbonden is, niet onteerd of bezwalkt „ worde door zot geklap, vuile praat, „ helsch gevloek, en schendende scheldwoorden; noch ook door het verspreiden van leugen en laster; het houden „ van Godsdiensthoonende, rustverstoo-

„ ren-

„ rende, zedebedervende, gemoedverbit- „ terende gesprekken, of het verspreiden „ van zulke Geschriften, Prenten en wat „ dies meer is! — Dat de afschaffing van „ veele lastige en belachlyke Pligtpleegin- „ gen, niet tot slordigheid, onbescheiden- „ heid, en norschheid overslaa!"

LXXXV. BOEK. — 1795.

Kerklyke Redenvoeringen elders, betreffende de Omwenteling, gehouden.

Naauwlyks was binnen *Leyden*, zo vroegtydig in de Omwenteling, deeze daargesteld, of de Leeraar by de *Remonstrantsche Christenen* C. ROGGE tradt, op den vyf en twintigsten van Louwmaand, ten kansfel, en hieldt ongevergd eene Leerreden op de verwisseling der Lands-omstandigheden slaande (*). — Ten dien eigensten dage, den eersten Zondag der *Bataafsche Vryheid* geheeten, hieldt der *Doopsgezinden* Leeraar H. VAN GELDER eene Redenvoering op die Gebeurtenis slaande, en aan het byzonder bestuur der Voorzienigheid toegekend (†). — De *Roomsche* Priester en Pastoor P. SCHOUTEN bragt zyne Gemeente onder 't ooge

Ons

(*) Zonder 's Leeraars naam te *Leyden* by D. DUMORTIER *en Zoon* uitgegeeven, onder den Tytel *Leerreden over den overgang van Overheersching tot de Vryheid in Nederland*, *uitgesprooken in de Kristlyke Gemeente te Leyden den* 25 *Jan.* 1795 *het eerste Jaar der Vaderlandsche Vryheid. Naar aanleiding van* PAULUS *Brief aan de Korinthen* 't 17 vs. 1. d. *Het oude is voorbygegaan: ziet het is al nieuw geworden.*

(†) Hy gaf dezelve, met twee andere Redenvoeringen op Bedestonden, in 't licht. Te *Amsterdam* by M. SCHALEKAMP.

LXXXV. BOEK. — 1795. *Ons verlost en juichend Vaderland* (*). Elders ook bleeven veele Leeraars niet agterlyk in het openbaar Godsdienstig gedenken aan dien lotwisfel.

Redenvoeringen te *Amsterdam* door VAN SOELEN en VEREUL. Meermaalen kwamen in onze Vaderlandsche Historie, als Tempels der Vryheid, waar men vaak in stilte offerde, voor oogen, de Vergaderplaatzen der Maatschappyen *Tot Nut van 't Algemeen*, en des Genootschaps *Felix Meritis* te *Amsterdam*. Geen wonder, dat men, by de tegenwoordige Staatsverwisseling, openlyk te voorschyn tradt, Redenvoeringen hieldt en dezelve het licht liet zien. Ten blyke hier van strekt eene Redenvoering door ARENT JOANNES VAN SOELEN in de Vergadering van het *Amsterdamsche* Eerste Departement der Maatschappy *Tot Nut van 't Algemeen*, den tweeden van Sprokkelmaand gehouden (†), en eene, den elfden dier Maand, in de Maatschappy *Felix Meritis* door Mr. ABRAHAM VEREUL uitgesprooken (§).

De

(*) Deeze kwam te voorschyn te *Amsterdam* by P. VAN BUUREN.

(†) *Redenvoering over de waare kragt van den Burgerwensch* Heil en Broederschap, *door* A. J. VAN SOELEN. Te *Amst.* by F. DRAYER.

(§) *Redenvoering over de Gelykheid der Menschen, beschouwd als dat Algemeen Beginzel, het welk den Vryen Nederlander tot Gids behoort te verstrekken in het vestigen zyner Politicque en Burgerlyke Vryheid*, door Mr. A. VEREUL, uitgesprooken in de Maatschappy *Felix Meritis* 11. Feb 1795. Te *Amst.* by P. UYLENBROEK. Deeze zag ook eerlang in 't *Fransch* het licht.

De laatstgemelde Redenvoering werd met zo veel onderscheidende staatlykheid, voorgedraagen, dat wy niet mogen nalaaten 'er iets van te melden. Tot het bywoonen van deeze plegtige viering waren, behalven de Leden der Maatschappy, ook genoodigd de Burgers Representanten en Generaals van het *Fransche* Volk, de Burgers Representanten des Volks van *Amsterdam*, de Maire, en de Procureur der Gemeente, en uit elk der onderscheidene Committés, als mede uit den Burger Krygsraad, eene Commissie, benevens den Commandant KRAYENHOFF, mitsgaders nog eenige oude Regenten. Een heerlyk Muzyk verhief zich by den aanvange, by eene tusschenpooze, en ten slotte. Eenige treffende Aanspraaken, zo in 't *Fransch* als *Nederduitsch*, slooten de Redenvoering. By het uitgaan werd de Marsch der *Marseljaanen* gespeeld (*).

LXXXV. BOEK. 1795. Staatlykheid by de laatste.

Daar deeze Redenvoering thans voor ons ligt kunnen wy den trek niet wederstaan, om den aanhef af te schryven. — „ Lang genoeg had de Ongelukkige, uit „ het eenzaam duister, zyne klaagstem ten „ He-

Eenige trekken uit die Redenvoering.

(*) Men zie het verslag deezer Feestvieringe in de *N. Algem. Kunst- en Letterbode* III. D. bl. 65. Wy kunnen niet nalaaten hier te herdenken aan het verbod des *Treurmuzyks* by de Lykreden op den Hoogleeraar PIETER NIEUWLAND, in die zelfde zaal door den Hoogleeraar VAN SWINDEN, in Wintermaand des laatstverloopen Jaars uitgesprooken. *Zie* No. 5. der *Aantekeningen* op die Redenvoering bl. III. en onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 164.

LXXXV BOEK. 1795. „ Hemel opgezonden —— lang genoeg „ hadt de Menschenvriend, die, in 't midden van een algemeen bederf, den adel „ eener vrye Ziel durfde behouden; die „ de wonden zag, waar aan het lieve Vaderland zieltoogde, traanen —— heete „ tranen om deszelfs kommervollen toestand geweend, en redding van den Erbarmer afgebeden. —— De Erbarmer „ zag die traanen; de Beslisser van het „ lot der Volken hoorde die klaagstem. „ Hy wenkte, en de sterke muuren, waar „ achter de luide Hozannas van eigendunkelyk Gezag reezen, vielen in het stof— „ de Natuur wapende zich met het vrye „ Volk tegen de Onregtvaardigheid; de „ Stroomen van het zo diep vernederd „ *Neêrland* werden effen paden, waar langs „ de Vryheid, aan de hand van een grootmoedig Volk, op den grond der *Batavieren* terugkeerde.

„ Alles juicht, alles herhaalt haaren heiligen Naam. De Menschenvriend wykt „ na de stille wooning, knielt, en stamelt „ lofzangen, de grootheid van den Almagtigen alryd overwaardig; de stem van „ 't Vernuft, welke voor 't geluk der „ Volken waakt, verheft zich weder, en „ de *Nederlander* is gelyk aan de Wandelaar, die, langen tyd, ten prooye aan „ kommer en elende, op wegen, die geen „ uitkomst lieten hoopen, ronddoolde; „ maar op éénmaal de dorre woesteny „ verwisselt ziet met weelige landsdouwen, in welker verschiet voor hun

„ nog

„ nog verrukkkender tooneelen schemeren. LXXXV.
„ Ook deeze Maatschappy nam altyd BOEK.
„ een hartlyk deel in alles, wat het lieve
„ Vaderland betrof; zy leedt en juichte 1795.
„ met hetzelve; hier bleef men, geduurende de zevenjaarige ballingschap der Vryheid, aan haar denken, van haar spreeken; hier hieldt men zich steeds bezig met het hoog Ideaal van Volksgeluk; hier leerde men niet het geen was, maar 't geen zyn moest; hier door geen schynschoon beguicheld, door geen vooroordeelen, waar aan het merk van heilige onfeilbaarheid werd opgedrongen, afgeschrikt, waren koude Wysgeeren om de waarheid te zoeken, Redenaars en Dichters om de gevondene waarheid aan te pryzen; en wie ook kruipen of vleijen mogt, hier is door de algemeene stem geene sillabe vleijery gesprooken. — Geen wonder dan dat zodanige Maatschappy de eer genoot, verdacht te zyn by de Vyanden der Waarheid, welker ooren meest gestreeld wierden door de stilte des Volks, en die, gelyk aan den dood, liefst over ongevoelige werktuigen regeeren: om dat zy alles vreezen; om dat zy sidderen, dat eene Natie, welke vry denkt eindelyk wel denken moet, dat wie zyne Regten kent, die Regten zal willen genieten.

„ Wat dunkt U, Burgers! is zodanig eene Maatschappy waardig der Vryheid een Feest te vieren? Wie twyfelt,

„ dat

LXXXV. BOEK. 1795.

„ dat de Vriend, die altyd met diepen „ weemoed aan zynen ronddoolenden „ Vriend dagt, die stille traanen over des- „ zelfs duister lot schreidde, en van ver- „ langen gloeide om hem weder te zien — „ by dit wederzien waardig zy op het „ outer der Vriendschap te offeren?"

Men hoore 's Redenaars Gelukwensching. „ Ik wensch U dan, Burgers! plegtig, uit „ den naam der Maatschappy *Felix Meri- „ tis*; geluk met deeze belangryke Omwen- „ teling — eene Omwenteling, waar by „ alles zich zo verwonderlyk regelmaatig „ in elkanderen gevoegd heeft, als de by- „ zondere tooneelen in een schouwspel — „ eene Omwenteling, de zagtste, waar „ van de Geschiedenis weet. — In de „ hartstogtlyke oogenblikken, te midden „ in de dronkenschap der vreugd, heeft „ het Volk van *Holland*, als 't ware, geen „ oogenblik het Wetboek uit het oog ver- „ looren; de Boom der Vryheid is ge- „ plant; en geen druppel bloeds heeft de- „ zelve besproeid — Burgers! Ik wensch „ U geluk met deeze weldaadige Omwen- „ teling! — Een legerbende beschaafde „ Barbaaren bezoedelde, voor zeven jaaren, „ uwen vryen Grond, en waren niet al- „ leen Oorlogslieden, maar Moordenaars, „ maar Beulen teveus; zy, die uit hunne „ bebloedde handen BATO's Erf, voor den „ bedongen kooprys, ontvingen, straften „ de helft der Natie voor haare gevoe- „ lens; uw weggedreeven Broeders hieven „ vergeefsch de kreet des jammers aan;

„ zy

„ zy bleeven gedoemd, om, verre van LXXXV.
„ U, het plekje gronds te zoeken, waar BOEK.
„ op zy het vermoeid hoofd konden ne- ——
„ derleggen; maar, gelyk de Vryheid al- 1795.
„ tyd uit den fchoot der Dwinglandy ge-
„ booren wordt; gelyk *Americas* Onaf-
„ hangelykheid, tevens met den eerften
„ fnaphaanfchoot, door *Engeland* tegen
„ dezelve losgebrand, te voorfchyn kwam,
„ zo legden ook, dank zy ten tweede-
„ maal de PHILIPSEN! alle die onteeren-
„ de uiterften, welke *Nederlandsch* Ge-
„ fchiedenis, geduurende de laatstverloo-
„ pen jaaren bezoedelden, de onverdelg-
„ baare zaaden tot deeze nieuwe Omwen-
„ teling; zy wierden, onder de ftormen
„ der verdrukking, ryp; gy ontvingt uwe
„ veerkragt van de mishandelingen, ieder
„ tegenftand verftaalde uwen moed; ieder
„ willekeurige daad ontvonkte uwe ftand-
„ vastigheid; en nu, naa dat de Leeuw
„ zo lang geketend bleef, naa dat, in
„ dien toeftand het veragtlykst Infect hem
„ tergde, nu breeken de ketens — de
„ Vryheid zegepraalt — en gy vergeeft!
„ Gy befchermt uwe verdrukkers tegen
„ den dolk der wraak — Burgers! Ik
„ wensch U geluk met deeze geheiligde
„ Omwenteling!

„ Dus is de groote Opftand van Vry-
„ heid en Gelykheid volbragt — dus
„ zyn de eerfte beflisfende ftappen gedaan.
„ Een nieuw Vaderland vertoont zich,
„ voor onze, nog verbaasde, oogen —
„ maar dat Vaderland moet bloeijen; de

„ ke

LXXXV. BOEK. —— 1795. „ keten is gebrooken — maar haare ſcha-
„ kels knellen en hebben nog niet kun-
„ nen gebrooken worden. *Holland* is nog
„ maar, zints weinig dagen, uit den lan-
„ gen ſlaap verreezen; het moet zich nog
„ tot de hoogte zyner nieuwe beſtem-
„ ming verheffen: het geen verrigt is,
„ blyft eene waarborg voor 't geen zal
„ kunnen verrigt worden; maar niet te
„ min wagt U nog een groot ſtrydperk —
„ Burgers! Burgers! nog moet de toe-
„ komst deeze groote vraagen beantwoor-
„ den. —— Zult gy vry — zult gy ſlaa-
„ ven zyn? Zult gy altyd de ſpeelbal-
„ len van grilligheden, de ſlachtoffers van
„ eigendunkelyk Gezag blyven; of zullen
„ uwe Perſoonen, uwe Goederen, on-
„ ſchendbaar, door wyze en onverander-
„ lyke Wetten, verdeedigd worden? ——
„ Hoe nadruklyk moeten deeze groote
„ belangens uwe geheele aandagt boeijen!
„ Het oog der Volken is op U geves-
„ tigd; uwe Vyanden ſtaan gereed, ieder
„ uwer verkeerde ſtappen toe te juichen,
„ om dat zy daar in de wenken tot hun-
„ ne herſchepping zullen meenen te zien:
„ ieder disſonant zal daarom in hunne
„ ooren, de ſchoonſte harmonie zyn —
„ Burgers! aan uw tegenwoordig gedrag
„ is gehecht het belang niet van één
„ dag, niet van één jaar; maar van eeu-
„ wen; het Naageſlacht zal gevoel heb-
„ ben van de wyze waar op wy deeze
„ Omwenteling zullen voltooijen; de min-
„ ſte ſmet op dezelve zou gelyk zyn aan

„ de

„ fyne trekjes op de zagte bast van een „ jongen boom gefneeden: zy groeijen „ op met den boom en komen als groo- „ te trekken onder het oog van het rich- „ tend Naageflacht!"

Onderfcheiden opgegeeven en geftaafd hebbende wat men door *Burgerlyke* en *Politieke Vryheid*, een zeer betwist onderwerp deezer dagen, te verftaan hadt, vaart hy voort. „ Ik kan niet zien, dat, gelyk „ men gezegd heeft, Engelen onder ons „ zouden moeten nederdaalen, en dan „ nog tot Onderdaanen Engelen uit den „ Hemel medevoeren, om ons van die „ Politieke zo wel als Burgerlyke Vry- „ heid een wys genot te doen hebben. — „ Neen; dat flegts de Engel des Verderfs „ onder ons niet nederdaale; dat flegts „ de Burger niet vertrapt worde, gelyk „ wy den worm vertrappen, die aan onze „ voeten wemelt; dat flegts het Volk niet „ gedoemd zy gelyk te weezen aan die „ dieren, welke ginds gehegt zyn om „ ftraks, naar willekeur, ter flagtbank ge- „ fleept te worden, en ons Vaderland zal „ het heiligdom dier *dubbele Vryheid* kun- „ nen zyn; ons Vaderland, Burgers! zal „ dat heiligdom weezen, en de eerfte Py- „ laar, waar op 't zelve rust, het op- „ fchrift draagen GELYKHEID!"

Verflag van het Vryheids Feest te *Amfterdam* gevierd.

Overal in den Lande waren, ten dage der Omwentelinge, Vryheidsboomen geplant. De verhaasting, waar mede zulks toeging, en het jaargetyde, bragten te wege, dat dezelve, op veele plaatzen, wel-

haast

LXXXV. BOEK. 1795. haast een jammerlyk voorkomen kreegen, of geoordeeld werden niet te beantwoorden aan het oogmerk en het aanzien der Steden en Plaatzen, waar men die Vryheidstekens aantrof. Dit hadt ten eigenaartigen gevolge, dat men bykans allerwegen op eene Herplanting bedagt was, en deeze met staatlykheid volvoerde. Wy kunnen in geen verhaal daar van treeden; dan wy maakten ons aan een verzuim schuldig, indien wy onvermeld lieten wat des te *Amsterdam* voorviel, en het *Feest der Vryheid* te dier Stede, by die gelegenheid gevierd, niet beschreeven. Vryheids Feesten elders gehouden, mogten in hartlyke deelneeming aan het *Amsterdamsche* ten vollen gelyk zyn, in pracht, toestel, en uitvoering, moesten zy verre wyken.

De nieuwe Vryheidsboom beschreeven. Op den dag der Omwentelinge verhief zich een Vryheidsboom op den *Dam*, thans met den naam van het *Plein der Revolutie* bestempeld (*). Tegen den vierden van Lentemaand, de dag tot het *Feest der Vryheid* bestemd, hadt men eene Kunstboom vervaardigd, en midden voor het Stadhuis geplaatst. Dezelve verbeeldt een Eikenboom, uit een kolom, ter hoogte van negentig voeten, ryzende. Een kunstige grasheuvel omringt den voet des Booms, die slingerswyze driekleurig geschilderd, een kruin heeft van zamengevoegde zich beweegende Eikentakken en bladeren. De spits des Booms draagt den Hoed der Vryheid

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 138.

heid, met een driekleurig Lint en Cocarde vercierd. Een kolom, van de *Dorische* orde, met een lauwertak omslingerd, omvat den Boom ter hoogte van vier en twintig voeten. Een Krygstrophé, bestaande uit drie gebronsde Wapenrustingen, (waar toe men de wel eer op de *Spanjaarden* veroverde bezigde,) vercierd met driekleurige bandelieren en pluimen, praalde op het kapiteel van deeze kolom, rondsom den boomstam. Tusschen deeze moesten drie langwerpig ronde Schilden, in staatlyken optocht omgevoerd, gehangen worden. Deeze van eene vereischte groote om de beelden, daar op in 't graauw gemaald, onderscheiden te kunnen zien, waren vercierd met een geschilderden krans van Eikenloof, door driekleurige Linten by een gehouden.

LXXXV. BOEK. 1795.

Zinryk bedagt en meesterlyk uitgevoerd waren de beelden deezer Schilden. Het eerste vertoonde *Amstels* Stedemaagd, in eene dankbaare houding, haar eene hand droeg een Muts, het zinnebeeld der Vryheid, haar andere een Waterpas, de Gelykheid aanduidende. Naast haar stondt een fiere *Frank*, die, gelyk hy haar in 't verkrygen der Vryheid behulpzaam geweest was, het duurzaam bezit daar van door zyne houding verzekerd. Het oog der Voorzienigheid bestraalt beide deeze beelden. Ten onderschrift las men DOOR FRANSCHE HULP XIX. JANUARY MDCCXCV. — Het tweede Schild vertoonde twee Maagdenbeelden, *Vryheid* en *Gelykheid*. De

 Vry-

LXXXV. BOEK. 1795. Vryheids Maagd hieldt in haar regter arm een Speer met den Hoed der Vryheid, de andere arm steunde op een hoeksteen, met de daar in gegrifde woorden DE REGTEN VAN DEN MENSCH. De Gelykheid hieldt Waterpas en Passer in handen. Een Palmboom rees op den agtergrond. Het opschrift gaf de woorden VRYHEID en GELYKHEID te leezen. —— Men zag op het derde Schild twee *Batavieren*, die elkander, by 't hartlyk omhelzen, de hand drukten, tusschen beiden stondt een Altaar, waar op een brandend hart met deeze woorden ÉÉN HART VOOR HET VADERLAND; ter zyde verheft zich een Olmboom, met Wyngaardranken omslingerd; onder op het Schild las men het woord BROEDERSCHAP.

Optocht. Het klokkengelui kondigde de opening van het Feest der Vryheid 's morgens ten tien uuren aan. Alles was bestemd om dien dag luisterryk te maaken, en in de beste orde te doen afloopen. By den Vryheidsboom was alles reeds 's morgens vroeg beschikt, en deeze afgebakend en omzet. Onder dit klokkengelui trok een gedeelte der Gewapende Burgermagt na de voor hun bescheide standplaatzen. Niet minder dan zes en twintig honderd Mannen schaarden zich in twee reyen, bezettende de *Kalverstraat* en de *Breestraat* tot de *Botermarkt*, de plaats ten aanvange des staatlyken optochts bestemd. Het losbranden van één en twintig stukken geschut op 's Stads wallen kondigde den aanvang aan.

Twee

Twee Adjudanten van den Stadscommandant KRAYENHOFF openden den trein, gevolgd van een Pauker en vier Trompetters te paard. Een detachement van Burger-ruitery, en een van Grenadiers, ieder uit dertig Man bestaande, zonder Vaandel, gingen voor het eerste Schild, door twee mannen in de hoogte gedraagen, boven 't zelve wapperde de *Fransche Vlag*; negen Muzykanten traden 'er voor heenen. De Leden der Leesgezelschappen volgden hetzelve, uit elke Kamer twee Commissarissen en zes Leden by looting, vier aan vier. Achter deezen vertoonden zich de Burgers, die het zo veel gerugtsmaakend Adres, in den Jaare MDCCXCIV aan Burgemeesteren ingediend hadden, en by de Omwenteling den dag hunner verlossing uit het Werkhuis zagen (*). —— Wekte deezer vertooning herinneringen op, niet minder werden deeze gaande gemaakt by het aannaderen van het Committé Revolutionair, gewapend, twee aan twee, voorgegaan door Vrywilligers met de ontbloote sabel in de vuist. Men zag het tweede Schild in schaduw van de *Generaliteits Vlag*, voorgegaan door Muzykanten. Een Maagdenstoet, bevallig in 't wit gekleed, met bloemen vercierd, en met een takje in de hand, omringde dit gedeelte. —— Een dergelyke Maagdenrey vergezelde de Provisioneele Vertegenwoordigers des Volks van de *Amstelstad*, in def-

LXXXV. BOEK. —— 1795.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 73.

LXXXV. BOEK. — 1795. deftig zwart gedoscht, twee aan twee; gevolgd door de vier Collonellen der Burgery, met eenige Vrywilligers, met de sabel in de hand. De Maire C. W. VISSCHER, met M. C. VAN HALL, Procureur der Gemeente, trokken ten deezen stonde de aandagt der toekykeren, die zich vervolgens vestigde op de Afgevaardigden uit de Committés, waar van uit ieder vier, desgelyks door eene Maagdenrei vergezeld. De voorsten waren uit dat van het *Algemeene Welzyn* en *Waakzaamheid*. Hier werd het oog getroffen door de daar by gevoegde vier oude Lieden uit het Diaconie Oude Vrouwen en Mannenhuis, en het *Luthersche* Bestedelinghuis uit elk één Man en ééne Vrouw; voorts uit elk Godshuis in de Stad één Jongen en één Meisjen. Naa de Afgevaardigden uit het Committé van *Justitie* traden die van *Koophandel* en *Zeevaard* te voorschyn, de laatstgemelden eigenaartig vergezeld door een twaalftal rappe Jongelingen uit het Kweekschool tot 's Lands Zeedienst. Het Committé van Finantie, van het Militaire, van de Inkwartiering, van Paspoorten en de Requisitien, als mede eenige Afgezondenen uit het te *Amsterdam* zitting houdend Vereenigd Committé van Omwenteling. — Een aantal Muzykanten scheidde deezen van het derde Schild, bewapperd door een Vlag het Wapen van *Amsterdam* voerende. In den stoet dit Schild volgende zag men acht Burgers, die, uit hoofde van Staatkundige verschillen, onder het

voo-

voorige Bewind, in hegtenis gezet, en naa de Omwenteling ontslaagen waren (*). Een gelyk aantal uit de Leesgezelschappen, als by het eerste Schild, ging agter het laatste. Zo werd ook de trein opgeslooten door twee Detachementen, uit de Burger Cavallery en uit de Burger Grenadiers. De geschaarde Burgers, door welke de stoet heen getrokken was, vervoegden zich daar agter. LXXXV. BOEK. 1795.

Zo naderden, in vollen optocht, de geheele stoet het tooneel der groote verrigtingen van dien dag, en werd ontvangen door den Commandant KRAYENHOFF met diens Adjudanten. Een en twintig kanonschooten kondigden die komst aan, en de voeglykste schikking gaf aan allen de bestemde plaats. Deeze was niet genomen, of een der Leden van het Committé Revolutionair liet zich in deezer voege hooren.

Aanspraak van het *Committé Revolutionair.*

„ Burgers! Vertegenwoordigers des „ Volks van *Amsterdam!* en gy allen, die „ in onderscheidene Committés geplaatst „ zyt, of aan 't hoofd der Schuttery „ voor het welzyn en belang deezer Stad „ waakt! —— Thans vieren wy het zo „ lang gewenschte Feest der Vryheid —— „ der Vryheid, ons door list, verraad, en „ door in- en uitlandsch geweld, een reeks „ van jaaren onthouden. —— Nog kort „ ge-

(*) Deeze Burgers waren J. LOUWEN, N. SELLIER, T. SUUR, J. VERLEM, J. LOOTS, J MELCHERS, A. BORCHERS en A. VAN VOLLENHOVEN.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ geleden, verwagtten wy den ondergang
„ van deeze Stad, en van ons Gemeene-
„ best —— Nabuuren, nydig over onzen
„ Welvaard, en aan wier belangen zich
„ een Huis, dat ons schatten, bloed en
„ traanen gekost heeft, verbonden hadt,
„ deeden ons hun klemmenden schepter
„ meer en meer voelen. —— Laage Af-
„ hangelingen, in het bestuur geplaatst,
„ smoorden elke Vryheidszugt, en bereid-
„ den een algemeenen ondergang. ——
„ Doch de weldaadige Voorzienigheid
„ waakte over ons; en op het tydstip,
„ dat wy ons verlooren agtten, daagde
„ de Zon der Vryheid, en schoot hier
„ haare eerste straalen, door de donder-
„ wolken, op onze poogingen neder;
„ toen wy naamlyk onze en uwe kluisters
„ verbraken, en gy de teugels van het
„ verwaarloosde Bewind, uit de handen
„ des Volks, in uwe handen gesteld zaagt.
„ Burgers! Thans vieren wy het eerste
„ Feest der Vryheid. Wy hebben haar
„ deezen Boom tot een Gedenkzuil op-
„ gericht. Dezelve zy ons tot een Ge-
„ denkteken, dat wy, door de edelmoe-
„ dige hulp der vrye *Franschen*, en onze
„ eigene moedige poogingen, in onze
„ Regten hersteld zyn, tot dat der *Vry-*
„ *heid*, *Gelykheid* en *Broederschap*; een
„ eeuwigduurende zuil, ter gedagtenisse
„ voor de Naakomelingschap, worde op-
„ gericht. Nimmer moeten wy dien zien
„ zonder in onze harten te zweeren, vry
„ te willen zyn, en vry te willen blyven!

„ Bur-

„ Burgers! Wy, en de gansche Burgery staaren op U, en zy verlangt met ons „ na het tydstip, dat wy gezamenlyk U, „ uit hoofde van uwe Vaderlandlievende „ daaden, betuigen mogen, dat gy U „ verdienstlyk gemaagt hebt, voor het „ Vaderland, en voor deeze Stad.

„ Burgers! Dat wy dan, met de vrye „ *Franschen*, de hand van Broederschap „ toereiken aan alle Volken, die de Vry- „ heid waardeeren, en vry willen zyn; „ en laaten wy ons beyveren, om, zo „ veel in ons is, het waare geluk des „ Menschdoms, te helpen bevorderen, en „ volmaaken.

„ Dat eenmaal deeze Republiek één „ en ondeelbaar, naar wyze Wetten be- „ stuurd, het geluk der *Bataaven* volmaa- „ ke, en *Vryheid*, *Gelykheid* en *Broeder-* „ *schap*, voor eeuwig in haar midden ge- „ vestigd zie!"

Aanspraak des Voorzitters van de Municipaliteit.

De toenmaalige Voorzitter der Municipaliteit S. Bos vatte het woord op. Hy sprak de zo veel mogelyk luisterende opeengedrongen Schaare, op deezen trant aan. —— „ Braave Medeburgers! Behoef „ ik U, op deezen voorbeeldloozen Dag, „ wel aan te spooren tot betaamlyke „ vreugde, daar alles, wat wy zien en „ hooren, ons ter betooninge daar van „ de regtmaatigste redenen geeft? Neen, „ Burgers! welke luister ook soms de „ tooneelen der Dwingelandy vergezelde, „ welk een pragt men zoms verspreidde „ om Vorstlyke Tyrannen te vereeren,

LXXXV. BOEK. 1795.

„ nimmer kan het woest gejuich van derzelver Voorstanderen in eenige vergelyking gebragt worden, met de blyde Zangen van de Zoonen der Vryheid!

„ Juichende Burgerschaar! dat ik U egter opwekke tot erkentenis aan de Bron van alle zegeningen. Looft den goeden algemeenen Vader der Menschen. Hy heeft alles dienstbaar gemaakt om de poogingen te zegenen van hun, die ons de Vryheid wilden aanbrengen. Looft GOD —— Wy zyn Vry!

„ Burgers! Dat ondertusschen uwe Vreugde U niet doe vergeeten, dat van den Tempel der Vryheid nog maar de eerste *grondslagen liggen*, en dat het aan uwe kloekmoedigheid zal staan, om, op die grondslagen, een duurzaam gebouw te vestigen.

„ *Dood of Vry* zy dan uwe zinspreuk! Zulken, welken gy te recht kunt aanmerken als Afhangelingen van een ondeugend Hof, of van deszelfs Aanhangeren te zyn; deezen moet gy van hunne wanbegrippen tragten terug te brengen; maar niet vervolgen; doch voor de Vorsten zelve zy uw Dolk gewet!

„ Gy ziet deezen Vryheidsboom: ziet die nimmer zonder U dringend en beslisfend aangespoord te gevoelen tot handhaaving der Vryheid.

„ En gy, jeugdige Kinderen van BATO! Gy zyt door uwe Vaderlandlievende Ouders herwaards geleid; verlaat deeze

„ plaats

„ plaats niet, zonder eenen onuitwisch-
„ baaren indruk, van 't geen gy gezien
„ hebt, met U te voeren. Zo moet zich
„ de zugt tot Vryheid reeds vroeg in
„ uwe harten vestigen, en uwe alles over-
„ heerschende zugt worden.

„ Grysaards! Gy ziet het geluk van
„ *Neerlands* Volk, hoe zeer vergenoegt
„ U zulks in uwen Ouderdom! Gy na-
„ dert met waggelende knieën tot het graf;
„ maar gy nadert met gerustheid: want
„ gy laat vrye Naakomelingen agter.

„ Jongelingen! jeugdige Maagden! door
„ wier aderen het bloed snellyk vloeit!
„ Gy gevoelt wat het zy vry te zyn:
„ maakt U tot handhaaving der Vryheid
„ geschikt, door deugd en braafheid. Het
„ Vaderland verwagt van U de verdeedi-
„ ging van deszelfs waaragtig heil!

„ *Bataafsche* Vrouwen! Gy zyt met
„ zulk een onwederstaanbaar vermogen
„ over uwe Egtgenooten voorzien, ge-
„ bruikt dat vermogen om hun ter ver-
„ deediging van de Vryheid aan te zet-
„ ten, en ik verwagt van uwe aanspoo-
„ ring eene beslissende tegenkanting, ten
„ voordeele der Vryheid. Dan zal de
„ Dwinglandy te vergeefsch haaren don-
„ der bezigen, om de gevloekte ontwer-
„ pen der Heerschzugt te bevorderen.
„ Gespt dan, vol vertrouwen, uwen Egt-
„ genooten het strydzwaard aan, en de
„ woorden van uw laatst Vaarwel zyn
„ *overwint of sterft!*

„ En, voor zo verre gy Moeders zyt,

 „ dat

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ dat hier, op deezen plegtigen dag, door
„ U, eene heilige gelofte worde afgelegd,
„ om uw Kroost op te voeden voor de
„ Deugd, de Vryheid en het Vaderland!

„ Nog eens, waardig Nakroost der *Bataaven!* myne Medeburgers! het zy gy in den gelukkigen amptloozen kring der Burgery; het zy gy, in onderscheidene betrekkingen, geroepen zyt om te arbeiden aan het heil des Volks! U allen bezweer ik getrouw te zyn aan Vryheid en Vaderland! Zyn uwe ketenen, door uwe eigene poogingen, gesterkt door hulp der braave *Franschen*, verbrooken, uwe jukken verbryzeld, leert ook, op hun voorbeeld, uwe dierbaarste voorregten bewaaren! Dat het den gevlugten Tyran, en zyne laage Slaaven nimmer gelukke uwe waakzaamheid te verkloeken, noch uwen moed te ontzenuwen! Altyd gewapend, zult gy tevens altoos geducht zyn, en nimmer aarzelen tusschen de keuze *Slaaverny* of *Dood*; maar uw bloed, uw leeven gewillig ten beste geeven, wanneer uw Vaderland dit te zyner redding, eischt!

„ By deezen plegtig ingewyden Boom verbinde ik U allen, in den dierbaaren naam der Vryheid, tot haare bescherming! Dit is een heilig Verbond, Burgers! 't welk ik, in uwen naam sluite. De donder haarer wraak verplettere elken ongetrouwen Booswicht, of laffen Aterling, die dit verbond onderneemt te schenden!

„ Wy

„ Wy zweeren, in de tegenwoordig- LXXXV. BOEK. 1795.
„ heid van den God der Vryheid, trouwe
„ aan ons nu vry geworden Vaderland!
„ Wy zweeren te leeven voor de Vry-
„ heid en voor alle daar uit voortvloei-
„ jende Regten en Pligten! Wy zweeren
„ te sterven eer wy ons die geheiligde
„ panden zouden laaten ontneemen! Zyn
„ blixem treffe elk meineedigen het hart,
„ en voere hem uit ons midden. Zyne
„ Zegen zy voor elken Getrouwen de
„ bron van gelukkig genoegen! Eens
„ zullen de dagen, waar in welvaard en
„ geluk hunnen zetel in ons Vaderland
„ zullen vestigen, te rug keeren; dan
„ zullen wy ontslaapen, met die troost-
„ ryke verwagting van Burgers te zullen
„ worden van het volmaakt vrye Hemel-
„ sche Vaderland!"

De Inwyding van den Boom.

Zang en spel vervingen deeze Aanspraaken, en het gejuich verhief zich by het hangen der Schilden aan den Vryheidsboom. Het eerste zag na het *Stadhuis*, het tweede na de *Kalverstraat*, het derde na den *Nieuwendyk*. De Maagdenrei ving, onder het Muzyk en Gezang, eenen lustigen Dans aan. Het voor de derdemaal geloste Geschut gaf balderende te kennen, dat de Inwyding van den Vryheidsboom volbragt was.

Vreugdebedryven.

De opgewekte geestdrift om dit Feest te vieren vertoonde zich voorts in den algemeenen Dans. Dappere *Fransche* Generaals, agtenswaardige Leden der Municipaliteit, deftige Mannen uit de overige Com-

LXXXV. BOEK. — 1795. Committés, gingen met Burgers van allerlei rang, vrolyk ten reye. Stokouden scheenen verjongd en huppelden. Mannen, Vrouwen, Maagden, Weezen, dansten met de *Franschen* hand aan hand. De gewapende Schuttery volgde, in haare gelederen staande, die aandrift door zodanige beweegingen als hun stand toeliet. De Kanonniers deeden een vrolyken rondendans. Alles nam deel in de heerschende vrolykheid.

Getuigen van dezelve was de onberekenbaare Menschenhoop op het Plein zelve; de menigte op de daken geklommen, en die de vensterraamen, uit welke iets te zien was, oppropten. De raamen van het Stadhuis waren bezet met de Municipaliteitsleden en der Committés, die in den trein geen deel hadden, met de op dit Feest verzogte en verscheenen Vertegenwoordigers des *Franschen* Volks, met de Generaals en Consuls dier Natie, met de Consuls van *America*, *Deenemarken* en *Zweeden*, met de Bestuurders van de zich in de zaak der Vryheid zo by uitstek verdienstlyk gemaakt hebbende Maatschappye *Felix Meritis*.

Wanneer een gedeelte der tot de Inwydinge bestemde Persoonen zich ter ververschinge op het Stadhuis begeeven hadt, en eene genoegzaame bezetting agtergelaaten hebbende, na hunne loopplaatzen afgetrokken waren, heerschte 'er eene luidrugtige vreugde rondsom de Vryheidsboom, tot welker betoon thans elk gelegen-

genheid gegeeven werd. De Burgerzaal droeg getuigenis van de voortgezette vreugd; daar vermaakte zich de Maagdenstoet met de *Fransche* Militairen en anderen, in spel en dans.

LXXXV. BOEK. 1795.

Op zo vrolyken dag, zonder eenig de vreugd stoorende ongeluk afgeloopen, volgde een luisterryke avond. Naa het afneemen der Schilden werd de kolom slingerswyze verlicht, en vertoonde zich als een Fontein, verscheide straalen boogswyze uitwerpende, tot op den rand van het om den Boom geplaatste hek, welks bovenkant een Basin verbeeldende, die met eene dubbelde rey van Lampions verlicht was, kunstig en aartig vereenigd. De vreugdereyen hervatten zich by dit Kunstlicht, en duurden een goed deel van den nagt (*).

Aanspraak van HAHN ter Vergadering van hun Hoog Mogenden.

Dat wy naa deezen onvermydelyken uitstap tot de Raadzaalen des Landsbestuurs wederkeeren. Ter Algemeene Staatsvergadering zagen wy, wegens *Holland* nieuwe Afgevaardigden bestemd, en zich derwaards vervoegen om de afgezette te vervangen (†). Wel te wagten waren, ten deezen stonde, hoogstgewigtige voorstellen uit den mond dier Afgevaardigden, die met de gezondenen uit *Gelderland*, *Utrecht*, en

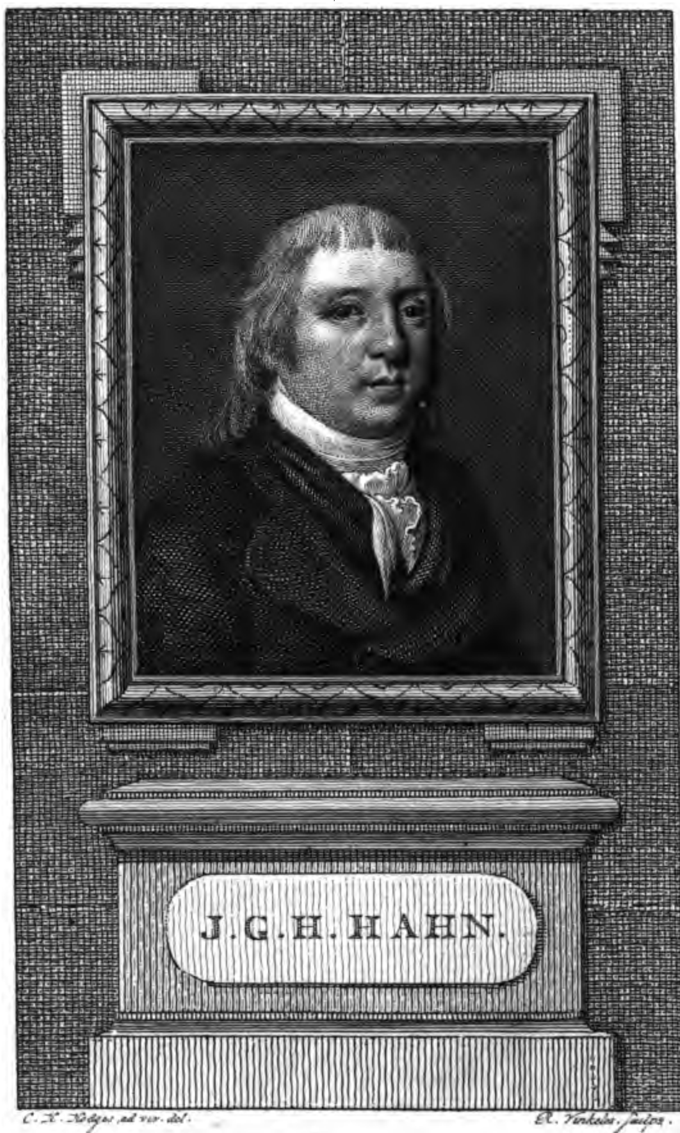
(*) In deeze vermelding hebben wy hoofdzaaklyk het Verhaal gevolgd voorkomende in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 1967—1986. waar men verscheide byzonderheden, hier algemeen aangeroerd, kan nagaan.

(†) Zie hier boven bl. 262.

LXXXV. BOEK. 1795. en *Overyssel* thans de Meerderheid uitmaakten. De Burger HAHN opende zynen breeden last met eene Aanspraak, die uit verscheiden hoofde, onverkort hier vordert plaats te vinden.

„ Hoog Mogende Heeren! Zedert dat
„ de Vergadering van de Staaten Gene-
„ raal der *Vereenigde Nederlanden*, welke
„ te vooren slegts nu en dan, en op gee-
„ ne bepaalde plaats byeenkwam, in de
„ Jaare MDXCIII, ter beteugeling van de
„ toen reeds ondraaglyke dwangzugt des
„ *Britschen* Kabinets, zich in den *Haage*
„ gevestigd heeft, en derzelver gewoone
„ Byeenkomsten nu onafgebrooken, en
„ ruim twee honderd Jaaren, heeft gehou-
„ den — zedert zyn 'er zekerlyk, en by
„ de buitengewoone zogenaamde groote
„ Vergaderingen, niet altyd beuzelagtige,
„ brommende en niets beduidende Voor-
„ stellen gedaan; neen, maar die geheele
„ keten in één's overziende, alle de tyd-
„ vakken der Geschiedenissen van die
„ twee Eeuwen door elkander tekenende,
„ zo wel die, waar in haatlyke *Aristocraa-*
„ *ten*, zonder *Oranje* hunnen yzeren schep-
„ ter zwaaiden, als die, waar in kleine
„ Dwingelanden, onder *Oranje* kroopen,
„ en zich zelven van hunne Slaaverny
„ tragten schadeloos te stellen, door druk-
„ kende knevelaary van het Volk; zo wel
„ de staat van zaaken voor September
„ MDCCLXXXVII, als naa de voltooijing
„ der euveldaaden van den *Vyfden*, en nu
„ gevlugten WILLEM, en van zyne Me-

„ de-

J. G. H. HAHN.
C. H. Hodges, ad viv. del.
R. Vinkeles, sculps.

„ depligtigen — alle deeze Tydperken, LXXXV. BOEK. 1795.
„ zeggen wy, door elkander gerekend,
„ zyn 'er nu en dan gewigtige Voorstel-
„ len ter deezer Vergaderinge gedaan,
„ belangryke Deliberatien belegd, en zo-
„ danige Resolutien gevallen, welke, wel
„ is waar, niet steunden op de groote en
„ onwankelbaare beginzelen van het Maat-
„ schappelyk Bestaan en Bestuur; maar
„ welke, niet te min den Volke van *Ne-*
„ *derland* van nut en voordeel zyn ge-
„ weest.

„ Wie zal ook Hoog Mogende Hee-
„ ren! zulks ontkennen? Wie zal bewee-
„ ren, dat de Millioenen Schats, en stroo-
„ men Bloeds, waar op de instandhou-
„ ding van het wandrogtlyke en *Gothische*
„ gebouw der zogenaamde Oude Consti-
„ tutie, en dus ook de instandhouding
„ deezer Vergadering den *Nederlanderen*
„ komt te staan, door geen enkel voor-
„ deel, in den langen tyd van twee Eeu-
„ wen, zouden kunnen opgewoogen wor-
„ den? En zou het niet ten uitersten
„ vreemd zyn, wanneer op dien donke-
„ ren grond, niet eenige stipjes licht aan-
„ getroffen en gevonden wierden!

„ Ja, Hoog Mogende Heeren! wy er-
„ kennen het gaarne, het heil des Volks is,
„ te deezer Vergaderinge, niet altyd ver-
„ waarloosd, en hier of daar leeveren de
„ omslagtige en kostbaare Registers van
„ hun Hoog Mogenden wel iets van waar-
„ de op, byzonder ten aanziene van het
„ Bondgenootschaplyke, dat is van die

„ kragt,

LXXXV. BOEK. 1795.

„ kragt, welke gelegen is in de buiten-
„ landſche Betrekkingen en Verbonden,
„ en welke, met het Financieel en Mili-
„ tair vermogen, de drie hoofdzenuwen
„ van een Staatsgebouw uitmaaken.

„ Niet zelden is 'er, ten dien aanziene,
„ iets van belang, te deezer Vergaderinge,
„ voorgevallen —— Maar, op heden,
„ Hoog Mogende Heeren! op deezen bly-
„ den Dag van Waarheid en van Vry-
„ heid, zyn wy door de Proviſioneele
„ Repreſentanten des vryen Volks van
„ *Holland*, met den roemryken last voor-
„ zien, om deeze Vergadering te rug te
„ roepen, tot zodanige Beginzelen, om
„ aan U Hoog Mogenden zodanige voor-
„ ſtellen te doen, en tot het neemen van
„ zodanige *Beſluiten, met geheel ons hart*,
„ en uit al ons vermogen, mede te wer-
„ ken, als waar van de Dagboeken dee-
„ zer Vergaderinge geen ander voorbeeld
„ opleveren —— Beginzelen, Voorſtellen
„ en Beſluiten, Hoog Mogende Heeren!
„ voor welke die van het voorige Be-
„ wind, als noodzaaklyk medebrengende
„ de davering van hunnen godloozen
„ Throon, beefden en ſidderden, en de-
„ zelve daarom, in hunne Uitſchryvingen
„ van Biddagen, Petitien van den Raad
„ van Staaten, Publikatien en dergelyke
„ Schriften van den dag, afſchilderden als
„ harsſenſchimmig, als onbeſtaanbaar en
„ alleen voortſpruitende uit de verrukte
„ verbeelding van dolle *Demagogen*; maar
„ Beginzelen en Beſluiten ondertusſchen,
„ wel-

„ welke in de daad zo klaar, zo duide- LXXXV.
„ lyk, zo eenvoudig, zo verbindende, BOEK.
„ en den Menfchen en Volken gewis zo ——
„ heilryk zyn, als de eige en eeuwige 1795.
„ Wil der Almagt zelve, waar op zy
„ onmiddelyk fteunden, moet zyn.

„ Laaten wy dan eenpaarig der waar-
„ heid hulde doen —— niet alleen Wy,
„ wier bepaalde last van de vrye Volken
„ van *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en
„ *Overysfel* daar toe ftrekken, maar ook
„ Gy, myne Heeren! die van wegen *Zee-
„ land*, *Friesland* en *Stad en Lande* (*),
„ U hier nog opdoet, als Afgevaardigden
„ van hun, die zich waanen Souverainen
„ te zyn der genoemde Gewesten, ô VAN
„ CITTERS! ô beide de VAN BORSELENS
„ en VAN BRAKEL uit *Zeeland!* ô SCHUY-
„ LENBURG, AYLVA en RENGERS uit
„ *Friesland*! ô VAN IDDEKINGE uit *Gro-
„ ningen!* wischt op heden, uwe voorige
„ fchande uit, verbrysfelt uwe ketens,
„ verheft U zelven tot Menfchen, en laat
„ tog deeze gelegenheid niet voorbygaan
„ om eeuwig te leeven in het dankbaar
„ hart der Naakomelingfchap, ftemt ge-
„ reedlyk in de voorftellen, die wy gelast
„ zyn U te doen, en welke hier in be-
„ ftaan:

„ *Voor eerst.* Dat deeze Vergadering,
„ als tot hier toe, voornaamlyk ten aan-
„ ziene van buitenlandfche betrekkingen,
„ uit-

(*) De Heer VAN IDDEKINGE was wegens ziekte by deeze Aanfpraak niet tegenwoordig.

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ uitmaakende het Repreſentatief van het „ geheele Volk der *Zeven Vereenigde Nederlanden*, en van het zogenaamde *Ressort van de Generaliteit*, en wat verder „ tot deeze Republiek eenigzins behoort, „ ſpeciaal mede alle de Colonien van dee- „ zen Staat, voor dat geheele Volk, er- „ kenne de Oppermagt van dat zelfde „ Volk van *Nederland*, en aanneeme de „ Verklaaring van de Regten van den „ Mensch en Burger, zo en in dier voe- „ ge als in *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* „ en *Overyſſel* reeds is geſchied, met Ver- „ nietiging van het Ampt van Stadhou- „ der, Capitein Generaal en Admiraal, zo „ veel van de Generaliteit betreft, in alle „ zyne onderſcheidene Functien, en hoe „ ook genaamde Betrekkingen; en dat „ voorts hun Hoog Mogenden, voor zo „ veel des noods, een ieder ontſlaan van „ den Eed, die op de zogenaamde Oude „ Conſtitutie, of aan de Stadhouder, Ca- „ pitein en Admiraal Generaal, uit wel- „ ken hoofde ook, zou mogen weezen „ gedaan, en dat van dit alles, zo eerder „ zo beter, eene plegtige Afkondiging ge- „ ſchiedde.

„ *Ten tweeden*. Dat U Hoog Mogenden „ eene groote Commisſie gelieven te de- „ cerneeren, om daar van kennis te gee- „ ven, en een ſchriftlyk Declaratoir te „ overhandigen aan de Repreſentanten des „ *Franſchen* Volks, welken zich in den „ *Haage* bevinden; dat U Hoog Mogen- „ den daar van ook ſchriftlyke Commu-

„ ni-

„ nicatie, naar ſtyle, gelieven te doen toe- LXXXV.
„ komen aan den Generaal en Chef PI- BOEK.
„ CHEGRU, en aan alle Ministers der ——
„ vreemde Hoven, hier reſideerende. 1795.

„ *Ten derden.* Dat ook aan alle Mi-
„ nisters van den Staat, by welke vreem-
„ de Hoven zy mogen reſideeren, deswe-
„ gen, zo eerder zo beter, behoorelyke
„ Aanſchryving worde gedaan; met last
„ om daar van Communicatie te geeven,
„ zo als dezelve van alle Publieke Eve-
„ nementen gebruiklyk is. Niettemin met
„ byvoeging van het opregt verlangen
„ van hun Hoog Mog. en van het gan-
„ ſche Volk van *Nederland* om met alle
„ Natien en Mogenheden beſtendig in
„ Vrede en Vriendſchap te leeven, en
„ ſpeciaal ten opzigte van de Hoven *Wee-*
„ *nen*, *Berlyn* en *Londen*, overeenkomſtig
„ den geest van het drieledig voorſtel,
„ dat de Gecommitteerden op den één
„ en dertigſten January laatstleden, de
„ eer hebben gehad te deezer Vergade-
„ ringe te doen.

„ *Ten vierden.* Dat wel voornaamlyk,
„ en ten allereerſten, aan de Repreſentan-
„ ten des *Franſchen* Volks, hier tegen-
„ woordig, door dezelfde Commisſie uit
„ het midden deezer Vergaderinge, en
„ daar en boven, zo ras mogelyk, door
„ één of twee, niet uit het Beſogne te
„ billetteeren, maar door deeze Verga-
„ dering plegtig te benoemene bekwaame
„ Vaderlandſche Mannen aan de Natio-
„ naale Vergadering zelve, te *Parys* reſi-

LXXXV. BOEK. 1795. „ deerende, zal worden te kennen ge-
„ geeven, het vuurig verlangen van hun
„ Hoog Mogenden, en van het gansche
„ Regt- en Vryheidminnend Volk van
„ *Nederland*, om tusschen de beide Na-
„ tien, als twee gelyke en onafhangely-
„ ke Republieken, een vast Verbond te
„ sluiten, en eene Alliantie aan te gaan
„ op redelyke en aan beiden even voor-
„ deelige voorwaarden; ten einde alzo de
„ langgewenschte grondslag gelegd worde
„ van de naauwste Broederschap tusschen
„ de twee Natien, waar van de Historien
„ des Menschlyken Geslachts tot hier toe
„ gewag maaken, en van welke Broe-
„ derschap de wisse gevolgen zeer wel
„ berekend en voorzien kunnen worden,
„ als ten uitersten heilryk, zo voor de
„ beide Volken, als voor het bevorderen
„ en daarstellen van den Algemeenen Vre-
„ de in *Europa*."

Besluiten hier op genomen. Veel behelzende Voordragt, in welke de Meerderheid sprak, en de Staatsleden, de Minderheid uitmaakende, op deeze stukken niet gelast zynde, geen stem hunner Zenderen konden uitbrengen. Wat van hun kant mogelyk was, deeden zy, in deeze dringende omstandigheid voor hunne Persoonen stemden 'er in toe die van *Zeeland* en *Friesland*, en werd dus tot dit alles, en hoe veel behelsde zulks! besllooten (*).

On-

(*) De toen afweezige Afgevaardigde van *Stad en Lande* hadt aan zich, by een Briefje, voorbehouden,

Onverwyld werd de Bezendinge by de Fransche Representanten in 's Gravenhaage bepaald, en tot het volvoeren derzelve benoemd de Burgers VAN HAERSOLTE, LESTEVENON, FORSTEN, VAN CITTERS, STRIK VAN LINSCHOOTEN, SCHUILENBURG, VAN PALLANT, en de Griffier QUARLES (*). Zy volbragten zulks den volgenden dag, toogen na het verblyf der Fransche Volksvertegenwoordigers, voorafgegaan door de gewoone Bodens van Staat, Trompetters en Kamerbewaarders, en ontvingen de Krygseerbewyzingen, zo van de Fransche als Hollandsche Wagten. Een Secretaris der Fransche Representanten ontving de Bezending aan den trap, geleidde hun na het eerste Vertrek, waar de Representant ALQUIER zelve hun wagtte, en voorts bragt in de kamer te deezer gehoorgeevinge bestemd; waar zich de Generaals PICHEGRU en SAUVIAC bevonden; dan ALQUIER was van de Volksrepresentanten alleen tegenwoordig: de noodzaaklyke bezigheden hadden de overigen na *Amsterdam* geroepen. Een voordragt

LXXXV. BOEK. 1795.

Staatlyke bekendmaaking daar van aan de *Fransche* Representanten.

den, het nader uitbrengen zyner Aantekeningen in de Notulen: daar toe door den Voorzitter opgeroepen, verklaarde hy, naa onderzoek van de op dien dag genomene Besluiten, geene Aantekening te eischen: dewyl de Besluiten aan de Bondgenooten verzonden of commissoriaal gemaakt waren. Ten aanzien van het Stadhouderschap stemde hy met *Friesland* in. Zie *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 23 Feb. 1795.

(*) *Resol. Gen.* 16 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795 dragt van dien aart als hun boodschap inhieldt, kon niet dat hoogstaangenaam weezen by de Vertegenwoordigers des *Franschen* Volks.

Aanspraak te dier gelegenheid. De Burger LESTEVENON voerde het woord, 't welk, uit het *Fransch* verduitscht, op deezen zin liep. „ De Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, Vertegenwoordigers van het *Bataafsche* Volk, „ en thans waardig om zich tot Representanten van een groot en vry Volk „ te vervoegen, zedert dat zy zelve hunne ketenen verbrooken hebben, deeze „ zyn het, welke deeze plegtige Bezending hebben benoemd, om Ulieden de „ gevoelens, die zy der *Fransche* Natie verschuldigd, en waar mede zy ten haaren „ opzigte doordrongen zyn, open te leggen.

„ Verwart ons niet met dat Bewind, „ het welk, onder eene gelyke Benaaming „ als de onze, de zaak van deszelfs Eersten Minister aankleefde, die in de daad „ deszelfs Dwingeland was, en welk Bewind zyne magtlooze poogingen te vergeefsch by die van het vereenigd *Europa* „ gevoegd heeft, om uwen overwinnenden „ loop te stuiten. De Decreeten of Besluiten, die wy gelast zyn U aan te bieden, kunnen voor het oog van het Volk, „ dat het Ryk der Vryheid en der Waarheid „ heeft weeten daar te stellen, niet anders „ dan ten onzen voordeele beslissen. Wanneer wy ons vestigden op de onvervreemdbaare grondslagen van de Oppermagt des Volks, en de Regten van

„ den

„ den Mensch en Burger, welke wy plegtig verklaard hebben, moest noodwendig de Afgod van het Stadhouderschap in het stof daar heen vallen. Hy, die zich de verontwaardiging van het *Fransche* Volk op den halze gehaald heeft, bestaat niet meer voor ons.

„ De Gelykheid van Regten, welke onder de onafhanglyke Natien, even als onder de Menschen plaats grypt, belet ons niet, Burgers Representanten! om met openhartigheid en gevoeligheid te erkennen, dat wy de *Franschen* als onze Verlossers aanschouwen; en dat wy verwagten, dat zy onze Beschermers zullen weezen.

„ Onze wenschen strekken zich nog veel verder uit. Uwe grootmoedige Natie heeft haare Vriendschap en Genegenheid aan vrye Volken, of die het waardig zyn te weezen, aangeboden. Wel nu dan, wy maaken aanspraak op dit zo grootsch en vereerend aanbod. Neemt onze vriendschap, onze erkentenis, onze bewondering aan, belooft ons eene wederkeerige Broederschap, vervult onze verlangens door met ons de naauwste Verbintenis aan te gaan, welke wy Ul. met dien nadruk vraagen, dien dezelve verdient, en die wy als de voltooijing uwer Weldaaden zullen en moeten beschouwen.

„ Gy, Burgers Representanten! zult ons niet weigeren om onze begeertens in den Schoot der Nationaale Conven-

LXXXV. BOEK. — 1795.

„ tie van het *Fransche* Volk over te bren-
„ gen —— Gy zult daar wel willen ken-
„ nis geeven dat wy ons haasten, om
„ eene plegtige Deputatie aan dezelve te
„ zenden: ten einde onze verlangens en
„ gevoelens te betuigen, en over te bren-
„ gen. En het zy dat de Onderhande-
„ lingen deswegen te *Parys* mogen ge-
„ houden worden, of dat die door de
„ handen zullen loopen van Ulieden, die
„ aanspraak op ons regtmaatig vertrouwen
„ verkreegen hebt, hoe dit ook zyn moge,
„ die schikking, welke ons het spoedigste
„ de Verbintenis, die wy zo vuurig verlan-
„ gen, zal kunnen doen verkrygen is ook
„ die aan welke wy de voorkeur geeven.

„ Dit, Burgers Representanten! is het
„ voornaamste wat wy behoeven, en waar
„ op wy den hoogsten prys stellen. In
„ afwagting van de daarstelling dier Ver-
„ bintenisse, willen wy ons met yver toe-
„ leggen op de Organisatie van ons Le-
„ ger, en de Herstelling van de Zee-
„ magt. —— Hoe zwak en ontbloot wy
„ ons door de gebreken van het voorig
„ Bewind mogen bevinden, vleijen wy
„ ons egter, dat onze liefde voor de Vry-
„ heid, dat de energie door uw voor-
„ beeld zal ontvonken, dat de geestdrift
„ van Vrienden, van Bondgenooten van
„ het voornaamste Volk der Wereld te
„ zyn, ons de noodige veerkragt verschaf-
„ fen om geen onnut Bondgenoot te wee-
„ zen, en om U wederkeerige voordee-
„ len te doen vinden, die gedeeltlyk zul-

„ len

„ len vergoeden de verpligtingen, in wel- LXXXV.
„ ke te erkennen wy onze eer ſtellen. — BOEK.
„ Wyst ons den weg der Overwinning
„ aan op het Element, dat ons zo eigen 1795.
„ is, wy zullen ons gelukkig agten U
„ te volgen, en nog gelukkiger, indien
„ wy kunnen medewerken, om, door de
„ ſpoedigſte en kragtdaadigſte middelen,
„ den Vrede aan *Europa* weder te gee-
„ ven, en om aan de Menschheid de za-
„ lige gevolgen te doen ſmaaken van eene
„ Regeeringsvorm, door de Natuur voor-
„ geſchreeven, door de Rede geheiligd,
„ en, door het algemeen Geluk bekrag-
„ tigd. —— Hoe aangenaam zal het niet
„ zyn, de Volken, herëenigd door eene
„ naauwe Verbroedering, hunne verſchul-
„ digde eerbewyzen, de blyken hunner
„ agting, bewondering en dankbaarheid te
„ zien toezwaaijen aan die groote Natie,
„ welke geene poogingen of opofferingen
„ geſpaard heeft, om de zaak der Mensch-
„ heid, die geene andere is dan die der
„ Waarheid en der Godheid zelve, te doen
„ zegepraalen, en dezelve op onwankel-
„ baare zuilen te vestigen.

„ De *Bataafſche* Republiek zal dan het
„ genot van uwen roem ondervinden; zy
„ zal zich die tyden herinneren, waar in
„ onze Voorvaders ook hunne Onafhan-
„ gelykheid hebben weeten te verkrygen,
„ ten koste van eenen tachtigjaarigen Oor-
„ log tegen de toenmaalige magtigſte Mo-
„ genheid van *Europa*. Doch geen Eer-
„ tytel zal hetzelve dierbaarder, of meer

 „ ver-

LXXXV. BOEK. „ vereerende weezen, dan die van voor
„ altoos te zyn Vrienden en Bondgenoo-
„ ten van de *Fransche* Republiek!"

1795. Beantwoording. In beantwoording liet de Vertegenwoordiger der *Fransche* Natie ALQUIER zich op deezen trant hooren. — „ Burgers
„ Representanten van het *Bataafsche* Volk!
„ De Representanten van het *Fransche*
„ Volk, die de verzekeringen van Vriend-
„ schap, en de voorslagen van eene Ver-
„ bintenis, in naam hunner Natie, ontvan-
„ gende, welke aan hun, door de pleg-
„ tige Bezending van de *Staaten Generaal*
„ *der Vereenigde Nederlanden* gedaan wor-
„ den, beschouwen deeze gebeurtenis als
„ een voorteken van den Voorspoed der
„ twee Volken.

„ De Nationaale Conventie, aan welke
„ wy uwe verlangens zullen overbrengen,
„ zal niet onkundig gelaaten worden, dat
„ de Verbintenis met *Frankryk*, op heden
„ door de vernieuwde en herbooren *Staa-*
„ *ten Generaal* gevraagd wordt. Zy zal,
„ met belangstelling, waar van wy de
„ waarborgen by Ulieden zyn, vernee-
„ men, dat zy met geene Regeering zal
„ te handelen hebben, die de ontwerpen
„ en voorneemens van den voormaaligen
„ Stadhouder tegen de *Fransche* Vryheid
„ gediend heeft, die alleen den Vrede
„ vroeg, om dat dezelve verbaasd was
„ van wegen den snellen voortgang onzer
„ Overwinningen, en die het minder te
„ doen was om het bloed en de schatten
„ der Volken te spaaren, dan wel, om,

„ door

„ door een Verdrag den luister van des „ zelfs Afgod te behouden; — met die „ Regeering, welke haare magt deedt ke„ tenen door de langduurige en menigvul„ dige overweldigingen van een heersch„ zugtig Huis, dat met uwe weldaaden „ overlaaden was; — met die Regeering, „ die aan *Europa* niet anders ter beschou„ wing overliet dan het treurig tegenbeeld „ van haare weidsche Tytels, en het niets „ betekenende haarer Magt; — met die „ Regeering eindelyk, die, bekleed met „ de Oppermagt des *Bataafschen* Volks, „ ten gelyken tyde, zich kromde onder „ de Beheering van een *Buitenlandsch* Hof, „ en onder de volstrekte willekeurigheid „ van een Minister, die betaald werd om „ dezelve te dienen.

„ Wy zullen, met allen spoed, aan de „ Nationaale Conventie doen toekomen „ de belangryke Decreeten, van welke „ gy ons de openhartige en vriendschap„ lyke mededeeling doet. Zy zal in uwe „ Verklaaring van de Regten van den „ Mensch, in die van de Oppermagt des „ Volks, en in de Vernietiging van het „ Stadhouderschap, de grondbeginzelen „ wedervinden, die zy zedert lang ten „ toon gespreid heeft; maar waar van zy „ nimmer de toepassing in andere Staa„ ten zal vorderen; dewyl zy altoos ge„ trouw zal weezen aan het plegtige be„ sluit dat zy genomen heeft, om naam„ lyk zich in het Bestuur der vreemde „ Natie niet te mengen.

„ Uwe

LXXXV. BOEK. 1795.

„ Uwe Besluiten omtrent de herschep-
„ ping van uw Leger, en de herstelling
„ van uwe Zeemagt, zullen op dat oogen-
„ blik, waar in gy haar eene Verbintenis
„ voorstelt, aan deszelfs Wysheid niet
„ ontglippen.

„ De Nationaale Conventie zal den
„ moed van een Volk, dat tachtig jaaren
„ voor deszelfs Vryheid gestreeden heeft,
„ op den waaren prys weeten te schat-
„ ten. —— Zy zal de bekwaamheid en
„ de overwinningen uwer Zeehelden niet
„ uit het ooge verliezen; haar is bekend,
„ wat men van de *Bataaven* verwagten
„ moet op dat Element, waar op zy zo
„ menigwerf voor hunne Vryheid over-
„ wonnen hebben, waar aan zy den grond
„ hebben onttrokken, dien zy bewoonen,
„ en welke ten gelyken tyde bewyzen
„ draagt van hunne Dapperheid en Ny-
„ verheid.

„ Indien, zo als wy verlangen, het
„ Verdrag van Verbintenis door de *Staa-*
„ *ten Generaal der Vereenigde Nederlanden*
„ voorgesteld, en waar van het aanzoek,
„ door de plegtige Bezending, die gy
„ na *Parys* afvaardigt, moet vernieuwd
„ worden, door het Gouvernement aan-
„ genomen, en door de Nationaale Con-
„ ventie bekragtigd wordt, dan kunt gy
„ op de onafgebrookene getrouwheid van
„ het *Fransche* Volk aan deszelfs beloften
„ staat maaken; dan kunt gy berusten op
„ de magt en de energie, welke hetzelve
„ zal doen blyken om der Onafhangelyk-

„ heid

„ heid en der Vryheid van deszelfs Bond„ genooten, ten waarborge te zyn. —— „ Gy zult dan niet meer de aanvallen van „ die heerschzugtige en trouwlooze Staat„ kunde behoeven te verduuren, die, „ maar al te wel ondersteund door eenige „ Bewindsleden van uw Bestuur, zich „ voorbereidde om door eene langzaame, „ doch steeds voortgaande Dwinglandy, „ uwen Koophandel te bemagtigen; en „ *Frankryk*, dat vry en geagt begeert te „ zyn, en ook zal weezen, zal de Reg„ ten en de Voorspoed zyner Vrienden „ aan deszelfs roemryk lot vasthegten (*)." Zo staatlyk als de optocht en ontvangst zich hadt toegedraagen, zo was ook het afscheid en het wederkeeren deezer veel inhebbende Bezending, welke ten grondslage strekte van eene Verbintenis, die in een volgend Boek een breed verslag zal vorderen.

Welke kleine Veranderingen by hun H. Mog. plaats greepen, ten aan-

Hoe zeer men ter Vergaderinge van *Holland* voortgevaaren was met eene geheele Hervorming in Naam (*) en Inrichting daar te stellen; hoe zeer de Afgevaardigden uit dat Gewest ter Algemeene Staatsvergadering haakten om ook daar groote hervormingen in te voeren, en den Ty-

(*) *Resol. Gen.* 20 Feb. 1795.

(†) Van de Verandering des ouden Tytels, in dien van *Burgers Provisioneele Representanten van het Volk van Holland*, gaven de Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden berigt. *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 20 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795. zieneé der Vergâdering.

Tytel van *Edele Groot Mogende Heeren* (*) voor een veel eenvoudiger en min brommenden te verwisselen, oordeelden zy egter, dat de buitenlandsche Betrekkingen, en het voornaame doel van alle hunne werkzaamheden, om te komen tot eene Algemeene Vertegenwoordiging van het geheele Volk van *Nederland* en deszelfs Eenheid en Onverdeelbaarheid volstrekt vorderden, dat men zich *deezen gril en dat vooroordeel*, gelyk zy het noemden, liet welgevallen, stelden zy nogthans voor, om van nu af aan de Dagtekening zo te veranderen, dat 'er, naa melding van het Jaar der *Geboorte van* CHRISTUS, altoos bygevoegd wierd, *Het Eerste Jaar*, en zo vervolgens, *der Bataafsche Vryheid*, als mede dat boven de Staatsstukken de veel beduidende woorden GELYKHEID, VRYHEID en BROEDERSCHAP steeds zou geplaatst worden (†). 't Geen vervolgens stand greep.

't Gebed veranderd.

Desgelyks werd het oude Gebed afgeschaft en vervangen door een 't welk met de thans by de meerderheid aangenomene Beginzelen strookte. By den aanvang der Vergaderinge zou voortaan gebeden worden; „ Groote en onuitspreekelyke goede „ GOD! Vader der Menschen en der Vol- „ ken! wy zyn hier te zamengekomen „ om de waare belangens te bewaaken en „ waar

(*) Zie WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 287.
(†) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 23. Feb. 1795.

„ waar te neemen van het Vryheid- en LXXXV.
„ Regtlievend Volk van *Nederland*, en BOEK.
„ om hetzelve te geleiden tot een Maat- ——
„ fchaplyk Beftuur, gevestigd op de eeu- 1795.
„ wige en onvervreemdbaare Regten, wel-
„ ke gy den Mensch gefteld hebt. ——
„ Geeft ons de noodige Wysheid om aan
„ dit heilig oogmerk te beantwoorden;
„ verlicht ons verftand, zuiver ons hart;
„ verydel alle booze aanflagen, die tegen
„ dit Volk mogen bedagt worden, en richt
„ onze poogingen tot de beste einden!
„ Alles ter verheerlyking uws Naams over
„ de gansche Aarde. Amen."

De Burger HAHN hadt, by het afvaardigen na de Vergadering van hun Hoog Mog. gevraagd, of hy zich moest houden aan het Befluit by Staaten van *Holland* den drie en twintigften van Hooimaand des Jaars MDCLXIX genomen; waar op dit Befluit ontbonden werd, en de Afgevaardigden volmagt kreegen, om by meerderheid in dringende voorkomende zaaken te ftemmen, en voorts in alle zaaken, die uitftel konden lyden, ter Vergadering der Provifioneele Reprefentanten van het Volk van *Holland* eerst Verflag te doen (*).

Geene Hervorming greep 'er toen, ter Algemeene Staatsvergadering plaats, alleen gefchiedde 'er de Stemming, in zeer dringende gevallen, hoofdlyk. Deeze Vergadering, de Oppermagt des geheelen Volks by

(*) *Decreeten van de Provifioneele Reprefentanten van Holland* 28 Jan. 1795.

LXXXV. BOEK. —— 1795. by buitenlandsche Hoven verbeeldende, hieldt men het voor eene volstrekte noodzaaklykheid, tot behoud van 's Lands Staatkundig aanzien by vreemde Mogenheden, en 's Lands belangen, den ouden vorm in dit Staatslichaam te bewaaren.

De Afgevaardigden van *Zeeland* verwelkomd. Aanspraak van HAHN.

Eerlang bestondt, door de komst der Afgevaardigden uit *Zeeland*, BONIFACIUS MATHIAS POUS, IMAN CAU, LEONARD CONSTANTYN VAN SONSBEEK, NICOLAAS CORNELIS LAMBRECHTSEN en CORNELIS GERRIT BYLEVELD, de Vergadering der Algemeene Staaten uit Leden, door de Volksstem verkoozen. By derzelver verwelkoming door den Voorzitter kon de *Hollandsche* Afgevaardigde HAHN, dien wy de voorige nog zitting hebbende *Zeeuwsche* Heeren, zo sterk hoorden toespreeken (*), niet nalaaten het volgende te voegen. „ De Gecommitteerden van „ *Holland* kunnen niet afzyn den *Zeeuwschen* Broederen zo veel hartlyker met „ hunne behoudene aankomst alhier geluk te wenschen, als de Vryheid meer „ na dezelven gereikhalsd heeft, en hunne overtogt ongetwyffeld moeilyker is „ geweest. —— GOD geeve, dat wy nu „ gezamenlyk ons in deeze Vergadering „ weezenlyk verbroederen mogen, en dat „ wy allen, zo niet Eenstemmig, ten minsten met eenen en denzelfden Yver, zo „ wel van ons als van onze Committenten mogen werken, om de akelige ge-

„ vol-

(*) Zie hier boven bl. 321.

„ volgen der misdaaden van het voorig LXXXV.
„ Gouvernement, zo veel mogelyk, te BOEK.
„ ſtuiten, dezelve niet te min met man-
„ lyke vastheid aan het Volk van *Neder-* 1795.
„ *land* aan te wyzen, is het nood te hel-
„ pen ſtraffen, en ons geheel en al dienst-
„ baar te maaken, niet aan *Oranje*, niet
„ aan de *Ariſtocraaten*; maar aan Waar-
„ heid en Deugd, aan Vryheid, Gelyk-
„ heid en Algemeene Broederſchap (*)."
Te regt mogt men den dertienden van Lentemaand, den dag der verſchyninge deezer *Zeeuwſche* Afgevaardigden, wier Lastbrief wy opgegeeven hebben (†), voor den Dag der Voltrekkinge van de groote Staatsomwenteling deezer Landen aanzien.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 14 Maart 1795.
(†) Zie hier boven bl. 110.

Einde van het negen en twintigſte Deel.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

BAK

H.

TER-

OPHELDERING

VAN HET VOORGEVALLENE MET

Mr. PIETER JAN MARCUS

op bl. 53 *des* XXVIII *Deels.*

Te opgemelder plaatze schreeven wy — „ voor zo „ verre wy weeten, is tegen de Heer MARCUS, die „ als zodanig, (naamlijk als Schryver van het bewus- „ te Stuk) genoegzaam bekend stondt, geene geregt- „ lyke vervolging ondernomen."

Nader en volstrekt zeker berigt van deeze zaak ontvangen hebbende, verzuimen wy niet hetzelve, te eerste gelegenheid, mede te deelen. Het luidt woordlyk — „ Korten tyd naa het doen der Publicatie over „ het bewuste Exposé van den Heer Mr. PIETER „ JAN MARCUS, is door het Hof van *Holland* ver- „ leend Mandement Crimineel met Apprehensie tegen „ gemelden Heer, en is dezelve, op ordre van den „ Fiscaal, op Zondag avond den 9 Nov. 1794, door „ den Drost en eenige Geregtsbodens en Dienaars „ der Justitie van het Hof, in zyn huis gezogt; doch „ niet gevonden. —— Hier tegen is naderhand door „ deszelfs Egtgenoote Vrouwe IDA AGATHA DEUTZ, „ by deszelfs afweezen aan de Staaten van *Holland* „ gerepresenteerd, dat, daar haar voorz. Man was „ gebooren Poorter der Stad *Leyden*, en daarenbo- „ ven, zedert zyn ontslag uit de Regeering, geimma- „ triculeerd Lidmaat van 's Lands Universiteit, de

„ Pro-

„ Procedures tegen hem geëntameerd, waren weder-
„ regtlyk en derhalven gereclameerd zyn dubbel *privi-*
„ *legium fori*; ook is hier tegen door Rector en Reg-
„ teren van gemelde Univerfiteit een ernftig vertoog
„ gedaan tot handhaaving van hunne Jurisdictie. De
„ meeste Leden van *Holland* hadden reeds gevoteerd
„ om dit alles van de hand te wijzen; doch, terwyl
„ eenige anderen deeze zaak hadden overgenomen,
„ heeft de kort daar op volgende Revolutie een eind
„ van dezelve gemaakt. In het volgende Jaar heeft
„ het Provintiaal Beftuur van *Holland*, by uitdruklyk
„ befluit, volgens Publicatie van dato 3 February
„ 1794 alle Procedures tegen Mr. PIETER JAN MAR-
„ CUS ondernomen, vernietigd, en hem onfchuldig
„ verklaard."

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van DAENDELS over bl. 10.

Het inhangen van de deuren der Poorten te Franeker over bl. . . . . 40.

Het Portrait van HAHN over bl. . . 318.